CONSTANȚA BĂRBOI
ELENA BEREA-GĂGEANU
SILVIA NUȚĂ
DORINA MĂRGINEANȚU

Limba română în școala

I. MOTIVAȚIE

Lucrarea de față se adresează profesorilor și elevilor claselor gimnaziale și liceale, tuturor celor interesați în a-și verifica sau perfecționa competența și performanța de comunicare.

Prin concepție, structură și conținut, are valoarea unui mijloc de învățământ auxiliar al manualelor de gramatică pentru clasele V - VIII, precum și al manualelor de literatură și limbă română pentru liceu (referitor la capitolele de cultivare a limbii).

II. NECESITATE

Lucrarea cu valoare de instrument de lucru se face utilă prin următoarele aspecte:

Prezintă sintetic și sistematic informația teoretic referitoare la principalele compartimente ale limbii.

Precizează și exemplifică aspecte ale cultivării limb specifice fiecărui compartiment al limbii.

Stabilește algoritmi de analiză sau de constr gramaticală care au rolul de a forma deprinderi co logice de lucru.

Propune exerciții variate sub raportul cerin gradului de dificultate al scopului urmărit etc.

Oferă îndrumări și modele orientative comunicărilor sau scrise.

Prin corelarea tuturor aspectelor enumerate lucrarea contribuie la dezvoltarea compet performanței de comunicare mai ales a elevil

III. OBIECTIVELE care au stat la baza elab

"În al lumilor tezaur
Pururea o să rămînă
Limba doinelor de aur,
Limba noastră cea română."

Grigore Vieru

Scanned with OKEN Scanner

LIMBA ROMÂNĂ ÎN ȘCOALĂ

Noțiuni teoretice și exerciții practice

Vocabular - Semantică. Fonetică.
Gramatică - Morfologie. Sintaxă.
Stilurile limbii

Autori: *prof.dr.* Constanța Bărboi,
lector univ. dr. Elena Berea-Găgeanu
prof. Dorina Mărgineanțu
prof. Silvia Nuță

Pentru elevi, învățători, profesori
și pentru cei interesați
de cultivarea limbii române.

Prof. A Șiru

EDITURA EUROBIT
TIMIȘOARA, 1992

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Argument 5

I. Vocabularul - Semantica 8

1. Limba română - limbă de origine latină 8
2. Limba română între limbile romanice 8
3. Structura etimologică a vocabularului 9
4. Structura vocabularului 10
5. Mijloace de îmbogăţire a vocabularului 11
6. Structura semantică a vocabularului 12
7. Modalităţi de schimbare a sensului cuvintelor 13
8. Algoritm de analiză lexico-semantică a unui text 14
9. Exerciţii 15

II. Elemente de fonetică 37

1. Fişă recapitulativă 37
2. Fonetica şi problemele de ortoepie şi ortografie 39
3. Despărţirea cuvintelor în silabe 44
4. Accentul 45
5. Exerciţii 45

III. Morfeme 48

1. Morfeme lexicale 48
2. Morfeme gramaticale 48

IV. Gramatica 49

A. Morfologia - Părţi de vorbire 49

1. Substantivul 51
2. Articolul 59
3. Adjectivul 61
4. Numeralul 66
5. Pronumele 68
6. Verbul 74
7. Adverbul 82
8. Prepoziţia 85
9. Conjuncţia 87
10. Interjecţia 90
11. Exerciţii 92

B. Sintaxa 134

1. Sintaxa propoziţiei şi a frazei 134
2. Topica 166
3. Procedee de transformare 169
4. Punctuaţie şi ortografie 179
5. Algoritm de analiză sintactică a propoziţiei 183
6. Algoritm de analiză sintactică a frazei 183
7. Exerciţii 184
8. Culegere de texte recapitulative 220

V. Stilurile limbii române 236

1. Limba literară 236

Scanned with OKEN Scanner

2. Stilul funcţional 236
3. Limba populară 237
4. Stilurile funcţionale 240
5. Moduri de expunere în compoziţia literară 249
6. Compuneri pe bază de texte literare 250
7. Compuneri libere 251
8. Calităţi generale ale stilului 251
9. Calităţi particulare ale stilului 252
10. Algoritm de analiză stilistică 252
11. Schemă recapitulativă 254
12. Exerciţii 258
13. Teme pentru recapitularea finală 264
Bibliografie 265

Scanned with OKEN Scanner

ARGUMENT

I. MOTIVAŢIE

Lucrarea de faţă se adresează profesorilor şi elevilor claselor gimnaziale şi liceale, tuturor celor interesaţi în a-şi verifica sau perfecţiona competenţa şi performanţa de comunicare.

Prin concepţie, structură şi conţinut, are valoarea unui mijloc de învăţământ auxiliar manualelor de gramatică pentru clasele V - VIII, precum şi al manualelor de limbă şi literatură română pentru liceu (referitor la capitolele de cultivare a limbii).

II. NECESITATE

Lucrarea cu valoare de instrument de lucru se face utilă prin următoarele aspecte:

Prezintă sintetic şi sistematic informaţia teoretică referitoare la principalele compartimente ale limbii.

Precizează şi exemplifică aspecte ale cultivării limbii specifice fiecărui compartiment al limbii.

Stabileşte algoritmi de analiză sau de construcţie gramaticală care au rolul de a forma deprinderi corecte, logice de lucru.

Propune exerciţii variate sub raportul cerinţei, al gradului de dificultate al scopului urmărit etc.

Oferă îndrumări şi modele orientative pentru comunicări orale sau scrise.

Prin corelarea tuturor aspectelor enumerate mai sus, lucrarea contribuie la dezvoltarea competenţei şi a performanţei de comunicare mai ales a elevilor.

III. OBIECTIVELE

care au stat la baza elaborării acestei lucrări sînt în deplină concordanţă cu obiectivele specifice ale studierii limbii române, precizate în programele şcolare.

Obiectivele sînt ilustrate de conţinutul lucrării şi finalizate prin elementele de evaluare propuse - exerciţiile.

IV. CONŢINUT ŞI STRUCTURĂ

Conţinutul, corespunzător obiectivelor propuse, prezintă elemente teoretice şi aplicative referitoare la următoarele compartimente ale limbii: VOCABULAR; FONETICĂ - ORTOEPIE; MORFOLOGIE; SINTAXA PROPOZIŢIEI; SINTAXA FRAZEI; PUNCTUAŢIE - ORTOGRAFIE; STILISTICĂ; ASPECTE ALE COMUNICĂRII ORALE ŞI SCRISE; STILURI FUNCŢIONALE.

Fiecare capitol este structurat în următoarele părţi:

1) **Prezentarea teoriei în sinteze**, organizată în scheme, tabele.
2) **Precizarea aspectelor referitoare la cultivarea limbii.**

Scanned with OKEN Scanner

3) **Algoritm de analiză sau construcţie gramaticală** şi modele de lucru.

4) **Grupaj de exerciţii** cu rol de formare a priceperilor şi deprinderilor de analiză şi construcţie gramaticală, de dezvoltare a competenţei şi a performanţei de comunicare. Exerciţiile constituie elementele de evaluare (formativă şi sumativă) şi sînt realizate în deplină corespondenţă cu obiectivele şi cu conţinutul teoretic.

OBSERVAŢIE: Lucrarea nu include de regulă (în teorie sau în exerciţii) acele aspecte de limbă asupra cărora nu s-a ajuns la o opinie unitară.

V. CONCEPŢIA METODICĂ

de bază a acestei lucrări a fost realizarea relaţiei obiective-conţinut-evaluare. În acest sens, lucrarea a fost concepută în aşa fel, încît să răspundă următoarelor exigenţe metodice - pedagogice şi estetice.

a) **EXIGENŢA INSTRUMENTALĂ** constă în faptul că lucrarea este un **instrument de lucru** pe care îl pot folosi elevii oricărei clase, deoarece găsesc în ea sinteze teoretice, algoritmi şi modele de lucru orientative, exerciţii aplicative de diferite grade de dificultate şi de complexitate. Poate fi folosită în clasă, în munca suplimentară, independentă, prin consultarea elementelor teoretice, prin rezolvarea exerciţiilor pe baza algoritmilor propuşi.

b) **EXIGENŢA INFORMATIVĂ** este realizată prin conţinutul teoretic care încearcă să constituie o sinteză a bibliografiei. Elementul teoretic serveşte drept sursă permanentă de informare, consultare sau verificare pentru oricine doreşte să cunoască sau să-şi amintească o problemă de gramatică. Pentru rezolvarea exerciţiilor propuse, elevii pot consulta fişele teoretice care îi conduc spre soluţiile corecte.

c) **EXIGENŢA FORMATIV-EDUCATIVĂ** este conţinută în următoarele aspecte:

1. Dezvoltă stilul de muncă intelectuală propriu prin:
   - consultarea fişelor teoretice;
   - aplicarea algoritmilor propuşi;
   - orientarea după modelele propuse;
   - rezolvarea exerciţiilor.
2. Formează deprinderea de a aplica teoria în rezolvarea exerciţiilor.
3. Exerciţiile, prin succesiunea lor ordonată pe "trepte" de complexitate şi de dificultate, permit oricărui elev rezolvări corecte, în funcţie de ritmul de învăţare al fiecăruia.
4. Creează posibilitatea autoevaluării cunoştinţelor, deprinderilor şi a capacităţilor prin raportarea rezolvărilor la fişa de teorie corespunzătoare.
5. Urmăreşte dezvoltarea gîndirii logice, capacitatea de observaţie şi comparaţie, discernămîntul gramatical, posibilitatea de motivaţie.

În ansamblul lor, exerciţiile propuse urmăresc crearea şi dezvoltarea competenţei şi a performanţei de comunicare la nivelele: lexical, morfologic, sintactic, stilistic, ortografic, ortoepic.

6. Contribuie la dezvoltarea performanţei dc comunicare a elevilor.

Scanned with OKEN Scanner

7. Oferă modele de eleganţă a stilului, de claritate a organizării sintactice, cu valenţe etice, educative.

8. Contribuie la dezvoltarea educaţiei estetice a elevilor.

d) **EXIGENŢA ESTETICĂ - GRAFICĂ** se realizează prin următoarele aspecte:

1. Prezentarea sintezelor teoretice în scheme şi în tabele permite o orientare şi o selectare rapidă a informaţiei căutate.

2. Prezentarea grafică a unor exerciţii evidenţiază mai clar cerinţa de analiză.

3. Grafica paginii permite o lectură şi o orientare mai rapidă în text.

VI. POSIBILITĂŢI DE APLICAŢIE

Lucrarea poate fi folosită:

1. În clasă, în orele de gramatică, şi în orele de cultivare a limbii, la învăţământul gimnazial şi liceal.

2. În recapitularea unui capitol sau în recapitulările finale.

3. În munca independentă, diferenţiată, a elevilor.

4. În verificări generale, care presupun conexiunea tuturor aspectelor legate de cultivarea limbii române (aspectul lexical, morfologic, sintactic, stilistic, ortografic, ortoepic).

Scanned with OKEN Scanner

I. VOCABULAR - SEMANTICĂ

Studiul principal al unei şcoli (...) este limba românească, ea este totodată organul prin care neamul îşi cunoaşte fiinţa sa proprie, organul prin care acest neam moşteneşte avutul intelectual şi istoric al strămoşilor lui.

Mihai Eminescu

1. LIMBA ROMÂNĂ - LIMBĂ DE ORIGINE LATINĂ

A. Limba română s-a dezvoltat din latina populară vorbită (numită şi vulgară), după anumite reguli fonetice, dintre care amintim cîteva:

Consoanele finale: **m, n, s, t,** dispar. Exemple: lat. ursus → ursu → urs; lat. caput → capu → cap; lat. barbatus → bărbatu → bărbat.

Consoana **l**, între două vocale devine **r**. Exemplu: lat. gula → gură; lat. solem → soare.

Grupul de consoane: **gn** devine **mn**; **ct** devine **pt**; **cs** devine **ps**. Exemple: lat. lignum → lemn; lat. lactem → lapte; lat. cocsa → coapsă.

B. Lexicul românesc dovedeşte prin componenţa etimologică a vocabularuiui de bază (sau vocabularul esenţial) că limba română provine din limba latină.

Sînt de origine latină:

- Denumirile părţilor corpului omenesc: **cap** < lat. caput; **gură** < lat. gula; **mînă** < lat. manus; **piept** < lat. pectus; **păr** < lat. pilus.
- Denumirea fiinţelor umane: **bărbat** < lat. barbatus; **femeie** < lat. familia; **fiu** < lat. filius; **frate** < lat. frater; **om** < lat. homo; **soră** < lat. soror.
- Denumirea noţiunilor legate de universul material al omului: **casă** < lat. casa; **masă** < lat. mensa; **pîine** < lat. panis; **apă** < lat. aqua.
- Denumirile celor mai importante noţiuni legate de om şi de acţiunile lui: **a fi** < lat. sum, esse, fui; **a face** < lat. facere; **a bea** < lat. bibere; **a mînca** < lat. manducare; **a merge** < lat. mergere; **minte** < lat. mens, mentis; **bun** < lat. bonus.
- Denumirile elementelor cosmice: **cer** < lat. caellum; **stea** < lat. stella; **soare** < lat. solem; **pămînt** < lat. pavimentum.

C. Înnoirea vocabularului are drept cele mai importante surse limbile romanice şi limba latină.

2. LIMBA ROMÂNĂ ÎNTRE LIMBILE ROMANICE

- Limbile romanice sînt: româna, franceza, italiana, spaniola, portugheza, catalana, sarda, occitana sau provensala, romanşa sau retoromana, dalmata (care nu se mai vorbeşte din secolul al XIX-lea).

Scanned with OKEN Scanner

COMPARAREA cîtorva cuvinte în limbile:

latină	română	italiană	spaniolă	portugheză	franceză
casa	casă	casa	casa	casa	chez
camisia	cămaşă	camisa	camisa	camisa	chemise
campus	cîmp	campo	campo	campo	champ
cohors	curte	corte	corte	corte	cour
homo	om	uomo	hombre	homona	homme
tempus	timp	tempo	tiempo	tempo	temps
calidus	cald	caldo	caldo	caldo	chaud

LECTURĂ

Legile după care cuvintele latine s-au prefăcut în cuvinte româneşti şi-au sfîrşit de mult evoluţia lor, în momentele în care românii au primit cuvinte slavone, limba lor era formată de secole, deja.

M. Eminescu

Vom face pentru limba latină în ţară la noi tot ce ne este cu putinţă.

M. Eminescu

3. STRUCTURA ETIMOLOGICĂ A VOCABULARULUI

După originea cuvintelor, lexicul limbii române se organizează astfel:

A. FONDUL ORIGINAR, MOŞTENIT

Cuvinte autohtone, preromane, de origine dacă:

abur, brad, buză, vatră, bordei, mînz, pîrîu, Argeş, Prut, Criş.

(Circa 150-160 de cuvinte).

Cuvinte de origine latină:

care au constituit natura limbii române. Sînt cuvinte de mare circulaţie, frecvenţă, putere de derivare şi valoare polisemantică. Exemple: **apă, cap, carne, deget, frate, frumos, greu, gură, înalt, mînă, pămînt, piept, părinte, ochi, soră** etc.

B. ÎMPRUMUTURI DIN ALTE LIMBI

Împrumuturi directe, sau orale, din limbile:

slavă: **iubire, muncă, cinste**; maghiară: **belşug, neam, viclean**; turcă: **saltea, pilaf, baclava**; greacă: **igrasie, a se plictisi.**

Scanned with OKEN Scanner

Împrumuturi indirecte, sau de cultură, livreşti, din limbile:
franceză: **influenţă, veioză, antreu**; italiană: **operă, canţonetă, solfegiu**; germană: **haltă, foraibăr**; engleză: **fotbal, volei**; rusă: **drag**.

4. STRUCTURA VOCABULARULUI

Din punctul de vedere al frecvenţei şi al valorii de întrebuinţare, lexicul limbii române se clasifică astfel:

A. VOCABULAR FUNDAMENTAL (SAU DE BAZĂ) - are următoarele caracteristici:

- Cuprinde cuvinte absolut necesare comunicării, cuvinte care denumesc noţiuni fundamentale (1419 cuvinte).
- Aceste cuvinte au vechime şi stabilitate mare în limbă; în majoritate, sînt de origine latină.
- Sînt cunoscute şi folosite de toţi vorbitorii; au circulaţie şi frecvenţă mare în vorbire.
- Au mare capacitate de derivare şi valori polisemantice.

Exemple:

Nume de obiecte: **masă, scaun, casă, perete**. Nume de rudenie: **mamă, tată, frate**. Nume de plante şi de animale: **pom, floare, cal, găină**. Nume de alimente: **apă, carne, lapte, pîine**. Acţiuni: **a munci, a merge, a cînta**. Părţile corpului: **ochi, cap, umăr, picior**. Numele anotimpurilor, al zilelor săptămînii, fenomenelor meteorologice. Nume de însuşiri: **înalt, mic, mare, cinstit**. Pronume, numerale, conjuncţii, prepoziţii.

B. MASA VOCABULARULUI

1. Arhaisme:
   cuvinte învechite, ieşite din uz: **agă, hrisov, arnăut**.
2. Regionalisme:
   (fonetice, gramaticale, lexicale): cuvinte specifice vorbirii unei anumite regiuni: **gios, curechi, păpuşoi**.
3. Neologisme:
   cuvinte noi obţinute prin împrumuturi sau creaţii interne: **computer, tranzistor**.
4. Termeni tehnico-ştiinţifici:
   Cuvinte de specialitate, proprii sectoarelor ştiinţei şi tehnicii.
   Terminologie specializată pentru: medicină, chimie, matematică, lingvistică etc. Exemple: **electrocardiogramă, biounde, ipotenuză, polinom, hidroliză, interjecţie**.
5. Argou:
   limbaj "secret" folosit de grupuri restrînse de vorbitori, cu scopul de a nu fi înţeleşi de alţii (argoul vagabonzilor, al deţinuţilor, al militarilor,

Scanned with OKEN Scanner

al elevilor). Este efemer şi are expresivitate mare. Trebuie evitată folosirea argoului (exemple: **moacă, a se uşchi, a gini, mate, profa**), fiindcă trădează incultură şi lipsă de educaţie a limbajului.

6. Jargon:
cuprinde cuvinte şi expresii străine folosite de vorbitori cu scopul de a impresiona pe interlocutor. A cunoscut "mode": Jargon grecizant în secolul al XVIII-lea, jargon fraţuzesc, englezesc. Exemplu: **mon cher, darling**.

7. Expresii idiomatice:
îmbinări fixe de cuvinte cu sens unitar: **a bate cîmpii, a-şi da arama pe faţă, a se da pe brazdă.**

5. MIJLOACE DE ÎMBOGĂŢIRE A VOCABULARULUI

A. MIJLOACE INTERNE

1. Derivare

-cu prefixe: ne-; des- (dez-), de-; în- (im-); i-; stră-; co-; pre-; ante-; anti-; ultra-; arhi- etc.

Ex.: **neclar, reorganiza, străvechi, a încălzi, arhicunoscut.**

- cu sufixe: -aş; -ică; -el; -ar; -tor; -giu; -ist; -eşte; -esc; -os etc.

Ex.: copilaş, mămică, băieţel, florar, învăţător, macaragiu, tractorist, copilăreşte, tineresc, osos.

2. Compunere

- prin alăturare: **viţă-de-vie, Tîrgu-Jiu.**
- prin contopire: **devreme, altădată, Cîmpulung.**
- prin abreviere: cu iniţială: **C.F.R., ONU**; la silabă: **Rocar.**

3. Schimbarea valorii morfologice

	devine →	
Adjectivul (regent substantiv) Somn **lin.**		- Adverb (regent verb) Doarme **lin.**
Adjectivul Frunză **verde.**		- Substantiv (prin articulare) **Verdele** este odihnitor.
Adverbul şi locuţiunea adverbială Privesc **împrejur.**		- Prepoziţie şi locuţiune prepozoţională (prin articulare) specifice cazului genitiv. Privesc **împrejurul** casei.
Adverbul Lucrează **bine.**		- Substantiv (prin articulare) **Binele** nu se uită.
Pronumele (în afară de personal de politeţe, reflexiv) **Eu** scriu. **Acesta** scrie.		- Substantiv (prin articulare) **Eul** meu se opune acestui fapt. - Adjectiv pronominal Băiatul **acesta** scrie.

Scanned with OKEN Scanner

Substantivele - nume de anotimpuri, părţi ale zilei, numele zilelor (în formă articulată)

Seara seniņă acoperă cerul.

Substantivele (**foc, lulea, buştean, furcă, scai, tun, glonţ**).

El sparge **un buştean**.

Verbul la participiu - are valoare adjectivală şi ca atare, devine substantiv şi adverb

Adverbe de timp

Seara citesc.

- Adverbe de mod - cînd arată intensitatea acţiunii sau a însuşirii.

El doarme **buştean**.

- Substantiv (prin articulare)

Rănitul şchioapătă.

- Adjectiv (regent substantiv)

Un om **rănit**.

- Adverb (regent verb)

Calcă **apăsat**.

- Adjectiv, dacă se acordă în gen şi număr cu regentul

Verbul la gerunziu

Scriu cu mîna **tremurînd**.

Scriu cu mîna **tremurîndă**.

B. MIJLOACE EXTERNE

- **Împrumuturi**
  - directe sau orale, din limbile slavă, maghiară, turcă, greacă
  - indirecte sau livreşti, din limbile franceză, germană, italiană, engleză, latină

6. STRUCTURA SEMANTICĂ A VOCABULARULUI

După sensul lor, cuvintele se clasifică astfel:

1. CUVINTE MONOSEMANTICE:

   au doar un singur sens, indiferent de contextul în care se află. Exemple: **carbon, calorifer, claviculă, clorofilă.**

2. CUVINTE POLISEMANTICE:

   au mai multe sensuri, pe care le evidenţiază în contexte diferite. Cuvîntul vecin este cel care îi determină sensul. Exemplu: **a face**, sens general **a realiza**.

Valori (polisemantice):

Context	→	Sens
a face o casă		a zidi
a face un copil		a naşte
a face mîncare		a găti
a face o problemă		a rezolva
a face un tablou		a picta
etc.		etc.

Scanned with OKEN Scanner

3. OMONIME: cuvinte cu formă sonoră identică, dar cu sens diferit:
- OMONIME LEXICALE: aceeaşi clasă morfologică, sens diferit
broască: substantiv, batracian.
broască: substantiv, mecanism.
- OMONIME LEXICO-GRAMATICALE: clasă morfologică diferită, sens diferit.
sare: substantiv, clorură de sodiu.
sare: verb, saltă.
- OMONIME GRAMATICALE: acelaşi sens, aceeaşi clasă morfologică, dar forme flexionare diferite.
cîntă: verb indicativ prezent, pers. a III-a singular.
cîntă: verb indicativ prezent, pers. a III-a plural.
cîntă: verb imperativ, pers. a II-a singular.

4. ANTONIME: cuvinte cu sens opus. Feluri:
- cu radical diferit: **rece** - **cald**; **alb** - **negru**.
- cu acelaşi radical sau prefixale: clar - **neclar**, logic - **ilogic**, **închide** - **deschide**.

5. SINONIME: cuvinte cu formă sonoră diferită, dar cu acelaşi înţeles. Feluri:
- Totale: zăpadă - nea - omăt; cupru - aramă.
- Parţiale: căldură - zăduf - arşiţă.

6. PARONIME: cuvinte cu formă sonoră asemănătoare (**dar nu identică**) şi cu sensuri diferite. Sensurile paronimelor din sectorul neologic, pot fi confundate de către unii vorbitori. **Exemple:** oroare - eroare; eminent - iminent.

Model de analiză:
- **Eminent**: adjectiv, adverb, "superior sub raport intelectual".
Elev **eminent**.
- **Iminent**: adjectiv, "pe cale de a se produce".
Furtuna este **iminentă**.

7. MODALITĂŢI DE SCHIMBARE A SENSULUI CUVINTELOR

Sensul cuvintului
- Sens principal: sensul general, dominant în conştiinţa vorbitorilor. Exemplu: **gură**: organ anatomic, cavitate delimitată de buze; organ al vorbirii şi al alimentării
- Sens secundar: variante ale sensului principal bazate pe un element de asemănare (formă, sunet, culoare). Exemplu: gura sticlei, gura beciului, gura riului, gura podului etc.

Scanned with OKEN Scanner

Modalități de schimbare a sensului:

1. Extinderea sensului
   Exemplu: cuvîntul francez *bureau* şi-a extins sensul astfel: 1. masă de scris; 2. mobilă pentru scris; 3. camera în care se află mobila pentru scris; 4. colectiv de funcţionari care lucrează într-un birou.
2. Restrîngerea sensului:
   Exemplu: **dihanie**. În sec. al XVI-lea însemna totalitatea fiinţelor vii. Sens actual: animal sălbatic.
3. Degradarea sensului:
   Exemplu: **mitocan**. Sens vechi: "locuitor al unui mitoc" (sat pe lîngă o mînăstire); sens actual: "necioplit", "grosolan".
4. Înnobilarea sensului:
   Exemplu: **războinic**
   1. Sens vechi: "ucigaş", "tîlhar".
   2. Sens actual: "luptător", "viteaz".
5. De la concret la abstract:
   Exemplu: **a cîntări**
   1. Sens concret: a măsura o greutate cu un cîntar
   2. Sens abstract: a chibzui, a judeca
6. De la abstract la concret:
   Exemplu: **iertare**
   1. Sens abstract: acţiunea de a ierta
   2. Sens concret: a elibera pe cineva
7. Îmbogăţirea sensului: se realizează prin transfer de la sensul **propriu**, comun, la sensul **figurat**, obţinut printr-o comparaţie prealabilă. Sensul figurat al cuvintelor realizează tropi: metafora, personificarea, metonimia, sinecdoca.
   Exemplu: cuvîntul **plete**
   Sens propriu: Mergea cu **pletele** în vînt.
   Sens figurat: **Pletele** sălciei se despletesc deaupra lacului.

8. ALGORITM DE ANALIZĂ LEXICO-SEMANTICĂ A UNUI TEXT

1. Încadrarea textului în opera din care face parte; specificarea autorului.
2. Identificarea variantei stilistice (şi a caracteristicilor esenţiale): oficial-administrativ, tehnico-ştiinţific, publicistic, literar-artistic.

Scanned with OKEN Scanner

3. Încadrarea cuvintelor în sectoarele de vocabular de care aparţin:
a) vocabular fundamental;
b) masa vocabularului: arhaisme, neologisme, regionalisme, termeni tehnico-ştiinţifici, elemente de argou şi jargon, expresii populare - locuţiuni.

4. Structura cuvintelor:
simple;
derivate: (cu sufixe şi prefixe);
compuse: (alăturare, contopire, abreviere);
provenite prin schimbarea valorii morfologice.

5. Categorii semantice:
- omonime (în schemă), antonime, sinonime, paronime

6. Sensul cuvintelor:
- cuvînt monosemantic - polisemantic;
- sens principal - secundar;
- sens propriu - figurat.

7. **Concluzii:** natura stilului implică anumite caracteristici lexicale şi semantice.

9. EXERCIŢII

1. Citiţi cu atenţie fişa recapitulativă **Structura vocabularului.**
• Fixaţi-vă caracteristicile **vocabularului fundamental** şi ale celor privind **masa vocabularului.**
• Găsiţi cuvinte care aparţin vocabularului fundamental: zece substantive, zece verbe, zecc adjective.
• Alcătuiţi cu ele o scurtă compunere; daţi titlu compunerii.

2. Citiţi textul următor:

Patria este ţărîna pe care o calc,
.....
Patria e cerul cu soare, e cerul cu nori,
E cerul cu lună şi e cerul cu stele.
Patria - sînt oamenii aceştia,
Fraţii mei, surorile mele,
Ţărîna străbunilor mei.
Patria mea e poporul acesta...

(Zaharia Stancu - **Poeme cu lună**)

• Comentaţi ideea poetică pe care o exprimă versurile.
• Selectaţi cuvintele care fac parte din vocabularul fundamental.
• Folosind cunoştinţele de limbă latină, alegeţi din text cuvintele de origine latină.

3. Scrieţi conjugarea verbului a fi în limba latină, modul indicativ, timp prezent; în paralel scrieţi conjugarea lui în limba română.

Scanned with OKEN Scanner

Verbul **a fi**
la indicativ prezent

Latină				Română
	sum,	esse,	fui	a fi
Persoana sg.	I			
	II			
	III			
pl.	I			
	II			
	III			

4. Citiţi textul:

Mi-e inima de lacrimi plină
Că-n ea s-au îngropat mereu
Ai mei, şi-o să mă-ngrop şi eu!
O mare e, dar mare lină -
Natură, în mormîntul meu
E totul cald, că e lumină! (G. Coşbuc- **Poezii**)

- Comentaţi ideea poetică exprimată de fragmentul reprodus.
- Alegeţi cuvintele din vocabularul fundamental şi grupaţi-le pe clase lexico-gramaticale: substantiv, pronume, adjectiv, verb, adverb, conjuncţie, prepoziţie.
- Găsiţi antonimele cuvintelor: **plin, cald, lumină.**
- Explicaţi sensul cuvintelor omonime: **mare**, după modelul:

mare { – clasă morfologică: adjectiv
– sens:
– context:

mare { – clasă morfologică: substantiv
– sens:
– context:

- Alcătuiţi familia lexicală a cuvintelor: **cald, lumină, inimă, lacrimă.**
- Exprimaţi în propoziţii sau fraze sensurile propriu şi figurat ale cuvintelor: **cald, lumină, inimă, lacrimă.**

5. Citiţi textul:

Nu cerem nimănuia nimic, însă oricine
dacă el vrea-l numim şi prieten şi vecine.
Aici şi pîinea, sarea, noi o avem la masă
Căci ne-am făcut-o singuri, zidindu-ne o casă.
(Nichita Stănescu - **Poezii**)

- Comentaţi ideea poetică exprimată în versurile de mai sus.

Scanned with OKEN Scanner

• Selectaţi din text cuvintele care fac parte din vocabularul fundamental şi grupaţi-le pe clase gramaticale: substantiv, verb, adjectiv, pronume, adverb, prepoziţie, conjuncţie.

• Precizaţi originea cuvintelor: **a vrea, pîine, sare, masă, a face, casă.**

• Cuvintele **pîine** şi **sare** sugerează un obicei străvechi al poporului român. Numiţi obiceiul şi explicaţi semnificaţia lui.

6. Definiţi **arhaismele** şi explicaţi de ce un cuvînt devine arhaism.

a) - Arătaţi care este rolul arhaismelor în operele literare cu temă istorică.

b) - Numiţi cîteva opere cu temă istorică, în care se identifică arhaisme. Indicaţi autorul.

c) - În legătură cu arhaismele reţineţi următoarele precizări suplimentare:

Tipuri de arhaisme	• fonetice :	forme vechi ale unor cuvinte de uz actual: **a îmbla** (umbla), **rumpe** (rupe)
	• morfologice :	forme vechi de plural în **-e** şi **-uri**: **inime, aripe, palaturi, ruinuri.**
	• sintactice :	atributul substantival în dativ - dativ adnominal: "preot **deşteptării** noastre, **semnelor** vremii profet" (M. Eminescu).
	• lexicale :	sînt cele mai numeroase: **agă, arnăut.**
	• semantice :	sau arhaisme de sens. Exemple: **limbă** = popor; **carte** = scrisoare; **moşie** = patrie; **a certa** = a pedepsi.

d) - Din textele date mai jos, selectaţi arhaismele şi grupaţi-le pe categorii: arhaisme fonetice, morfologice, lexicale, semantice. Daţi echivalentul acestora din limba română contemporană.

Dar priveşte sînul bietei noastre de moşii,
Numără, de poţi, pe dînsul, urmele de vrăjmăşii,
Prin palaturi, prin colibe, sus, la şesuri, jos, la munte...

(Al. Davilla - **Vlaicu Vodă**).

Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo limbă...

(M. Eminescu - **Poezii**)

N-avem oşti, dară iubirea de moşie e un zid... (**Idem**)

Lîngă cortu-i, unul dintre fiii falnicului Domn,
Stă zîmbind de-o amintire, pe genunchi scriind o carte. (**Idem**)

Mureşan scutură lanţul cu-a lui voce ruginită
Rumpe coarde de aramă cu o mînă amorţită
.....
Şi bogat în sărăcia-i, ca un astru el apune,
Preot deşteptării noastre, semnelor vremii profet. (**Idem**)

Sărutare, umbră veche, priimeşte-nchinăciune
De la fiii României care tu o ai cinstit. (Gr. Alexandrescu - **Opere**)

Scanned with OKEN Scanner

El pe capu-i poartă mitră şi-i cu barba pieptănată,
Ţapăn, drept, cu schiptru-n mînă, şade-n perine de puf.

(M. Eminescu - **Poezii**)

Jăluitorul luă punga şi ieşi plin de neîncredere că a scăpat numai cu cele douăzeci de rubiele, ce dedese sameşului, dar se amăgea, căci abia ce ieşi din cancelaria hătmăniei, fu înconjurat de condicari, logofeţi, iamaci şi slujitori.

(N. Filimon - **Ciocoii vechi şi noi**)

e) - Găsiţi următoarelor arhaisme, sinonimele corespunzătoare în limba română contemporană: **a priveghea, a purcede, norod, sabie, buche, voroavă, uric, faur, ocîrmuire, volnic, herb, bir.**

Glosar: **uric** = act; **volnic** = liber; **herb** = stemă, blazon.

f) - Unele cuvinte se mai găsesc azi doar în expresii şi locuţiuni. Scrieţi expresiile şi locuţiunile în care se întîlnesc cuvintele: **habar, hac, rost, brînci.**

7. Definiţi **regionalismele** şi explicaţi rolul lor în operele literare.

a) - Indicaţi opere literare în care apar frecvent regionalisme.

b) - **PRECIZĂRI:** Regionalismele sînt de mai multe feluri:

Tipuri de regionalisme:

- lexicale : **curechi** - varză, **harbuz** - pepene verde, **păpuşoi** - porumb
- fonetice : **deşte** (Muntenia, Oltenia) - degete; **frunce** - frunte, **frace** - frate (Banat); **gios** - jos, **şinşi** - cinci (Moldova).
- gramaticale : perfectul compus format cu **o** în locul auxiliarului **a** la persoana a III-a singular şi plural: **o luat, o văzut, o fost** (Moldova şi Transilvania).

c) - Din următoarele texte propuse, selectaţi regionalismele şi precizaţi felul lor: lexical, fonetic, gramatical. Arătaţi cărei regiuni le sînt specifice.

Poartă şorţ negru, ghiurt negru, cimber negru, dada Zvîca.

(Zaharia Stancu - **Desculţ**)

L-au socotit cantaur, zăltat, deliu aproape. (**Idem**)

Ia vezi, mă Cîrţă, să nu te apuce de nas sub cel chersin crăpat (...). Şi să vezi, de mai închipuie şi ceva pentru musafiri, că doar nu ţi-a hi mas numai ţie şoarecii în pîntece.

(Calistrat Hogaş - **Pe drumuri de munte**)

Dar cu prujituri de ale tale, ia, acuş se duce noaptea.

Pe Gerilă parcă-l zghihuiau toţi dracii.

Acuş se face ziua şi tu nu mai stincheşti cu braşoave de a tale...

Bine-ţi şede coşcogeme coblizan să umbli lela pe drumuri.

(Ion Creangă - **Opere**)

Scanned with OKEN Scanner

Moşul avea car de lemn şi-l tot dregea.
Mereu se rupea ceva. Bleaurile, Japiţa,
Sublele loitrei, şuşleţii, ciocîlteul, jiglele,
cîrceii, răscolul, obada, de-i zic ăi bătrîni
năplaţul - nimic nu mai ţinea.

. . . . . .

Aşa era Coadă a lui Ceapă cînd era mic,
Numai năsărîmbe făcea...

. . . . . .

Fir-ai al iacăcui de hoţ, ce-mi făcuşi tu mie!
Una, Mitra lui Tudoran era cam şopăneaţă,
De-asta de vorbeşte mult şi nu ştie ce vorbeşte
Şezi binişor, nu făcea ghelai, ce-o ţii aşa turuiac, mă?

(Marin Sorescu - **La Lilieci**)

d) - Introduceţi în propoziţii următoarele cuvinte regionale (pe care le explicăm prin sinonime): **colb** - praf; **cucuruz** - porumb; **glod** - noroi; **glajă** - oglindă; **ceteră** - vioară; **bătătură** - curte; **ogradă** - curte; **bai** - supărare.

e) - Găsiţi sinonimele literare ale următoarelor regionalisme: **blid, barabulă, cuhnie, copîrşeu, gavanos, hulub, lubeniţă, pită, sfadă, vipie, glagore.**

f)- Alcătuiţi liste de cuvinte regionale, specifice locului în care trăiţi sau în care v-aţi născut. Explicaţi-le sensul.

8. Definiţi **neologismele.** Motivaţi de ce sînt introduse neologismele într-o limbă.

a) - Consultaţi **Dicţionarul de neologisme** şi extrageţi explicaţia următoarelor cuvinte: **a abandona, aberant, a bagateliza, cavalcadă, a denigra, desuetudine, erudiţie, esenţă, a hiperboliza, a imuniza, lacunar, nomenclatură, nociv, regresiune, sinuos, tutelar, valid.**

Introduceţi cîteva dintre neologismele de mai sus în contexte potrivite.

b) - Precizaţi domeniul de activitate în care se folosesc următoarele neologisme şi introduceţi-le în contexte: **abataj, accent, bactericid, insecticid, cineast, defileu, glaciaţie, intersecţie, laringită, productivitate, seismograf, xilofon.**

c) - Selectaţi neologismele existente în textele de mai jos şi explicaţi-le sensul.

În general, arhitectul observase că spiritul tinerilor cu care avea mai des de-a face e suspicios, oscilant, tras între doi poli: admiraţia subită pentru cîte un om matur (veşmînt schimbat al instinctului supunerii filiale) şi o recalcitranţă - tot atît de subită, degenerînd în dezamăgire şi dispreţ sarcastic pentru acelaşi om.

(G. Călinescu - **Bietul Ioanide**)

Între diferitele trepte ale interpretării literare, oricît de deosebite ar fi obiectivele lor, nu există contradicţie, ci o cooperare, pe care, propunîndu-ne-o ca ideal, trebuie să o urmărim prin formaţii multilaterale şi prin cercetarea interdisciplinară.

(Tudor Vianu - **Studii de literatură română.**)

d) - Din următoarele şiruri de cuvinte, grupaţi, perechi de sinonime.

Introduceţi în propoziţie sinonimele neologice:

- amănunt, belşug, chemare, cutremur, graniţă, greşeală, veşnicie, părere, adînc, binevoitor, copilăresc, tineresc, nevinovat, a bănui, a hotărî, a povesti.
- juvenil, inocent, eternitate, seism, apel, abundenţă, detaliu, a suspecta, a decide, a nara.

Scanned with OKEN Scanner

9. **Atenţie!** Pentru a preveni, sau a corecta eventualele greşeli de exprimare respectaţi următoarele sugestii:

• Evitaţi abuzul de neologisme în exprimare.

• Consultaţi dicţionarele pentru a cunoaşte sensul corect al neologismelor pe care le folosiţi.

• Repetaţi cuvîntul nou pe care îl introduceţi în propoziţii, astfel vă veţi obişnui să-l folosiţi corect.

Vă prezentăm o listă de neologisme, cărora le precizăm sensul corect, în paralel cu sensurile care li se atribuie, uneori, în mod greşit, pentru a evita folosirea incorectă a acestora!

Neologism	Sens corect	Nu îi atribuiţi sensul
fortuit	întîmplător, neprevăzut	Nu - forţat
inextricabil	extrem de complicat, imposibil de descurcat, de neînţeles	Nu - care nu poate fi stricat
lucrativ	care aduce cîştiguri băneşti, rentabil	Nu - unde se lucrează
mutual	reciproc	Nu - "pe tăcute"
onomastică	ziua numelui	Nu - ziua de naştere
a preconiza	a propune sau a a prevedea	Nu - a face reclamă pentru o idee
problematic	îndoielnic, nesigur	Nu - care constituie, sau pune o problemă
recent	care s-a petrecut de curînd	Nu - care se va petrece
salutar	salvator, folositor sănătăţii, vieţii	Nu - demn de a fi salutat
scolastic	sistem filosofic medieval	Nu - şcolăresc
specios	amăgitor, înşelător	Nu - special
solicitudine	atitudine plină de grijă faţă de cineva	Nu - cerere
summum	punctul, gradul cel mai înalt la care se poate ajunge; "culme" care nu poate fi depăşită.	Nu - sumă
temerar	care are mare curaj	Nu - care se teme

10. Explicaţi ce înţelegeţi prin **termeni tehnico-ştiinţifici**. Motivaţi de ce domeniile ştiinţei folosesc un **limbaj specializat**.

a) - Subliniaţi termenii tehnico-ştiinţifici din textele următoare. Precizaţi cărui sector al tehnicii sau ştiinţei îi sînt proprii.

Fusurile reprezintă forma arborelui sau a osiei, a cărei suprafaţă exterioară, îngrijit prelucrată, realizează contactul cu lagărul. Montate în lagăre cu alunecare,

Scanned with OKEN Scanner

suprafeţele de contact ale fusurilor se află în mişcare relativă în raport cu suprafaţa interioară de contact a lagărului.

(**Rezistenţa materialelor şi organe de maşini** - manual pentru clasa a X-a.)

Baza craniului prezintă o faţă externă, exobaza, şi o faţă internă, endobaza. Exobaza are trei regiuni: a) Regiunea anterioară care corespunde palatului dur; b) Regiunea mijlocie, care este cuprinsă între apofizele pterigoide şi apofizele mastoide. În această regiune se află: gaura ovală, gaura spinoasă, gaura ruptă anterioară, fosa mandibulară - (cavitate glenoidă), apofiza stiloidă, gaura stilomastoidiană, orificiul extern al canalului carotidian şi fosa venei jugulare; prin orificii intră sau ies vase şi nervi cranieni.

(I.C. Voiculescu, I.C. Petricu - **Anatomia şi fiziologia omului.**)

Caracterul chimic al oxizilor variază în funcţie de caracterul electronegativ al elementelor. Astfel, oxizii azotului şi fosforului sînt oxizi acizi (anhidride).

(**Chimia. Manual pentru clasa a VIII-a**)

În sfîrşit, derivarea se împleteşte cu morfologia în afixele care au în acelaşi timp şi valoare lexicală (...) şi morfologică; vocala caracteristică a conjugării la verbele derivate are dublă valoare de sufix lexical şi morfologic.

(Academia Românieі - **Gramatica limbii române - vol. I.**)

b) - Alcătuiţi scurte compuneri în care să folosiţi în special termeni tehnico-ştiinţifici. Folosiţi în acest scop manualele de matematică, fizică, chimie, biologie etc.

Vă sugerăm cîteva teme:

- Prezentarea aparaturii din laboratorul de fizică sau chimie.
- Prezentarea instrumentelor (uneltelor) de lucru dintr-un atelier şcolar.
- Descrierea proprietăţilor unui element sau ale unei substanţe chimice.
- Descrierea unor experienţe de fizică şi de chimie.
- Descrierea unui organ anatomic.
- Formulaţi cîteva definiţii şi teoreme de geometrie.
- Imaginaţi-vă şi descrieţi, folosind termeni ştiinţifici adecvaţi, o călătorie în cosmos.

c) - Întocmiţi cîte un **Mic dicţionar de termeni ştiinţifici**, care să cuprindă termeni specifici fiecărei discipline şcolare: fizică, chimie, biologie etc. Vă recomandăm să folosiţi **Dicţionarul limbii române pentru elevi (DREV).** - Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983.

11. Explicaţi ce înţelegeţi prin:
    a) elemente de jargon
    b) elemente de argou.

Arătaţi cine le foloseşte şi de ce. Argumentaţi de ce nu este recomandabil să fie folosite în vorbire.

PRECIZARE: • Scriitorii folosesc în unele opere literare elemente de jargon şi de argou, cu scopul de a caracteriza un mediu social sau un personaj.

- Subliniaţi elementele de jargon şi motivaţi folosirea lor în aceste texte literare:

Ascultă ma şer Luxandră, aş vrea să mă plimb pă pod
Şi apoi să stăm cu caleaşca la Madam marşand de mod,
Voi să-mi fac o pălărie cu blonduri şi au velur,
Căci îmi vine a merveliu cu boaua de samur.

(C. Facca - **Franţuzitele**)

Scanned with OKEN Scanner

Domnule Turturel! uită-te la mine... Te poftesc, magariule, să faci de mauvaises plaisanteries pi conta doamnei Gregoraschko, soţia mé!

(I.L. Caragiale - **Momente şi schiţe**)

- Subliniaţi elementele de argou şi motivaţi folosirea lor în aceste texte literare:

"Mişto cosor, să n-am spor! De unde l-ai pescuit?

Oi fi neam de caramagiu şi-ai moştenit sculă bună" (...) "Ştii să mangleşti cai?" (...) "Mi-a dilit unul o labă, peste muie de nu mai vedeam".

(Eugen Barbu - **Groapa**)

12. Citiţi cu atenţie următoarele precizări referitoare la **expresii idiomatice**:

• Sînt îmbinări stabile de cuvinte. Sensul lor este determinat de întreaga expresie. Nu se poate schimba locul şi numărul cuvintelor. În structura lor, cuvintele îşi pierd independenţa lexicală; sensul global al expresiei este diferit de sensul elementelor componente, adesea figurat.

• Foarte numeroase în vorbirea populară, ele sintetizează experienţa de viaţă, înţelepciunea, felul de a trăi şi de a gîndi al poporului nostru. Au expresivitate mare, un pronunţat caracter specific românesc; sînt greu, sau imposibil de tradus în altă limbă.

a) - Introduceţi în contexte potrivite următoarele expresii idiomatice: **a-i veni apa la moară, a sta pe gînduri, a bate apa-n piuă, a-şi aprinde paie-n cap, a bate cîmpii, a sta pe ghimpi, a tăia frunză la cîini, a-şi lua inima-n dinţi, a-şi da arama pe faţă, cu frica-n sîn, a pune paie pe foc.**

b) - Daţi exemple de alte expresii idiomatice şi introduceti-le în contexte potrivite.

LECTURĂ

Arhaismii poate că-i va încetăţeni cu-ncetul poezia - dar numai ea - căci e un drept exclusiv al ei de a reînvia colorile limbii prin vorbe dezgropate din mormîntul trecutului. (M. Eminescu)

O caracteristică tot atît de importantă a unui neam, ca şi comunitatea de sînge, este limba. La noi, aceasta e opera ţăranului. Limba românească e o limbă ţărănească. Farmecul şi expresivitatea ei specifică le-a căpătat de la făuritorul ei originar care a fost ţăranul. Toată dezvoltarea ei, pînă în timpurile mai nouă, se datoreşte ţăranului, singurul care a vorbit-o întotdeauna. (L. Rebreanu)

Scriitorul are mereu de învăţat de la înaintaşi şi de la dascălul nostru de limbă, al tuturor, poporul, creatorul şi purtătorul limbii. (M. Sadoveanu)

Literatura română, mai cu seamă cea ştiinţifică, şi-a croit deja o limbă pe care o înavuţeşte şi o va înavuţi mereu (...) numai cu elemente latine. (M. Sadoveanu)

Această parte intraductibilă a unei limbi (locuţiunea) formează adevărata ei zestre de la moşi-strămoşi, pe cînd partea traductibilă este comună gîndirii omeneşti în genere. (M. Eminescu)

Locuţiunile (...) sînt aceleaşi vorbe, însă e un întreg nou, în care se simte sufletul nostru pînă la adîncimea istoriei, sînt aceleaşi elemente de tradiţie (...) însă fixate în cristali nemuritori de pietre rare. (M. Sadoveanu)

Scanned with OKEN Scanner

Citiţi cu atenţie tabelul sinoptic **Mijloace de îmbogăţire a vocabularului.**

13. Precizaţi locul sufixului faţă de rădăcină şi rolul sufixului în alcătuirea cuvîntului.

- Completaţi-vă cunoştinţele referitoare la sufixe, consultînd următoarea clasificare a acestora:

A. Clasificare semantică	• Sufixe diminutivale :	formează substantive şi adjective diminutive: -aş, -el, -ie, -ior, -iţă, -uc, -uţ. Ex.: copilaş, băieţel, tătuc, guriţă, năsuc, pătuţ.
	•Sufixe augmentative :	arată că obiectul este mai mare ca de obicei: -an, -andru, -oi. Ex.: băietan, băieţandru, băieţoi.
	• Sufixe colective :	formează substantive cu sens colectiv: -et, -iş, -işte, -ime. Ex.: tineret, păpuriş, porumbişte, copilărime.
	• Sufixe cu nume de agent :	-tor. -ar, -giu, -ist: croitor, lemnar, geamgiu, tractorist.
B. Clasificare morfologică	• Sufixe substantivale :	-ar, easă, -iţă, -er, -ist, -giu, -ime. Ex.: florar, croitoreasă, doctoriţă, miner, tractorist, geamgiu, tinerime.
	• Sufixe adjectivale :	-iu, -ui, -os, -esc. Ex.: auriu, gălbui, pietros, tineresc.
	• Sufixe verbale :	-iza, -ifica. Ex.: a electriza, a electrifica.
	• Sufixe adverbiale :	-eşte, -iş, -mente. Ex.: românеşte, pieptiş, realmente.

a) - Derivaţi zece substantive cu sufixe diminutivale. Subliniaţi rădăcina şi sufixul.

b) - Alcătuiţi o scurtă compunere cu titlul: **Portretul unui copilaş.** Folosiţi diminutive.

c) - Identificaţi în balada **Mioriţa** diminutive cu sens dezmierdător. Care este rolul lor stilistic?

d) - La cuvintele: **casă, băiat, carte, piatră**, adăugaţi, pe rînd, sufixe diminutive şi augmentative, aşa încît să obţineţi perechi contrastante.

Scanned with OKEN Scanner

e) - Derivaţi substantive cu sufixe substantivale: **-ar, -er, -ist, -giu, -easă, -or.**

f) - Introduceţi substantivele obţinute la exerciţiul anterior, într-o scurtă expunere, cu titlul **Meserii şi locuri de muncă.**

g) - De la cuvintele: **aur , argint, aramă, cenuşă**, derivaţi adjective cu sufixul: **-iu.** Introduceţi adjectivele obţinute într-o scurtă descriere cu titlul **Culorile toamnei.**

h) - Alcătuiţi o listă cu numele principalelor oraşe din ţară. De la acestea, derivaţi cu sufixul **-ean** substantive comune, nume de locuitori ai respectivelor oraşe.

i) - Substantivele proprii şi cele derivate de la exerciţiul anterior introduceţi-le într-o scurtă compunere cu titlul **Locuri şi oameni din ţara mea.**

j) - Alcătuiţi o listă de verbe (neologisme) derivate cu sufixele verbale: **-iza, -ifica.** Folosiţi ca bază de derivare următoarele cuvinte: material, electric, ion, solid, divers, uniform, os, industrial, fosil, strat, computer, simplu, amplu, polen.

Alcătuiţi propoziţii, în care verbele obţinute prin derivare, în exerciţiul anterior, să fie predicate, iar propoziţiile să se refere la următoarele ştiinţe: fizică, chimie, anatomie, biologie, geografie, economie, matematică.

k) - Scrieţi numele a opt popoare care trăiesc în ţări din Europa.

Derivîndu-le cu sufixul adverbial **-eşte**, veţi obţine adverbe de mod. Ex.: român - **româneşte.**

Introduceţi adverbele obţinute prin derivare, într-o scurtă compunere cu titlul **Tabăra internaţională de tineret de la Costineşti.**

14. Explicaţi ce este **un prefix**; precizaţi locul prefixului faţă de rădăcină şi rolul lui în formarea cuvintelor.

Completaţi-vă cunoştinţele referitoare la prefixe consultînd următoarea listă de prefixe şi prefixoide (termeni care în limba de origine sînt cuvinte, nu prefixe) cu circulaţie internaţională şi care intră în construcţii savante, neologice:

Prefixoide şi prefixe	Sens	Exemplu
ante-	înainte	antevorbitor
anti-	contra	antirăzboinic
auto-	însuşi	autocritică
con-, co-	împreună	conlucra
extra-	în afară	extraterestru
hiper-	peste	hipertensiune
mega-	mare	megafon
micro-	mic	microfon
mono-	unic	monovalent
poli-	mult	polivalent
pseudo-	fals	pseudonim
semi-	jumătate	semicerc

a) - Formaţi perechi de verbe antonime derivate cu prefixele: des-, (dez-) şi în-, (îm-). Perechile de verbe antonime obţinute introduceţi-le cu rol de predicate

Scanned with OKEN Scanner

verbale în două propoziţii principale coordonate adversativ (dar, iar, însă, ci). Ex.: 1 p $\frac{\text{dar}}{\text{adv.}}$ 2 p.

b) - Derivaţi cu prefixul negativ **ne-** antonimele cuvintelor: **clar, obişnuit, limitat, liniştit, copt**; numiţi antonimele cuvintelor obţinute şi introduceţi-le în propoziţii.

c) - Derivaţi cu prefixele negative neologice: **i-, in-, im-**, cuvintele: **real, logic, credibil, capabil, posibil, penetrabil**. Introduceţi cuvintele derivate în propoziţii.

d) - Derivaţi cu prefixul **în-** următoarele cuvinte: **nod, nou, noapte, negură, nobil**. Atenţie la ortografie! Ex.: in + nod → a înnoda.

e) - Derivaţi cu prefixul **re-** verbele: **a vedea, a calcula, a scrie, a lua, a corecta, a organiza**. Explicaţi sensul cuvintelor derivate. Introduceţi verbele într-o compunere cu titlul: **Mă pregătesc pentru teză.**

f) - Derivaţi cu prefixul: **re-** verbele: **a evalua, a educa, a edita, a elabora, a efectua**. Atenţie la ortografie! Ex.: re + evalua → reevalua. Explicaţi sensul verbelor derivate.

g) - Derivaţi cu prefixele **co-** şi **con-** verbele: **a exista, a lucra, a vieţui**. Explicaţi sensul verbelor derivate.

h) - Derivaţi cu prefixul **auto-** verbele: **a se acuza, a se linişti, a se controla, a se conduce**. Explicaţi sensul verbelor derivate.

i) - Derivaţi cu prefixul **pre-** verbele: **a vedea, a zice, a simţi** şi explicaţi sensul derivatelor.

ATENŢIE! Evitaţi formulările greşite de tipul: **a reciti încă o dată (sau din nou), a coexista împreună (sau laolaltă), a se autolinişti singur, a prezice înainte.** Amintiţi-vă că această greşeală de exprimare se numeşte **PLEONASM** (adică folosirea alăturată a doi termeni cu acelaşi înţeles).

j) - Daţi exemple de neologisme formate cu prefixoidele: **ante-, anti-, micro-, macro-, mono-, poli-**. Precizaţi domeniul, ştiinţa cărora le sînt specifice. Introduceţi-le în propoziţii.

k) - Subliniaţi prefixele cuvintelor: **infraroşu, ultrasensibil, telescop, superluminic, interstelar, termoizolant**. Explicaţi-le sensul şi introduceţi-le în propoziţii.

l) - Alegeţi din termenii ştiinţifici specifici geografiei, istoriei, matematicii, fizicii, chimiei, cuvinte formate prin derivare cu prefixe de circulaţie internaţională (unele prezentate într-o listă anterioară).

Explicaţi-le sensul şi introduceţi-le în propoziţii.

15. Alcătuiţi familiile lexicale ale cuvintelor: **român, copil, carte, şcoală, floare, frunză, a scrie, a citi, a şti.**

a) - Cuvintele derivate de la rădăcina **român** le introduceţi într-o compunere cu titlul: **Poporul meu.**

b) - În compunerea **Începe şcoala** folosiţi derivatele cuvintelor: **copil** şi **şcoală.**

c) - Introduceţi derivatele verbului **a şti** în propoziţii referitoare la **ştiinţă** şi **dezvoltare.**

Scanned with OKEN Scanner

d) - Introduceţi derivatele cuvîntului **frunză** într-o descriere intitulată **Copacul**.

e) - În compunerea: **Cartea - prietenul meu** veţi folosi derivatele cuvintelor **a citi şi carte**.

f) - Introduceţi derivatele cuvîntului **floare** în compunerea numită **Primăvară**.

16. Arătaţi care sînt modalităţile de compunere a cuvintelor şi exemplificaţi.

Completaţi-vă cunoştinţele referitoare la compunerea cuvintelor cu următoarele precizări:

Procedee de compunere:

a) flexiune : fiecare element component rămîne flexibil:
Ex.: N.A.: **floarea-soarelui**;
G.D.: **florii-soarelui**.

b) prin jonctiune : unităţile care intră în compunere sînt legate prin elemente relaţionale - prepoziţii, conjuncţii. Primul cuvînt păstrează formele flexionare.
Ex.: **drum-de-fier** (sg.)
drumuri-de-fier (pl.)

c) contopire : rezultă din cele două tipuri de mai sus. Unele dintre aceste compuse - se realizează prin juxtapunere sau joncţiune. Elementele care intră în compunere au un mare grad de sudură, nu-şi mai păstrează individualitatea, iar mărcile flexionare le primesc la sfîrşit. Ex.: **binecunoscutul** scriitor; **primăvară, primăverile, primăverii.**

d) abreviere :
- prin alăturarea literelor iniţiale ale cuvintelor care intră în denumirea unei instituţii: O.N.T. - Oficiul Naţional de Turism.
- prin alăturarea unor silabe din cuvintele care intră în compunere: TAROM = Transporturi Aeriene Române.

a) - Precizaţi tipul de compunere al cuvintelor următoare: **argint-viu, basorelief, binefacere, bun-simţ, cumsecade, electromotor, floare-de-colţ, orişicine, proces-verbal, rareori, treisprezece, Ştefan cel Mare, CAR, CEC.**

Scanned with OKEN Scanner

b) - Alcătuiţi o listă de substantive proprii compuse, nume de localităţi. Introduceţi-le într-o compunere cu titlul: **Popasuri în oraşele ţării.**

c) - Alcătuiţi o listă de substantive proprii compuse, nume de domnitori români. Introduceţi-le într-o scurtă compunere, căreia îi veţi da un titlu expresiv.

d) - Numiţi sinonimele următoarelor cuvinte compuse: pierde-vară, gură-cască, papă-lapte, tîriie-brîu, încurcă-lume. Observaţi care au expresivitate mai mare: cuvintele compuse sau sinonimele lor?

e) - Găsiţi cuvinte în compunerea cărora să intre următoarele elemente: **biblio** - (grec. biblion = carte); **bio** - (grec. bios = viaţă); **cardi** - (grec. kardia = inimă); **crono** - (grec. chronos = timp); **demo** - (grec. demos = popor); **electro** - (grec. electron = chihlimbar; referitor la fenomene electrice); **foto** - (grec. photos = lumină); **log** - (grec. logos = cuvînt); **neuro** - (grec. neuron = nerv). Explicaţi sensul acestora şi introduceţi-le în propoziţii.

17. Recitiţi în tabelul sinoptic **Mijloace de îmbogăţire a vocabularului**, paragraful **Schimbarea valorii morfologice.**

a) - La următoarele exemple, rezolvaţi cerinţele:

- precizaţi valoarea morfologică a cuvîntului subliniat;
- argumentaţi de ce, cuvintele şi-au schimbat valoarea morfologică.
- Copil **frumos**. Scrie **frumos**. **Frumosul** place tuturor.
- Frunză **verde**. **Verdele** este odihnitor.
- Privesc **împrejur**. Mă plimb **împrejurul** casei.
- **Eu** citesc. **Eul** meu se împotriveşte acestei obligaţii.
- Privesc **în sus**. Privesc **în susul** muntelui.
- Am **zece** probleme. Am luat **un zece**.
- **Dimineaţa** plec la şcoală. **Dimineaţa** senină luminează cîmpia.
- **Iarna** plec la munte. **Iarna** geroasă pune flori de gheaţă pe geamuri.
- Zmeul doarme cu capul **pe un buştean**. El doarme **buştean**.
- Eu am glasul **răguşit**. Eu vorbesc **răguşit**. **Răguşitul** abia vorbea.
- Laptele **aburind** mă îmbia cu aroma lui. Au luat în mînă ceaşca **aburindă**.
- **Acesta** scrie. Elevul **acesta** scrie. **Al meu** s-a rupt: Creionul meu s-a rupt. **Fiecare** învaţă. **Fiecare** elev învaţă.
- Lucrează **bine**. **Binele** nu se uită niciodată.

18. Găsiţi sinonimele următoarelor cuvinte de origine franceză: **a abandona, a accepta, a acompania, a agrava, a ameliora, fantastic, a formula, progresie.**

a) - Realizaţi un dialog pe tema: **Într-un magazin de confecţii**, folosind şi următoarele cuvinte de origine franceză: **pardesiu, mantou, rever, epolet, cordon, bluzon, buton, butonieră, manşetă, manechin, gri, mov, vernil.**

b) - Alcătuiţi o compunere cu titlul **Impresii de la un concert**, în care veţi introduce următoarele cuvinte de origine italiană: **adagio, allegro alto, arpegiu, andante, bariton, crescendo, duet, flaut, intermezzo, moderato, partitură, solfegiu, solo, tenor.**

c) - Vă prezentăm o listă de cuvinte de origine germană: **bliţ, boiler, bomfaier, bormaşină, fasung, gater, matriţă, rolă, şaltăr, ştecăr, ventil.**

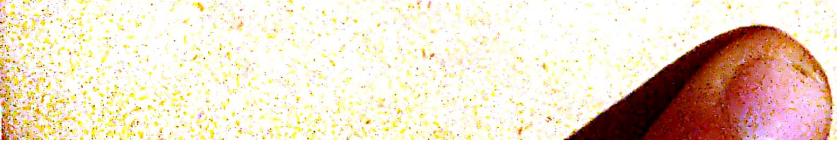

Scanned with OKEN Scanner

Sarcini de lucru:

- explicaţi sensul cuvintelor;
- precizaţi în ce sector de vocabular se încadrează;
- introduceţi-le în propoziţii.

d) - Alcătuiţi scurte compuneri cu titlul **Spectator în Sala Sporturilor** sau **Cronică sportivă**, în care veţi folosi şi următoarele cuvinte de origine engleză: **fotbal, volei, baschet, tenis, polo, aut, corner, a dribla, dribling, fault, finiş, gol, golf, henţ, ofsaid, meci, ring, scor, set, start, suporter, şut.**

e) - Vă prezentăm o listă de cuvinte împrumutate din limba latină: civil ← civilis; document ← documentum; natura ← natura; ora ← hora; patrie ← patria; a salva ← salvare; spaţiu ← spatium.

Introduceţi-le într-un apel adresat oamenilor, pentru a păstra pacea, pentru a salva pămîntul.

19. Reflectaţi şi alcătuiţi o expunere pe tema: Limba română - de la nobleţea originii latine la caracterul modern, racordat la spiritualitatea romanică.

Vă sugerăm următoarele repere pentru expunere şi argumentare:

a) Limba română - limbă de origine latină.

b) Influenţele lexicale din alte limbi nu au modificat caracterul latin al limbii române.

c) Contactul cu romanitatea occidentală a făcut ca vocabularul limbii române să se îmbogăţească cu un mare număr de neologisme, multe de circulaţie internaţională.

d) Împrumuturile neologice au transformat româna într-o limbă modernă.

20. Precizaţi ce sînt **cuvintele monosemantice**. Amintiţi-vă că cele mai multe se găsesc în sectorul tehnico-ştiinţific. Daţi exemple de cuvinte monosemantice şi introduceţi-le în propoziţii.

- Alcătuiţi scurte texte ştiinţifice în care să folosiţi cuvinte monosemantice din sectoarele: fizică, matematică, chimie, tehnică.

- Alcătuiţi un tabel sinoptic intitulat: **Părţi de vorbire** în care să folosiţi cuvintele monosemantice alese din sectorul respectiv.

21. Explicaţi ce înseamnă **cuvînt polisemantic**. Precizaţi cum un cuvînt polisemantic îşi poate evidenţia sensurile multiple. Vi se propune un model de discutare a sensurilor unui cuvînt polisemantic.

Exemplu: adj. **limpede**

Context	⟶	sens
• apă limpede	-	"curată, transparentă"
• cer limpede	-	"senin, fără nori"
• glas limpede	-	"care răsună distinct"
• privire limpede	-	"pură, luminoasă"
• minte luminoasă	-	"lucidă"
• conştiinţă limpede	-	"curată, cinstită, onestă"

Scanned with OKEN Scanner

a) - Precizaţi sensurile cuvîntului **a strînge**, relevate de următoarele contexte: a strînge mîna = ; a strînge grîul = ; a strînge cu uşa = ; a strînge bani = ; a strînge de gît = ; a strînge în braţe = ; a strînge timbre = ; a strînge părul = ; a (te) strînge o haină = ; a strînge prin casă = ; a strînge o hîrtie = ; a se strînge acasă la = .

b) - Precizaţi sensurile următoarelor cuvinte polisemantice **a (se) strica, dulce, a ieşi**, relevate în contexte.

a (se) strica - sens general = a se deteriora, a se defecta;
a se strica o maşină = ; a se strica mîncarea = ; a se strica vremea = ; a-şi strica ochii = ; a strica planurile = ; a strica prietenia;
dulce - sens general = care are gustul zahărului;
lapte dulce = ; apă dulce = ; glas dulce = ; somn dulce = ; vorbă dulce = ; climă dulce = ; fată dulce;
a ieşi - sensul general = a trece din interior în exterior;
a ieşi din casă = ; a ieşi o carte = ; a ieşi un nou aparat = ;
a ieşi soarele = ; a ieşi iarba = ; a ieşi o problemă = ;
a ieşi la spălat = ; a ieşi la soare (o culoare).

c) - Completaţi spaţiile punctate cu cuvinte a căror varietate să atribuie verbului polisemantic **a trece**, sensurile notate în paralel: a trece ..... = a vizita; a trece ..... = a nota, a înregistra; a trece ..... = a reuşi la un examen; a trece ..... = a cerne; a se trece ..... = a se ofili; a trece ..... = a depăşi timpul; a trece ..... = a neglija, a omite.

d) - Introduceţi cuvîntul polisemantic **a (se) ţine** în contextele potrivite pentru a echivala sensurile următoare: **a se sprijini, a merge în urma cuiva, a imobiliza, a păstra, a fi perseverent, a fi căsătorit, a dura, a creşte animale.**

Exemplu: a ţine oi = a creşte oi.

22. Definiţi cuvîntul **omonim**. Reţineţi precizarea următoare: cuvintele omonime trebuie să fie şi **omografe** (să se scrie la fel) şi **omofone** (să se rostească la fel, cu acelaşi accent).

a) - Explicaţi cuvintele omonime, **mînă, mare, sare, nouă, noi, poartă, cer** după următorul **model:**

Cuvîntul	- valoare morfologică:	a) cer = substantiv
	- context:	Pe cer răsar stele.
	- valoare morfologică:	b) cer = verb
Cuvîntul	- context:	Eu cer o carte.

b) - Introduceţi în contexte potrivite următoarele cuvinte omonime: **port** (substantiv şi verb); **care** (pronume interogativ - relativ şi substantiv); **iar** (conjuncţie coordonatoare adversativă şi adverb); **dar** (substantiv şi conjuncţie coordonatoare adversativă); **şi** (conjuncţie coordonatoare şi pronume reflexiv în cazul dativ).

c) - Introduceţi în contexte următoarele perechi de omonime gramaticale. Precizaţi modul, timpul, persoana şi numărul fiecăruia.

Scanned with OKEN Scanner

Citeşte - Citeşte! Cîntă - Cîntă! Desenează - Desenează!

d) - Identificaţi ambiguitatea termenilor care generează umorul, în textele de mai jos:

• *Costică se plînge lui Mitică la birt că suferă de insomnie şi nu ştie ce doftorie să mai ia ca să poată dormi.*

Mitică îi recomandă:

- Ia o plachie de **somn!** (I.L. Caragiale - **Momente şi schiţe.**)

• *Efimiţa (impacientată): Leonido,* **deşteaptă** *sînt eu acuma?*

Leonida: Apoi, de, Miţule, astă numai dumneata ştii! (I.L. Caragiale - **Teatru.**)

23. Definiţi **antonimele** şi daţi exemple de trei perechi de cuvinte antonime:

a) - Scrieţi antonimele verbelor: **a aduna, a afirma,** a se aşeza, a se **depărta, a urca, a veni, a începe.**

Elementele fiecărei perechi de antonime, să aibă funcţia de predicat verbal în propoziţiile unor fraze cu următoarea schemă:

2 P
|
I.C. Timp

Model: Cînd mama **s-a aşezat** la masă, eu **m-am ridicat.**

b) - Numiţi antonimele substantivelor: **curaj, duşman, pace, cinste.** Introduceţi perechile de antonime într-o scurtă compunere cu titlul: **Plăieşii vegheau hotarele ţării.**

c) - Găsiţi antonimele adjectivelor: **frumos, bun, cinstit, demn, curajos, drept.** Introduceţi perechile de antonime într-o scurtă compunere în care să caracterizaţi prin antiteză două personaje literare pe care le veţi alege după preferinţă. Vă sugerăm: Toma Alimoş - Manea (balada **Toma Alimoş**), Mihai Viteazul - Paşa Hassan (**Paşa Hassan** de George Coşbuc), Mircea cel Bătrîn - Baiazid (**Scrisoarea III** de M. Eminescu), Tudor Şoimaru - Stroe Orheianu (**Neamul Şoimăreştilor** de M. Sadoveanu).

d) - Scrieţi antonimele adverbelor: **iarna, ziua, aici, sus, departe.** Introduceţi elementele perechilor antonime în propoziţii principale coordonate adversativ (dar, iar, însă, ci).

Model: 1 P $\frac{\text{dar}}{\text{adv.}}$ 2 P

e) - Derivaţi cu prefixul negativ **ne-** cuvintele: adevăr, clar, cuviincios, atent, citeţ. Introduceţi-le în propoziţii.

f) - Formaţi cu prefixele **in-, im-** antonimele cuvintelor: **posibil, vizibil, perfect, previzibil, credibil, vulnerabil, divizibil.** Explicaţi sensul cuvintelor obţinute prin derivare şi introduceţi-le în propoziţii.

g) - Formaţi cu prefixul **i-** antonimele cuvintelor: **logic, real, reversibil, lizibil, raţional.** Explicaţi sensul adverbelor negative şi introduceţi-le în propoziţii.

h) - De la cuvintele: **a estima, dezvoltat, alimentat,** formaţi perechi de antonime derivate cu prefixele **supra-** şi **sub-** şi introduceţi-le în propoziţii.

i) - Găsiţi perechi de antonime formate cu prefixele **pre-** şi **post-**. Explicaţi-le sensul şi introduceţi-le în propoziţii.

Scanned with OKEN Scanner

j) - Alcătuiţi fraze de cîte două propoziţii principale coordonate prin juxtapunere, în care predicatele nominale să aibă numele predicative exprimate prin cuvinte în perechi antonime.

Ex.: Iarna este **friguroasă**, vara este **călduroasă**.

k) - În textele următoare identificaţi **antonimele** şi explicaţi efectele stilistice realizate.

Ei fac din noapte ziuă şi-a zilei ochi închid. (M. Eminescu - **Poezii.**)

Din sînul veciniculuí ieri,
Trăieşte azi, ce moare.
Un soare de s-ar stinge-n cer,
S-aprinde iarăşi soare. (**Idem**)

Viitorul şi trecutul
Sînt a filei două feţe.
.....
Şi de mii de ani încoace
Lumea-i veselă şi tristă. (**Idem**)

Cînd unul trece, altul vine
În astă lume a-l urma,
Precum cînd soarele apune,
El şi răsare undeva. (**Idem**)

l) - Citiţi şi memoraţi cîteva proverbe româneşti selectate din volumul: **Apa trece, pietrele rămîn**. Remarcaţi gruparea lor tematică pe noţiuni denumite prin cuvinte antonime.

Adevăr - minciună

Adevărul iese la iveală cînd nu-ţi vine la socoteală.
Minciuna are picioare scurte.
Minciuna a umblat cît a umblat, pînă cînd i s-a înfundat.

Dreptate - nedreptate

Dreptatea iese ca untdelemnul la suprafaţa apei.
Dreptatea niciodată nu piere.
Nici o răutate mai mare ca nedreptatea.
Nici să gîndeşti la nedreptate, necum să o urmezi.

Rău - bine

E rău cînd nu e bine. E bine cînd nu e rău.

Prieten - duşman

Prietenul la nevoie se cunoaşte.
Prietenii nu se cumpără cu bani.
Mai bine să te dojenească, decît să te linguşească prietenul tău.
Fereşte-mă, Doamne, de prieteni, că de duşmani mă feresc singur.

Cinste - ruşine

Cinstea e o floare rară.
Cinste dai, cinste găseşti.
Cinstea cu ruşinea nu pot sta împreună.
Cinstea nici nu se cumpără, nici nu se vinde.

24. Daţi definiţia sinonimelor, precizaţi şi exemplificaţi felurile lor.

a) - Numiţi sinonimele cuvintelor: **secol, cupru, lexic, nădejde, apus, răsărit**.

Scanned with OKEN Scanner

b) - Următoarele sinonime parţiale se deosebesc prin nuanţa de intensitate a sensului: **tristeţe - jale, umed - ud.**

c) - Unele sinonime se deosebesc numai prin caracteristici stilistice. Vă prezentăm cîteva exemple de sinonime stilistice: **Dezaprobare - oprobriu; docil - obedient; învechit - vetust; singurătate - solitudine; cristal - cleştar; rege - crai; prăpastie - hău; pămînt - glie; praf - colb; căciulă - cuşmă; vioară - scripcă - ceteră; brîu - şerpar; albie - troacă; soldat - cătană; soartă - scrisă; băiat - fecior.**

Introduceţi unele cupluri de sinonime enumerate anterior în contexte adecvate.

d) - Citiţi sinonimele populare ale numelor lunilor anului şi remarcaţi expresivitatea:

1. ianuarie - cărindar, gerar, genar;
2. februarie - faur, făurar;
3. martie - mărţişor, germănar;
4. aprilie - prier, florar;
5. mai - florar;
6. iunie - cireşar;
7. iulie - cuptor;
8. august - gustar, secerar;
9. septembrie - răpciune, brumărel, vinicer;
10. octombrie - brumar;
11. noiembrie - promorar;
12. decembrie - ningău.

e) - Introduceţi denumirile populare ale numelor lunilor într-o compunere cu titlul: **Răsfoind un vechi calendar popular ilustrat.**

f) - Găsiţi sinonimele neologice ale următoarelor expresii şi locuţiuni:

a băga de seamă, a-i părea rău, a da sfaturi, a face rost, a ţine isonul, a (se) face de rîs, a (se) da pe brazdă.

Introduceţi elementele cuplurilor sinonimice în contexte adecvate şi observaţi care au expresivitate mai mare.

g) - Găsiţi locuţiunile sinonime ale următoarelor cuvinte: **a fugi, a-şi aminti, a observa, uneori, forţat, înţelept.** Introduceţi locuţiunile sinonime în contexte şi remarcaţi expresivitatea.

h) - Următoarele expresii sînt alcătuite din două sinonime care, alăturate, sugerează sensul superlativ absolut: **foc şi pară, praf şi pulbere, întuneric beznă.** Introduceţi-le în contexte şi remarcaţi expresivitatea.

i) - Găsiţi sinonimele următoarelor cuvinte şi introduceţi-le în contexte adecvate: **praf, noroi, elev, a se gîndi, a se lupta, traducere, figură.**

j) - Într-o scurtă compunere cu titlul **Vara** introduceţi şi următoarele serii de sinonime: a) căldură, temperatură, arşiţă, văpaie, dogoare, caniculă, zăduf; b) clar, limpede, transparent, străveziu; c) firmament, cer, boltă.

k) - Găsiţi sinonimele cuvintelor: **picuri, a se desprinde, copac, arbust, creangă, cărare, umed, gri, vijelios, a conteni.** Introduceţi grupurile sinonimice formate, într-o compunere cu titlul **Toamna.**

l) - Căutaţi în **Dicţionarul de sinonime al limbii române** sinonimele cuvintelor: abil, accelerare, a accentua, agreabil, agresivitate, a se amuza, animozitate, arogant, aversiune, aviz, locvace, infatuat, facil, culpabil, stupefiat, maliţios.

m) - Identificaţi sinonimele din textele următoare. Remarcaţi rolul lor în nuanţarea vorbirii, în reliefarea ideii, în diferenţierea unor noţiuni.

Scanned with OKEN Scanner

Ariile roiau limpezi, dulci, clare, în mintea lui îmbătată. (M. Eminescu)

Se poate face orice, dar nu se poate făuri orice, cum nu se poate săvîrşi orice. (Constantin Noica).

Şi pentru aceea, unii de la alţii (...) însemnînd şi pe scurt scriind (...) au aflat cap şi începătură (...) că cum se întîmplă de sîrgu să adaoge povoiul apei şi iarăşi de sîrgu scade şi se împuţinează, aşa s-au adaos şi Moldova (...) Mai apoi, după ieşirea neprietinilor şi vrăjmaşilor din ţară (...) N-au mai putut suferi fărădelegile şi răotăţile lui (...) Şi acolo au trăit vii, pînă a treia zi cu mult sudălmi şi ocări spre Mehmet. (Grigore Ureche)

ATENŢIE! Evitaţi următoarele exprimări pleonastice:

- A fi firesc şi natural. A-şi avea provenienţa şi originea.
- A fi tăcut şi silenţios. A fi ironic şi zeflemitor. Procent de ... la sută. A trăi în solitudinea singuratică. Rezolvare rapidă şi promtă. Legătura directă şi nemijlocită. Continuă mai departe. Prefer mai bine. Primul debut.

LECTURĂ.

Citiţi următoarele fragmente din volumul **Ale vieţii valuri** de Tudor Muşatescu. Remarcaţi exprimările pleonastice folosite intenţionat de autor, cu scopul de a caracteriza prin limbaj personajul. Limbajul denotă incultura. Observaţi că aici pleonasmul constituie o viguroasă sursă a comicului.

... adică nu mi-am dat zăpada jos de pe casă şi din cauza culpei mele de vină i-a căzut dumnealui în cap şi i-a fracturat piciorul.

... că am moştenit destui bani de la defuncta răposată (...) după cum s-a exprimat faţă de un conglomerat de vecine...

... tot ce pot să spun este că acest lichid se află foarte otrăvitor şi toxic, între care se pune şi eticheta cu cap de craniu pe sticluţă - fiind în pericol de moarte, prin faptul că (...) nu mai scapi de la un deces absolut mortal.

... am aflat cu mare durere că răposata mea surioară murise, încetînd din viaţă (...) din cauza unui deces cu puroi pe care l-a făcut la o măsea omorînd-o cu zile...

... incendiul abia a putut ajunge pînă-n dreptul bibliotecii, fiind foarte localizat în celelalte odăi, pe care a trebuit mai întîi să le consume şi apoi să avanseze înainte. Datorită acestei şanse a norocului, focul n-a distrus toate cărţile.

25. Definiţi cuvintele **paronime** şi daţi exemple:
Discutaţi paronimele după următorul model:

a) cuvînt	= valoare morfologică: = sens = context	a) familial = adjectiv = care se referă la familie, cadru familial Iau masa în cadru **familial**.
b) cuvînt	= valoare morfologică = sens = context	b) familiar = adjectiv sau adverb = simplu, prietenos, apropiat Se poartă **familiar**.

a) - Descrieţi după modelul anterior următoarele paronime: **literar - literal; originar - original; eminent - iminent; orar - oral.**

b) - Pentru a cunoaşte sensul exact al cuvintelor paronime şi a le folosi corect în exprimare, consultaţi următoarea listă cuprinzînd:

Scanned with OKEN Scanner

MIC DICȚIONAR DE CUVINTE PARONIME

a absorbi = verb; 1. a încorpora un gaz, un lichid; 2. (fig.) a interesa, a preocupa.
a adsorbi = verb = a (se) fixa prin adsorbție; fixarea moleculelor unei substanțe pe suprafața unui corp solid.

adagio = adverb (muzică): lent, rar.
adagiu = substantiv: maximă, sentință.

antonimie = subst. fem.; relația de opoziție semantică între două cuvinte antonime.
antinomie = subst. fem.; contradicție între două teze care se exclud reciproc și care pot fi demonstrate logic în aceeași măsură.

anual = adj. rar, care apare o dată pe an; care durează un an.
anuar = subst. n.; publicație anuală care prezintă activitatea unei instituții.

a apropia = verb; a se duce aproape de ceva.
a apropria = verb; a-și însuși un lucru străin.

cauzal(ă) = adj. propoz. cauzală; care exprimă cauza pentru care s-a săvîrșit o acțiune.
cazual = adj. 1. întîmplător, accidental; 2. care arată cazul gramatical.

conjectură = subst. fem.; părere bazată pe presupuneri.
conjunctură = subst. fem.; concurs de împrejurări.

a colabora = verb; 1. a participa la o acțiune făcută în comun 2. a publica un articol într-o revistă sau într-un ziar.
a corobora = verb; a sprijini, a întări

consemn (consemne) = subst. n.; 1. ordin, dispoziție 2. totalitatea obligațiilor în timpul serviciilor de pază.
consens (consensuri) = subst. n.; acord, înțelegere

consort (consorți) = subst. n.; Prinț consort= soțul unei regine încoronate ca suveran.
consorțiu (consorții) = subst. n.; înțelegere între grupuri monopoliste bancare în vederea plasării unor împrumuturi interne sau externe.

glacial = adj.; 1. rece ca gheața; 2. distant, neprietenos.
glaciar = adj.; care se referă la ghețari.

inveterat = adj.; învechit.
invederat = adj.; evident, clar.

a irupe = verb; a se manifesta brusc, cu putere, a izbucni, a țîșni.
a erupe = verb; despre vulcani, sonde, a face erupție.

lacună = subst. fem.; lipsă, gol în continuitatea unui lucru.
lagună = subst. fem.; porțiune din bazinul unei mări (sau ocean) separată aproape complet de aceasta printr-o fîșie de uscat.

Scanned with OKEN Scanner

literal = adj., adv.; care (se) reproduce cuvînt cu cuvînt, literă cu literă.
literar = adj.; care se referă la literatură.

miner = subst. masc.; muncitor în mină.
minier = adj.; care se referă la extragerea de minereu.

ordinal = adj.; numeral ordinal - care indică ordinea numerică a unui obiect într-o serie.
ordinar = adj.; 1. obişnuit; 2. de calitate inferioară; 3. fracţie ordinară

original = adj.; 1. care constituie primul exemplar; 2. care este propriu unui autor; neimitat după altcineva; 3. neobişnuit, ciudat.
originar = adj.; care îşi are obîrşia în ..., care este de loc din ...

petrolier = adj.; 1. care se referă la extragerea şi prelucrarea petrolului. 2. navă pentru transportul petrolului.
petrolifer = adj.; despre terenuri, zăcăminte care conţin petrol.

prenume = subst. n.; numele care se dă la naştere.
pronume = subst. n. (gramatică); parte de vorbire care ţine locul unui nume.

a prescrie = verb; 1. a stabili ceea ce urmează să se facă; 2. a indica un medicament în tratarea unei boli.
a proscrie = verb; (în Roma antică) a izgoni din patrie; a osîndi pentru infracţiuni de ordin public.

a preveni = verb; a atrage atenţia asupra urmărilor unor acţiuni.
a proveni = verb; a se trage din ...; a-şi avea originea în ...

a releva = verb; a scoate în relief, a evidenţia.
a revela = verb; 1. a (se) dezvălui; 2. a developa un film fotografic.

suveran = 1. adj.; care deţine autoritate supremă; 2. subst.; conducător al unui stat monarhic; 3. care dispune liber de soarta sa.
suzeran = 1. subst. masc.; mare senior de care depind alţi seniori în cadrul relaţiilor de vasalitate; 2. adj.; (despre state) care exercită suzeranitatea asupra altui stat.

sudură = subst. fem.; operaţia de sudare şi rezultatul ei; a suda - a îmbina două părţi (piese) de metal prin încălzire sau presare.
sutură = subst. fem.; (anatomie) 1. articulaţie fixă în care oasele sînt strîns apropiate; 2. cusătură în chirurgie pentru a uni marginile unei plăgi.

temporal = adj.; 1. care indică timpul; privitor la timp; 2. os temporal - aşezat în regiunea tîmplelor.
temporar = adj., adv.; vremelnic, trecător, provizoriu.

Scanned with OKEN Scanner

c) - Precizaţi cum este corect şi de ce:

Navă petroliferă sau petrolieră. Pronumele sau prenumele meu este Ion. Ion Creangă este original sau originar din Humuleşti. Tatăl meu este minier sau miner. Trebuie să rezolv o problemă familiară sau familială.

26. **Recitiţi cu atenţie tabelul sinoptic MODALITĂŢI DE SCHIMBARE A SENSULUI.**

a) - Precizaţi sensul principal şi sensurile secundare ale cuvintelor: **picior, braţ, gît, dinte, cap, ochi, albie, poale.**

b) - Introduceţi în propoziţii următoarele sensuri secundare - metafore - denumire: piciorul scării, braţul macaralei, gîtul sticlei, dintele excavatorului, capul familiei, ochiul geamului, albia rîului, poalele pădurii, cîmp electric, scară valorică.

c) - Introduceţi în contexte următoarele sensuri secundare - metafore expresive: revărsatul zorilor, apusul vieţii, primăvara vieţii, otrava cuvintelor, furtuna sentimentelor, prăpastia deznădejdii, apele somnului, arşiţa dragostei, şarpele îndoielii, pustiul singurătăţii.

d) - Introduceţi în propoziţii următoarele sensuri secundare: cheia rezolvării, firul apei, firul raţionamentului, şirul vorbelor.

e) - Exprimaţi în contexte potrivite sensul propriu şi figurat al cuvintelor: oglindă, catifea, şoaptă, panglică.

f) - Alcătuiţi o scurtă descriere în care să folosiţi sensurile figurate ale verbelor: a zîmbi (florile), a şopti (vîntul), a mîngîia (soarele), a suspina (izvorul), a dansa (ploaia), a se tîngui (vîntul), a se mohorî (cerul) , a săgeta (rîndunelele), a murmura (rîul).

g) - În următoarele texte, selectaţi cuvintele folosite cu sens figurat:

Doar izvoarele suspină,
Pe cînd codrul negru tace,
Dorm şi florile în grădină,
Dormi în pace. (M. Eminescu - **Poezii.**)

Ci prin flori întreţesute, printre gratii, luna moale
Sfiicioasă şi smerită şi-au vărsat razele sale. (Idem.)

Diamante de rouă scăpărau curcubeie în cupe de flori. (M. Sadoveanu)

Sus, peste plai,/ Tăcutul crai/ Al nopţii reci/ Umbrind poteci/
Se-nalţă-n zări. (Şt.O. Iosif - **Poezii**)

h) - Introduceţi sensurile figurate selectate din textele anterioare, într-o scurtă descriere a unui peisaj nocturn. Folosiţi şi alte cuvinte în sens figurat. Daţi un titlu expresiv compunerii.

Scanned with OKEN Scanner

II. ELEMENTE DE FONETICĂ

1. FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

FONEME: Cele mai mici unităţi (fonice) care alcătuiesc forma cuvintelor, de ex.: cuvîntul **casă** este format din fonemele **c, a, s, ă.** Fonemele nu au sens (nu sînt unităţi semnificative ca morfemele), dar ajută la distingerea semnificaţiei cuvintelor, sînt deci unităţi funcţionale; de ex.: sensurile diferite ale cuvintelor **casă** şi **masă** sînt date de fonemele iniţiale **c** şi **m** din componenţa celor două cuvinte.

RAPORTUL ÎNTRE FONEM ŞI SUNET

1. **FONEMUL** - este general, abstract. **FONEMELE** unei limbi sînt limitate ca număr; ele alcătuiesc sistemul **fonologic** sau **fonematic** al limbii.

2. **SUNETUL** - este material sau concret; este diferit pronunţat de vorbitori în momente diferite. Sunetele sînt foarte numeroase şi variate.

SISTEMUL FONOLOGIC AL LIMBII ROMÂNE

SISTEM VOCALIC

Clasificare:

Vocale anterioare: i, e	Vocale centrale: a, ă, î	Vocale posterioare: o, u	
i	î	u	închise
e	ă	o	mijlocii
	a		deschise

VOCALE ÎNTREGI SAU PLENISONE: pot alcătui singure silabe (primesc accent în silabă): **a, ă, î** sînt în orice împrejurare plenisone; **e, i** şi **o, u** pot fi vocale, dar şi semivocale.

SEMIVOCALELE: nu pot alcătui singure silabe. Intră în componenţa diftongilor şi a triftongilor. Pot fi semivocale numai vocalele E, I, O, U.

SIMBOLURI: Semivocală - se notează cu un semicerc ⌒ aşezat dedesubtul ei.

e	= vocală în diftongul eu;
e̯	= semivocală în diftongul ea.

Scanned with OKEN Scanner

SISTEM CONSONANTIC. TABLOUL CONSOANELOR ROMÂNEŞTI

Mod de articulare	Loc de articulare	Bilabiale		Labiodentale		Dentale		Prepalatale		Palatale		Postpalatale		Laringale	
		Surd	Sonor	Surd	Sonor	Surd	Sonor	Surd	Sonor	Surd	Sonor	Surd	Sonor	Surd	Sonor
NESONANTE	OCLUSIVE (explozive)	p	b			t	d			k'	g'	k	g		
	SEMIOCLUSIVE (africate)					ţ		č	ğ						
	CONSTRICTIVE (fricotive)			f	v	s	z	ş	j					h	
SONANTE	OCLUSIVE (nazale)		m				n								
	LICHIDE Laterale						l								
	Vibrante						r								

Simboluri: k' = che, chi; g' = ghe, ghi; č = ce, ci; ğ = ge, gi.

DIFTONGI - TRIFTONGI - HIAT

DIFTONG: grupul de două sunete vocală + semivocală pronunţate în aceeaşi silabă. Se clasifică în: **diftongi urcători** (ascendenţi) semivocală + vocală: ia, bea, mea; şi **diftongi coborîtori** (descendenţi); vocală + semivocală: ou, rîu, bou.

TRIFTONG: grupul de trei sunete - semivocală + vocală + semivocală - pronunţate în aceeaşi silabă: iau, le-oai-că, leoar-că.

Scanned with OKEN Scanner

HIAT: grupul de două vocale alăturate care fac parte din silabe diferite: re-al, lă-u-da.

ACCENTUL

ACCENT: pronunţarea mai intensă, sau pe un ton mai înalt, fie a unei silabe dintr-un cuvînt, fie al unui cuvînt dintr-o propoziţie sau frază.

ACCENTUL ROMÂNESC ESTE LIBER, adică poate ocupa locuri diferite:

- pe ultima silabă (OXITON): **popór, vapór, croitór, şofér, basmá, salteá.**
- pe silaba penultimă (PAROXITON): **cásă, másă, (el) víne.**
- pe silaba antepenultimă (PROPAROXITON): **répede, línişte.**

ACCENTUL ESTE MOBIL:

În cadrul aceluiaşi cuvînt accentul este uneori **mobil**, adică se poate schimba de pe o silabă pe alta. Prin accentuarea diferită apar sensuri diferite ale aceluiaşi corp sonor, de ex.: **véselă - vesélă; ácele - acéle**; sau forme gramaticale diferite ale aceluiaşi cuvînt, de ex.: el **adúnă** (prezent) - el **adună** (perfect simplu); **cíntă - cîntă.**

Astfel de cuvinte se numesc OMOGRAFE, adică se scriu la fel, dar diferă prin accent şi prin sens.

DE REŢINUT: Există cuvinte care admit o dublă accentuare:

La unele dintre ele numai o formă este acceptată de normele ortoepice ale limbii literare. Ex.: **trafic** nu **tráfic; tranzistór** nu **tranzístor.**

La alte cuvinte ambele variante de accentuare sînt corecte şi acceptate de normele ortoepice. Ex.: **calcár - cálcar; suburbíe - subúrbie.**

La unele cuvinte neologice, cu variante de accentuare, ambele folosite, există diferenţiere de sens. Ex.: **diréctor** - substantiv, persoană care conduce; **directór** - adjectiv, care indică direcţia.

2. FONETICA ŞI PROBLEME DE ORTOEPIE ŞI ORTOGRAFIE

Ori de cîte ori sînteţi nesiguri de modul corect de scriere şi de pronunţare a unui cuvînt, consultaţi acest mic **Îndreptar ortografic şi ortoepic.**

FONEM	Se scrie şi se pronunţă		Situaţii şi exemple
	DA	NU	
VOCALE **A**	a	ea	- după literele ş, j, în rădăcina cuvîntului: **şade, şapte, şase, deja, jale, şa** - substantivele cu rădăcina terminată în ş, j, cînd sînt articulate: **coaja, uşa, mătuşa**

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FONEM	Se scrie şi se pronunţă		Situaţii şi exemple
	DA	NU	
Ă	ă	e	- **după literele ş, j, în situaţiile:** - cazurile N.A.V. sg. ale substantivelor şi adjectivelor feminine de declinarea I: **fruntaşă, paşă, uşă, uriaşă, coajă, grijă, plajă,** - pluralul substantivelor feminine terminate în -are: **înfăţişări, angajări, bandajări.** - în cuvintele terminate în sufixele: **-ător, -ământ: înfricoşător, îngrăşământ.** - verbele **a angaja, a înfăţişa** şi **a (se) îngrăşa** la perfect simplu pers. a III-a, sg.: **angajă, înfăţişă, îngrăşă.**
Â	â	î	- în numele propriu **ROMÂNIA** şi derivatele: **român, românaş, românesc, româneşte.**
E	e	ă	- după literele ş,j, în rădăcina cuvintelor: **şes, a jelui.** • **Excepţie: jar, şanţ, şatră, şagă, şa.**
	e	ie	- la iniţială, în neologisme: **ecran, ecuator, epocă, eră, eroism, evident, examen, explozie.** - la final, în: **alee, idee, epopee, licee, poem, poet, poezie.**
	Atenţie se scrie e	 se rosteşte ie	- în cuvinte româneşti vechi: pronume personale:**eu, el, ei, ele** şi unele forme ale verbului **a fi: eşti, este, eram, erai, era, eraţi, erau.**

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FONEM	Se scrie şi se pronunţă		Situaţii şi exemple
	DA	NU	
	ee	ie	- în flexiunea verbelor a crea şi a agrea: creez, creezi, creează, agreez, agreezi, agreează (motivaţie morfologică).
	e	ă	- la sfîrşitul cuvintelor formate cu sufixul -eţe: frumuseţe, fineţe, justeţe.
I	i	-	- la sfîrşitul unor pronume şi adverbe: aceeaşi, aceleaşi, acelaşi, aceiaşi, însăşi, însuşi, înşişi, iarăşi, totuşi.
	-ind	-înd	-în: apropiind, muind, tăind, veghind.
Î	î	ă	- în: cîrîi, mîrîi, vîjîi, zbîrnîi.
	-înd	-ind	- în gerunziile verbelor de conjugarea I, după consoanele ş, j: înfăţişînd, îngrăşînd, angajînd, creînd, agreînd.
U	uu	u	- în: ambiguu, continuu (ajectiv şi verb: eu continuu), superfluu.
VOCALE	ÎN	HIAT	
A-E	a-e	aie	- în cuvîntul aer şi derivatele: aerian, aerisi, aeroport, aerodrom, aerodinamic.
E-A	e-a	ea	- în: boreal, cereale, ideal.
	e-a	eia	- în: crea, creare, creaţie, agrea, impermeabil.
E-E	e-e	eie	- în: creez, agreez.
		e	- în: reelaborare, reedita, reevalua, reeduca.
I-A	i-a	iia, iea	- în: familia, ia, istoria, via.
I-I	i-i	i	- în: fiinţă, ştiinţă, conştiinţă, fiindcă, fiică (dar cunoştinţă de la a cunoaşte).

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FONEM	Se scrie şi se pronunţă		Situaţii şi exemple
	DA	NU	
O-E	o-e	oie	- în: poem, poet, poezie
O-O	o-o	o	- în: zootehnie, alcool, coopta, cooperaţie, zoologie.
U-E	u-e	uie	- în: duel, duet, menuet, perpetuez.
DIFTONGI			
EA	ea	a	- după ş, j în cuvintele formate cu sufixele -eală, -ean, -eaţă: greşeală, oblojeală, mureşean, orăşean, clujean, doljean, roşeaţă. în: seamă, seară, searbăd, ţeapă, ţeapăn.
IA	ia	ea	- după vocale, cînd terminaţiile -iască, -iază, alternează cu -iesc, -iez: croiască, alcătuiască, trăiască, întemeiază. -după vocale, cînd sufixele -ială, -ian, pl. -ieli, -ieni, cheltuială, îndoială, vasluian.
IE	ie	e	- în: ied, iepure, ieftin, ieşire, baie, băieţi, cuie, femeie, cheie, ploaie, Ploieşti, proiect, statuie, voie, atribuie, trebuie, treier.
OA	oa	ua	- în: coate, doar, foarte, moară, poartă.
UĂ	uă	oo	- în: două, nouă, rouă, ziuă.
UA	ua	oa	doua, noua, roua, ziua.
TRIFTONGI			
EOA	eoa	ioa	- în: leoarcă
EAU	eau	iau	- în: şleau, beau, vreau.
IAU	iau	eau	- în: iau, miau, suiau, tăiau.
IAI	iai	eai	- în: îndoiai, suiai, tăiai.
CONSOANE			
B	b	v	- în: numele lunilor: februarie, septembrie, noiembrie, decembrie.
C	č (ce, ci)	ţ	- în: aprecia, cifră, civil, ciment, cilindru.

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FONEM	Se scrie şi se pronunţă		Situaţii şi exemple
	DA	NU	
H	h	-	- în: **hegemon, hexametru, hibrid, hidrogen, hipodrom, hotel.**
J	j	-	- în: cuvintele formate cu sufixul **-aj**: **abataj, mesaj, aliaj, afişaj, pasaj, peisaj, personaj.**
S	s	z	- înainte de **l, m, n**: **căsnicie, desluşi, smuci, trăsni.** - în neologisme terminate în: **-asm, -ismă** şi derivatele lor: **fantasmă, marasm, pleonasm, prismă, sarcasm.**
	z	s	- în cuvintele formate cu sufixul **-ism**: **iluminism, realism, clasicism, romantism.** - în: **chermesă, chintesenţă, premisă, sesiune.** - înainte de: **l, m, n**: **cazină, gleznă, izlaz, izmă, zmeu, zmeură.**
	s	ş	- în: **deschis, scenă, schimba, stofă.**
Ş	ş	j/ci	- în: **obişnuit, paşnic, veşnic.**
X	se scrie:	se pronunţă:	
	x	cs	- în: **exacerba, expediţie, explozie, hexametru, oxid.**
	x	gz	- în: **exact, examen, exantematic, exemplu, exil, exerciţiu.**
Z	z	s	- înainte de: **b, d, g, v**: **azvîrle, brazdă, zbor, zgomot.** **Fac excepţie neologisme ca: aisberg, jurisdicţie, glasvand.**
prefix DES-	dez-	des-	- înainte de **b, d, g, l, m, n, r, v** şi înainte de vocale: **dezbatere, dezdoi, dezgropa, dezlega, dezmierda, deznoda, dezrădăcina, dezveli, dezamăgi, dezarma, dezumfla.** Dar se scrie **des-** în: **descompune, desface, descifra.**

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FONEM	Se scrie şi se pronunţă		Situaţii şi exemple
	DA	NU	
BEZ- IZ- RĂZ-	se scrie şi se pronunţă		- înainte de b, d, g, l, m, n, v: **bezmetic, beznă, izgoni, izbi, răzbate, război, răzgîndi, răzvrăti.**
CONSOANE DUBLE			
CC	cc	c	- în: **accelerare, accent, accesibil, accident, succint, occipital, vaccina, accepta, acces.**
NN	nn	n	- în: cuvinte care încep cu consoana **n** şi derivate cu prefixul **în-**: **înnoda, înnopta, înnebuni, înnobila, înnoi, înnegura, înnora.**
RR	rr	r	- în cuvinte formate cu prefixul **inter-**, cînd cuvintele încep cu **r**: **interregn, interregional.**
SS	ss	s	- în derivate cu prefixul **trans-** ale căror cuvinte de bază încep cu **s**: **transsiberian, transsaharian.**

3. DESPĂRŢIREA CUVINTELOR ÎN SILABE

REGULI

- Dacă un cuvînt nu se termină într-un rînd, se trec în rîndul următor numai silabe întregi.

Cuvintele se despart corect în silabe, astfel:

1. Dacă vocala este urmată de o singură consoană, aceasta trece la silaba următoare: **bi-ne; ca-nă; poa-te; no-ră; te-me.**

2. Dacă două vocale succesive nu formează diftong, se distribuie la două silabe diferite: **ce-re-a-le; do-uă; lu-at; no-uă.**

3. Dacă vocala este urmată de două sau mai multe consoane, prima consoană trece la silaba dinainte, cealaltă - sau celelalte - la silaba următoare: **ac-tiv; as-tăzi; os-ci-la.**

Excepţie: Cînd prima consoană este b, c, d, f, g, h, p, t, v, iar a doua este l, r, amîndouă trec la silaba următoare: **a-bre-vi-a; a-cru; a-fla; su-plu; li-tru; de-vre-me.**

4. Grupurile **ct, cţ, pt** precedate de consoane se despart: **onc-tu-os, punc-taj, func-ţi-e, somp-tu-os, sanc-ţi-u-ne.**

5. Cuvîntul **jertfă** se desparte: **jert-fă.**

Scanned with OKEN Scanner

6. La cuvintele compuse şi la cele derivate cu prefixe sau cu sufixe care încep cu o consoană, despărţirea în silabe se face ţinîndu-se seamă de părţile componente: **de-spre, in-egal, ne-sta-bil, vîrst-nic, sub-linia, pre-văzător.** (nu: **des-pre, i-negal, nes-tabil** etc.).

ATENŢIE! Nu se despart în rînduri diferite:

1. Cuvintele compuse din abrevieri literale: UNESCO, USA, ONT.
2. Abrevierele unor formule curente: a.c., î.e.n., ş.a.m.d.
3. EVITAŢI despărţirea la capătul rîndului, în următoarele cazuri:

- La abrevierile literale care reprezintă primii termeni ai unor nume proprii: N. Popescu, I.L. Caragiale.
- La cuvintele compuse şi grupurile ortografice scrise cu cratimă, cînd locul despărţirii lor coincide cu locul cratimei: **bun-gust, du-te, dă-mi.**
- La notaţii abreviate: **10 km; art.3.**

4. ACCENTUL

VERIFICAŢI CORECTITUDINEA ACCENTUĂRII!

- În cazul următoarelor cuvinte cu dublă accentuare, forma corectă este: **antíc, bolnáv, caractér, conductór, duşmán, dumínică, debút, matúr, penurie, preceptór, regizór, sevér, simból, tranzistór,.**
- Ambele accentuări sînt corecte în neologismele următoare: **anóst - ánost; apéndice - apendíce; baríton - baritón; bísmut - bismút; cráter - cratér; facsímil - facsimíl; íntim - intím; profésor - profesór; protéctor - protectór; translátor - translatór.**
- Există perechi de neologisme la care formele duble de accentuare s-au specializat semantic:

coréctor = (persoană) subst. masc.; plural; coréctori.
corectór = (aparat) subst. neutru; plural: corectoare.

diréctor = subst.; persoană care conduce.
directór = adj.; care indică direcţia.

dómino = numele unui joc de societate.
dominó = mantie neagră, cu glugă, la un bal mascat.

vestíbul = (anatomie) - prima cavitate a urechii interne.
vestibúl = încăpere, curte, plural - vestibuluri.

- Există perechi de cuvinte **omografe** (se scriu la fel), dar nu şi **omofone** (se pronunţă diferit, în funcţie de accent şi au sensuri diferite). Pentru înţelegerea sensului exact în context, e necesară o atenţie sporită la modul lor de accentuare. De ex.: **ácele - acéle; úmbrele - umbréle; cópii - copíi; compánie - companíe; tórturi - tortúri; véselă - veséla; éra - erá.**

5. EXERCIŢII

1. Rostiţi următoarele cuvinte şi indicaţi succesiunea sunetelor:

a) oxid, hexametru, exacerba, expediţie, explozie.
b) exact, examen, exemplu, exil, exerciţiu.

MODEL: oxid - succesiunea sunetelor: o,c,s,i,d;
exact - succesiunea sunetelor: e,g,z,a,c,t.

Scanned with OKEN Scanner

2. Consultaţi **MICUL DICŢIONAR ORTOGRAFIC ŞI ORTOEPIC** şi rezolvaţi următoarele exerciţii:

Pronunţaţi şi scrieţi după dictare:

• Pe o alee dintr-un parc, treceau elevi de la două licee din oraş. Ei comentau o idee dintr-un poem scris de un mare poet.

• La dictare, am scris fără greşeală cuvintele: maramureşean, orăşean, clujean, doljean, crişean, călărăşean.

• La moară, lîngă poartă, am găsit doar o oală cu oase.

• Pe o scenă deschisă se schimbau draperiile de stofă.

• Am văzut un copil de şase sau şapte ani, care deja şade în şa.

3. Pronunţaţi şi scrieţi familia lexicală a cuvîntului **român** şi introduceţi cuvintele obţinute într-o compunere cu titlul: **România - pămînt strămoşesc.**

4. Pronunţaţi şi scrieţi familia lexicală a cuvîntului **poet.** Introduceţi cuvintele obţinute într-o scurtă compunere cu titlul: **Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!**

5. Derivaţi cu sufixul **-ean** cuvintele: **oraş, Maramureş, Cluj, Dolj, Criş, Călăraşi.** Introduceţi cuvintele obţinute într-un reportaj cu titlul: **Oameni şi locuri din ţara mea.**

6. Citiţi şi scrieţi pe silabe cuvintele: **fiinţă, fiică, conştiinţă, cunoştinţă, neştiinţă, fiind, fiindcă, ştiind, viitor, scriitor, scriind.**

7. Urmăriţi cu atenţie ortografierea şi sensul următoarelor cuvinte; introduceţi-le în propoziţii.

- premisă (e) = subst. fem. Idee de bază; punct de plecare.
- sesiune (i) = subst. fem. 1. Perioadă în care membrii unui organ reprezentativ, ai unui for ştiinţific se întîlnesc pentru a discuta şi a rezolva probleme importante care intră în atribuţia lor; 2. Sesiune de examene - perioada în care au loc examenele în învăţămîntul universitar.
- chintesenţă = subst. fem. Ceea ce este esenţial, fundamental.

8. Pronunţaţi **CS**, scrieţi **X** în cuvintele: **exacerba, expediţie, explozie, hexametru, oxid, oxigen, excepţie, excepţional, exterior, explicaţie.** Introduceţi-le în propoziţii.

9. Pronunţaţi **GZ**, scrieţi **X** în cuvintele: **exact, examen, exemplu, exerciţiu, execută.**

10. Dictare. Atenţie la scrierea cuvintelor derivate cu prefixul **DES-, DEZ-.**

• În timpul dezbaterilor, s-a deschis uşa. A dezdoit foaia şi a desprins-o din carte.

• A dezgropa este sinonim cu a deshuma.

• După ce s-a dezlegat din strînsoare, i s-au destins muşchii.

• În timp ce-l dezmierda, i-a desprins şi piciorul din capcană.

• A deznodat şi a desfăşurat funia.

• Copacul dezrădăcinat era desfrunzit.

• La dezvelirea monumentului ridicat în cinstea poetului, i-a destăinuit şi pasiunea lui pentru poezie.

• M-a dezamăgit faptul că nu ai descris frumos locurile văzute.

Scanned with OKEN Scanner

11. **ATENŢIE** la scrierea corectă a cuvintelor următoare. Introduceţi-le în propoziţii.

DA ŞE	DA ŞA	NU
ţărm deşert eu mă aşez eu şed eu nu înşel	plajă deşartă el, ei se aşază el şade el, ei nu înşală	deşeartă el aşează el şeade el, ei înşeală

12. Scrieţi singularul următoarelor cuvinte, respectînd regula. La substantivele şi adjetivele feminine terminate în **Ş, J** urmează:

	DA	NU
- la singular nearticulat:	Ă - coajă	E - coaje
- la singular articulat hotărît	A - coaja	EA - coajea

Model de lucru:

substantiv - adjectiv plural	singular nearticulat Ă	singular articulat hotărît A
coji uriaşe	coajă uriaşă	coaja uriaşa

Continuaţi tabelul cu cuvintele: **planşe, uşi, cocoaşe, fruntaşe, griji, şarje.**

13. **Pronunţaţi IE şi scrieţi E în cuvintele: eu, el, ea, ei, ele, eram, erai, era, eraţi, erau.**

14. **Pronunţaţi şi scrieţi IE (NU - E) în cuvintele: iepure, ieşire, iertare, ied, ieftin, ierarhie, ierbar, ieri.** Exersaţi scriindu-le în propoziţii.

15. **Pronunţaţi şi scrieţi E (NU - IE) în cuvintele: economie, ecran, ecuator, efect, epocă, eroism, evident, element, evaluare, educa, eră, echer, erou.** Exersaţi scriindu-le în propoziţii.

16. Corectaţi greşelile de ortografie intenţionate din textul următor:

Eri am fost la cinematograf. Pe un iecran mare, a fost proectat un film de desene animate despre un epure şi un ed. Filmul avea caracter ieducativ şi a făcut un iefect deosebit asupra copiilor care ierau în sală. La ieşire, toţi vorbeau despre peripeţiile epuraşului şi ale iezişorului.

Scanned with OKEN Scanner

III. MORFEME

MORFEME: Cele mai mici unităţi ale cuvîntului formate din unul sau mai multe foneme, care au semnificţie lexicală sau gramaticală şi care intră în structura unui cuvînt.

Atît morfemele lexicale cît şi cele gramaticale sînt de mai multe feluri.

1. MORFEME LEXICALE

MORFEMELE LEXICALE ajută la formarea de noi cuvinte.

- **RĂDĂCINĂ** - Elementul comun mai multor cuvinte cu sens înrudit. Este purtător de sens lexical.

Exemplu: **copilaş, românesc, scrie.**

AFIXE DERIATIVE

- **PREFIXE** - afixe adăugate înaintea rădăcinii: **în/scris, de/scris, re/scris, pre/scris, ne/regulă.**
- **SUFIXE LEXICALE** - afixe adăugate după rădăcină; formează cuvinte noi: **scriitor, scrisorica.**

2. MORFEME GRAMATICALE

MORFEME GRAMATICALE - Unităţi minimale purtătoare de sens gramatical; se clasifică în:

- **SUFIXE GRAMATICALE** - ajută la exprimarea modurilor şi a timpurilor. Exemple:
  - infinitiv: **a, ea, e, i:** a lăuda, a merge, a citi.
  - participiu: **s, t:** scris, citit.
  - gerunziu: **înd, ind:** citind, mergînd.
  - timpuri: ind. prezent: suf. **-ez:** visez; **-esc:** citesc.
- **DESINENŢE** - marchează:
  - **la substantive şi adjective,** genul, numărul şi cazul.
  Ex.: **faţă, feţe; negru, negri;**
  - **la verb:** persoană şi număr.
  Ex.: **mergeam, mergeai, citiseră.**

În afară de sufixe gramaticale şi de desinenţe, mai pot ajuta la diferenţierea formelor gramaticale:

• **Alternanţele fonetice, vocalice şi consonantice** care apar în rădăcina cuvintelor, de exemplu; alternanţele **a ~ e: fată ~ fete; ă ~ e: măr ~ mere; o ~ u: pot ~ putem; s ~ ş: frumos ~ frumoşi; t ~ ţ; carte ~ cărţi.**

• **Elemente auxiliare** care intră în alcătuirea unor forme analitice: moduri şi timpuri la verb, grade de comparaţie la adjectiv şi adverb. Exemplu: **verbele auxiliare: a fi, a avea, a vrea; adverbe: mai, tot aşa de, foarte; conjuncţii: să** (la formarea modului conjunctiv); **prepoziţii: a** (la formarea modului infinitiv).

• **Accentul** diferenţiază formele lexicale şi gramaticale ale aceluiaşi cuvînt. Exemplu: **éra - erá; cîntă - cîntá.**

• **Intonaţia,** prin care se diferenţiază: vocativul de nominativ: **Ionel** învaţă. **Ionel!** vino la mama! Imperativul de indicativ: Elevul **scrie. Scrie!** Unele modalităţi afective de redare a superlativului, de exemplu, lungirea vocalelor: o apă **maaaare!**

Scanned with OKEN Scanner

IV. GRAMATICA

A. MORFOLOGIA

PĂRŢI DE VORBIRE

FIŞĂ RECAPITULATIVĂ

FEL	CLASA ŞI CLASIFICAREA	CATEGORII GRAMATICALE
FLEXIBILE	1. **SUBSTANTIVUL** comun-propriu	**GEN**: masculin, feminin, neutru **NUMĂR**: singular, plural **CAZ**: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ.
	2. **ARTICOLUL**: feluri - hotărît (enclitic) - nehotărît (proclitic) - posesiv-genitival - demonstrativ-adjectival	Are aceleaşi categorii gramaticale ca şi substantivul.
	3. **ADJECTIVUL**: feluri - variabil - invariabil - locuţiuni adjectivale	după **GEN, NUMĂR, CAZ**, în acord cu substantivul regent. **GRADE DE COMPARAŢIE** - pozitiv - comparativ: - de superioritate - de egalitate - de inferioritate -superlativ: - relativ: - de superioritate - de inferioritate - absolut
	4. **NUMERALUL**: feluri - cardinal propriu-zis - colectiv - fracţionar - distributiv - adverbial - multiplicativ - ordinal propriu-zis	**VALORI MORFOLOGICE** - adjectivală - substantivală - adverbială
	5. **PRONUMELE**: feluri personal, reflexiv, posesiv, de întărire, demonstrativ, nehotărît, negativ, relativ-interogativ.	**PERSOANĂ**: I, II, III **NUMĂR**: singular, plural **GEN**: feminin, masculin **CAZ**: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ.

Scanned with OKEN Scanner

FEL	CLASA ŞI CLASIFICAREA	CATEGORII GRAMATICALE
FLEXIBILE	6. **VERBUL**: feluri - predicativ - nepredicativ: - copulativ - auxiliar - personal-impersonal - tranzitiv-intranzitiv	**DIATEZA**: activă, pasivă, relexivă **MOD**: personal, nepersonal **TIMP**: prezent, trecut, viitor **PERSOANĂ**: I, II, III **NUMĂR**: singular, plural
NEFLEXIBILE	1. **ADVERBUL**: feluri - de timp, de loc, de mod 2. **PREPOZIŢIA** - simplă, compusă, locuţiuni prepoziţionale 3. **CONJUNCŢIA**: feluri - după formă: - simplă - compusă - locuţiuni conjuncţionale - după raportul sintactic stabilit: - coordonatoare - în propoziţie - în frază - subordonatoare - în frază 4. **INTERJECŢIA** **ONOMATOPEEA**	**GRADE DE COMPARAŢIE**: ca şi la adjectiv **ROL ÎN PROPOZIŢIE**: subordonează atributul şi complementul faţă de regenţii lor **ROLUL CONJUNCŢIEI** - **în propoziţie: coordonează** părţi de propoziţie de acelaşi fel (mai rar, diferite) - **în frază: coordonează** propoziţii de acelaşi fel; (mai rar, diferite) **subordonează:** propoziţii secundare faţă de regentele lor.

LOCUŢIUNILE

Fişă recapitulativă

LOCUŢIUNILE: grupuri de cuvinte care au valoarea unei părţi de vorbire. Locuţiunea este deci un grup de cuvinte mai mult sau mai puţin sudat care are un înţeles unitar şi se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire. Articolul nu poate avea echivalent în locuţiuni. Identificarea locuţiunilor se realizează în condiţiile în care analiza gramaticală a elementelor componente este mai greu de făcut, mai ales la adverb (exemplu: din nou, de-a binelea, pe neaşteptate); prepoziţie (exemplu: în afara, în afară de); conjuncţie (exemplu: precum şi, cu toate că, de vreme ce).

Scanned with OKEN Scanner

Frecvente sînt locuţiunile verbale, adverbiale, prepoziţionale, conjuncţionale.

Locuţiuni substantivale - formate de la locuţiuni verbale: aducere aminte < a-şi aduce aminte; băgare de seamă <a băga de seamă. **Locuţiuni adjectivale** formate tot de la locuţiuni verbale: băgător de seamă < a băga de seamă. **Locuţiuni pronominale nehotărîte**: cine ştie cine, cine ştie ce; interogative: ce fel de; de politeţe: domnia sa. De la numerale - distributive şi adverbiale - numai locuţiuni: cîte doi, de două ori etc.

Atenţie: Au devenit cuvinte unice fostele locuţiuni: **adverbiale**: altădată, astfel, deoarece; **prepoziţionale**: împotrivă, înainte; **conjuncţionale**: aşadar, deoarece, fiindcă.

Atenţie: Nu sînt locuţiuni: a se duce la fund (a se scufunda); scăldat în soare (însorit), deşi au echivalente (sinonime) ca în cazul: a băga de seamă (a observa), fel de fel (diverşi).

Unele locuţiuni nu au echivalente simple: în loc să, ca şi cum, de-a lungul etc.

De reţinut: elementele alcătuitoare ale locuţiunilor au ordine fixă (nu admit intercalarea altor cuvinte între componentele lor).

1. SUBSTANTIVUL

Fişă recapitulativă

DEFINIŢIE - parte de vorbire flexibilă care denumeşte obiecte, fiinţe, sentimente, acţiuni, fenomene, stări: creion, copil, dragoste, exersare, furtună, somn.

CLASIFICARE:
- **comune**: ţară, oraş, apă, munte.
- **proprii**: România, Bucureşti, Olt, Carpaţi.

GENUL:
- masculin: un băiat - doi băieţi
- feminin: o fată - două fete
- neutru: un dulap - două dulapuri

NUMĂRUL:
- singular: un elev, o elevă
- plural: doi elevi, nişte elevi, elevii.

CAZUL: nominativ (elevul - un elev), genitiv (a, al, ale, ai elevului - unui elev), dativ (elevului - unui elev), acuzativ (elevul - un elev), vocativ (elev).

ASPECTE PARTICULARE PRIVIND

A. GENUL
- **substantive mobile**: au o formă pentru masculin şi o formă pentru feminin: elev - elevă; băiat - fată.
- **substantive epicene**: au o singură formă pentru a numi ambele sexe: greier, vultur, elefant, crocodil.

B. NUMĂRUL
- substantive defective de număr:
  - cu formă numai de singular: aur, fier, sînge, Ion, Olt.
  - cu formă numai de plural: zori, cîlţi, Bucureşti.
- substantive colective:
  - cu formă şi de singular şi de plural: stol, grup, popor, cîrd, frunziş, păpuriş.
  - cu formă numai de singular: şcolărime, studenţime, muncitorime.

Scanned with OKEN Scanner

CAZURI - FUNCŢII SINTACTICE
TABEL SINOPTIC

CAZ	Prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale	Întrebare	Regent	Funcţii sintactice	Exemple
NOMINATIV	-	cine? ce?	-	subiect	Elevul învaţă.
			verb copulativ	nume predicativ	Prietenul este elev.
			substantiv	apoziţie	Prietenul meu, elevul, învaţă.
ACUZATIV	cu, ele, în, din, despre, dinspre, pe, spre, către, sub, peste, fără, de la, de pe, de lîngă, aproape de, înainte de, pînă la	pe cine? ce?	verb tranzitiv	complement direct	Îl aştept pe elev. Citesc o carte.
		despre, la, în, pentru cine? ce?	verb	complement indirect	Vorbesc despre un elev.
		de către cine? ce?	verb la diateza pasivă sau participiu	complement de agent	Tema este scrisă de elev.
		cînd?	verb, adv.	compl. circ. de timp	Citesc în oră.
		unde?	verb, adv.	compl. circ. de loc	Plec la munte.
		cum?	verb, adj.	compl. circ. de mod	Plec fără haină.

Scanned with OKEN Scanner

CAZ	Prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale	Întrebare	Regent	Funcţii sintactice	Exemple
ACUZATIV		din ce cauză?	verb	compl. circ. de cauză	Tremur de frig.
		în ce scop?	verb	compl. circ. de scop	Învăţ pentru examen.
		din ce? de ce este?	verb copulativ	nume predicativ	Uniforma este de elev.
		care?	substantiv	atribut substantival prepoziţional	Colega de bancă scrie.
GENITIV		a, al, ale, ai cui? care?	substantiv	atribut substantival genitival	Caietul elevului este corect.
				atribut substantival genitival cu prepoziţie	Merg la cabana din susul potecii.
			verb copulativ	nume predicativ	Caietul este al elevului.
	asupra, împotriva, contra, deasupra, dedesubtul, înaintea, înapoia, împrejurul, în sensul, în josul, în faţa, în lungul	unde?	verb	compl. circ. de loc (precedat de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale)	Merg în susul rîului.

Scanned with OKEN Scanner

CAZ	Prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale	Întrebare	Regent	Funcţii sintactice	Exemple
GENITIV	în timpul, în cursul	cînd?	verb	compl. circ. de timp	Învăţ în timpul orei.
		cum?	verb	compl. circ. de mod	Înot împotriva curentului.
	din cauza, din pricina	din ce cauză?	verb	compl. circ. de cauză	Plîng din cauza durerii.
	în scopul, în vederea, pentru	cu ce scop?	verb	compl. circ. de scop	Învăţ pentru examen.
	în ciuda, în pofida	în ciuda cărui fapt?	verb	compl. circ. concesiv	Învăţ în ciuda oboselii.
DATIV	datorită mulţumită graţie conform contrar potrivit	cui?	verb	compl. indirect	Explic elevului.
		datorită cui?	verb	compl. instrumental	M-am vindecat datorită medicului.
		cum?	verb	compl. circ. de mod	Rezolv conform indicaţiei.
		care?	substantiv nearticulat	atribut - dativ adnominal	"Preot deşteptării noastre." M. Eminescu
		care?	substantiv	atribut	Rezolvarea conform indicaţiilor a fost corectă.

Scanned with OKEN Scanner

CAZ	Prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale	Întrebare	Regent	Funcţii sintactice	Exemple
DATIV		unde?	verb	compl. circ. de loc - dativ locativ	Stai locului.

VOCATIV	PUNCTUAŢIE SPECIFICĂ	EXEMPLE
	a) V, ...! b) ..., V, ...! c) ..., V!	Radu, vino aici! Vino, Radu, aici! Vino aici, Radu!
	Reţineţi: Vocativul poate ocupa orice loc în propoziţie şi se separă de restul propoziţiei prin virgulă sau prin semnul exclamării.	

REGULI ORTOGRAFICE

I. SE SCRIU CU INIŢIALĂ MAJUSCULĂ	
SITUAŢIA	**EXEMPLU**
• Nume de persoane, pseudonime, porecle.	- Radu, Popescu, Delavrancea, Ion Torcălău.
• Nume proprii mitologice, religioase, de personaje.	- Zeus, Neptun, Alah.
• Nume proprii date animalelor	- Azor, Grivei.
• Numele astrelor	- Jupiter, Venus, Terra.
• Numele geografice şi teritoriul administrativ	- Carpaţi, Bucureşti, Dolj.
• Denumirile evenimentelor	- Renaşterea, Unirea Principatelor
• Denumirile organizaţiilor de stat şi politice, ale întreprinderilor şi instituţiilor	- Facultatea de Filologie

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

SITUAŢIA	EXEMPLU
• Denumirile sărbătorilor calendaristice naţionale şi internaţionale	- Anul Nou, Ziua Internaţională a Copilului.
• Numele produselor industriale	- Gloria (radio), Vis (săpun)
• Cuvintele iniţiale ale formulelor de politeţe	- Domnia sa, Excelenţa sa.
II. SE SCRIU CU INIŢIALĂ MICĂ	
SITUAŢIA	**EXEMPLU**
• Numele unor unităţi de măsură (sau obiect) care poartă numele inventatorului.	- watt, ohm.
• Denumirile funcţiilor de stat, politice.	- preşedinte, primar.
• Denumirile serviciilor, secţiilor, sectoarelor	- direcţie, contabilitate, secretariat
• Numele punctelor cardinale.	- sud, nord, est, vest.
• Nume de popoare	- român, rus, bulgar.
• Numele zilelor săptămînii şi ale lunilor	- luni, marţi, miercuri, joi, vineri, sîmbătă, duminică; - ianuarie, februarie, martie, iunie, iulie, august, septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie.
• Numele obiectelor de învăţămînt	- matematică, limba română.
III. SE SCRIU ÎNTR-UN CUVÎNT	
SITUAŢIA	**EXEMPLU**
• Substantive compuse prin contopire (au un grad mare de unitate de sens)	- Cîmpulung, bunăstare, primăvară, miazăzi

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

SITUAŢIA	EXEMPLU
• Substantive compuse cu un element care nu există independent în limbă: aero-; electro-; mono-; pseudo-.	- aerostat, monocultură, electrotehnică, pseudopode
• Substantive compuse prin abreviere la silabă.	- romexpo, asirom

IV. SE SCRIU CU LINIUŢĂ DE UNIRE - CRATIMĂ	
SITUAŢIA	EXEMPLU
• Substantive compuse prin alăturare (îşi păstrează individualitatea morfologică)	- cîine-lup; cîinele-lup. redactor-şef; redactorului-şef.
• Compusele dintr-un substantiv şi un adjectiv, ai căror termeni se modifică prin flexiune.	- bună-credinţă; bunei-credinţe
• Compusele dintr-un substantiv şi un substantiv în genitiv.	- floarea-soarelui; ciuboţica-cucului.
• Compusele din substantiv, prepoziţie, substantiv.	- cal-de-mare; viţă-de-vie.
• Substantive proprii lipsite de unitate morfologică.	- Bistriţa-Năsăud, Cluj-Napoca
• Nume de persoane, urmate de nume geografice, nume de personaje din basme.	- Rădulescu-Motru, Harap-Alb
• Compuse din verb şi substantiv	- nu-mă-uita; pierde-vară.
• Compusele cu prepoziţia după	- după-amiază; după-masă.

V. REŢINEŢI UNELE ASPECTE MAI DIFICILE ALE ORTOGRAFIEI UNOR SUBSTANTIVE

MASCULIN			FEMININ		
singular	plural		singular	plural nearticulat	G - D singular articulat
	nearticulat	articulat			
-	i	ii	ă	e	ei
băiat elev	băieţi elevi	băieţii elevii	birjă cîrjă	birje cîrje	birjei cîrjei

Scanned with OKEN Scanner

(continuare

MASCULIN			FEMININ		
singular	plural		singular	plural nearti-culat	G - D singular articulat
	nearti-culat	articulat			
-	i	ii	ă	e	ei
profesor vultur	profesori vulturi	profesorii vulturii	forjă plajă	forje plaje	forjei plajei
iu - il	ii	iii	ă	i	ii
fiu tinichigiu geamgiu copil	fii tinichigii geamgii copii	fiii tinichigiii geamgiii copiii	grijă lojă strajă coajă	griji loji străji coji	grijii lojii străjii cojii
FEMININ					
ie	ii	iile	ă	e	ei
accepţie confuzie poezie	accepţii confuzii poezii	accepţiile confuziile poeziile	creşă fişă mătuşă	creşe fişe mătuşe	creşei fişei mătuşei
NEUTRU			FEMININ		
iu	ii	iile	ă	i	ii
artificiu beneficiu spaţiu	artificii beneficii spaţii	artificiile beneficiile spaţiile	cămaşă păpuşă mătuşă	cămăşi păpuşi mătuşi	cămăşii păpuşii mătuşii

VI. FORMELE CORECTE DE GEN ALE UNOR SUBSTANTIVE

MASCULIN		FEMININ		NEUTRU	
DA	NU	DA	NU	DA	NU
berbec ciucure genunchi pieptene şoarece	berbece ciucur chenunche piepten şoarec	latură origine sandală sarma	lature origină sanda sarmală	itinerar linoleum personaj serviciu taxi	itinerariu linoleu personagiu servici taxiu

VII. DECLINAREA SUBSTANTIVELOR CU ADJECTIVE POSESIVE CONJUNCTE

FORME CORECTE			
MASCULIN		FEMININ	
N-A	G-D	N-A	G-D
unchiu-meu unchiu-tău unchiu-său	lui unchiu-meu lui unchiu-tău lui unchiu-său	maică-mea maică-ta maică-sa	maică-mii/mei maică-tii/tei maică-sii/sei

Scanned with OKEN Scanner

DAR		DAR	
MASCULIN		FEMININ	
N-A	G-D	N-A	G-D
unchiul meu	unchiului meu	mama mea	mamei mele
unchiul tău	unchiului tău	mama ta	mamei tale
unchiul său	unchiului său	mama sa	mamei sale

VIII. DECLINAREA SUBSTANTIVELOR PROPRII - MODELE

A. NUME DE PERSOANE			
MASCULIN		FEMININ	
N-A şi V	G-D	N-A şi V	G-D
Radu	lui Radu	Maria	Mariei
Ion	lui Ion	Ana	Anei
Marin	lui Marin	Carmen	lui Carmen
Sandu	lui Sandu	Mimi, Zizi	lui Mimi, lui Zizi
B. NUME DE LOCURI			
SUBSTANTIVE SIMPLE		SUBSTANTIVE COMPUSE	
N-A	G-D	N-A	G-D
Jiul	Jiului	Gura-Humorului	Gurii-Humorului
Oltul	Oltului	Tîrgu-Jiu	Tîrgu-Jiului
România	României	Cîmpulung	Cîmpulungului
Craiova	Craiovei	Marea Neagră	Mării Negre

2. ARTICOLUL

Fişă recapitulativă

Parte de vorbire flexibilă, care nu se întrebuinţează izolat şi nu are funcţie sintactică în propoziţie.

Clasificare:

1. **ARTICOL HOTĂRÎT** (propriu-zis sau enclitic)
   - singular
     - masculin, neutru: N – A – l: elevul; G – D – lui: elevului
     - feminin: N – A – a: eleva; G – D – i: elevei
   - plural
     - masculin, neutru: N – A – i: elevii; G – D – lor: elevilor
     - feminin: N – A – le: elevele; G – D – lor: elevelor
2. **ARTICOL NEHOTĂRÎT** (proclitic)
   - singular
     - masculin, neutru: N – A – un: un băiat; G – D – unui: unui băiat
     - feminin: N – A – o: o fată; G – D – unei: unei fete
   - plural
     - masculin, neutru: N – A – niste: nişte băieţi; G – D – unor: unor băieţi
     - feminin: N – A – niste: nişte fete; G – D – unor: unor fete

Scanned with OKEN Scanner

Clasificare:

3. **ARTICOL POSESIV - (GENITIVAL).** Intră în construcţia cazului genitiv şi al pronumelui posesiv.
   - singular - masculin, feminin, neutru:
     al, a: al meu, a mea, al, a elevului
   - plural - masculin, feminin, neutru: **ai, ale:**
     ai mei, ale mele; ai, ale elevului

4. **ARTICOL DEMONSTRATIV ADJECTIVAL.** Leagă un adjectiv de un substantiv. Poate însoţi un numeral sau un adjectiv, substantivizîndu-le:
   cei trei, cei buni.

– singular	– masculin, neutru	N – A – cel	cel	frumos
		G – D – celui	celui	frumos
	– feminin	N – A – cea	cea	frumoasă
		G – D – celei	celei	frumoase
– plural	– masculin, neutru	N – A – cei	cei	frumoşi
		G – D – celor	celor	frumoşi
	– feminin	N – A – cele	cele	frumoase
		G – D – celor	celor	frumoase

I. **EVITAŢI CONFUZIILE** în ortografierea articolelor:

a) **ARTICOLUL POSESIV - GENITIVAL:** al, a, ai, ale	Verb infinitiv + pronume neaccentuat
• **Al** meu scrie. • **Ai** noştri au plecat.	- Merg la gară pentru **a-l** întîmpina (pe el). - Îl chem pentru **a-i** spune o veste (lui).

b) **ARTICOLUL DEMONSTRATIV - ADJECTIVAL: cel, cea, cei, cele**	Pronume (adj.) relativ-interogativ + pronume, sau verb auxiliar, sau verbul **a fi**
• Băiatul **cel** cuminte scrie. • Fata **cea** frumoasă cîntă. • Elevii **cei** silitori învaţă.	**Ce-l** întrebase pe el? **Ce-a** cîntat fata? **Ce-i** spusese ei? **Ce-i** acolo? (ce este)

II. **REŢINEŢI:**

A. **ARTICOLUL POSESIV - GENITIVAL:** al, a ai , ale.

1. Trebuie acordat cu substantivul (sau pronumele) anterior şi nu cu substantivul în genitiv, care urmează. Exemplu:

Scanned with OKEN Scanner

O carte a băiatului. Nişte cărti ale băiatului.

Un frate al colegei. Doi frati ai colegei.

2. Cînd se coordonează mai multe genitive, articolul genitival trebuie pus înaintea fiecărui termen, începînd cu al doilea. Exemplu:

CORECT	INCORECT
Parfumul trandafirilor, al crinilor, al chiparoaselor.	Parfumul trandafirilor, crinilor, chiparoaselor.

EXCEPŢIE: Genitivele formează o unitate, cînd substantivele respective exprimă noţiuni apropiate sau identice. Ex.: Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei, predarea limbii şi literaturii române.

3. Articolul **al**, **a** însoţeşte întotdeauna numeralul ordinal: clasa **a** doua, **a** treia..., vagonul **al** doilea, **al** treilea.

B. ARTICOLUL DEMONSTRATIV (SAU ADJECTIVAL) cel, cea, cei, cele.

1. Realizaţi corect acordul în gen, număr şi caz, al articolului demonstrativ cu substantivul determinat.

MASCULIN G-D	FEMININ G-D
Băiatului celui harnic.	Fetei celei harnice.
Băieţilor celor harnici.	Fetelor celor harnice.

EXCEPŢIE: în nume proprii ca: **Mircea cel Bătrîn, Ecaterina cea Mare,** se foloseşte articolul şi adjectivul la forma de N - A în loc de G - D. Exemplu: al lui Mircea cel Bătrîn, a, al Ecaterinei cea Mare.

2. Cînd se coordonează mai multe atribute referitoare la acelaşi substantiv, articolul demonstrativ se pune o singură dată, la primul termen: Fata cea frumoasă, harnică, blîndă şi veselă.

Articolul hotărît, nehotărît şi adjectival ajută la substantivizarea părţilor de vorbire: adjectiv, pronume, numeral, adverb, interjecţie.

De exemplu:

Parte de vorbire	devine	substantiv prin articulare
• adjectiv: leneş	⟶	leneşul, un leneş, cel leneş
• verb participiu:	⟶	rănitul, un rănit, cel rănit
• numeral: doi	⟶	doiul, un doi, cei doi
• pronume: eu	⟶	eul
• adverb: bine	⟶	binele, un bine
• interjecţie: of	⟶	oful, un of

3. ADJECTIVUL

Fişă recapitulativă

• Parte de vorbire flexibilă, care exprimă o însuşire a unui obiect sau a unei fiinţe: **înalt, greu, simplu, roşu, rece, îngădiutor.**

• **Locuţiuni adjectivale:** grupuri de cuvinte cu sens unitar şi înţelesul unui adjectiv. Ex.: **Om cu scaun la cap, treabă de mîntuială.**

Scanned with OKEN Scanner

Morfologic, adjectivele se clasifică în:

- **VARIABILE**: { – cu două terminaţii: M-F negru - neagră
  – cu o terminaţie: M-F dulce
- **INVARIABILE**: gri, roz, maro
- **DUPĂ FORMĂ**: { – simple: roşu, alb
  – compuse: cumsecade, binevoitor
  – locuţiuni adjectivale

ACORDUL adjectivului cu substantivul regent se realizează în gen, număr şi caz.

GRADE DE COMPARAŢIE

GRADE DE COMPARATIE:
- POZITIV: - Copil **cuminte**.
- COMPARATIV:
  - de superioritate: **mai cuminte**
  - de egalitate: **la fel de (tot aşa) de cuminte**
  - de inferioritate: **mai puţin cuminte**
- SUPERLATIV:
  - **RELATIV**:
    - de superioritate: **cel mai cuminte**
    - de inferioritate: **cel mai puţin cuminte**
  - **ABSOLUT: foarte, (nespus, nemaipomenit, grozav de) cuminte.**

FUNCTII SINTACTICE:
- **Atribut adjectival** (regent substantiv): Citesc o carte **interesantă**.
- **Nume predicativ** (în structura predicatului nominal): Elevul este **silitor**.
- **Complement indirect** (regent verb): **Din roşu**, s-a făcut palid.
- **Complement circumstanţial de timp**: **Ne cunoaştem de mici.**

Scanned with OKEN Scanner

REȚINEȚI:

I. FORMELE CORECTE DE SCRIERE ȘI DE PRONUNȚARE

1. Adjective invariabile		2. Adjective variabile	
F.M. sg. pl.	NU	DA	NU
ecosez, gri, kaki, mov, pepit, roz, vernil, atroce, perspicace.	ecoseză, grie, kakie, movă, pepită, roză, vernilă, atroci, perspicaci.	contradictoriu obligatoriu accesoriu	contradictor obligator accesor

II. FORMELE ADJECTIVELOR NEOLOGICE TERMINATE ÎN UU

singular		plural	
M	F	M	F
ambiguu	ambiguă	ambigui	ambigue
asiduu	asiduă	asidui	asidue
continuu	continuă	continui	continue
superfluu	superfluă	superflui	superflue
perpetuu	perpetuă	perpetui	perpetue

III. FORMELE DE MASCULIN - FEMININ ALE UNOR ADJECTIVE NEOLOGICE

MASCULIN	FEMININ	ATENȚIE!	
		MASCULIN	FEMININ alternanță o~a
baroc	barocă	analog	analoagă
dens	densă	omolog	omoloagă
grotesc	grotescă	patriot	patrioată
integru	integră	snob	snoabă
livresc	livrescă		
monoton	monotonă		

Scanned with OKEN Scanner

IV. ASPECTE ALE ORTOGRAFIERII ADJECTIVULUI ANTEPUS SUBSTANTIVULUI

ATENŢIE! Cînd adjectivul stă înaintea substantivului, el **primeşte articol hotărît (enclitic).**

A

MASCULIN			MASCULIN		
singular	pl. nearticulat	pl. articulat	singular	pl. nearticulat	pl. articulat
u	i	ii	iu	ii	iii
albastru	albaştri	albaştrii	auriu	aurii	auriii
ilustru	iluştri	iluştrii	propriu	proprii	propriii
integru	integri	integrii	straniu	stranii	straniii
negru	negri	negrii	castaniu	castanii	castaniii
simplu	simpli	simplii	grijuliu	grijulii	grijuliii

B

FEMININ			FEMININ		
singular	pl. nearticulat	pl. articulat	singular	pl. nearticulat	G-D sing. articulat
ie	ii	iile	ă	e	ei
aurie	aurii	auriile	drăgălaşă	drăgălaşe	drăgălaşei
castanie	castanii	castaniile	fruntaşă	fruntaşe	fruntaşei
sidefie	sidefii	sidefiile	uriaşă	uriaşe	uriaşei

ATENŢIE!

1. Se scrie şi se pronunţă corect: masculin: **tumultuos, afecţuos, respectuos;** feminin: **tumultuoasă, afectuoasă, respectuoasă.**

2. Se scrie şi se pronunţă:

- singular: **fix, prolix, perplex, complex, mixt.**
- plural: **ficşi, prolicşi, perplecşi, complecşi, micşti.**

3. Flexiunea corectă a unor adjective compuse din două cuvinte existente şi independent în limbă.

CORECT	INCORECT
nou-născut, nou-născută, nou-născuţi, nou-născute	noi-născuţi, noi-născute
răuvoitor, răuvoitori	răivoitori
clarvăzător, clarvăzători	clarivăzători
liber-cugetător, liber-cugetători	liberi-cugetători
mic-burghez, mic-burghezi	mici-burghezi
nou-venit, nou-veniţi	noi-veniţi

Scanned with OKEN Scanner

4. Atenţie la acordul corect în gen, număr, caz cu substantivul al următoarelor adjective:

CORECT	INCORECT
- (Ziua) marii sărbători	marei sărbători
- (În dimineaţa) ultimei zile	ultimii zile
- ultimele ştiri	ultimile ştiri
- (Itinerarul) ultimelor călătoare	ultimilor călătoare
- ultimilor călători	ultimelor călători
- (Prinosul) veşnicei amintiri	veşnicii amintiri
- veşnicele preocupări	veşnicile proecupări
- propriile greşeli	propriele greşeli
- (Scrisoare) dragii mele surori	dragei mele surori
- dragile mele prietene	dragele mele prietene
- crainicele noastre	crainicile noastre

5. Atenţie la acordul adjectivului cu substantivul în G-D.

CORECT	INCORECT
• scumpei mele mame	scumpei mele mamă
• stimatei noastre profesoare	stimatei noastre profesoară
• iubitei mele prietene	iubitei mele prietenă

6. EVITAŢI EXPRIMĂRILE PLEONASTICE:

ADJECTIVE	EXPRIMARE INCORECTĂ
• Adjective neologice de origine latină în -(i)or: **anterior, posterior, ulterior, inferior, superior, exterior, interior, major, minor.**	• Ca atare este greşită, pleonastică, folosirea lor la comparativul de superioritate: **mai superior.**
• Adjectivele neologice de origine latină în -im, sau -em: **optim, maxim, minim, proxim, ultim, infim, extrem, suprem** sînt la origine forme de superlativ.	• cel mai optim, foarte maxim, cel mai infim, cel mai suprem...
• Adjectivele cu sens superlativ: **excelent, admirabil, splendid,** nu admit mărci de superlativ.	• foarte admirabil, foarte splendid.
• Unele adjective ca: **absolut, definitiv, final, infinit, iniţial, întreg, total, unic, veşnic, incomparabil,** nu au grade de comparaţie, deoarece exprimă însuşiri care nu comportă variaţii graduale.	• cel mai definitiv, mai total, mai infinit, foarte unic...

Scanned with OKEN Scanner

4. NUMERALUL

Fişă recapitulativă

Parte de vorbire flexibilă. Arată numărul şi ordinea obiectelor.

CLASIFICARE

Felurile numeralelor:

- **CARDINAL**: simple: de la unu la zece, sută, mie, zero, milion, miliard
  compuse:
  - de la unsprezece la nouăsprezece.
  - numerale pentru zeci, sute, mii, milioane numărate: douăzeci, două sute, două mii
  - numeralele pentru zeci + unităţi: **treizeci şi doi**
  - numeralele pentru: sute + zeci + unităţi: **trei sute douăzeci şi cinci**; mii + sute + zeci + unităţi: **trei mii două sute treizeci şi patru**
- **ORDINAL**: **al doilea, al treisprezecelea**
- **COLECTIV**: amîndoi, amîndouă, ambii, tustrei, cîteştrei
- **FRACŢIONAR**: doime, treime, pătrime, trei pătrimi, cinci la sută ...
- **DISTRIBUTIV**: cîte unu, cîte doi, cîte trei ...
- **ADVERBIAL sau de REPETIŢIE**: o dată, de două ori, de cinci ori
- **MULTIPLICATIV**: îndoit, întreit, înzecit, însutit.

- **Exprimarea aproximaţiei numerice**: **două-trei** zile, **circa** nouă oameni; **vreo** nouă mere; **în jur de** douăzeci; **aproape** cinci ani; **mai bine de** doisprezece.

VALORI MORFOLOGICE ŞI FUNCŢII SINTACTICE

1. **Valoare adjectivală**:
   - atribut adjectival: Citesc două cărţi.
2. **Valoare substantivală**:
   - subiect: **Al doilea** vorbeşte.
   - nume predicativ: El este **al doilea**.
   - complement: Îl aşteaptă pe **al doilea**.
3. **Valoare adverbială**:
   - complement circumstanţial:
     A repetat **de trei ori**.
     A cîştigat **întreit**.

Scanned with OKEN Scanner

ATENŢIE !

SE SCRIE ŞI SE PRONUNŢĂ CORECT:

I. NUMERALUL CARDINAL

- Şase, şapte, paisprezece, şaisprezece, optsprezece.

- Se scriu într-un cuvînt numeralele de la 11 la 20, 30, 40 ... 90: unsprezece, doisprezece, douăzeci, patruzeci, nouăzeci.

- Se scriu separat: mii + sute + zeci + unităţi: trei mii nouă sute optzeci şi opt.

- De la douăzeci în sus, se pune prepoziţia de între numeral şi substantiv: **douăzeci de elevi.**

- Atenţie la scrierea numeralelor adverbiale: **o dată** (o singură dată); **încă o dată; o dată în plus; o dată pentru totdeauna; o dată ce; o dată cu.**

II. NUMERALUL ORDINAL - Se scrie şi se pronunţă corect:

- **ÎNTÎI** - (valoare de adjectiv invariabil) cînd urmează după substantiv, indiferent de genul acestuia: clasa **ÎNTÎI**, anul **ÎNTÎI.**

- **ÎNTÎIUL, ÎNTÎIA** - cînd precede substantivul: **ÎNTÎIA** clasă, **ÎNTÎIUL** an.

- Numeralele ordinale se formează de la numeralul cardinal, după următorul model:

- **pentru masculin şi neutru:**

articol posesiv + numeral cardinal + articol enclitic + particula

al doi -le -a

al doilea, al treilea, al cincilea ...

- **pentru feminin:**

articol posesiv + numeral cardinal + articol enclitic

a trei -a

a treia, a patra a şaisprezecea ...

- La numeralele ordinale corespunzătoare oricăror cardinale compuse, formantul ordinal **al** şi **-lea** se pune numai la ultimul numeral component: **al treizeci şi şaselea măr; a treizeci şi şasea carte; al trei mii patru sutelea măr; a două mii şase suta carte.**

III. ATENŢIE LA SCRIEREA ŞI ROSTIREA CORECTĂ!

CORESPONDENŢA ÎNTRE FORMA NUMERALULUI CARDINAL ŞI ORDINAL

NUMERAL CARDINAL	NUMERAL ORDINAL	
	CORECT	INCORECT
1	2	3
zece treisprezece nouăsprezece	al zecelea, a zecea al treisprezecelea al nouăsprezecelea	al zecilea, a zecia al treisprezecilea al nouăsprezecilea
douăzeci treizeci	al douăzecilea al treizecilea	al douăzecelea al treizecelea

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

1	2	3
o sută două sute	al o sutălea al două sutelea a două suta	al o sutelea al două sutălea a două sutea
o mie două mii	al o mielea, a mia al două miilea, a două mia	a miea

IV. ATENŢIE LA ACORDUL ÎN GEN, NUMĂR ŞI CAZ!

SINGULAR

	MASCULIN ŞI NEUTRU	FEMININ
N-A	cel de(-)al doilea băiat	cea de(-)a doua fată
G-D	celui de(-)al doilea băiat	celei de(-)a doua fete

V. EVITAŢI URMĂTOARELE GREŞELI

Număr	CORECT	GREŞIT
4	al patrulea	al patrălea, al patrilea
5	al cincilea, a cincea	al cincelea, a cincia
8	al optulea	al optălea, al optîlea, optelea, optilea
9	al nouălea	al noulea, noălea, noîlea
12	al doisprezecelea (masculin şi neutru)	al douăsprezecelea (masculin şi neutru)

VI. SCRIEREA CU CIFRE ŞI LITERE

a) pentru numere mici: clasa I; clasa a II-a; anul al III-lea; clasa a III-a.

În limba actuală există tendinţa de a se folosi numeralul cardinal în locul celui ordinal, în exemple ca: anul doi, actul trei, secolul douăzeci.

b) pentru numere mari se folosesc cifre arabe: a 40-a aniversare, al 20-lea vorbitor; al 10.000-lea vizitator.

VII. EVITAŢI EXPRIMĂRILE PLEONASTICE:

- ambii amîndoi colegii. Ambele două probleme. Un duet cu două persoane. Aproximativ circa trei sute. În jur de circa o sută. Mai bine de peste o sută.

VIII. EVITAŢI NONSENSURILE:

- Bicicletă cu trei roţi. Patrulater cu cinci laturi. Cvartet cu şase instrumentişti.

5. PRONUMELE

Fişă recapitulativă

- Parte de vorbire flexibilă. Ţine locul unui nume.
- Are flexiune în raport cu: persoana (I, II, III), genul (masculin, feminin), număr (singular, plural), caz (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ).

Scanned with OKEN Scanner

CLASIFICARE

- **PRONUME PERSONAL:**
  SINGULAR: I - eu; II - tu; III - el, ea, dînsul, dînsa
  PLURAL: I - noi; II - voi; III - ei, ele, dînşii, dînsele
- **PRONUME DE POLITEŢE** (sau de reverenţă)
  SINGULAR: II - dumneata, domnia ta
  III - dumnealui, dumneaei
  domnia lui, domnia ei
  PLURAL: II - dumneavoastră, domnia voastră
  III - dumnealor, domnia lor
- **PRONUME REFLEXIV** - persoana a III-a:
  - acuzativ: pe sine, se-, s-
  - dativ: sieşi, sie, îşi, şi-
- **PRONUME DE ÎNTĂRIRE**

	MASCULIN		FEMININ	
Pers.	SINGULAR	PLURAL	SINGULAR	PLURAL
I	însumi	înşine	însămi	însene
II	însuţi	înşivă	însăţi	însevă
III	însuşi	înşişi	însăşi	înseşi, însele

- **PRONUME POSESIV**

I. al meu, a mea ... a noastră, ai noştri ...
II. al tău, a ta ... a voastră, ai voştri ...
III. al său, a sa ... ...

- **PRONUME DEMONSTRATIV**
  - de apropiere: acesta, aceasta, aceştia, acestea
    asta, astea
  - de depărtare: acela, aceea, aceia, acelea
  - de identitate: acelaşi, aceeaşi, aceiaşi, aceleaşi
  - de diferenţiere: celălalt, cealaltă, ceilalţi, celelalte

- **PRONUME INTEROGATIV - RELATIV:**
  care, cine, ce, cît; ceea ce, cel ce, celor ce, celei ce
  (pronume relativ compus).
- **PRONUME NEHOTĂRÎT** (nedefinit):
  unul, altul, cineva, careva, oricare, fiecare, vreunul
  cîtva, altceva, altcineva, oarecare, cutare, oricît, oricine.
- **PRONUME NEGATIV:** nimeni, nimic, nici unul, nici una.

Scanned with OKEN Scanner

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE PRONUMELOR sînt identice cu funcţiile sintactice ale substantivului. Consultaţi fişa **FUNCŢIILE SINTACTICE ALE SUBSTANTIVULUI.**

DE REŢINUT URMĂTOARELE ASPECTE:

I. **Pronumele personal.** În locuţiuni verbale şi în expresii populare apare uneori pronumele personal, persoana a III-a singular, feminin, neaccentuat o: a luat-o la fugă, a pus-o de mămăligă. În aceste situaţii, pronumele feminin o are **VALOARE NEUTRĂ**, nu se analizează sintactic şi se ia împreună cu verbul.

II. **Pronumele personal în cazul dativ**: forma neaccentuată cînd are sens posesiv şi determină un substantiv, are funcţia sintactică de atribut pronominal, numit şi **dativ posesiv**. Exemplu: patria-**mi** iubită, fruntea-**ţi** palidă.

Formele atone ale pronumelui personal de pers. I şi a II-a au valoare stilistică de cointeresare. De ex.: **Şi unde ţi-l luă şi mi ţi-l bătu.** Ele se numesc **dativ etic.**

III. **Pronumele personal în dativ** are valoare neutră în expresiile în care intră verbele **a da şi a zice** (cu sensul de a cînta). Exemple: dă-**i** cu gura, zi-**i** cu vioara.

În aceste situaţii, pronumele **i** nu are funcţie sintactică şi se ia împreună cu verbul.

IV. **Pronumele personal de persoana a III-a singular şi plural** are forme proprii pentru genitiv; pentru persoana I şi II, în locul acestora se folosesc pronumele posesive (al meu, al tău, al său) care, cînd au regent în substantiv devin adjective posesive, cu funcţie sintactică atribute adjectivale.

V. **Pronumele reflexive** în cazul dativ pot avea funcţia sintactică de **atribut pronominal**. Pronumele reflexive dobîndesc sens posesiv cînd, pe lîngă un verb, determină şi un substantiv care denumeşte obiectul posedat de subiect.

Exemplu: Elevii **îşi** fac **temele.**

ADJECTIVE PRONOMINALE

În afară de pronumele personal, de politeţe şi reflexiv, toate pronumele devin **ADJECTIVE PRONOMINALE**, dacă:

- au regent un substantiv sau pronume;
- se acordă cu regentul în gen număr şi caz.

PRONUME	EXEMPLU	DEVINE	ADJECTIV PRONOMINAL	EXEMPLU
1. Posesiv	**Al meu** scrie.	⟶	Adj. pronominal posesiv	Creionul **meu** scrie
2. Demonstrativ	**Acesta** învaţă.	⟶	Adj. pronominal demonstrativ	Elevul **acesta** învaţă
3. Interogativ	**Care** cîntă?	⟶	Adj. pronominal interogativ	**Care** elev cîntă?

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

PRONUME	EXEMPLU	DEVINE	ADJECTIV PRONOMINAL	EXEMPLU
4. Nehotărît	**Fiecare** învaţă.	⟶	Adj. pronominal nehotărît	**Fiecare** elev învaţă.
5. Negativ	**Nici unul** nu lipseşte.	⟶	Adj. pronominal negativ	**Nici un** elev nu lipseşte.
6. De întărire	**Însumi** scriu.	⟶	Adj. pronominal de întărire	Eu însumi scriu.

FUNCŢIA SINTATICĂ: **atribut adjectival**, exprimat prin: adjectiv pronominal posesiv, demonstrativ, relativ-interogativ, nehotărît, negativ, de întărire.

ASPECTE ALE CULTIVĂRII LIMBII

ATENŢIE la scrierea corectă a următoarelor pronume:

I. PRONUME PERSONAL

Formele neaccentuate ale pronumelui personal în cazurile:
ACUZATIV: (mă-, m-, te-, l-, o-, ne-, v-, i-, le-) şi
DATIV: (mi-, ti-, i-, ne-, vă-, vi-, v-, le-) se scriu legate cu cratimă

a) verbe: cîntă-mi, priveşte-l, văzîndu-te, ascultă-mă.
b) verbe auxiliare: te-am văzut, v-am dat, ţi-aş spune.
c) conjuncţie: să-mi spui, să-i ceri, să-ţi explice, că-i dai.
d) pronume: ţi-l dau, vi-l spun, ni-l cere.
e) substantiv: patria-mi, privirea-ţi, cuvîntu-i.
f) interjecţie: iată-l, na-ţi.

II. PRONUME DE POLITEŢE (de reverenţă) se prescurtează astfel:

PRONUME		LOCUŢIUNI PRONOMINALE	
dumneata	d-ta	Domnia ta	D-ta
dumitale	d-tale	Domniei tale	D-tale
dumnealui	d-lui	Domniei lui	D-lui
dumneai	d-ei	Domniei sale	D-sale
dumneasa	d-sa	Domnia voastră	Dvs, Dv
dumisale	d-sale	Domnia lor	D-lor
dumneavoastră	dv, dvs, d-voastră		
dumnealor	d-lor		

În afară de pronumele **dumnealui - dumneaei** se foloseşte la persoana a III-a **dînsul - dînsa**, care se situează între **el şi dumnealui**, avînd valoare de politeţe intermediară, în gradaţia **el - dînsul - dumnealui**.

Scanned with OKEN Scanner

III. PRONUMELE ŞI ADJECTIVUL DE ÎNTĂRIRE. ATENŢIE la radical!

MASCULIN		FEMININ	
SINGULAR	PLURAL	SINGULAR	PLURAL
eu însumi tu însuţi el însuşi	noi înşine voi înşivă ei înşişi	eu însămi tu însăţi ea însăşi	noi însene voi însevă ele înseşi - însele
ÎNSU +	ÎNŞI +	ÎNSE +	ÎNSE +
ACORD în G-D:	al (...) cui? cui?	mie însemi ţie înseţi ei înseşi	nouă însene vouă însevă lor înseşi

IV. PRONUMELE ŞI ADJECTIVUL POSESIV

- ATENŢIE la scriere!

- NOŞTRI - VOŞTRI - se scrie întotdeauna cu un **i**

- Sora **SA** **S-A** dus la şcoală
  adj. posesiv — pronume reflexiv + verb auxiliar

- Fraţii **SĂI** vor **SĂ-I** explice la gramatică
  adj. posesiv — conjuncţie + pronume personal

V. PRONUMELE ŞI ADJECTIVUL DEMONSTRATIV - REŢINEŢI SCRIEREA ŞI PRONUNŢAREA CORECTĂ

Pronume şi adjectiv demonstrativ	CORECT			GREŞIT		
	Gen	singular	plural	Gen	singular	plural
de depărtare	M F	acela aceea	aceia acelea	M F	- fata aceia	băieţii aceea -
de identitate	M F	acelaşi acecaşi	aceiaşi aceleaşi	M F	- aceiaşi fată	aceeaşi băieţi -
de diferenţiere	M M M F F F	celălalt (ălălalt, ăstălalt) cealaltă (ailaltă, astălaltă)	ceilalţi (ăilalţi, ăştilalţi) celelalte (ălealalte, astealalte)	M M M F F F	celălant (ălălalt) cealantă cealălantă ceulălaltă	-

Scanned with OKEN Scanner

VI. PRONUMELE ŞI ADJECTIVUL RELATIV - ATENŢIE LA ACORD!

SITUAŢII:

- **Pronumele relativ în genitiv** stă după substantivul determinat din propoziţia atributivă.

Elevul	în caietul (caietele)	căruia ...
Eleva	în caietul (caietele)	căreia ...
Elevii	în caietul (caietele)	cărora ...
Elevele	în caietul (caietele)	cărora ...

- **Pronumele relativ în genitiv** stă înaintea substantivului determinat din propoziţia atributivă.

Băiatul	a	cărui	mamă ...
Fata	a	cărei	mamă ...
Băiatul	al	cărui	tată ...
Fata	al	cărei	tată ...
Băieţii	ai	căror	fraţi ...
Băieţii	ale	căror	surori ...
Fetele	ai	căror	fraţi ...
Fetele	ale	căror	surori ...

- Realizaţi corect forma de acuzativ cu prepoziţie a pronumelui relativ.

CORECT	GREŞIT
- Cartea pe care am citit-o.	Cartea care am citit-o.
- Omul despre care ţi-am vorbit.	Omul care ţi-am vorbit.
- Borcanul în care ţin miere.	Borcanul care ţin miere.

VII. EVITAŢI!

- Repetarea de prea multe ori în frază a pronumelui **care**.

Exemplu: Elevul care locuieşte într-un bloc care a fost dat în folosinţă de curînd, are o soră care este colega noastră.

- **EVITAŢI EXPRIMĂRILE PLEONASTICE:**
  - Eu însumi personal.
  - Tocmai autorul însuşi.
  - Însăşi propria lui afirmaţie.
  - Tot acelaşi om, tot aceeaşi carte.

VIII. ATENŢIE! Pronumele interogativ - relative (care, cine, ce , cît) fac legătura între propoziţii subordonate şi cuvintele determinate din propoziţiile regente, avînd rol de conjuncţii şi păstrîndu-şi în acelaşi timp capacitatea de a îndeplini în propoziţie rolul de: subiect, nume predicativ, atribut, complement.

Construiţi exemple în care să folosiţi pronumele relativ - interogative cu rol de subiect, nume predicativ, atribut, complement.

Scanned with OKEN Scanner

6. VERBUL

Fişă recapitulativă

- Parte de vorbire flexibilă. Exprimă acţiuni, stări, fenomene naturale.
- Categorii gramaticale: **diateză, mod, timp, persoană, număr.**

CLASIFICARE

VERBE

- **– PREDICATIVE :** formează predicat verbal: a citi, a scrie, a rezolva, a fi:.. Exemplu: Eu **citesc** o compunere.
- **– NEPREDICATIVE :** nu formează singure predicat verbal.

VERBE NEPREDICATIVE

- **COPULATIVE :** intră în structura predicatului nomimal: a fi, a deveni, a părea, a arăta, a se face, a se preface, a însemna. Exemplu: Elevul **este** silitor.
- **AUXILIARE :** ajută la formarea timpurilor şi a modurilor compuse.
  - **– a avea :**
    - perfect compus: **am, ai, a** citit.
    - viitor popular: **am** să citesc, **ai** să citeşti.
    - condiţional-optativ: **aş, ai, ar** citi
  - **– a fi :**
    - viitor anterior. eu voi **fi** citit, tu vei **fi** citit.
    - conjunctiv perfect: **să fi** citit.
    - condiţional-optativ-perfect: **aş fi** citit...
    - diateza pasivă: eu **sînt** lăudat(ă).
  - **- a vrea:** - viitor şi viitor anterior: eu **voi** citi, eu **voi** fi citit.

Scanned with OKEN Scanner

De reţinut: Verbul **a fi** are deci în limba română următoarele funcţii:

a) predicativ:

El este acasă - se află, se găseşte, există.

b) nepredicativ:

- verb copulativ:

Elevul este harnic.

- auxiliar morfologic:

Elevul este lăudat de profesor.
(pasiv)

El ar fi plecat.
(ajută la formarea timpurilor compuse)

VERBE

- **PERSONALE** : au forme pentru toate persoanele: a cînta, a vorbi, a întreba, ... Exemplu: Eu cînt, tu cînţi, el cîntă ...
- **IMPERSONALE** (ca sens), **UNIPERSONALE** (ca formă): sensul lor este impersonal: au formă numai pentru persoana a III-a: **trebuie, plouă, tună, ninge.**

VERBE

- **TRANZITIVE** : acceptă complementul direct: a întreba, a sfătui, a aştepta, a învăţa - pe cineva, ceva.
- **INTRANZITIVE** : nu acceptă complement direct: a se bucura, a se strădui, a se teme, a se feri - de ceva.

LOCUŢIUNI VERBALE: grupuri stabile de cuvinte cu sens unitar; au înţelesul şi funcţiile unui verb. Exemplu: **a-şi da seama, a-şi aduce aminte, a băga de seamă, a sta de vorbă, a avea obicei, a o lua la sănătoasa, a da în vileag, a da năvală, a sta de veghe.**

Atenţie: Verbul precizează modul, timpul, numărul şi persoana.

Scanned with OKEN Scanner

CATEGORII GRAMATICALE

DIATEZA - exprimă raportul dintre acţiune şi subiect.

DIATEZA

- **ACTIVĂ :** acţiunea este făcută de subiectul gramatical. **Elevul rezolvă** o problemă.
- **PASIVĂ :** acţiunea este suferită de subiectul gramatical (care este pasiv) şi este făcută de un subiect logic, numit complement de agent, care poate fi exprimat sau nu: **Problema** (sb. gramatical) este **rezolvată** (vb. diat. pasivă) **de elev** (sb. logic). Se construieşte cu verbul auxiliar **a fi** conjugat la modul, timpul, numărul, persoana cerute + participiul verbului de conjugat.
- **REFLEXIVĂ :** Subiectul participă intens la acţiune. - se construieşte cu pronumele personal - pers. I şi II la cazurile D. şi Ac. neaccentuat şi cu pronumele reflexiv în D. şi Ac. neaccentuat la pers. a III-a: Eu **mă** gîndesc, tu **te** gîndeşti, el **se** gîndeşte. Eu **îmi** amintesc, tu **îţi** aminteşti, el **îşi** aminteşte.

MODUL ŞI TIMPUL

A. **MODURI PERSONALE** sau **PREDICATIVE**: au funcţia sintactică de predicat verbal.

MODURI PERSONALE

- **INDICATIV:** Timp: prezent (**eu cînt**), imperfect (**eu cîntam**), perfect simplu (**eu cîntai**), perfect compus (**eu am cîntat**), mai mult ca perfect (**eu cîntasem**), viitor (**eu voi cînta**), viitor anterior (**eu voi fi cîntat**).
- **CONJUNCTIV:** Timp: prezent (**eu să cînt**), perfect (**eu să fi cîntat**).
- **CONDIŢIONAL-OPTATIV:** Timp: prezent (**eu aş cînta**), perfect (**eu aş fi cîntat**).
- **IMPERATIV:** are formă numai pentru persoana a II-a singular şi plural: AFIRMATIV : **cîntă! cîntaţi!** NEGATIV : **nu cînta! nu cîntaţi!**

Scanned with OKEN Scanner

B. MODURI NEPERSONALE SAU NEPREDICATIVE - nu formează predicat.

FUNCTII SINTACTICE

INFINITIV

prezent: **a citi,**
perfect: **a fi citit**
- subiect: **A citi** este instructiv.
- nume predicativ: Plăcerea mea este **de a citi.**
- atribut verbal: Plăcerea **de a citi** este mare.

complement direct: El doreşte **a citi.**
- complement indirect: El se străduieşte **a citi.**
- complement circumstanţial:
  - de timp: A plecat **înainte de a citi.**
  - de mod: A plecat **fără a citi.**
  - de scop: Nu are timp **pentru a citi.**

GERUNZIU : **citind**
- atribut verbal: Laptele **aburind** este îmbietor.
- nume predicativ: Laptele este **aburind.**
- complement direct: El aude **strigînd.**
- complement circumstanţial:
  - de timp: **Trecînd** prin parc, admiram copacii.
  - de mod: El merge **fredonînd.**
  - de cauză: **Îmbolnăvindu-se,** a lipsit de la şcoală.
  - condiţional: **Învăţînd,** vei şti.
  - concesiv: Chiar **alergînd,** tot nu-l vei ajunge.

SUPIN : **de, la, pentru citit**
- subiect: **De citit** este uşor.
- nume predicativ: Cartea este **de colorat.**
- atribut verbal: Am o carte **de colorat.**
- complement indirect: El se pregăteşte **pentru citit.**
- complement circumstanţial de scop: El merge **la cumpărat.**

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FUNCTII SINTACTICE

PARTICIPIU : citit - citită, citiţi - citite

Valoare morfologică:

a) **verbală:**
- perfectul compus: am **citit**
- conjunctiv perfectiv: să fi **citit**
- cond. opt. perfect: aş fi **citit**
- viitor anterior: voi fi **citit**
- diateza pasivă: este **citit** (de cineva)

b) **adjectivală:**
- regent: substantiv: atribut adjectival: Mărul **copt** este dulce.

c) **adverbială:**
- regent, verb: complement circ. de mod: Vorbeşte **răguşit**.

d) **substantivat** prin articulare:
subiect: **Cititul** este necesar.
nume predicativ: Plăcerea mea este cititul.
complement: Aştept un **întîrziat**.

NUMĂR ŞI PERSOANĂ

PERSOANA	SINGULAR	PLURAL
I.	citesc	citim
II.	citeşti	citiţi
III.	citeşte	citesc

CONJUGAREA verbelor se stabileşte după sufixul infinitivului.

I -**a** - a lăuda;
II -**ea** - a bea;
III -**e** - a merge;
IV -**i**,-**î** - a iubi, a urî.

ASPECTE ORTOGRAFICE ALE VERBULUI

I. VERBE DE CONJUGAREA I

- verbe cu tema în s, j: se conjugă ca verbele de aceeaşi conjugare cu tema terminată în orice altă consoană (**cînta, desena**).

a înfăţişa,
a aranja,
a îngrăşa

- **indicativ prezent**: eu îngraş, tu îngraşi , el îngraşă, noi îngrăşăm, voi îngrăşaţi, ei îngraşă
- **imperfect**: eu îngrăşam, tu îngrăşai, ...
- **perfect simplu**: el îngrăşă, el înfăţişă, aranjă, ...
- **conjunctiv prezent**: el să îngraşe, noi să aranjăm

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FUNCTII SINTACTICE

PARTICIPIU : citit - citită, citiţi - citite

Valoare morfologică:

a) **verbală:**
- perfectul compus: am **citit**
- conjunctiv perfectiv: să fi **citit**
- cond. opt. perfect: aş fi **citit**
- viitor anterior: voi fi **citit**
- diateza pasivă: este **citit** (de cineva)

b) **adjectivală:**
- regent: substantiv: atribut adjectival: Mărul **copt** este dulce.

c) **adverbială:**
- regent, verb: complement circ. de mod: Vorbeşte **răguşit**.

d) **substantivat** prin articulare:
subiect: **Cititul** este necesar.
nume predicativ: Plăcerea mea este cititul.
complement: Aştept un **întîrziat**.

NUMĂR ŞI PERSOANĂ

PERSOANA	SINGULAR	PLURAL
I.	citesc	citim
II.	citeşti	citiţi
III.	citeşte	citesc

CONJUGAREA verbelor se stabileşte după sufixul infinitivului.

I -**a** - a lăuda;
II -**ea** - a bea;
III -**e** - a merge;
IV -**i**,-**î** - a iubi, a urî.

ASPECTE ORTOGRAFICE ALE VERBULUI

I. VERBE DE CONJUGAREA I

- verbe cu tema în *s, j*: se conjugă ca verbele de aceeaşi conjugare cu tema terminată în orice altă consoană (**cînta, desena**).

a înfăţişa,
a aranja,
a îngrăşa

- **indicativ prezent**: eu îngraş, tu îngraşi , el îngraşă, noi îngrăşăm, voi îngrăşaţi, ei îngraşă
- **imperfect**: eu îngrăşam, tu îngrăşai, ...
- **perfect simplu**: el îngrăşă, el înfăţişă, aranjă, ...
- **conjunctiv prezent**: el să îngraşe, noi să aranjăm

Scanned with OKEN Scanner

a aşeza, a crea,
- aşez, aşezi, aşază, aşezăm, aşezaţi, aşază
- **indicativ prezent**: creez, creezi, creează, creăm, creaţi, creează.
- **imperfect**: cream, creai, crea, cream, creaţi, cream.
- **conjunctiv prezent**: să creez, să creezi, să creeze, să creăm, să creaţi, să creeze.

---

a peria, a sperla,
- **indicativ prezent**: eu perii, tu perii, el perie ...
- **conjunctiv prezent**: eu să sperii, tu să sperii ...

II. VERBE DE CONJUGAREA a II-a

		CORECT	GREŞIT
a cădea, a plăcea a prevedea a părea	- Infinitiv:	a cădea, a părea a plăcea, a prevedea	a cade, a pare a prevede
	- Indicativ viitor:	va cădea, va părea, va plăcea	va cade, va pare, va place
	- Condiţional-optativ:	ar cădea, ar părea, ar plăcea	ar cade, ar pare ...

III. VERBE DE CONJUGAREA a III-a

		CORECT	GREŞIT
a scrie a descrie a înscrie	- Indicativ prezent:	noi scriem voi scrieţi	noi scrim voi scriţi
	- Gerunziu:	scriind descriind	scrind descrind

IV. VERBE DE CONJUGAREA a IV-a

- verbele cu rădăcina teminală în ş şi j: a împărtăşi, a îngriji	- Indicativ perfect simplu:	eu îngrijii, împărtăşii el îngriji, el împărtăşi.
	- Conjunctiv prezent:	el să îngrijească, să împărtăşească.

- verbele cu rădăcina terminată în consoană + i: a citi, a iubi, a privi
- Infinitiv: a citi, a iubi, a privi, a simţi.
- Indicativ perfect simplu: eu citii, iubii, privii, el citi, iubi, privi.
- Indicativ viitor: voi citi, iubi, privi.
- Condiţional prezent: aş citi ...

Scanned with OKEN Scanner

- verbele care au rădăcina terminată în i+i: a se sfii, pustii, prii.	- Infinitiv: **a se sfii, pustii, prii.** - Indicativ perfect simplu: **eu (mă) sfiii, pustiii, priii,** **el (se) sfii, pustii, prii.** - Indicativ viitor: **eu voi pustii, prii.** - Condiţional prezent: **m-aş sfii, mi-ar prii.**
- verbul **a fi**	- Conjunctiv prezent: **tu să fii.** - Imperativ - afirmativ: **fii**; negativ: **nu fi.** - Ca verb auxiliar: **voi fi citit, să fi citit, aş fi citit.**

V. FORMELE INVERSE (verb + pronume sau auxiliar) - formele modurilor şi timpurilor compuse în care auxiliarul urmează după verb.

- Indicativ perfect compus: **citit-am, citit-ai, citit-a, citit-am, citi-aţi, citit-au.**
- Indicativ viitor: **citi-voi, citi-vei, citi-va, citi-vom, citi-veţi, citi-vor.**
- Condiţional prezent: (+ pronume) **lăuda-m-aş, lăuda-te-ai, lăuda-s-ar, lăuda-m-am, lăuda-v-aţi, lăuda-v-ar.**

REŢINEŢI SENSUL VERBELOR!

A. Verbe cu formă dublă de conjugare care şi-au diferenţiat sensurile:

- **a curăţa** (conj. I) = a face curat; a lăsa pe cineva fără nici un ban; a se curăţa - a muri.
- **a curăţi** (conj. a IV-a) = a îndepărta asperităţile de pe un obiect; a curăţi coaja de pe ouă, cartofi, etc.
- **a înflora** (conj. I) = a împodobi cu flori ţesute, broderie, pictate; a ornamenta.
- **a înflori** (conj. a IV-a) = a) despre plante: a desface bobocii;
  b) despre familie, societate: a se dezvolta;
  c) despre faţa unei persoane, a se îmbujora;
  d) figurat: a exagera, a inventa.
- **a îndesa** (conj. I) = a apăsa lucrurile ca să încapă într-un spaţiu mic; a înghesui, a îngrămădi.
- **a îndesi** (conj. a IV-a) = a înmulţi, a face să se repete.

Scanned with OKEN Scanner

- **a refera** (conj. I) = a prezenta un referat; a relata.
- **a (se) referi** (conj. a IV-a) = a se raporta la cineva sau la ceva.
- **a rota** (conj. I) = a schimba persoane sau echipe într-o activitate.
- **a (se) roti** (conj. a IV-a) = a se învîrti roată în jurul axei sale;
a se învîrti în jurul cuiva.

B. Verbe care au două variante diferenţiate semantic pentru indicativ prezent:

- **A acorda**: 1. acord, acorzi, acordă, acordăm, acordaţi, acordă.
sens: a da, a oferi: Lui **i-a acordat** un premiu.
- în gramatică: a realiza acordul, concordanţă între categoriile gramaticale.
2. acordez, acordezi, acordează, acordăm, acordaţi, acordează.
sens: a aduce tonurile unui instrument muzical la aceeaşi înălţime: Eu **acordez** un pian.
- **A manifesta**: 1. manifest, manifeşti, manifestă, manifestăm, manifestaţi, manifestă.
sens: a exprima, a arăta o atitudine un sentiment, o tendinţă, a se comporta, a se exterioriza:
El **manifestă** interes pentru gramatică.
2. manifestez, manifestezi, manifestează, manifestăm, manifestaţi, manifestează.
sens: a pariticipa la o demonstraţie:
Tinerii **manifestează** pentru pace.

Verbe impersonale şi unipersonale: exprimă acţiuni ce nu pot fi atribuite unei persoane; ca formă se folosesc la o singură persoană - a III-a: plouă, tună, fulgeră, trăzneşte, amurgeşte, se înserează.

Atenţie:

1. Tot ca unipersonale se folosesc deseori şi unele verbe personale întrebuinţate în anumite situaţii la persoana a III-a (cu sau fără pronume reflexiv): se zice, se aude, se crede, se pare, se întîmplă; gîgîie, latră, măcăie, behăie, cotcodăceşte etc. - care nu pot avea persoanele I şi a II-a (păsările şi animalele nu pot vorbi).

2. Unipersonale sînt şi verbele: doare, pasă, ouă etc.

3. Verbul **a trebui** este unipersonal ca formă şi impersonal în ceea ce priveşte conţinutul.

4. Expresii verbale impersonale: **E uşor** *a scrie versuri/ Cînd nimic nu ai a spune.* (M. Eminescu).

Prezentul istoric - se foloseşte pentru a face povestirea mai vie (verbele sînt folosite la timpul prezent - indicativ, deşi acţiunea se petrece cu mulţi ani înainte de a fi scrisă opera). Procedeul este numit de T. Vianu, în **Arta prozatorilor români**, în contextul analizei scrierii lui N. Bălcesu - **Românii supt Mihai Voievod Viteazul - tehnica basoreliefului**.

Exemplu:

Mircea însuşi **mînă**-*n luptă vijelia-ngrozitoare,*
Care **vine, vine, vine, calcă** *totul în picioare.*

(M. Eminescu)

Scanned with OKEN Scanner

7. ADVERBUL

Fişă recapitulativă

- Parte de vorbire neflexibilă.
- Determină: verb, adverb, adjectiv, substantiv, pronume. Arată caracteristica unei acţiuni, stări, însuşiri.
- Are grade de comparaţie.

CLASIFICAREA ADVERBELOR

DUPĂ INTELES
- de loc: acasă, aici, acolo, sus, jos, departe, undeva.
- de timp: ieri, azi, acum, aseară, mîine, niciodată.
- de mod: alene, aşa, aievea, repede, grabnic.

DUPĂ FORMĂ
- simple: aşa, aici, azi, cînd, mîine.
- compuse: devreme, niciodată, astăzi, dincolo, altădată.
- locutiuni adverbiale: grupuri stabile de cuvinte, cu sensul şi funcţiile unui adverb: cu chiu cu vai, pas cu pas, de-a surda, tîrîş-grăpiş ...

ADVERBE PROVENITE DIN ALTE PĂRŢI DE VORBIRE:

1. **prin schimbarea VALORII morfologice:**
   - **din substantive**: dimineaţa, seara, ziua, noaptea, lunea, marţea, miercurea ...; primăvara, vara, iarna, joc, turtă, scai.
   - **din adjective**: frumos, greu, rar, încet, lin, blînd.
   - **din verbe la participiu**: repezit, apăsat, răguşit
   - **din verb**: poate.
   - **din pronume**: ce, cît.
2. **prin derivare cu sufixe:**
   - **din substantive**: frăţeşte, tinereşte, prieteneşte.
   - **din verbe**: tîrîş.
   - **din adverbe**: repejor, încetişor.

GRADE DE COMPARAŢIE

POZITIV: citesc **expresiv**.

COMPARATIV
- de superioritate: citesc **mai expresiv**.
- de egalitate: Citesc **la fel de (tot aşa de) expresiv**.
- de inferioritate: Citesc **mai puţin expresiv**.

Scanned with OKEN Scanner

SUPERLATIV
- relativ:
  - de superioritate: Citeşte **cel mai expresiv.**
  - de inferioritate: Citeşte **cel mai puţin expresiv.**

  Atenţie! Articolul cel rămîne invariabil.
- absolut: Citeşte **foarte (grozav de, nemaipomenit de) expresiv.**

FUNCŢIILE SINTACTICE ALE ADVERBELOR

1. **ADVERBELE PREDICATIVE**: bine, rău, păcat, fireşte, binenţeles, ... formează **predicat** dacă sînt urmate de conjuncţie subordonatoare. Exemplu: **Fireşte**[1]/ că va veni[2]/.

2. **ADVERBE DE LOC, TIMP, MOD:**
   - cu regent: **verb, adverb, adjectiv** - Complemente circumstanţiale de loc, timp, mod. Exemplu: **Mîine**, voi pleca **repede, acolo.** Lucrează **destul de** bine.
   - cu regent: substantiv, pronume - Atribut adverbial. Exemplu: Ziua **de ieri** a fost plăcută. Fata **de acolo** cîntă.
   - pe lîngă un verb copulativ - nume predicativ. Exemplu: Pîinea era **de ieri. Cum** e vremea?

ASPECTE ORTOGRAFICE ALE ADVERBULUI

I. SE SCRIU ÎNTR-UN CUVÎNT:

- Adverbele compuse care au ca prim termen o prepoziţie sudată cu termenul următor: **degrabă, dinadins, înadins, îndată, îndeosebi, îndemînă, dincolo, devreme.**
- Adverbele compuse cu pronumele sau adjectivele **alt(ă), ast(ă): astfel, altcîndva, altundeva, altcum, altădată.**
- Adverbele compuse cu un element invariabil: **fie, oare(şi), ori(şi); fiecum, oarecum, oareşicum, orişicînd, oricît, oriunde.**
- Adverbele compuse cu substantivul **oară** (sg.) - **ori** (pl.): **bunăoară, uneori, alteori.**
- Adverbul **odată** şi compusele cu acesta: **deodată, vreodată.**
- Adverbele compuse cu **nici: niciodată, nicicînd, niciunde.**

II. SE SCRIU SEPARAT:

- **ori de cîte ori, ori de unde; de aproape, de jur împrejur; pe de rost; pe de lături, pe alocuri, o ţîră.**

III. SE SCRIU CU CRATIMĂ:

- Locuţiunile adverbiale în care primul termen sînt prepoziţiile: **întru, dintru, într-acolo, într-adevăr, într-adins, dintr-acolo.**
- Locuţiunile adverbiale: **după-amiază, după-prînz, astă-vară, astă-seară.**
- Locuţiunile adverbiale de tipul: **calea-valea, val-vîrtej, harcea-parcea, vrînd-nevrînd, hodoronc-tronc, tîrîş-grăpiş.**

Scanned with OKEN Scanner

- Locuţiunile adverbiale în care primul termen este prepoziţia compusă de-a: de-a binelea, de-a dreptul, de-a berbeleacul, de-a dura, de-a lungul.

IV. REŢINEŢI SCRIEREA CORECTĂ!

ADVERBE COMPUSE PRIN CONTOPIRE:	UNITĂŢI MORFOLOGICE DIFERITE:
- ALTĂDATĂ (demult): Altădată aici creşteau păduri.	ALTĂ DATĂ (cu altă ocazie): Voi veni la o altă dată pe care o voi anunţa.
- ALTFEL (altminteri): E cam neastîmpărat, altfel învaţă bine.	ALT FEL (alte feluri): Alt fel de rezolvare a problemei ...
- BINEÎNŢELES (desigur): Bineînţeles că ştiu!	BINE ÎNŢELES (bine priceput): Dorea să fie bine înţeles.
- DECÎT (ca): Este mai mare decît mine.	DE CÎT (de ce cantitate): De cît grîu ai nevoie pentru semănat?
- DEMULT (odinioară): Demult, aici trăiau dacii.	DE MULT (de cît timp, de ce cantitate): De mult timp ai nevoie pentru rezolvare? Mă aştepţi de mult?
- DEOPARTE (separat, în lături): Supărat, copilul stă deoparte.	DE O PARTE (de o parte şi de alta): De o parte a bulevardului sînt tei.
- NUMAI (doar, decît): Am rezolvat numai o problemă.	NU MAI: Nu mai pot citi.

V. REŢINEŢI EXPRIMAREA CORECTĂ!

- La gradul superlativ relativ de superioritate şi de inferioritate al adverbului, articolul CEL nu se acordă în gen şi număr cu subiectul propoziţiei:

CORECT	GREŞIT
Maria desenează cel mai frumos.	... cea mai frumos.
Băieţii aleargă cel mai repede.	... cei mai repede.
Fetele au recitat cel mai frumos.	... cele mai frumos.

Este greşit acordul în gen şi număr al adverbului cu adjectivul pe care îl determină. Adverbul este o parte de vorbire neflexibilă.

CORECT	GREŞIT
- Participanţi cît mai numeroşi.	... cîţi mai numeroşi.
- Oaspeţi proaspăt sosiţi.	... proaspeţi sosiţi.
- Oameni total nevinovaţi.	... totali nevinovaţi.
- Copii gros îmbrăcaţi.	... groşi îmbrăcaţi.
- Cît de mulţi, destul de bun.	Cîţi de mulţi, destui de buni.
- Nou-născuţi, nou-născute.	Noi-născuţi, noi-născute.

- Locul adverbului mai este între verbul auxiliar şi participiul verbului de conjugat.

CORECT	GREŞIT
- Am mai venit şi ieri.	Mai am venit şi ieri.
- Au mai telefonat şi azi.	Mai au telefonat şi azi.
- Te-a mai chemat?	Mai te-a chemat?

DE EVITAT folosirea inutilă a adverbului PE UNDEVA; poate avea sens ridicol prin ambiguitatea mesajului. Exemplu: Pe undeva m-au deranjat afirmările lui. Pe undeva e posibilă şi altă interpretare.

Scanned with OKEN Scanner

8. PREPOZIŢIA

Fişă recapitulativă

- Parte de vorbire neflexibilă.
- Precedă alte părţi de vorbire şi se analizează împreună cu ele.
- Nu are funcţie sintactică.
- **ROL ÎN PROPOZIŢIE**: subordonează: atribut la regent: Un coş **cu flori** şi complement de regent: Merg **cu trenul**.

CLASIFICARE

După formă: - **simple**: de, cu, în, la, din, dinspre, despre, pentru.
- **compuse**: de la, de pe, de peste, de sub, de lîngă.
- **locuţiuni prepoziţionale**: grupuri stabile de cuvinte cu rolul unei prepoziţii: din faţa, în susul, în josul, în lungul, în latul, în cursul, din cauza, din pricina, în (cu) scopul, în vederea, în ciuda, faţă de, în raport cu ...

După origine: - **propriu-zise**: de, pe, la, cu, din ...
- **provenite din adverbe, prin articulare**: deasupra, dedesubtul, înaintea, înapoia, înăuntrul, împrejurul, îndărătul.

CLASIFICAREA PREPOZIŢIILOR DUPĂ CAZUL pe care îl impune substantivului următor:

CAZ	PREPOZIŢII ŞI LOCUŢIUNI PREPOZIŢIONALE SPECIFICE
NOMINATIV	-
GENITIV	a) asupra, împotriva, contra; b) deasupra, dedesubtul, înăuntrul, înaintea, înapoia, îndărătul, împrejurul, în faţa, în spatele, în susul, în josul, în timpul, în cursul, din cauza, din pricina, în vederea , în ciuda, în pofida.
DATIV	- mulţumită, datorită, graţie, conform, contrar, potrivit. - adverbe cu rol de prepoziţie: aidoma, asemenea.
ACUZATIV	- de, cu, în, la, spre, către, din, despre, dinspre, de la, de pe, pentru, de lîngă, de sub, de peste, în caz de.
VOCATIV	-

I. ASPECTE ORTOGRAFICE ALE PREPOZIŢIEI

- Prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale se leagă prin cratimă de pronumele personale neaccentuate în cazul dativ: **înainte-mi, împotrivă-ţi, împrejuru-i, în faţă-ne, înainte-vă.**

Scanned with OKEN Scanner

- Prepoziţiile: întru, dintru, printru, pierd vocala **u** şi se scriu cu cratimă, cînd sînt urmate de un cuvînt care începe cu o vocală: **într-o, într-un, într-acolo, într-acesta, dintr-o, dintr-un, dintr-acolo, dintr-însul, printr-un, printr-o.**

- Prepoziţiile **despre, dinspre, înspre** se scriu într-un cuvînt.

- Se scriu şi se pronunţă corect **DUPĂ**, nu **DUPE**; **DE**, nu **DĂ**; **PE**, nu **PĂ**.

- Prepoziţia cu urmată de articolul sau numeralul **un**, o pierde vocala **u** şi se scrie cu cratimă: **c-un, c-o**; **c-un** creion, **c-o** gumă (Scrierea cu cratimă indică un ritm accelerat de vorbire).

II. ASPECTE ALE EXPRIMĂRII CORECTE

EVITAŢI următoarele greşeli în folosirea unor prepoziţii:

1. Confuzii în folosirea prepoziţiilor **DE** şi **DE CĂTRE**:

DE CĂTRE şi DE	numai **DE**
- precedă un complement de agent exprimat prin pronume, nume de persoană, de ţară, de instituţie. Exemplu: Romanul "Baltagul" a fost scris de către/de Mihail Sadoveanu.	- precede un complement de agent exprimat printr-un nume de obiect sau printr-un substantiv abstract. Exemplu: Remorca este trasă de tractor. (nu de către)

2. Confuzii în folosirea prepoziţiilor **DE PE** şi **DUPĂ**. Verificaţi folosirea corectă a prepoziţiilor, punînd întrebările:

De unde? DE PE	Unde? DUPĂ
- Am luat antena **de pe** casă.	- **După** casă creşte un nuc.
- Iau cartea **de pe** masă.	- Cartea a căzut **după** dulap.

3. Prepoziţia **de** se substituie uneori nejustificat cu prepoziţia **cu**.

CORECT	GREŞIT
Sufăr **de** inimă şi **de** ficat.	Sufăr **cu** inima şi **cu** ficatul.

4. În exprimarea neîngrijită există tendinţa omiterii unor prepoziţii. Nu omiteţi prepoziţia în exprimare!

CORECT	GREŞIT
- Cartea pe care am citit-o, a fost interesantă.	- Cartea care am citit-o ...
- Cartea despre care ţi-am vorbit este interesantă.	- Cartea care ţi-am vorbit ...
- Literatura română de după cel de-al doilea război.	- Literatura română după ...
- Este deschis de la 8 pînă la 14.	- Este deschis de la 8-14.

Scanned with OKEN Scanner

5. Unele cacofonii produse de conjuncţia că pot fi evitate prin folosirea prepoziţiei sinonime **drept**.

CORECT	GREŞIT
- Consideră această carte **drept** cadou.	- Consideră această carte **ca** (sau **ca şi**) cadou.

6. De evitat folosirea locuţiunii prepoziţionale **CA ŞI** în exemple de felul:

CORECT	GREŞIT
- Ca elev, se remarcase prin stăruinţă.	- Ca şi elev ...

9. CONJUNCŢIA

Fişă recapitulativă

- parte de vorbire neflexibilă.
- Nu are funcţie sintactică.
- STABILEŞTE RAPORTURI: - DE COORDONARE: - în propoziţie
  - în frază
  - DE SUBORDONARE: - în frază

CLASIFICAREA CONJUNCŢIILOR

– după funcţie:

– COORDONATOARE: Au rol: 1. **în propoziţie** - unde coordonează părţi de propoziţie de acelaşi fel (frecvent) şi 2. **în frază**, unde coordonează propoziţii de acelaşi fel (frecvente). Se clasifică în:
- COPULATIVE: şi, nici
- ADVERSATIVE: dar, iar, însă, ci
- DISJUNCTIVE: sau, ori
- CONCLUSIVE: deci, aşadar, prin urmare

– SUBORDONATOARE: Au rol în **frază** unde subordonează propoziţii secundare la regentele lor.

– după formă:

– CONJUNCŢII SIMPLE: că, să, dacă, de, fiindcă, deoarece, întrucît, deşi, încît.
COMPUSE: ca să

– LOCUŢIUNI CONJUNCŢIONALE: de vreme ce, din moment ce, pînă să, înainte să, fără să, în timp ce, în vreme ce, chit că, măcar că, cu toate că, ...

- **AU ROL** de subordonare în frază şi :

1. **Pronumele şi adjectivele relative**: care, cine, ce, cît, ceea ce; şi **nehotărîte**: oricare, oricine, orice, oricît.
2. **Adverbele relative**: cînd, unde, cum.
3. **Adverbele nehotărîte**: oriunde, oricînd, oricît.

- CONJUNCŢII ŞI LOCUŢIUNI CONJUNCŢIONALE SPECIFICE (CARE SUBORDONEAZĂ NUMAI UN TIP DE PROPOZIŢIE SECUNDARĂ)

Propoziţia secundară	Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale
Circumstanţială de cauză	fiindcă, deoarece, căci, întrucît din cauză că, pentru că, din moment ce, de vreme ce, dat fiind că.
Circumstanţială concesivă	deşi, chit că, măcar că, cu toate că, chiar dacă, chiar de.
Circumstanţială consecutivă	încît
Circumstanţială de timp	pînă să, pînă ce, de cîte ori, ori de cîte ori, în timp ce.
Circumstanţială de scop	ca să

CONJUNCŢII, PRONUME ŞI ADVERBE RELATIVE CU POSIBILITĂŢI MULTIPLE DE SUBORDONARE

	Toate subordonează necircumstanţiale	Subordonează circumstanţiale
Conjuncţii că să dacă, de	- subiectivă	cauzală, concesivă de scop condiţională
Pronume şi adj. relative care cine ce cît ceea ce	- predicativă - atributivă - completivă directă - completivă indirectă	
Adverbe relative unde cînd cum		loc, cauză timp mod

Scanned with OKEN Scanner

I. ASPECTE ORTOGRAFICE:

- **FIINDCĂ** se scrie cu doi **i** (NU: **findcă** sau **fincă**).
- Se scriu într-un cuvînt: **aşadar, deoarece, încît, întrucît.**
- Se scriu despărţit: **ca să, cum că, cu toate că, pentru că.**
- Nu confundaţi: conjuncţia **SAU** = ori cu **S-AU** = pronume relativ + verb auxiliar. Exemplu: Creion **sau** pix? Ei **s-au** plimbat.
- Nu confundaţi: conjuncţia **IAR** cu **I-AR** = pronume personal neaccentuat + verb auxiliar. Exemplu: Eu citesc, **iar** el scrie. El **i-ar** da ei o carte.

II. ASPECTE ALE FOLOSIRII CORECTE A CONJUNCŢIILOR

EVITAŢI următoarele greeşeli:

- Folosirea pleonastică a conjuncţiilor coordonatoare **dar însă** (care au acelaşi sens):

CORECT	GREŞIT (pleonasm)
I-am spus, dar nu m-a ascultat.	I-am spus, dar el însă nu m-a ascultat.

- Folosirea conjuncţiei **CA SĂ** pentru a introduce propoziţii completive directe, indirecte, atributive, subiective, predicative.

CORECT - să	GREŞIT - ca să
El doreşte să vină.	El doreşte ca să vină.
El se gîndeşte să plece.	El se gîndeşte ca să plece.
El a luat hotărîrea să-l ajute.	El a luat hotărîrea ca să îl ajute.
Trebuie să învăţăm.	Trebuie ca să învăţăm.
Plăcerea mea este să citesc.	Plăcerea mea este ca să citesc.

- Folosirea locuţiunii conjuncţionale **PENTRU CA SĂ** în locul conjuncţiei **SĂ** sau **CA SĂ**. Acest mod de exprimare a fost ridiculizat şi de către I.L. Caragiale, din a cărui operă vom selecta cîteva exemple de exprimare incorectă, create de autor cu scopul de a caracteriza prin limbaj unele personaje.

CORECT - să, ca să	GREŞIT pentru ca să
- N-am vrut să o refuz. - Am venit să-ţi repet... - Am venit ca să-ţi repet.	*N-am vrut* **pentru ca să** *o tratez cu refuz...* *Ţi-am scris prima epistolă într-un moment de inspiraţiune (...) şi am venit* **pentru ca să-ţi** *repet.* I.L. Caragiale

- Substituirea conjuncţiei **CĂ** cu **CĂCI**: Conjuncţia **CĂCI** subordonează numai circumstanţiale cauzale, deci folosirea ei în afara acestei situaţii este greşită, chiar dacă pare că sună "mai elegant".

Scanned with OKEN Scanner

CORECT - că	GREŞIT -căci
- Aflaţi despre mine că sînt sănătos.	- Aflaţi despre mine căci sînt sănătos.

- Confuzia între conjuncţiile **OR** şi **ORI**: **ORI** este conjuncţie coordonatoare disjunctivă în seria: **sau, ori**. **OR** este conjuncţia adversativă neologică cu sensul **dar**.

CORECT - (OR - dar)	GREŞIT pentru ca să
- Am crezut că se îndrepta, **OR** astăzi m-a dezamăgit mai rău (cu sensul **dar**).	- Am crezut că se va îndrepta, ORI m-a dezamăgit mai rău. (Aici are sensul **sau**.)

- Repetaţi conjuncţia subordonatoare de cîte ori este nevoie într-un şir de secundare subordonate. Omiterea ei creează confuzii.

10. INTERJECŢIA

Fişă recapitulativă

- Parte de vorbire neflexibilă.
- Sugerează: senzaţii, stări afective, manifestări de voinţă.
- Are valoare exclamativă: ah!, vai!, brrr!, hai!

CLASIFICARE

a) după formă:

- Simple: **ah!, vai!, hei!, hop!, hai!, na!**
- Compuse: **tic-tac, hei-rup, hodoronc-tronc.**
- Locuţiuni interjecţionale: **ia te uită!, pe naiba!, nu zău!**

b) după origine:

- Interjecţii provenite din alte părţi de vorbire, care şi-au pierdut valoarea morfologică iniţială şi au dobîndit numai valoare exclamativă: **înainte!, înapoi!, sus!, jos!, linişte!, poftim!, drepţi!.**
- Interjecţii neologice cu caracter internaţional: **adio, alo, bravo, stop, ura.**
- Onomatopeea: cuvinte care imită sunete, zgomote din natură, sunete emise de păsări şi animale: **fîş!, vîj!, cioc!, poc!, buf!, zbîrr!, cu-cu!, cucurigu!, miau!.**
  Au putere mare de derivare. De la onomatopee se formează verbe şi substantive.
  Exemplu: Poc! - a pocni - pocnitură.

Scanned with OKEN Scanner

c) după funcţia sintactică:

- SUBIECT: Numai dacă predicat este verbul **a se auzi**.
  Din lăstar se auzi: **pitpalac!**.
- NUME PREDICATIV: Era **vai** de el!
- PREDICAT: Pupăza **zbîrr!** pe o dugheană! (I. Creangă)
- COMPLEMENT CIRCUMSTANŢIAL DE MOD: El mergea **pîş-pîş**.

I. PRECIZĂRI PRIVIND PUNCTUAŢIA ŞI ORTOGRAFIA INTERJECŢIEI

1. Interjecţiile sînt urmate de semnul exclamării cînd:

SITUAŢIA	EXEMPLU
- Se folosesc izolat.	- **Ah!** *Garafa pînticoasă doar de sfeşnic mai e bună ...* (M. Eminescu)
- Se află în interiorul propoziţiei.	- *...fac* **ţuşti!** *şi-o iau la sănătoasa.* (I. Creangă)
- Se repetă în cadrul propoziţiei.	- *Şi (...) numai ce auzim cîntînd în tei:* **Pu-pu-pup!, pu-pu-pup!, pu-pu-pup!** (I. Creangă)
- Interjecţiile din propoziţie sînt diferite.	- **Alo!, Hei!, Opreşte-te!**

2. Interjecţiile sînt urmate de virgulă cînd:

- Se află înaintea unei propoziţii pe care o însoţesc.	- **O**, *eşti frumos, cum numa-n vis un înger se arată ...* (M. Eminescu)
- Formează un grup cu substantivul în vocativ.	- **Măi** *Zaharie, nu mai ai tu vreo poşetă de cele pe undeva?* (I. Creangă)
- După interjecţiile de adresare.	- Măi, vino mai aproape!

3. Interjecţii după care nu se pune semn de punctuaţie:

- Cînd au sens apropiat de al imperativului: **hai, iată, uite, na.**	- **Iată** porumbelul! **Hai** cu noi!

- Interjecţiile apar de regulă în vorbirea directă, în special în stilul familiar.

Folosirea într-o convorbire cu un superior sau într-o discuţie oficială a unor interjecţii ca: **fleaşc, pa, paf, poc, hodoronc-tronc** este cu totul nerecomandabilă, deoarece denotă lipsă de educaţie şi de respect faţă de interlocutor.

Scanned with OKEN Scanner

11. EXERCIŢII

STRUCTURA MORFOLOGICĂ A CUVÎNTULUI

1. Recitiţi fişa recapitulativă **Structura morfologică a cuvîntului** şi consultaţi-o în vederea rezolvării corecte a exerciţiilor următoare.

2. Pentru rezolvarea exerciţiilor vă sugerăm următorul **model orientativ:**

- **Sarcina de lucru**: de analizat structura morfologică a cuvîntului **nescrise.**
- **Rezolvare**: **nescrise**: adjectiv, feminin, plural; provine dintr-un verb la modul participiu, derivat cu prefixul negativ, **ne**; **scri** = rădăcină; **s** = sufix gramatical specific modului participiu; **e** = desinenţă pentru genul feminin, numărul plural.

3. Analizaţi structura morfologică a următoarelor cuvinte şi motivaţi scrierea cu consoană dublă: **înnoda, înnobila, înnorat, transsiberian, transsaharian, interregn, interregional.**

4. Analizaţi structura morfematică a cuvintelor următoare şi motivaţi scrierea cu **ii**: **copiind, fiind, înviind, mîniind, scriind, ştiind.**

5. Motivaţi ortografierea cu vocală dublă a următoarelor cuvinte, făcînd analiza morfematică: **reeduca, reedita, coopera, coordona, citii, iubii, povestii** (indicativ, perfect simplu, pers. I, singular); **copii, fii, geamgii** (substantive, masculin, pl., nearticulat); **aurii, albăstrii, cenuşii** (adjective, masculin, plural).

6. a) Intonaţi textele următoare conform semnelor de punctuaţie; b) Precizaţi cazul substantivului şi modul verbului; c) numiţi morfemul care indică modul verbului şi cazul substantivului:

- Radu scrie.	Ionel învaţă.
- Radu! Scrie!	Ionel! Învaţă!

7. În textele următoare, accentuaţi cuvintele subliniate conform sensului lor şi explicaţi sensul acestora. Precizaţi care morfem a diferenţiat sensul lexical.

Cînd plouă, oamenii iau **umbrele.**	**Acele** bradului sînt verzi.
Umbrele plopilor erau lungi.	**Acele** fete sînt cuminţi.
Am cumpărat **veselă** nouă.	Am făcut cîteva **copii** după un act.
Văzînd-o, mama a fost **veselă.**	Cîţiva **copii** m-au ajutat.

8. Intonaţi enunţurile următoare conform semnelor de punctuaţie. Precizaţi modul şi timpul verbului. Numiţi morfemul care a diferenţiat formele gramaticale ale aceluiaşi cuvînt.

Acum, Ionel **cîntă** un cîntec.	Radu **rezolvă** o problemă.
Adineauri, Ionel **cîntă** un cîntec.	Ieri, Radu **rezolvă** o problemă.
Ionel, **cîntă** un cîntec!	Radu, **rezolvă** problema!

Scanned with OKEN Scanner

9. Intonaţi adjectivele conform intensităţii sugerate. Precizaţi gradul de comparaţie şi morfemul care îl exprimă.

Am văzut un arbore **mare**.	Apa este **rece**.
Am văzut un arbore **maaaare**!	Apa este **rrrrece**.

10. Subliniaţi şi numiţi elementele auxiliare din următoarele forme gramaticale. Precizaţi modul, timpul, gradul de comparaţie pe care le exprimă. **Am să citesc, vei scrie, aş fi plecat, să fi venit, ai cînta, aţi rămas, vor ajuta, foarte repede, mai frumos, mai puţin greu, cel mai uşor.**

11. Formulaţi oral enunţuri în care gradul superlativ al adjectivelor şi al adverbelor să fie sugerat prin intonaţie.

12. Daţi exemple de forme verbale în care verbele **a fi, a avea, a vrea** să aibă rolul de morfeme gramaticale.

MORFOSINTAXA

SUBSTANTIV, ARTICOL

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi fişele recapitulative **SUBSTANTIVUL** şi **ARTICOLUL**.

1. Găsiţi mai multe substantive care s-ar putea grupa logic cu fiecare din următoarele adjective: **verde, tînăr, roşu, puternic, albastru, alb, harnic.** Model: verde: brad, copac, frunză, ramură, codru, cîmp, lan, grîu, creion, pădure, culoare, pînză etc. Alcătuiţi propoziţii cu cîteva dintre ele.

2. Găsiţi mai multe substantive care se pot grupa logic cu următoarele verbe: **citeşte, aleargă, zboară, foşneşte, pluteşte, străluceşte.** Introduceţi-le în propoziţii.

3. Scrieţi cîte zece substantive comune care denumesc:

obiecte	fiinţe	fenomene naturale	însuşiri	stări sufleteşti
caiet	copil	furtună	cinste	bucurie

Introduceţi-le în propoziţii.

4. Completaţi coloanele cu cîte zece substantive corespunzătoare genului indicat.

Masculin (un -doi)	Feminin (o - două)	Neutru (un - două)
băiat	fată	tablou

5. Ştiind că **substantivele mobile** au forme diferite pentru masculin şi pentru feminin, organizaţi un joc cu următoarele cerinţe: în coloana **A** un elev va scrie substantivul masculin, iar în coloana **B**, alt elev va scrie perechea substantiv feminin.

Scanned with OKEN Scanner

Model:

A	B	A	B
bărbat	femeie	învăţător	învăţătoare
⋮	⋮	⋮	⋮

6. Revedeţi definiţia substantivelor **epicene**. Organizaţi un joc cu întrecere pe grupe (în doi sau mai multe persoane): cine dă o listă mai lungă de substantive epicene.

Ambele genuri naturale denumite	
A. Substantiv masculin	B. Substantiv feminin
elefant	veveriţă

7. Într-o scurtă compunere cu titlul: **Impresii dintr-o expoziţie de flori**, scrieţi substantive simple şi compuse, nume de flori.

Exemplu: **crin, nu-mă-uita.**

8. Jucaţi jocul **Ţări. oraşe, ape, munţi!** În coloane veţi trece substantivele proprii corespunzătoare.

Ţări	Oraşe	Ape	Munţi
România	Bucureşti	Dunărea	Carpaţi

9. Organizaţi un concurs pe teme de literatură. Scrieţi numele a cinci scriitori (poeţi) şi titlurile operelor lor. Timp de lucru: cinci minute.

10. Enumeraţi în scris numele ziarelor şi revistelor expuse la chioşcul de ziare.

11. Alcătuiţi traseul unei călătorii. Locuri de popasuri, oraşele denumite prin substantive compuse.

12. Organizaţi un concurs pe teme istorice. Introduceţi în propoziţii:

a) numele a trei domnitori români; b) numele a trei evenimente istorice; c) numele a trei sărbători naţionale. Timp de lucru zece minute.

13. Scrieţi numele organizaţiilor de stat şi politice, ale întreprinderilor şi instituţiilor cunoscute.

14. Completaţi următoarea fişă personală:

- Numele şi prenumele: ...
- Data naşterii: ziua ... luna ... anul ...
- Locul naşterii: comuna ... oraşul ... judeţul ...
- Şcoala în care învăţaţi ...
- Locul de muncă ...
- Adresa ...
- Numele şi prenumele părinţilor: tata ... mama ...
- Profesia şi locul de muncă al fiecărui părinte: tata ... mama ...
- Numele şi prenumele fraţilor: ...
- Ocupaţia şi locul de muncă al fiecărui frate: ...

Scanned with OKEN Scanner

15. **Dictare:**

- De Anul Nou am primit în dar un album cu reproduceri ale picturilor maeştrilor din Renaştere.

- La 1 Iunie, Ziua Internaţională a Copilului, elevii şcolii noastre organizează expoziţii plastice pe tema păcii.

- Într-o viitoare excursie, vom trece prin localităţile Cîmpulung şi Piatra-Neamţ.

- La Bucureşti, am vizitat Muzeul de Artă al României, Muzeul Literaturii Române şi redacţia revistei Limbă şi literatură, al cărei redactor-şef ne-a primit cu multă bunăvoinţă.

16. Subliniaţi în textele următoare substantivele care au numai formă de plural:

- *Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură* (V. Alecsandri).

- *O, tu, crai cu barba-n noduri ca şi cîlţii cînd nu-i perii* (M. Eminescu).

- *Pe umeri pletele-i curg rîu* (G. Coşbuc).

17. Răspunsurile la următoarele întrebări vor fi date prin substantive care au numai formă de singular:

- Ce sporturi cu mingea vă plac? (...)
- Ce produc albinele? (...)
- Ce metal preţios are culoarea galbenă? (...)
- Din ce se face pîinea? (...) dar mămăliga? (...)
- Ce rămîne după ce ard lemnele? (...)
- Care este al treilea sinonim al cuvintelor zăpadă - omăt? (...)

18. Selectaţi din textele următoare substantivele colective. Introduceţi-le în enunţuri create de voi.

- *Mii de fluturi mici, albaştri, mii de roiuri de albine ...*
- *Pînă văd păienjenişul peste tufe ca un pod*
  Peste care trece-n zgomot o mulţime de norod...
- *Pe lîngă mese lunge, stătea posomorîtă,*
  Cu feţe-ntunecoase, o ceată pribegită...
- *Stoluri-stoluri trec prin munte/ Dulci iluzii...* (M. Eminescu).
- *Iat-o! Plină, dinspre munte,*
  Iese luna din brădet... (G. Coşbuc).

19. De la substantivele: **frunză, inginer, papură, piatră, student, tînăr** derivaţi cu sufixele **-et, -ime, -iş**, substantive colective şi introduceţi-le în propoziţii.

20. Declinaţi în propoziţii:

- **următoarele substantive comune**: a) şcolar, student; b) fiu, profesor; c) creaţie, explicaţie, audiţie; d) exerciţiu, serviciu, oficiu; e) uşă, mănuşă; f) plajă, grijă; g) căţeluşă, cureluşă. **Atenţie!** Încadraţi-le în rubricile de mai jos.

- **următoarele substantive proprii**: Constanţa, Turnu-Severin, Marea-Neagră, Radu, Anca, Ingrid, Cici.

Scanned with OKEN Scanner

- **următoarele substantive cu adjective posesive conjuncte:** a) frate-meu, -tău, -său; soră-mea, -ta, -sa. b) fratele meu, tău, său; sora mea, ta, sa.

CAZ	Întrebare	Articulat nehotărît		Articulat hotărît	
		singular	plural	singular	plural
N	cine? ce?				
G	a, al, ai, ale cui?		-		
D	cui?				
A	pe cine? ce? despre cine?				
V	-				

21. Completaţi spaţiile cu substantivele corespunzătoare ca sens. Precizaţi:
a) la ce întrebare răspund substantivele pe care le-aţi ales?
b) în ce caz sînt?
c) ce funcţie au în propoziţie?
d) de ce sînt despărţite, sau nu, prin virgulă, de restul propoziţiei.

• 1. ... zboară. 2. ... scrie. 3. ... explică.

• 1. Patria mea este .... 2. Capitala ţării mele este .... 3. Merele, perele, strugurii sînt .... 4. Mugurii de pe ramuri vor deveni .... 5. Nică al lui Ştefan al Petrei din Humuleşti a ajuns ....

• 1. Prietena mea, ..., este harnică. 2. Strămoşii noştri, ..., erau viteji. 3. Peisajul patriei noastre, ..., este vestit prin frumuseţe. 4. Capitala, ..., se mîndreşte cu istoricul ei. 5. Locuiesc în cel mai frumos oraş din Oltenia, ...

22. În următoarele grupuri, analizaţi substantivele subliniate, după algoritmul: comun - propriu, gen, număr, caz, articol, funcţie sintactică. Motivaţi de ce sînt despărţite, sau nu, prin virgulă.

- **Muncitorii** muncesc în uzine.
- Părinţii noştri, **inginerii**, muncesc în uzine.
- Părinţii noştri sînt **medici**.
- Noi admirăm **studenţii**.

- **Elevul** învaţă o poezie.
- Fratele meu va deveni **elev**.
- Fratele meu, **elevul**, învaţă o poezie.
- Eu laud **elevul** silitor.

- **Profesoara** explică un exerciţiu.
- Sora mea se face **profesoară**.
- Sora mea, **profesoara**, rezolvă un exerciţiu.
- Eu îmi admir **profesoara**.

23. Completaţi spaţiile cu substantivele corespunzătoare sensului, precizîndu-le cazul şi funcţia sintactică; explicaţi punctuaţia.

- Luceafărul poeziei româneşti, ..., a copilărit la Ipoteşti.

Scanned with OKEN Scanner

- Autorul "Amintirilor din copilărie", ..., ne încîntă prin farmecul poveștirilor lui.
- Pictorul florilor, ..., a creat comori de frumusețe.
- Bardul de la Mircești, ..., a fost numit de Mihai Eminescu *acel rege al poeziei*.

24. Analizați substantivele subliniate; atenție la precizarea cazului și a funcției sintactice!

Aud **ploaia**.	Învăț **poezia** ușor.	Ei ne dau **explicații**.
Se aude **ploaia**.	**Poezia** se învață ușor.	Ni se dau **explicații**.
Se topește **zăpada**.	El citește **cartea**.	
Soarele topește **zăpada**.	**Cartea** este citită de el.	

25. Precizați cazul substantivului din căsuță. Arătați ce funcție sintactică are în fiecare propoziție.

- Citesc o povestire
- Povestesc — despre un elev
- Povestirea este

- Elevul are o coroniță
- Coronița este — din flori
- Fluturele a zburat

- Prin frunze trece o suflare
- Frunzele sînt spulberate
- Copacii nu se tem — de vînt
- Vrăbiile se zbenguiesc

- Mă antrenez — în vederea performanței
- Este greu antrenamentul

- Am înotat — împotriva curentului
- A fost greu înotul

26. Precizați întrebarea, cazul și funcția sintactică a substantivelor din textele:

- Pe un caiet o desenez pe mama.
- Pe Radu îl mîngîi pe frunte.
- Pe învingător îl aduc pe brațe.

27. Analizați substantivele subliniate după algoritmul: comun, propriu, gen, număr, caz, articol, funcție sintactică.

- Îi povestesc lui Ion cartea citită.
- Cartea lui Ion se află la mine.
- Cartea de la mine este a lui Ion.

- Am rupt ghimpii trandafirului.
- I-am rupt trandafirului ghimpii.

Scanned with OKEN Scanner

- I-am adus **bunicului** ochelarii.
- Am adus ochelarii **bunicului**.
- Ochelarii sînt **ai bunicului**.

28. După prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale subliniate, scrieţi cîte un substantiv potrivit ca sens. Precizaţi cazul şi funcţia sintactică şi motivaţi afirmaţia.

M-am însănătoşit **datorită** .... Am procedat **conform** .... Am vorbit **contrar** .... Am vorbit **contra** .... Întîrziasem **din cauza** .... Am înţeles lecţia **mulţumită** .... Crengile se înălţaseră **deasupra** .... Copilul se juca **în dreptul** ....

29. Precizaţi cazul şi funcţia sintactică a substantivelor subliniate. Explicaţi absenţa sau prezenţa virgulei în text, precum şi semnul de punctuaţie final.

- **Radu** rezolvă problema.
- Problema este rezolvată de **Radu**.
- **Radu**, rezolvă problema!

- Le-am mulţumit **fraţilor** pentru ajutor.
- Ajutorul **fraţilor** a fost mare.
- **Fraţilor**, ajutaţi-mă să ridic o casă!

- Eu ofer **fetelor** flori.
- Pletele **fetelor** sînt mătăsoase.
- **Fetelor**, culegeţi flori!

30. În enunţurile **următoare**, analizaţi substantivele subliniate după algoritmul: fel, gen, număr, caz, articol, funcţie sintactică. Transformaţi textele trecînd substantivul analizat la cazul **vocativ**, iar verbul la modul **imperativ**. Explicaţi transformările observate la substantiv în intonaţia propoziţiei şi în punctuaţie.

Oamenii luptă pentru pace. **Elevii** ajută la strînsul cărţilor. **Mama** priveşte copacul înflorit. **Tata** îmi verifică tema. **Bunica** îmi povesteşte o întîmplare din copilăria mea. **Doamna** profesoară vă explică încă o dată teorema.

31. În enunţurile următoare veţi preciza: a) în care căsuţă se află substantivul? b) motivaţi ce este un substantiv; c) precizaţi cazul şi funcţa sintactică.

- Noaptea tăcută coboară încet peste sat.
- Noaptea eu privesc stelele.

- Dimineaţa luminoasă ne bate în ferestre.
- Dimineaţa plecăm la şcoală.

- Ziua excursiei se apropie.
- Ziua îmi fac lecţiile.

- Vara merg la bunici.
- În vara aceasta merg la bunici.

Scanned with OKEN Scanner

- Se ține scai de mine.
- De rochie mi s-a agățat un scai.

- Vînătorul doarme buștean.
- Vînătorul doarme pe un buștean.

- Bunica toarce din furcă.
- S-au certat furcă.

32. - Completați spațiile cu articolele nehotărîte potrivite; precizați-le genul, numărul și cazul.

... fluture și ... albină zburau deasupra ... flori și a ... copaci. Pe ... creangă dintr-... pom, s-au oprit ... vrăbii. Pe petalele ... flori s-a așezat ... albină. Privirile ... copil s-au oprit pe ... cireșe. Mînuțele ... fete s-au ridicat să culeagă cireșe.

- Completați spațiile cu articole hotărîte potrivite. Precizați genul, numărul și cazul lor.

Profesor... le vorbește elevi... despre lupte... eroice ale strămoși.... Elevi ... îi pun întrebări profesor.... Elev... arată albume... care cuprind imagini... referitoare la evenimente... discutate în timpul ore... .

- În enunțurile următoare, precizați felul, genul, numărul și cazul articolelor subliniate.

- Tema **lui** Ion este corectă.
- Îi dau **lui** Ion o carte.

- Elevii învață.
- Eu învăț elevii.
- Îi dau elevei o carte.

- Le spun copiilor o poveste.
- Ochii copiilor sînt senini.

- Recunoașteți articolul posesiv-genitival și arătați: genul și numărul.

a) Admir holdele verzi ale cîmpiilor, brazii semeți ai munților, albastrul pur al cerului, privirea senină a copiilor. Toate reprezintă imagini din marea frumusețe a țării sale.

b) Al meu împreună cu ai tăi s-au oprit la a treia cabană. A mea a cules un buchet de flori, dar ale ei erau mai frumoase. Al doilea băiat a împletit o coroniță.

- Recunoașteți articolul demonstrativ adjectival și analizați: gen, număr, caz.

În țara mea veți afla poporul cel mai harnic, limba cea mai frumoasă, cîmpiile cele mai mănoase, munții cei mai înalți.

- Completați punctele cu articolul demonstrativ-adjectival, făcînd acordul necesar. Precizați: genul, număr și cazul articolului.

Prietenul ... bun te ajută la nevoie. Dacii au fost strămoșii noștri ... viteji. Pe ... mai înalte stînci veghează vulturii. Fata ... bună, harnică și cuminte era a moșului. Crestele ... mai înalți munți erau acoperite de zăpadă. ... mai bun atlet și ... bune gimnaste li s-au acordat medalii.

Scanned with OKEN Scanner

- Completaţi spaţiile punctate cu articolul posesiv-genitival potrivit acordului în gen şi număr.

Într-un album cu reproduceri după pînze celebre ... pictorilor români, am admirat "Car cu boi", un tablou ... pictorului Nicolae Grigorescu. Apoi privirile mi s-au oprit pe culorile minunatelor "Anemone" ... pictorului Ştefan Luchian. În acest timp ascultam acordurile "Rapsodiei române", celebra operă ... compozitorului George Enescu. Gîndul mi s-a îndreptat către toţi marii artişti ... poporului nostru.

33. Introduceţi cuvintele: **cea, ce-a; cel, ce-l; cei, ce-i; al, a-l; ai, a-i,** în contexte potrivite ca sens. Explicaţi scrierea într-un cuvînt sau cu cratimă, precizînd ce părţi de vorbire sînt.

34. **Dictare.** Al meu merge la concert pentru a-l asculta pe marele pianist. Ai noştri se pregătesc pentru a-i oferi flori. Ce-l întrebase tatăl pe fiul cel mic? Ce-a răspuns sora lui cea mare? Ce-i acolo? Ce-i oferiseră cei trei colegi?

Explicaţi de ce se foloseşte cratima.

35. Introduceţi în propoziţii substantivul **ţară** (articulat sau nearticulat) astfel încît să fie pe rînd, în cazurile nominativ, acuzativ, vocativ. Precizaţi ce funcţie sintactică îndeplineşte pentru fiecare caz. Motivaţi afirmaţia. Repetaţi exerciţiul cu substantivele: **mamă, şcoală.**

- Introduceţi în propoziţii substantivul **copiilor,** astfel încît să fie pe rînd în cazurile genitiv şi dativ. Precizaţi ce funcţie sintactică îndeplineşte pentru fiecare caz. Repetaţi cerinţele pentru substantivele: **patriei, profesorilor.**

- Introduceţi în propoziţii substantivul în acuzativ **de elev,** astfel încît să determine, pe rînd: un substantiv, un verb copulativ, un verb predicativ. Precizaţi funcţia sintactică îndeplinită pe lîngă fiecare regent şi argumentaţi-o. Repetaţi cerinţele pentru substantivele: **despre copilărie, cu flori.**

36. Construiţi propoziţii în care să introduceţi substantive în cazul genitiv precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale specifice. Precizaţi ce determină (substantiv, verb) şi ce funcţie suntactică îndeplinesc.

- Construiţi propoziţii în care să introduceţi substantive în cazul dativ precedate de prepoziţii specifice. Indicaţi cuvîntul determinat şi funcţia sintactică îndeplinită de substantiv.

- Procedaţi în acelaşi fel cu substantive în cazul acuzativ, precedate de prepoziţii specifice. Precizaţi elementul regent şi funcţia sintactică pe care o îndeplinesc.

- Construiţi propoziţii în care să introduceţi substantive în cazul vocativ; locul substantivului în vocativ: la începutul propoziţiei, la sfîrşitul şi la mijlocul ei. Aplicaţi punctuaţia corectă şi explicaţi rolul virgulelor în propoziţiile realizate.

37. Precizaţi din ce părţi de vorbire provin următoarele substantive şi cum s-au format. Introduceţi-le în propoziţii şi analizaţi-le după algoritmul: fel, gen, număr, caz, articol, funcţie sintactică: **înţeleptul, sărbătoritul, suferindul, aproapele, un cineva, un nimeni, oful.**

Scanned with OKEN Scanner

38. De la adjectivele: **roşu, verde, alb, leneş, vrednic, perseverent**, formaţi, prin articulare, substantive şi introduceţi-le în propoziţii.

39. Alcătuiţi liste cu numele: a) obiectelor electro-casnice; b) ale maşinilor şi utilajelor agricole; c) ale meseriilor; d) ale aştrilor; e) ale obiectelor de învăţămînt; f) ale societăţilor comerciale din oraşul sau judeţul în care locuiţi; g) ale capitalelor judeţelor; h) ale marilor pictori, muzicieni, sculptori cunoscuţi; i) ale marilor actori; j) ale scriitorilor/poeţilor şi k) ale operelor reprezentative.

40. În următoarele texte, recunoaşteţi substantivele şi analizaţi-le după algoritmul: fel, gen, număr, caz, articol, prepoziţie specifică, funcţia sintactică.

• *Patria e aducere aminte de zilele copilăriei, (...) coliba părintească cu copaciul cel mare din pragul uşii, dragostea mamei.* (Alecu Russo - **Scrieri**).

• *Munca e ritmul vieţii. Ea dă, ca şi libertatea, tărie şi frumuseţe şi caracter propriu fiinţei noastre.* (V. Pârvan - **Memoriale**).

• *Fără bunătate şi iubire, fără încredere şi visuri, nu există viaţă omenească.* (**Idem**).

• *Muncind, vei învăţa să scrii corect, conform gramaticii, conform sintaxei.* (Gala Galaction - **Arta scrisului. După Coloana Infinită**).

• *- Ionel! mamă! ce ai? (...)*
- Ţine-l, coniţă, că mă dă jos cu tava! (I.L. Caragiale).

• *Din dosul geamului priveam şesul Bahluiului.* (N. Iorga - **O viaţă de om**).

• *La marginea lăstarului, un pui de prepeliţă cu aripa ruptă sta zgribulit de frig.* (Ioan Al. Brătescu-Voineşti - **Întuneric şi lumină**).

• *Pertractările în jurul tabloului se continuau astfel, cu multe piedici formale, în ciuda dorinţei multor instituţii de a achiziţiona peisajul, cînd Babighian se întîlni pe stradă cu Smarandache. Ningea şi din cauza spatelui său bombat, colecţionarul purta, nu pe umeri, ci în regiunea dorsală, o cupolă de zăpadă.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**).

ADJECTIVUL

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi fişa recapitulativă, **ADJECTIVUL.**

1. Scrieţi mai multe adjective care se pot grupa logic cu următoarele substantive: **zăpadă, aur, iarbă, soare, cer, copil, om, mamă, bunică, prieten, zahăr, sare, oţet, ardei, vulpe, elefant, iepuraş, leu, munte, cîmpie, prăpastie, ocean, cuţit, piatră, catifea, gheaţă.**

2. Completaţi spaţiile punctate cu cîte trei adjective potrivite ca sens. Analizaţi adjectivele: fel, gen, număr, caz, grad de comparaţie, funcţie sintactică.

Trăim într-o ţară .... Strămoşii noştri, dacii, erau .... Noi ne-am născut în mijlocul unui popor .... Noi, copiii, avem pasiuni .... Tinerii vor trăi într-o ţară ...: Prin inteligenţa lor, ţara noastră va fi ....

Scanned with OKEN Scanner

3. De la următoarele grupuri de substantive, formaţi adjective derivate cu sufixele alăturate; introduceţi-le apoi în propoziţii:

a) român	b) praf	c) argint
tînăr	var	aur
+ -esc	+ -os	+ -iu
strămoş	lemn	rugină
şcolar	piatră	cenuşă

- De la următoarele grupuri de adjective, formaţi cu prefixele indicate perechile lor antonime; introduceţi adjectivele derivate în propoziţii.

in + { corect, variabil, cert, vizibil }

im + { posibil, previzibil, par, penetrabil }

i + { real, logic, lizibil, repetabil }

ne + { clar, obişnuit, reuşit, firesc }

4. Exprimaţi în propoziţii gradele de comparaţie ale adjectivelor: **blînd, înţelept, înalt.**

5. Scrieţi adjectivelor sinonime superlativului **foarte mare.** Introduceţi-le în propoziţii. Repetaţi cerinţa pentru superlativele **foarte mic** şi **foarte frumos.**

6. Pentru enunţurile următoare, rezolvaţi cerinţele: a) identificaţi şi analizaţi adjectivele (gen, număr, grad de comparaţie, caz, funcţie sintactică); b) plasaţi adjectivul înaintea substantivului şi precizaţi modificările de formă ale adjectivului.

– Trandafirul alb înflorise.
– ... trandafir înflorise.

– Petalele trandafirului alb se deschideau.
– Petalele ... trandafir se deschideau.

– Soarele dăruia trandafirului alb razele lui.
– .....

– Pe trandafirul alb s-a oprit un fluture.
– .....

– Te admir, trandafirule alb!
– .....

7. Completaţi coloanele, ţinînd seama de următoarea regulă: cînd adjectivul se află înaintea substantivului, preia articolul hotărît (enclitic).

Scanned with OKEN Scanner

SUBSTANTIV + ADJECTIV		ADJECTIV + SUBSTANTIV
plural nearticulat	plural articulat hotărît	plural articulat hotărît
ochi albaştri savanţi iluştri oameni simpli nori negri		

SUBSTANTIV + ADJECTIV			ADJECTIV + SUBSTANTIV	
singular nearticulat	plural nearticulat	plural articulat hotărît	plural nearticulat	plural articulat hotărît
papagal auriu	papagali aurii	papagalii aurii	aurii papagali	auriii papagali
părinte grijuliu om straniu arbust castaniu prieten propriu				
culoare sidefie	culori sidefii	culorile sidefii	sidefii culori	sidefiile culori
pară aurie lumină argintie lumină aurie				

8. Se dau adjectivele de genul feminin, numărul singular: **asiduă, ambiguă, continuă, perpetuă, superfluă.** Cerinţe: a) precizaţi sensul lor; b) scrieţi-le la forma de feminin plural şi masculin singular şi plural; c) introduceţi-le în prpoziţii.

9. Treceţi în coloana B formele de plural ale cuvintelor din coloana A, conform modelului:

A - singular	B - plural
om complex om perplex compus mixt	oameni complecşi

Scanned with OKEN Scanner

10. În coloana B scrieţi formele adjectivelor acordate în feminin singular, după model:

A - singular	B - feminin plural
izvor **tumultuos**	cascadă **tumultuoasă**
bunic afectuos	bunică
elev respectuos	elevă
tînăr impetuos	tînără
băiat vanitos	fată vanitoasă
om orgolios	femeie
om suspicios	persoană
bărbat politicos	tînără

Explicaţi sensul adjectivelor şi introduceţi-le în propoziţii.

11. Declinaţi în propoziţii **eleva cea fruntaşă** la singular, articulat hotărît:
N - cine? - Eleva cea fruntaşă ...
G - a, al, ale, ai cui? ...
D - cui?
A - pe cine? ce? despre, la, cu, în ... cine? ce? ...
V - ...

12. Scrieţi formele de nominativ plural şi de genitiv singular ale următoarelor grupuri: **fată drăgălaşă, stea uriaşă, tînără curajoasă**. Introduceţi-le în propoziţii.

13. Completaţi spaţiile punctate cu adjectivele din coloana B, făcînd acordul cu substantivul regent.

A	B
Studenţii fac practică într-un salon cu copii ...	nou-născut
Fetiţa ... doarme liniştit.	nou-născut
Oaspeţii ... au fost întîmpinaţi cu plăcere.	nou-venit
Oamenii ... trasează direcţiile de dezvoltare în viitor.	clarvăzător
Să te fereşti de oamenii ...	răuvoitor.

14. Treceţi la forma de genitiv-dativ singular, următoarele grupuri; atenţie la acordul adjectivului cu substantivul:

N - A	G - D
iubita mea mamă	
stimata noastră profesoară	
draga mea prietenă	
scumpa mea bunică	

Scanned with OKEN Scanner

Introduceţi în propoziţii grupurile la cazul genitiv - dativ.

15. Treceţi în coloana B, cu topică inversată, grupurile substantiv + adjectiv din coloana A; introduceţi-le apoi în propoziţii.

A - Substantiv + adjectiv	B - adjectiv + substantiv
- ştirile ultime	
- călătorilor ultimi	
- preocupările veşnice	
- greşelile proprii	
- surorii mele dragi	

16. Formaţi propoziţii cu următoarele locuţiuni adjectivale: Om: **de treabă, de ispravă, de nădejde, cu stare, cu dare de mînă, de seamă, de vază, de frunte, cu greutate, cu cap, cu judecată, cu scaun la cap, de nimic, mai acătării, ca vai de el**; găsiţi adjectivele sinonime acestor locuţiuni adjectivale; observaţi care dintre sinonime are expresivitate mai mare.

17. Precizaţi şi motivaţi valoarea morfologică a cuvintelor subliniate:

– Pe **albastrul** cer zboară rîndunele.
– Pe **albastrul** cerului zboară rîndunele.

– **Albul** steag flutură spre zări.
– **Albul** steagurilor luminează zarea.

– Strămoşii **cei viteji** au apărat ţara.
– **Cei viteji** au apărat ţara.

18. Precizaţi pentru care propoziţie cuvîntul din căsuţă este adjectiv. Motivaţi afirmaţia.

Bunica vorbeşte / Bunica are glasul — blînd

Priveşte apa rîului / Rîul se prăvăleşte — năvalnic

Elevul scrie / Elevul are scrisul — corect

19. Se dau adjectivele: **interesant, roşu, puternic**. Introduceţi-le pe rînd, în propoziţii, în care să îndeplinească funcţia sintactică de: a) **atribut adjectival**; b) **nume predicativ**.

20. În următoarele texte, analizaţi adjectivele după algoritmul: fel, gen, număr, caz, grad de comparaţie, funcţie sintactică.

• *Atomul este o componentă a materiei, neutră din punct de vedere electric, de dimensiuni foarte reduse şi cu o structură complexă (...). Atomul se caracterizează prin următoarele proprietăţi este o particulă materială, invizibilă, în continuă mişcare, divizibilă prin procedee fizice, neutră din punct de vedere electric, poate*

Scanned with OKEN Scanner

exista independent, participă efectiv în reacţiile chimice. (Chimia, Manual pentru clasa a VIII-a.)

• *Din experienţa precedentă s-a remarcat că elementul clor este un gaz, de culoare galben-verzuie, cu miros sufocant, cu densitate mai mare decît clorul şi solubil în apă.* (idem.)

• *Lama cu feţe plane şi paralele este un mediu transparent şi omogen, limitat prin două suprafeţe plane şi paralele.* (idem.)

• *Munţii Bîrgăului cu înălţimi mai mici (...). Ei sînt formaţi de roci vulcanice (...). Spre răsărit, culmile străpunse din grupa nordică încep cu Munţii Maramureşului. Ei sînt bine împăduriţi, iar în subsol conţin unele minereuri.* (Geografia României - Manual pentru clasa a VIII-a)

• *Delta Dunării este regiunea cea mai joasă şi mai nouă a pămîntului românesc.* (idem)

• *Geometria greacă e o poartă mai largă, din care vechiul cuprinde un peisagiu auster, dar esenţial.* (Ion Barbu - **Pagini de proză**).

• *Eram obosiţi şi flămînzi. Iarba înaltă, deasă şi înflorită ne punea la îndemînă un aşternut moale şi răcoros.* (C. Hogaş - **Pe drumuri de munte**).

• *Un capelmaistru invizibil comandă pîlniei sonore*
Trei game ultraviolele.
Şi alte trei, multicolore,
Pe cînd bagheta lui ocultă
Bătînd frenetica măsură;
Înscrie notele în aer pe-o-nchipuită partitură. (G. Topîrceanu - **Poezii**).

• *Craiova văzută din car e cel mai frumos oraş din lume.* (M. Sorescu - **Poezii**).

21. Alcătuiţi o compunere în care să folosiţi următoarele grupuri substantiv + adjectiv: **idee majoră, data anterioară, analiză ulterioară, produs superior, rezultat optim, nivel maxim, dată proximă, termen ultim, cheltuială minimă, pierderi infime.**

a) Alcătuiţi scurte descrieri în care să prezentaţi: localitatea în care trăiţi, şcoala în care învăţaţi, camera de lucru a unui elev.

b) Alcătuiţi scurte descrieri ştiinţifice pe subiecte alese din domeniile: fizicii, chimiei, anatomiei, geografiei. Folosiţi adjective neologice; vă sugerăm cîteva teme: peisaj natural, fenomen natural, decor interior, portret, autoportret.

NUMERAL

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi **fişa recapitulativă NUMERALUL.**

1. Pronunţaţi şi scrieţi în litere numeralele: 6, 7, 11,12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 26; 53, 115, 148, 1989.

- Pronunţaţi şi scrieţi în litere şi în cifre romane numeralele ordinale (masculin şi feminin) formate de la cardinalele: doi, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt,

Scanned with OKEN Scanner

nouă, zece, unsprezece, treisprezece, douăzeci, treizeci, cincizeci, o sută şaizeci şi şase, o mie trei sute unu.

- Pronunţaţi şi scrieţi numeralul ordinal (masculin, feminin) corespunzător cardinalului **unu**. Introduceţi-l în propoziţii în care să se afle înainte şi după substantivul determinat.

2. De la numeralul cardinal propriu-zis **doi**, formaţi numeralul colectiv, distributiv, multiplicativ, adverbial, fracţionar, ordinal. Repetaţi cerinţele pentru numeralul **trei**.

3. Identificaţi numeralele; precizaţi felul lor, analizaţi morfologic şi precizaţi funcţia sintactică.

Doi cîntă.
Doi copii cîntă.
Ei sînt doi.
Am văzut doi.
Am dat la doi dintre ei.

Al treilea recitase.
Al treilea elev recitase.
Ion era al treilea.
Pe al treilea l-am aplaudat.

I-am explicat celui de-al doilea.
Acela era caietul celui de-al doilea.
Caietul era al celui de-al doilea.
Celui de-al doilea elev i-am corectat caietul.
Am reuşit datorită celui de-al doilea.
Am întîrziat din cauza celui de-al doilea.

Amîndoi veniseră.
Amîndoi copiii veniseră.
Ghiozdanele amîndurora erau noi.
Amîndurora le-am dat cărţi.

4. Identificaţi numeralele, precizaţi felul lor, valoarea morfologică şi sintactică.

Anul acesta a muncit înzecit.
A depus eforturi înzecite.

A repetat de trei ori.
Repetarea de trei ori l-a obosit.

Ei merg cîte patru.
Cîte patru elevi mergeau pe alee.

Tustrei m-au rugat.
Tustrei copiii m-au rugat.

5. În textele următoare, identificaţi numeralele, precizaţi felul lor, valoarea morfologică şi funcţia sintactică.

• *Dunărea este al doilea mare fluviu al Europei (2857 km lungime) după Volga (...). De la izvoare şi pînă la vărsare, udă teritoriul a opt ţări şi trece prin trei capitale. În ţara noastră, pătrunde la vest de Baziaş. De aici şi pînă la Sulina, fluviul are o lungime de 1075 km, adică mai mult de o treime din lungimea lui totală.* (Geografia României - Manual pentru clasa a VIII-a.)

• *Există azi în lume peste 18 milioane de oameni care trăiesc la altitudinea de peste 3000 de metri. Băştinaşii din Podişul Tibetan, din Munţii Himalaia şi Amzii Centrali, din Peru şi Mexic trăiesc la o altitudine de circa 5000 de metri.* (Geografia economică şi a populaţiei - Manual pentru clasa a X-a.)

Scanned with OKEN Scanner

• *La noi de jale povestesc*
A codrilor desişuri
Şi jale duce Murăşul
Şi duc tustrele crişuri.

• *Bolnăvit de doruri multe*
Moare-n geam azi busuiocul
Ni s-a dus în altă ţară
Amîndurora norocul. (O. Goga - **Poezii.**)

• *Shakespeare a creat în şapte zile.*
În prima zi a făcut cerul, munţii şi prăpăstiile sufleteşti.
În ziua a doua a făcut rîurile, mările, oceanele.
Şi celelalte sentimente. (M. Sorescu - **Drumul.**)

• *Mă uit la toate lucrurile*
De două ori:
O dată ca să fiu vesel
Şi o dată ca să fiu trist. (**Idem.**)

• *Şi la urmă am apucat batoza*
Şi băteam cu ea 5-6000 de kilograme pe zi.
.....
Şi aşa mereu, două-trei zile
Şi sînt gata scuturaţi de grîu
Cu caii se treiera pînă prin 1910, 1915.
Asta ar fi al treilea rînd de treierat. (**Idem**)

• *... atunci smuceşte vîrtos spre mal şi ai să scoţi o mulţime de peşti; poate îndoit şi întreit de cît am scos eu.* (I. Creangă - **Amintiri. Poveşti. Povestiri.**)

6. Alcătuiţi scurte compuneri gramaticale în care să folosiţi numeralele. Vă sugerăm cîteva titluri: Comentariul sportiv al unei curse de alergări; Şcoala în care învăţ (vechime, număr de clase, elevi, premii etc.).

PRONUMELE

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi **fişa recapitulativă, PRONUMELE.**

1. Identificaţi pronumele personale şi analizaţi-le după algoritmul: persoană, număr, gen, caz, formă, funcţie sintactică.

{ Eu pictez.
Pictorul sînt eu.

{ El corectează caietul.
Caietul este corectat de el.

{ I-am spus lui o poveste.
Povestea lui mi-a plăcut.

{ V-am văzut.
V-am explicat.

{ I-am spus şi lui.
I-am văzut pe toţi.

{ Noi cîntăm.
Ne ascultă pe noi.

{ Tu asculţi.
Tu, fetiţo, cu tine vorbesc!

{ Caietul ei este corect.
Îi explic ei.
Ei se joacă.

{ Le-am lăudat.
Le-am oferit flori.

{ Ne-a însoţit.
Ne-a dat un măr.

Scanned with OKEN Scanner

{ Pletele-i curg rîu.
I-a mîngîiat pletele.
I-a văzut. }

{ Ţi-am spus o vorbă bună.
Vorba-ţi bună ne-a liniştit. }

2. **Dictare:**

- Povesteşte-mi-o! Dă-ne-o! Dă-i-le! Ascultaţi-mă! Adună-ţi-le (tu)! Apropie-ţi-o (tu)! Explică-mi-le! Aprinde-i-o! Duce-v-aţi! Lăuda-te-ar! Rupe-i-le-ar!
- Scrieţi după dictare. Subliniaţi pronumele personal.

- El l-a condus pînă la gară.
- Nu m-ai văzut din luna mai.
- Nea Ion ne-a spus o poveste.
- El ia cartea pe care i-a dat-o colegul lui.
- Vi-e teamă să intraţi în vie?
- El v-ar da o găleată cu var.
- Ne-am dus la ţară la un neam.
- Vouă v-a spus că va veni mîine?
- Ai tăi au venit pentru a-i aduce un dar.
- Mi-e uşor să număr pînă la mie.

3. Explicaţi ortografierea cu cratimă în grupurile de mai sus.

4. Identificaţi pronumele de politeţe şi analizaţi: persoana, numărul, genul, funcţia sintactică.

Dumnealui ne salută. Îl ascultăm pe dumnealui. Salutul dumnealui ne-a onorat. Îi răspundem dumnealui la salut. Prietenul nostru este dumnealui. Problema ne-a fost explicată de dumnealui. Am întîrziat din cauza dumnealui. Am reuşit datorită dumnealui.

5. Completaţi spaţiile cu pronumele de politeţe necesar, cerut de forma neaccentuată a pronumelui personal.

Pe ... te-am ascultat. Pe ... l-am ascultat. Pe ... am ascultat-o. Pe ... i-am admirat. Pe ... v-am admirat.

6. Scrieţi formele prescurtate ale pronumelor: dumneata, dumnealui, dumneaei, dumnealor, dumneavoastră, dumitale.

7. Completaţi spaţiile punctate cu adjectivul pronominal de întărire în gen, număr şi caz cu substantivul sau pronumele regent.

- Maria, tu ... ai desenat?
  - Da, eu ... am desenat.
  - Priviţi, Maria ... a desenat aceste flori!
  Mariei ... i s-a acordat premiul pentru desen.
- Fetelor, voi ... aţi organizat serbarea?
  - Da, noi ... am organizat-o.
  Fetele ... au organizat-o.
- Ionel, tu ... ai reparat radioul?

Scanned with OKEN Scanner

- Da, eu ... l-am reparat.
Ionel ... l-a reparat.

- Băieţi, voi ... aţi aranjat terenul sportiv?
- Da, noi ... l-am aranjat.
Băieţii ... l-au aranjat.

8. Analizaţi pronumele posesive şi adjectivele pronominale posesive după algoritmul: persoană, caz şi număr al posesorilor şi obiectelor posedate (funcţie sintactică).

{ Al tău este nou.
Stiloul tău este nou.

{ Le-am luat pe ale voastre.
Am luat cărţile voastre.

{ Ai mei sînt prietenoşi.
Colegii mei sînt prietenoşi.

{ Ai noştri şi ai voştri ne-au ajutat.
Vecinii noştri şi ai voştri ne-au ajutat.

9. Identificaţi şi analizaţi adjectivele pronominale posesive: persoană, gen număr, caz, funcţie sintactică.

Părinţii mei sînt medici. Meseria părinţilor noştri ete interesantă. Le-aducem părinţilor tăi flori. La panoul de onoare i-am recunoscut pe părinţii săi.

10. Recunoaşteţi ce părţi de vorbire sînt cuvintele subliniate; analizaţi-le morfologic şi sintactic.

{ Ne-am întîlnit cu fratele **lui**.
Ne-am întîlnit cu fratele **său**.

{ Sora **ei** este mică.
Sora **sa** este mică.

{ Caietul sorei **ei** este corect.
Caietul sorei **sale** este corect.

{ Cartea e **a lui**.
Cartea e **a sa**.

11. Recunoaşteţi pronumele demonstrative şi analizaţi-le după algoritmul: fel, gen, număr, caz, funcţie sintactică.

Acela este un prieten. I-am acordat aceluia prietenia mea. Vorbesc despre aceştia. I-am adus pe ceilalţi. Aceeaşi au venit şi azi. Cuvintele aceluia m-au impresionat.

12. Reformulaţi propoziţiile anterioare, aşa încît pronumele demonstrative să devină adjective pronominale demonstrative. Analizaţi-le: gen, număr, caz, funcţie sintactică.

13. Analizaţi morfologic şi sintactic cuvintele subliniate:

{ Le-am explicat **acelor** elevi exerciţiul.
Le-am explicat **acelora** exerciţiul.

{ Am sădit flori împrejurul **celuilalt**.
Am sădit flori împrejurul **celuilalt** copac.

{ Exemplul **acestora** este bun.
Exemplul colegilor **acestora** este bun.

{ Am citit compunerea **aceluia**.
Am citit compunerea **acelui** coleg.

Scanned with OKEN Scanner

14. Completaţi spaţiile punctate cu adjectivul demonstrativ de identitate acordat în gen, număr, caz cu substantivul regent.

a) ... pianistă a cîntat.
... violonist a cîntat.
c) ... fată a desenat.
... băieţi au desenat.
e) Le-am dat ... fete cărţi.
Le-am dat ... băieţi cărţi.

b) ... actriţe au recitat.
... actori au recitat.
d) I-am dat ... colege o carte.
I-am dat ... băiat o carte.

15. a) Identificaţi pronumele interogative şi precizaţi cazul şi funcţia sintactică.

Model. Cine citeşte?
cine = pronume interogativ, caz N, subiect.

- Al cui este creionul?
- Cui îi dai cartea?
- Pe cine ai întrebat?
- Despre cine vorbeşte?
- De către cine este rezolvată problema?
- Împotriva cui au luptat strămoşii?
- Din cauza cui ai întîrziat?
- Datorită cui te-ai vindecat?
- Ce scrii? Despre ce înveţi?

b) Fiecare propoziţie dată o subordonaţi la o principală; pronumele interogative vor deveni relative; analizaţi-le.

Model: Eu ştiu[1] / cine citeşte[2] /

cine { – în frază - element de subordonare
– în propoziţia nr. 2 = pronume relativ - caz N., subiect

16. Identificaţi şi analizaţi pronumele şi adjectivele pronominale interogative.

{ Ce se aude?
Ce zgomot se aude? }

{ Ce este aceasta?
Ce carte este aceasta? }

{ Pe care dintre colegi îl aşteptţi?
Pe care coleg îl aştepţi? }

{ Căruia dintre colegi i-ai scris?
Căreia dintre colege i-ai scris? }

{ Cărui coleg i-ai spus?
Cărei colege i-ai spus? }

{ Cărora le-ai dat cartea?
Căror elevi le-ai dat cartea? }

{ Deasupra căreia dintre flori s-a oprit fluturele?
Deasupra cărei flori s-a oprit fluturele? }

17. Completaţi spaţiile punctate cu formele corecte ale articolului posesiv (a, ale, al, ai) şi ale pronumelui relativ (în genitiv). Atenţie la acord:

- acord în gen, număr
↓ ↓

a) Bunicul, în casa ... m-am născut, a venit la noi.
Bunica, în satul ... am învăţat, a venit la noi.
Bunicii, în casa ... am copilărit, a venit la noi.

Scanned with OKEN Scanner

- acord în gen, număr

articol + care

↓ ↓

b) Băiatul ... soră este studentă, este mîndru de ea.
Fata ... soră este studentă, este mîndră de ea.
Băiatul ... frate este student, este mîndru de el.
Fata ... frate este student, este mîndră de el.
Băieţii ... fraţi sînt studenţi, sînt mîndri de ei.
Băieţii ... surori sînt studente, sînt mîndri de ele.
Fetele ... fraţi sînt studenţi, sînt mîndre de ei.
Fetele ... surori sînt studente, sînt mîndre de ele.

c) A venit colega ... mamă este doctoriţă şi ... tată este inginer.
Am văzut trandafirul ... petale erau roşii, dar ... ghimpii te înţepau.
Sînt mîndre mamele ... fiice sînt harnice şi ... fii sînt puternici şi înţelepţi.

18. În următoarele texte identificaţi şi analizaţi pronumele nehotărîte. Apoi formulaţi propoziţiile în aşa fel, încît pronumele nehotărîte să devină adjective pronominale nehotărîte şi analizaţi-le:

Vor veni alţii. Tuturor le-am explicat exerciţiul. Îl voi întreba pe oricare. Vorbesc despre orice. Cartea este a altuia. Concursul a fost cîştigat de alta. Apreciez rezultatele fiecăruia.

19. Scrieţi formele de G-D ale următoarelor pronume nehotărîte:

N-A	cineva	fiecare	oricare	cîţiva	vreunul	toţi
G-D						

20. Alcătuiţi propoziţii în care să introduceţi adjectivele negative **nici un, nici o** şi analizaţi-le.

21. În textele următoare identificaţi şi analizaţi pronumele şi adjectivele pronominale; arătaţi care dintre ele au valori stilistice.

• *Şi mereu ea le lungeşte/ Şi urcînd pe cer le mută/ Dar ei trec, se pierd în codri/ Cu viaţa lor pierdută.* (M. Eminescu - **Poezii**.)

• *Să-ţi spun drept, cucoane, m-ai vîrît în spăriei cu pistolul dumitale şi dacă nu-i întindeai spre mine cînd m-ai zărit în tufe, o luam la sănătoasa prin pădure.* (C. Hogaş - Pe drumuri de munte.)

• *Şi lăsîndu-te la pieptu-mi,*
Nu ştiam ce-i pe pămînt. (M. Eminescu - **Poezii**.)

• *Văile se uimeau auzindu-i cîntecele, apele şi ridicau valurile mai sus, izvoarele îşi tulburau adîncul.* (M. Eminescu - **Proză literară**.)

• *Orice bun cetăţean are datoria de a se ocupa de viitorul patriei sale.* (M. Eminescu - **Opere politice**.)

• *Se întreabă trist izvorul:*
Unde mi-i crăiasa oare?

Scanned with OKEN Scanner

Părul moale despletindu-şi
Faţa-n apa mea privindu-şi
Să m-atingă visătoare
Cu piciorul. (M. Eminescu - **Poezii**)

- *Viaţa însăşi cere, la toţi ne dă poruncă,*
  Stăruitoare-ndemnuri spre largă hărnicie. (V. Voiculescu)
- *A mea e lacrima ce-n tremur*
  Prin sita genelor se frige
  Al meu e cîntul ce-n pustie
  Neputincioasa jale-şi frînge. (O. Goga - **Poezii.**)
- *Cu mila-i nesfîrşită, cerul*
  Sclipirii voastre-nduioşate
  I-a dat cea mai curată rază
  Din sfînta lui seninătate. (**Idem.**)
- *În cetăţuia ta de apă*
  Dorm cîntecele noastre toate
  Tu împleteşti în curcubeie
  Comoara lacrimilor noastre. (**Idem.**)
- *Cine? Cine a dat alarma? (...)*
  Cui îi place zăhărelul? (I.L. Caragiale - **Momente şi schiţe.**)
- *Şi cîtor strigături la joc*
  Ţineam cu glasul meu ison. (O. Goga - **Poezii**)
- *Vara doina mi-o ascult*
  Pe cărare spre izvor
  Ce le-am dat-o tuturor. (M. Eminescu - **Poezii.**)
- *Nici n-am cui să mă jelesc*
  Să spun pe cine doresc. (**Idem**)
- *În fiecare seară*
  Strîng de prin vecini
  Toate scaunele disponibile
  Şi le citesc versuri. (M. Sorescu - **Poezii.**)
- *Străzile erau înţesate de haine*
  Care îşi vedeau de treburi
  Unele alergau să nu întîrzie la serviciu.
  Altele flecăreau. (**Idem.**)

- *În orice ţară ar fi fost să ajung, de orice forme ale vieţii aş fi fost înconjurat, gîndul (...) s-a întors de fiecare dată în Dobrogea.* (Geo Bogza - **Privelişti şi sentimente.**)
- *Nu cerem nimănuia nimic, însă oricine*
  Dacă el vrea-l numim şi prieten şi vecine.
  .....
  Nu zicem rău de nimeni, stăpîni peste pămînt. (N. Stănescu - **Poezii.**)

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIŢII PENTRU VERB

Pentru rezolvarea corectă a exerciţiilor propuse, consultaţi fişa recapitulativă, **VERBUL**.

1. Daţi exemple de verbe care arată: acţiuni (a citi), stări (a dormi), mişcare (a merge), declarare (a spune), sentimente (a iubi), manifestări de voinţă (a voi), fenomene naturale (ninge).

2. Stabiliţi valoarea predicativă, copulativă sau auxiliară a verbelor **a fi**, **a avea**, **a vrea** din enunţurile următoare:

{ Elevul lăudat este la tablă.
Elevul este atent.
Elevul este lăudat de profesor.

{ Eu am o carte.
Eu am citit o carte.
Eu aş citi o carte.
Eu am să citesc o carte.

{ Ei vor mere.
Ei vor culege mere.

{ Ei au struguri.
Ei au cules struguri.

{ Tu ai un măr.
Tu ai mîncat un măr.
Tu ai să mănînci un măr.
Tu ai mînca un măr.

{ Eu vreau o carte.
Eu voi citi o carte.

3. Stabiliţi valoarea predicativă sau copulativă a verbelor din textele date. Motivaţi afirmaţia.

{ Cartea este pe masă.
Cartea este interesantă.

{ Elevul arată un porumbel.
Elevul arată vesel.

{ Elevul face o experienţă.
Elevul se face chimist.

{ Muncitorul a ajuns pe şantier.
Tînărul a ajuns constructor.

{ Studentul a ieşit din facultate.
Studentul a ieşit inginer.

{ Colegul înseamnă tema pe caiet.
Prietenie înseamnă încredere.

4. Completaţi spaţiile punctate în aşa fel, încît verbele să capete valorile: predicativă, copulativă.

{ Mărul este ... (predicativ)
Mărul este ... (copulativ)

{ Tînărul ajunge ... (predicativ)
Tînărul ajunge ... (copulativ)

{ Călătorul ara ă ... (predicativ)
Călătorul ara ă ... (copulativ)

{ Copilul va ajunge ... (predicativ)
Copilul va ajunge ... (copulativ)

5. Alcătuiţi propoziţii în care verbele **a fi**, **a avea**, **a vrea** să fie pe rînd: predicative şi auxiliare.

6. Alcătuiţi propoziţii în care verbul **a fi** să fie, pe rînd: predicativ, copulativ, auxiliar.

Scanned with OKEN Scanner

7. Alcătuiţi propoziţii în care verbele: **a arăta, a însemna, a rămîne, a ajunge, a ieşi, a (se) face** să fie, pe rînd: predicative şi copulative.

8. Identificaţi verbele şi calificaţi-le după trăsătura: personal - impersonal.

Plouă. Copiii priveau perdeaua de ploaie care cădea din cerul cenuşiu. Norii călătoreau duşi de vînt. Deodată auziră un tunet puternic şi văzură o lumină strălucitoare: tunase şi fulgerase. Se întunecase, dar copiii aşteptau să se împrăştie furtuna şi să se lumineze.

9. Identificaţi verbele tranzitive şi intranzitive din enunţurile următoare:

Eu explic o problemă. Elevii ascultă explicaţia. Ei se gîndesc la o soluţie corectă. Îşi amintesc de un model de rezolvare învăţat. Cînd le cer răspunsul, ei prezintă raţionamentul. Toţi se bucură de rezultatele bune.

10. Introduceţi următoarele perechi de verbe în propoziţii şi precizaţi diateza şi caracterul tranzitiv sau intranzitiv al verbelor: **a adresa - a se adresa; a ruga - a se ruga; a remarca - a se remarca; a aştepta - a se aştepta.**

11. În enunţurile următoare identificaţi verbele şi precizaţi diateza:

- Profesorul explică lecţia.
- Ni se explică lecţia.
- Lecţia este explicată de profesor.

- Norii acopereau cerul.
- Cerul se acoperea de nori.
- Cerul era acoperit de nori.

- Elevul a rezolvat o problemă.
- Problema s-a rezolvat greu.
- Problema a fost rezolvată de elev.

- Vîntul împrăştie frunzele.
- Frunzele se împrăştie în vînt.
- Frunzele sînt împrăştiate de vînt.

12. În propoziţiile următoare identificaţi verbele şi analizaţi diateză, mod, timp, persoană, număr; treceţi-le apoi la diateza pasivă păstrînd aceleaşi mod şi timp.

- Voi sădiţi flori. .....
- Vîntul a împrăştiat petalele. .....
- Actorii vor recita poezii. .....
- Tu să explici lecţia. .....
- Părinţii ar sfătui copiii. .....
- Copiii ar fi urmat sfaturile părinţilor. .....

13. Alcătuiţi propoziţii în care verbele **a ajuta, a curăţa, a iubi, a lăuda, a sfătui** să fie, pe rînd, la diateza reflexivă şi pasivă.

14. Subliniaţi locuţiunile verbale din coloana **A**. Treceţi în coloana **B** verbele echivalente ca sens.

Scanned with OKEN Scanner

A	B
- Elevul şi-a adus aminte de formula necesară.	.....
- Electricianul a băgat de seamă o defecţiune la un circuit	.....
- Omul şi-a dat seama de importanţa faptei sale.	.....
- Moşul l-a tras pe sfoară pe Nică.	.....
- Nică a luat-o la sănătoasa spre Humuleşti.	.....

15. Găsiţi expresii şi locuţiuni verbale în structura cărora să intre verbele: **a pune, a (se) lua, a (se) face, a (se) bate, a (se) duce.** Introduceţi-le în propoziţii.

16. În textele următoare, identificaţi verbele şi precizaţi modul, timpul, persoana, numărul. Explicaţi rolul semnelor de ortografie şi de punctuaţie.

{ Cîntă. / Cîntă! } { Povestiţi. / Povestiţi! } { Scrie-ţi tema. / Scrie-ţi tema! }

{ Alege-ţi o carte! / Alegeţi o carte! } { El va citi. / El v-a citit. } { Voi merge. / Voi mergeţi. }

{ Vor cireşe. / Vor mînca cireşe. } { Am mers. / Am să merg. } { Ai citit. / Ai să citeşti. }

{ Citii o carte. / Citi o carte. } { Venii cu tine. / Veni cu tine. } { Nu fi leneş! / Să nu fii leneş! }

17. - În coloana **A** conjugaţi la indicativ perfect compus verbul **a veni**; treceţi în coloana **B** formele inverse.

A	B
am venit	venit-am
.....	.....

- În coloana **A** conjugaţi la indicativ viitor verbul **a citi**; treceţi în coloana **B** formele inverse.

A	B
voi citi	citi-voi
.....	.....

- Treceţi în coloana **B** formele inverse ale grupurilor pronume + verb la condiţional - optativ prezent.

A	B	A	B
m-aş duce	.....	i le pune	.....
te-ai duce	.....	ţi s-ar rupe	.....
i-ar spune	.....	li s-ar sparge	.....
ţi-ar da	.....	i l-ar lua	.....
l-ar prinde	.....	ţi-ar fi	.....
i s-ar spune	.....		

Scanned with OKEN Scanner

- Formele inverse verb + pronume din coloana **A** le treceţi în coloana **B** sub forma pronume + verb. Explicaţi rolul cratimei.

A	B	A	B
spulbera-i-s-ar	.....	lăuda-m-ar	.....
plînsu-mi-s-a	.....	dărui-ţi-mi-o	.....
aduce-mi-te-ar	.....	citi-ţi-l-aş	.....
ieşi-le-ar	.....	lăuda-i-l-ar	.....
încurca-vi-s-ar	.....	fi-ţi-ar	.....

18. Conjugaţi la indicativ prezent verbele **a crea, recrea, a agrea.**
Verificaţi corectitudinea cu următorul **model** de conjugare:

eu desen + ez	eu cre + ez
tu desen + ezi	tu cre + ezi
el desen + ează	el cre + ează

- Conjugaţi aceleaşi verbe la indicativ imperfect, conjunctiv prezent, gerunziu şi participiu.

19. Scrieţi formele verbelor **a citi, a iubi, a povesti, a veni** la:
- indicativ perfect simplu pers. I şi a III-a singular;
- indicativ viitor, toate persoanele; introduceţi-le apoi în propoziţii.

Scrieţi formele verbului **a fi** la: conjunctiv prezent persoana a II-a, imperativ singular forma afirmativă şi negativă şi gerunziu. Introduceţi-le în propoziţii.

20. Conjugaţi verbele **a se sfii, a pustii** la indicativ perfect simplu, indicativ viitor, condiţional optativ prezent şi perfect.

- Conjugaţi verbele **a cădea, a părea, a plăcea, a prevedea, a vedea** la: indicativ prezent pers. I-a şi a II-a plural indicativ viitor, condiţional-optativ prezent.

Control: noi avem
voi aveţi

- Scrieţi formele verbelor **a abate, a cere, a face, a merge, a pune, a rîde, a spune** (conj. a III-a) la indicativ prezent pers. I şi a II-a plural, indicativ viitor şi condiţional-optativ prezent.

Control: noi batem
voi bateţi

- Conjugaţi în propoziţii verbele **a (se) aşeza** şi **a şedea** la indicativ prezent.

- Conjugaţi verbele **a înfăţişa, a încuraja** la indicativ prezent, imperfect, perfect simplu şi conjunctiv prezent.

Control : a desena

- Scrieţi formele de gerunziu ale verbelor: **a scrie, a devia, a audia, a aprecia, a continua.** Introduceţi-le în propoziţii.

Scanned with OKEN Scanner

21. Alcătuiţi propoziţii în care verbul **a acorda** să aibe sensurile:
- a da, a oferi ... (**acord, acorzi**);
- a aduce tonurile unui instrument muzical la aceeaşi înălţime (**acordez, acordezi**).

22. Repetaţi cerinţa anterioară pentru verbul **a manifesta** cu sensurile:
- a exprima, a se comporta (el **manifestă**);
- a participa la o demonstraţie (ei **manifestează**).

23. Explicaţi cuvintele subliniate făcîndu-le analiza morfologică.

Ia-ţi o carte!
I-aţi luat o carte?

Ia un măr!
I-a dat un măr?

Eu **iau** o floare.
Ei **i-au** dăruit o floare.

I-ai o carte!
I-ai luat o carte?

Ia-mi o carte!
I-am luat o carte.

Aţi luat cărţi?
Ai plecat pentru **a-ţi** lua cărţi.

Ai citit cartea?
El intenţionează **a-i** povesti cartea.

24. **Dictare**

L-a văzut la gară. S-a obişnuit cu noua sa şcoală? Să-i dai cartea să o arate colegilor săi. S-au dus la şcoală sau au rămas acasă? Mai ştii ce m-ai întrebat? Ţi-am spus c-aş vrea să cumpăr caş. N-ai vrea să cînţi la nai? El v-a dat mere. El vă va da mere.

25. În următoarele texte, identificaţi verbele la mod nepersonal; precizaţi modul şi funcţia sintactică.

a)
A învăţa este necesar.
Datoria noastră este de a învăţa.
Toată viaţa avem datoria de a învăţa.
Elevii doresc a învăţa temeinic.
Elevii se străduiesc a învăţa bine.
Niciodată nu mergem la şcoală fără a învăţa.
Înainte de a învăţa, revăd explicaţiile.
Mă pregătesc pentru a învăţa.

b)
De colorat este plăcut.
Cartea este de colorat.
Am dăruit copilului o carte de colorat.
El are de colorat.
El se ocupă de colorat planşa.

c)
Se aude tunînd.
Cerul părea fumegînd.
Mînă tremurîndă.
El aude tunînd în depărtare.
Plimbîndu-mă prin parc, am văzut o veveriţă.
Speriindu-se, veveriţa a fugit.
Mergea şchiopătînd.
Repetînd, vei înţelege mai bine.

Scanned with OKEN Scanner

26. În textele următoare, rezolvaţi, în ordine, cerinţele:
- identificaţi verbele la participiu;
- precizaţi şi motivaţi ce valori morfologice au în propoziţie:

- adjectivală — Copil **alintat**
- adverbială — Vorbeşte **alintat**
- substantival — **Alintatul** îi bucură pe copii.

- precizaţi ce funcţii sintactice îndeplinesc.

Omul are glasul răguşit.
Omul era răguşit.
Omul vorbea răguşit.
Răguşitul vorbea cu dificultate.

Avea un chip mirat.
Mă priveşte mirat.

Are mersul apăsat.
Calcă apăsat.

Are tonul agitat.
Vorbeşte agitat.

Alcătuiţi propoziţii în care verbul **a studia** să îndeplinească funcţiile sintactice: subiect, nume predicativ, atribut verbal, complement direct, complement indirect, circumstanţial de timp, de mod, de scop.

- Alcătuiţi propoziţii în care verbul **de repetat** să aibe funcţiile sintactice: subiect, atribut verbal, nume predicativ, complement direct şi indirect.

- Formaţi propoziţii în care verbul **a citi** să aibe funcţiile sintactice: subiect, atribut verbal, complement direct, circumstanţial de timp, de mod.

27. Analizaţi verbele din textele următoare, după algoritmul: verb predicativ - nepredicativ (copulativ, auxiliar); tranzitiv - intranzitiv; diateză, mod, timp, persoană, număr, conjugare, funcţie sintactică. Relevaţi, acolo unde există, valorile stilistice ale formelor verbale.

• *Peste şase minute pleacă trenul. Un minut încă şi se-nchide casa. Repede-mi iau biletul, ies pe peron, alerg la tren, sînt în vagon. Trec de colo pînă colo prin coridor să văz în care compartiment aş găsi un loc mai comod.* (I.L. Caragiale - **Momente şi schiţe.**)

• *Caprele sălbatice nu ştiau locul acestei fîntîni şi de l-ar fi ştiut chiar, n-ar fi putut ajunge pînă la el.* (C. Hogaş - **Pe drumuri de munte.**)

• *Mă înălţai pe vîrful picioarelor, înfipsei privirea în locul cu pricina şi (...) văzui o claie de păr smucindu-se.* (**Idem.**)

• *N-aş putea, în adevăr, spune, cu cîte picioare erau deasupra norilor, dar, de-aş fi întins mîna, aş fi prins stelele.* (**Idem.**)

• *Fără să zică ceva, băieţelul se sculă, intră în casă şi ieşi cu o cofiţă; apoi merse cu ea la un şipot din apropiere, de unde se întoarse iute (...). Tot el se duse în casă şi veni cu două pahare pe care le umplu cu apă. Ni se aduse zahăr şi ne făcură, astfel, întîile onoruri ale ospitalităţii.* (**Idem.**)

• *Mănîncă şi te culcă pur şi simplu (...) şi mie dă-mi pace!* (**Idem.**)

• *Fereşte-te de a îmbrăţişa idei paradoxale spre a fi interesant într-un cerc îngust.* (G. Călinescu - **Scrinul negru.**)

Scanned with OKEN Scanner

• *Şi toamna şi iarna*
Coboară-amîndouă
Şi plouă şi ninge
Şi ninge şi plouă. (G. Bacovia - **Poezii**.)

• *Mai spune s-aducă şi ceaiul*
Şi vino şi tu mai aproape -
Citeşte-mi ceva de la poluri
Şi ningă - zăpada ne-ngroape. (**Idem**.)

• *Aşa, grijind copiii altor mame,*
Te stingi, zîmbind în calea ta, fecioară. (O. Goga - **Poezii**.)

• *A-nceput un greiere*
Casa s-o cutreiere
Şuieră
Şi fluieră
Şi să dormi nu te mai lasă;
Parc-ar fi la el acasă.
Ducă-se în altă aia
Că mi-a luat-o el odaia.
Şi mă bate la ureche
Struna lui de sîrmă veche.
De-o mai fi cum a-nceput
Îmi iau traista şi mă mut. (T. Arghezi - **Poezii**.)

• *Te duci şi ani de suferinţă*
N-or să te vază ochii-mi trişti,
Înamoraţi de-a ta fiinţă,
De cum zîmbeşti, de cum te mişti. (M. Eminescu - **Poezii**.)

• *Eu, zise umbra încet, simt întunecîndu-se şi pierind conştiinţa eternităţii mele; simt îngreuindu-se ca sub plumb cugetările mele...* (M. Eminescu - **Proză literară**.)

• *Înainte de a adormi, ea îşi împreună mîinile...* (**Idem**.)

• *Nu prea îl aveţi la inimă, sau, hai să zic, nu îl vedeţi cu ochi buni...* (C. Chiriţă - **Cireşarii**.)

• *Auzind noi ce ni se pregăteşte, ghiontindu-ne-am unul pe altul, chicotind înăduşit...* (I. Creangă - **Amintiri din copilărie**.)

• *Văzînd eu că nu-i chip de stat împotriva părinţilor, începui a mă gîndi la pornire, zicînd în sine-mi cu amărăciune...* (**Idem**.)

• *Are să urmeze cum ştim noi, nu cum vrea el, că doar nu-i de capul său.* (**Idem**.)

• *Văzînd noi că ne iau oamenii tot peste picior şi pe moş Luca tulburat din caleafară, cum eram în căruţă, ne acoperim peste tot, zicînd cam cu sfială...* (**Idem**.)

• *Chiar mai dinioarea l-am văzut umblînd prin tîrg, cu cotul subsuoară, după cumpărat sumani, cum îi e negustoria şi trebuie să fie pe-aici pe undeva, ori în vreo dugheană, la băut aldămaşul.* (**Idem**.)

Scanned with OKEN Scanner

• *Am fost asupriţi uneori*
Noi n-am asuprit niciodată. (Ana Blandiana - **Doină.**)

• *Profesorul zîmbi în urma lui Moş Timofte (...) proptindu-şi bărbia în pumni şi clătinînd din cap.* (C. Chiriţă - **Cireşarii.**)

• *Cireşarul căzu cîteva clipe pe gînduri...* (**Idem.**)

• *Pentru a judeca şi a preţui meritul unui scriitor trebuie a cunoaşte bine timpul în care el a scris.* (V. Alecsandri - **Opere.**)

• *A sosi pe lume într-o ţară liberă şi civilizată este o mare favoare a soartei; a găsi în acea ţară o limbă cultă şi avută pentru a-şi exprima ideile şi sentimentele este un avantaj imens pentru acei chemaţi a culege lauri pe cîmpul înflorit al literaturii.* (V. Alecsandri - **Opere.**)

• *Plouă, ninge, îngheaţă, se topeşte.* (I.L. Caragiale - **Momente şi schiţe.**)

• *Şi-n scări el s-a rădicat/ Peste cîmpuri s-a uitat*
Ca s-aleagă loc curat/ De arat şi semănat
Şi curînd s-a apucat/ Cîmpul neted de arat. (**Pluguşorul.**)

• *Oaspeţii caselor noastre, cocostîrci şi rîndunele*
Părăsit-au a lor cuiburi şi-au fugit de zile rele.
Cîrdurile de cucoare înşirîndu-se-n lung zbor
Pribegit-au urmărite de al nostru jalnic dor. (V. Alecsandri - **Poezii.**)

• *Dar cu tine nu m-oi bate. Ci mai bine-oi spune lăutarilor să zică cuparilor să împle cupele cu vin şi-om lega frăţie de cruce pe cît om fi şi-om trăi. Şi se sărutară feciorii de-mpăraţi în urările boierilor şi băură şi se sfătuiră.* (M. Eminescu - **Poezii, Proză literară.**)

28. - Daţi exemple de verbe impersonale şi unipersonale. Construiţi cu ele enunţuri.

- Folosiţi în enunţuri verbele: **tună, plouă, fulgeră, trăzneşte, amurgeşte, se înnorează, se înnoptează, doare, ouă, se zice, se pare, măcăie, latră, cotcodăceşte.** Analizaţi verbele şi stabiliţi la ce persoană pot să fie folosite.

- Conjugaţi verbele: **ninge, trebuie** la toate modurile şi timpurile. Atenţie la modul imperativ!

- Analizaţi expresiile verbale impersonale:
E uşor a scrie versuri/ Cînd nimic nu ai a spune. (M. Eminescu - **Poezii.**)

- Analizaţi formele verbale:
a) *Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta...* (I. Creangă - **Amintiri din copilărie.**)
b) *Jelui-m-aş şi n-am cui.* (Folclor)
c) *Mai suna-vei dulce corn/ Pentru mine vreodată?* (M. Eminescu - **Peste vîrfuri.**)

- Folosiţi în enunţuri următoarele forme verbale: **luat-am, luat-ai, lua-vei, dusu-m-am, dusu-te-ai, chematu-m-ai, apuca-mă-voi, apuca-te-vei, întoarce-m-aş, întoarce-te-ai.** Arătaţi modul, timpul şi persoana verbelor respective.

Scanned with OKEN Scanner

- Analizaţi verbele din textul dat şi arătaţi valoarea stilistică a prezentului:

Mircea însuşi mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare
Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare. (M. Eminescu - **Poezii**.)

29. Folosiţi în enunţuri următoarele locuţiuni verbale: **a-şi aduce aminte, a pune la cale, a avea obicei, a băga de seamă, a sta de vorbă, a da năvală, a sta de veghe, a o lua la sănătoasa, a da în vileag**. Găsiţi verbele sinonime care pot înlocui locuţiunile respective.

EXERCIŢII PENTRU PĂRŢI DE VORBIRE NEFLEXIBILE

ADVERBUL

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi **fişa recapitulativă, ADVERBUL**.

1. În enunţurile următoare, identificaţi şi analizaţi morfosintactic adverbele:

Azi, ca şi ieri, ca întotdeauna, am ajuns mai devreme la şcoală. Acolo, pretutindeni, erau răspîndiţi elevi. În parc, unii stăteau jos, pe iarbă, alţii erau aşezaţi alături, pe bănci. Cîţiva priveau de sus, de la ferestrele claselor, afară, în parc, spre colegii de acolo. La sunetul clopoţelului, deodată, toţi au pornit repede împreună spre clasă. În bănci, se consultă prieteneşte asupra temelor mai dificile. Unii au rezolvat corect, alţii au lucrat mai puţin bine. Fiindcă se ajută, elevii răspund satisfăcător, bine şi foarte bine. Astfel, zilnic, vor învăţa mai mult, mai temeinic, vor aplica mai precis teoria învăţată anterior.

2. Analizaţi morfosintactic cuvintele subliniate. Motivaţi afirmaţia.

{ Ei vin **de acolo**.
Ei vin din satul **de acolo**. }

{ Am plecat **de ieri**.
Ziua **de ieri** a fost caldă. }

{ Privesc **de jos**.
Privesc covorul **de jos**. }

{ El răspunde **corect**.
El a dat un răspuns **corect**. }

{ Bunica vorbeşte **blînd**.
Bunica are glasul **blînd**. }

{ Eu rezolv **greu** exerciţiul.
Eu rezolv un exerciţiu **greu**. }

{ Mama zîmbeşte **duios**.
Mama are zîmbetul **duios**. }

{ **Seara** coboară peste oraş.
Seara mă întorc acasă. }

{ **Vara** plec la mare.
Vara viitoare plec la mare. }

{ **Toamna** a sosit încărcată de roade.
Toamna încep şcolile. }

{ **Sîmbăta** plec la bunici.
Sîmbăta aceasta plec la bunici. }

{ Adun fînul cu o **furcă**.
S-au certat **furcă**. }

{ Eu încordez o **strună**.
Treaba merge **strună**. }

{ Grivei are pe coadă un **scai**.
Grivei se ţine **scai** de mine. }

{ Eu fac **foc** în sobă.
S-a supărat **foc**. }

{ Ce citeşte?
Ce mult citeşte! }

{ El vine **sigur**.
Sigur că vine. }

{ Va sta la noi, **probabil**.
Probabil că va sta la noi. }

{ Tu scrii **bine**.
Bine că scrii. }

Scanned with OKEN Scanner

3. - În frazele următoare, identificaţi adverbele relative şi nehotărîte. Precizaţi rolul lor în frază şi analizaţi funcţia sintactică pe care o îndeplinesc în propoziţia subordonată.

Eu te întreb unde te duci.
Nu ştiu cînd vii.
Am aflat cum au plecat.
Te întreb cum este oraşul tău.

Oricînd vei veni, eu tot te aştept.
Oriunde te vei duce, tot te voi urma.
Oricum vei scrie, tot voi înţelege.

- Identificaţi şi analizaţi morfosintactic adverbele relative, corelative şi locuţiunile adverbiale din frazele:

Unde mă trimiţi acolo mă duc.
Cînd îmi spui, atunci voi veni.
Cum mă sfătuieşti, aşa voi face.

a) *Urcăm, luptăm ... iată-ne-acum*
Sus, sus, la parapete. (V. Alecsandri - **Poezii.**)

b) *Tu torci. Pe vatra veche ard*
Pocnind din vreme-n vreme,
Trei vreascuri rupte dintr-un gard... (G. Coşbuc - **Poezii.**

c) *Ea dă din cap, zîmbind cu drag răspunde:*
Demult, demult... Departe, prea departe...
Acolo unde soarele s-ascunde. (Şt.O. Iosif - **Poezii.**)

d) *Eu nu mă mai duc azi acasă...*
Potop e-napoi şi-nainte,
Te uită cum ninge decembre
Nu rîde, citeşte-nainte. (G. Bacovia - **Poezii.**)

e) *Peste vîrfuri trece lună,*
Codru-şi bate frunza lin
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.
Mai departe, mai departe
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemîngăiet
Îndulcind cu dor de moarte.
(M. Eminescu - **Poezii.**)

4. - Se dau cuvintele: **primăvara, iarna, seara, dimineaţa**; introduceţi-le în propoziţii în care să aibă, pe rînd, valoarea de adverb de timp şi de substantiv.

- Se dau cuvintele: **vijelios, puternic, încet, lin.** Introduceţi-le în propoziţii în care să aibă, pe rînd, valoare de adverb şi de adjectiv.

- Alcătuiţi propoziţii în care cuvintele **buştean, lulea, tun, ochi** să aibă, pe rînd, valoare de substantiv şi adverb.

5. Construiţi fraze de cîte două propoziţii, în care adverbele şi locuţiunile adverbiale: **desigur, firește, bineînţeles, fără îndoială** să formeze predicatele propoziţiilor principale.

Motivaţi scrierea cuvintelor subliniate (împreună sau despărţit) prin argumente morfologice.

El citeşte mai bine **decît** mine
De cît timp ai nevoie pentru rezolvare?

Scanned with OKEN Scanner

Trăia **odată** un împărat.
El a citit doar **o dată**.
Va sosi **la o dată** anunţată ulterior.

Nu mai mînca mere!
El mănîncă **numai** mere.

Demult, aici creşteau păduri.
Am nevoie **de mult** ajutor.

6. Se dau grupurile: **altfel, alt fel; altădată, altă dată; dincolo, din colo.** Introduceţi-le în propoziţii şi motivaţi ortografierea, prin argumente morfologice.

7. Exprimaţi în propoziţii gradele de comparaţie ale adverbelor **puternic, corect, convingător.**

8. Alcătuiţi o scurtă compunere în care să introduceţi următoarele locuţiuni adverbiale: **cu noaptea-n cap, cu chiu cu vai, cu vîrf şi îndesat, cu capul în nori, cu de-a sila, din cînd în cînd.**

Înlocuiţi apoi locuţiunile adverbiale prin adverbele sinonime; explicaţi care variantă are expresivitate mai mare.

9. De la cuvintele **tînăr, bătrîn, gospodar, copil, viteaz** derivaţi cu sufixul **-eşte** adverbe, pe care apoi să le introduceţi, pe rînd, în propoziţii.

PREPOZIŢIE

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi **fişa recapitulativă PREPOZIŢIA.**

1. În enunţurile următoare, subliniaţi prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale şi precizaţi:

- ce parte de vorbire precedă;
- în ce caz se află substantivul sau pronumele pe care le precedă;
- ce funcţie sintactică îndeplinesc părţile de vorbire introduse de acestea:

- Merg la ţară cu fratele meu pentru a ne întîmpina părinţii. Lîngă gară, aproape de peron, se află o florărie. Cumpărăm un buchet de garoafe spre a-l oferi părinţilor. Înainte de a sosi trenul, ne plimbăm nerăbdători prin gară, pe peron, alături de alte persoane. Trenul soseşte fără întîrziere. Alergînd spre părinţi, în ochi ne licăreşte bucuria revederii. După puţin timp, ne îndreptăm toţi către casă.

- În lungul unei poteci ce şerpuia în susul rîului, urca un grup de tineri. În faţa cărării se zărea o cabană, aşezată într-o poiană. Împrejurul cabanei creşteau brazi, iar în spatele ei se întindea o pajişte verde. La marginea pajiştii se ridica întunecoasă pădurea.

- În timpul vacanţelor, urcăm spre cabană. În cursul fiecărei zile facem drumeţii către alte locuri pitoreşti. Adesea, din pricina oboselii sau din cauza drumului prea greu, facem popas pentru a ne odihni. Uneori, în vederea popasului pentru noapte, ne instalăm şi cortul. Cîteodată, se întîmplă să urcăm împotriva vîntului, sau deasupra cortului să răpăie ploaia, dar nu ne temem. În ciuda lor, în pofida greutăţilor, ne continuăm drumeţiile, fiindcă ne cheamă frumuseţea naturii şi dragostea pentru munte.

Scanned with OKEN Scanner

- Într-o vară, am plecat într-o drumeţie spre cabană. Am organizat-o conform sfaturilor unor vechi cunoscători ai muntelui. Mulţumită îndrumărilor unui alpinist, ne-am ales şi un echipament corespunzător. Datorită acestuia, am reuşit să facem faţă multor greutăţi. Graţie tinereţii, entuziasmului, dorinţei de a reuşi, am depăşit multe dificultăţi ivite în drum. La capătul urcuşului, potrivit aşteptărilor noastre, se ridica între brazi, cabana.

2. Subliniaţi prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale. Precizaţi ce parte de propoziţie subordonează; motivaţi afirmaţia.

Eu vin de la o prietenă.
Citesc scrisoarea de la o prietenă.

Plec pînă la Predeal.
Călătoria pînă la Predeal a fost frumoasă.

Mă plimb împrejurul parcului.
Plimbarea împrejurului parcului m-a încîntat.

El vine din susul muntelui.
Cabana din susul muntelui este nouă.

El a răspuns contrar aşteptărilor.
Răspunsul contrar aşteptărilor ne-a uimit.

3. Analizaţi morfologic cuvintele subliniate:

Privesc **înainte**.
Privesc **înaintea** maşinii.

M-am uitat **înapoi**.
M-am uitat **înapoia** maşinii.

Merg **în sus**.
Merg **în susul** apei.

Privesc **înăuntru**.
Privesc **înăuntrul** camerei.

Faţa fetiţei era plină de pistrui.
Fetiţa stătea **în faţă**.
În faţa elevului s-a aşezat profesorul.

Spatele bătrînului era gîrbovit.
În spatele bătrînului venea un copil.
Bătrînul privea **în spate**.

Urma ursului se vedea pe zăpadă.
Vînătorul privi **în urmă**.
In urma vînătorului venea cîinele.

Mijlocul fetei era subţire.
În mijlocul colegilor, o fată cînta.
Fata se afla **în mijloc**, înconjurată de copii.

4. Completaţi spaţiile cu prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale cerute de sensul general al comunicării.

- Ariciul apăruse ..... iarbă. Copilul se ascunsese ..... un copac. Veveriţa se avîntă ..... crengi. M-am aşezat ..... un trunchi ..... copac, acoperit ..... muşchi verde.

Scanned with OKEN Scanner

- Aceasta este cartea ..... care ţi-am vorbit. Îţi prezint un coleg ..... care am o mare admiraţie. M-am oprit lîngă raftul ..... care voi scoate o carte. Acolo se află cabana ..... care mă îndrept. Acolo se zăreşte vîrful ..... care am coborît. A trecut vacanţa ..... căreia am făcut multe drumeţii. Am revăzut aleile ..... cărora mă plimbam. Mi-am amintit de discuţia ..... căreia ne-am supărat. Priveam munţii ..... cărora se ridica luna. Sînt preocupat de examenul ..... căruia mă pregătesc.

- Am rezolvat corect ..... explicaţiilor profesorilor. Copiii sînt bine educaţi ..... îndrumării profesorilor.

CONJUNCŢIA

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi **fişa recapitulativă CONJUNCŢIA.**

1. În propoziţiile următoare, identificaţi conjuncţiile, precizaţi felul lor şi arătaţi în schemă raportul sintactic stabilit.

Băieţii harnici, dar năzdrăvani şi fetele vesele şi zburdalnice, însă pricepute, lucrează în grădină, ori în seră.

Lalelele roşii sau galbene şi stînjeneii albi şi violeţi înfloriseră în ghivece, ori în glastre.

2. În frazele următoare, identificaţi conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale, precizaţi felul lor şi arătaţi în scheme ce raporturi sintactice stabilesc.

- Elevii învaţă şi repetă, deci vor şti.
- Şcolarii plantează arbori, ori îngrijesc florile, deci întreţin parcul, iar cei mici îi admiră, dar îi şi ajută.
- Tu spui că vrei să repeţi ca să înţelegi mai bine.
- Fiindcă era tîrziu, am mers atît de repede, încît am obosit.
- Dacă vrei să înţelegi şi să ştii să aplici corect teoria, lucrează mult, chiar dacă ţi se pare că ai obosit.
- Cu toate că îl supraveghea în timp ce lucra, totuşi avea convingerea că va realiza bine piesa, fără să facă vreo eroare.

3. Alcătuiţi fraze din două propoziţii, în care propoziţia secundară să fie introdusă prin conjuncţia **deşi**. Daţi exemple de locuţiuni conjuncţionale care au acelaşi sens. Precizaţi ce propoziţie secundară introduc.

4. Repetaţi cerinţele anterioare pentru conjuncţiile **încît şi fiindcă.**

5. Analizaţi morfologic cuvintele subliniate:

Cauza supărării era evidentă.
S-a supărat din **cauza** lui.
S-a supărat **din cauză** că a întîrziat.

Timpul călduros ne îmbie la plimbare.
În timpul orei sînt atent la explicaţii.
În timp ce profesorul explică, eu ascult.

Scanned with OKEN Scanner

{ **Pe vreme** bună, mergem la plimbare.
Am venit, **de vreme** ce m-ai chemat.

{ **Merg pînă** la şcoală.
Pînă să vină mama, eu citesc.

{ **Înainte** de a pleca, am verificat adresa.
Înainte să plece, a verificat adresa.

{ S-a ascuns **după** un stejar.
A plecat **după** ce a stat ploaia.

{ Port o uniformă de militar.
Voi veni de mă vei chema.
De! ce să-ţi fac?

{ Eu citesc, **iar** el scrie.
Eu citesc **iar**.

{ Eu învăţ, **dar** el se joacă.
Eu am primit un **dar**.

{ **El şi** ea învaţă.
El **şi**-a luat cărţile.

{ El vine c-un pachet.
Tu spui c-a venit.

{ Cine-s aceia?
Creionul s-a rupt.
El merge s-aducă o carte.

6. După schemele următoare, alcătuiţi fraze folosind conjuncţiile precizate.

a) 1 P — şi (cop.) — 2 P — dar (adv.) — 3 P

b) 1 P → 2 CV — şi (cop.) — 3 CV

c) 1 P — dar (adv.) — 4 P — 5 CNS
1 P — 2 scop — şi (cop.) — 3 scop

INTERJECŢIA

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi **fişa recapitulativă, INTERJECŢIA.**

1. Subliniaţi interjecţiile din textele următoare şi arătaţi ce exprimă.

Ei, ei! Ce-i de făcut, Ioane? (...) Ia lăsaţi-l încolo măi, (...) zise Zaharia. (...) Ho, mă, ce vă este? (...) Nu, bre, răspunse Zaharia şi mai încet (...) Ha, ha! bine v-a mai făcut, pughibale spurcate ce sînteţi! (...) (Ion Creangă - **Amintiri din copilărie.**)

2. Subliniaţi interjecţiile onomatopeice din textele următoare:

- *Cri-cri-cri,*
  Toamnă gri, (G. Topîrceanu - **Poezii.**)
- *În odaie, sună trist, lemnul mut:*
  Poc. (G. Bacovia - **Poezii.**)
- *Şi (...) numai ce şi auzim cîntînd în tei:*
  Pu-pu-pup! pu-pu-pup! pu-pu-pup! (I. Creangă - **Amintiri din copilărie.**)
- *Şi cum ajung prin dreptul podului, numai iaca şi ursul: mor! mor! mor!* (**Idem.**)

Scanned with OKEN Scanner

3. Identificaţi interjecţiile şi precizaţi felul fiecăreia şi funcţia sintactică.

- Din lăstar se auzi: pitpalac!
- El îi zice bravo!
- Strigătul bravo! se auzea din sală.
- Copilul mergea pîş-pîş, în vîrful picioarelor.
- *Şi-apoi, huştiuluc! şi eu în ştioalnă. (...) Şi, cînd să pună mîna pe dînsa, zbîrr... pe vîrful unui munte (...) şi pîndind vreme pe cînd şed ele plecate şi dau pînza în apă la ghilit, fac ţuşti! din baltă ş-o iau la sănătoasa.* (I. Creangă **Amintiri din copilărie.**)

4. - Alcătuiţi propoziţii în care onomatopeele **ţuşti, buf, zdronc, haţ** să aibe funcţia de predicat.

- Formaţi propoziţii în care onomatopeele **trosc, miau, cu-cu** să aibe funcţie de subiect.

- Alcătuiţi o scurtă compunere cu titlul **Pe stadion**, în care să folosiţi interjecţii.

- Alcătuiţi o scurtă compunere cu titlul **În ogradă**, în care să folosiţi onomatopee.

LOCUŢIUNILE

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi **fişa recapitulativă, LOCUŢIUNILE.**

1. Daţi exemple de locuţiuni: adjectivale, verbale, adverbiale, prepoziţionale, conjuncţionale. Folosiţi-le în enunţuri.

- Introduceţi în enunţuri următoarele locuţiuni şi analizaţi valoarea lor stilistică:

a) adjectivale: cu judecată, de nădejde, cu dare de mînă, cu greutate, mai acătării;
b) verbale: a da năvală, a sta de veghe, a avea obicei, a sta de vorbă;
c) adverbiale: ici-colo, de jur împrejur, zi de zi, din vreme în vreme, aşa şi aşa, din ce în ce, pe de rost, astă-vară, după-masă;
d) prepoziţionale: afară de, alături de, departe de, de-a lungul, de-a latul, deasupra, în faţă;
e) conjuncţionale: în schimb, nu numai, prin urmare, de aceea, din cauză că, cu scopul să, pentru ca să, cu condiţia să, în caz că, măcar că, chiar dacă, cu toate că, aşa că, ori de cîte ori.

2. Folosiţi în enunţuri prepoziţiile, conjuncţiile şi adverbele compuse în care contopirea e de mult realizată: înspre, dinspre, despre, în potrivă, împrejurul, aşadar, fiindcă, încolo, astfel, totdeauna, niciodată.

3. Identificaţi în **Amintiri din copilărie** de I. Creangă tipuri de locuţiuni şi arătaţi expresivitatea lor.

Scanned with OKEN Scanner

VALORI STILISTICE ALE PĂRŢILOR DE VORBIRE

- Fişă recapitulativă -

SUBSTANTIVUL - poate avea următoarele valori stilistice:

- **Epitet** - Pot fi epitete substantivele care denumesc metale sau pietre preţioase, obiecte care sugerează culori, sunete.

Exemple:

De treci codrii **de aramă** *de departe vezi albind*
Şi-auzi mîndra glăsuire a pădurii **de argint.**
(M. Eminescu - **Poezii.**)

- **Comparaţie**
  - CONCRETĂ : *Pe un deal răsare luna*
    ca o vatră de jăratic. (Idem)
  - ABSTRACTĂ : *Soarele rotund şi palid se prevede*
    printre nori
    Ca un vis de tinereţe printre
    anii trecători.
    (V. Alecsandri - **Poezii.**)

Din punct de vedere sintactic, comparaţia poate fi:

- **atribut** al unui substantiv:
  O, tu, crai cu barbă-n noduri **ca şi cîlţii**
  cînd nu-i perii...
  (M. Eminescu - **Poezii.**)
- **complement circumstanţial de mod** comparativ al unui verb, adverb sau adjectiv:
  A ţesut subţire pînză străvezie **ca o**
  mreajă. (Idem.)
- **nume predicativ** în structura unui predicat nominal:
  Acolo, lîngă izvoare, iarba pare **de omăt.** (Idem.)

- **Metaforă** - *Fulger lung, încremenit,*
Mărgineşte munţii negri în întregul asfinţit. (Idem.)

- **Personificare**
  - *Codrule, codruţule,*
    Ce mai faci, drăguţule? (M. Eminescu - **Poezii.**)
  - *Apele plîng clar izvorînd*
    în fîntîne. (Idem.)

ADJECTIVUL poate avea următoarele valori stilistice:

- epitet al substantivului:

Lacul codrilor **albastru**
Nuferi **galbeni** *îl încarcă*
Tresărind în cercuri **albe**
El cutremură o barcă. (Idem.)

- Cînd adjectivele atribuie obiectelor, fenomenelor, însuşiri omeneşti, ele contribuie la realizarea **personificării**:

Ci prin flori întreţesute, printre gratii luna moale
Sfiicioasă şi smerită *şi-au vărsat razele sale.* (**Idem.**)

VERBUL poate avea următoarele valori stilistice:

- **Personificarea**. Se realizează prin verbele care denumesc acţiuni specific omeneşti:

Din văzduh, cumplita iarnă **cerne** *norii de zăpadă* (V. Alecsandri - **Poezii.**)

- **Repetiţia** verbului sugerează intensitatea acţiunii, întinderea în timp, repeziciunea mişcării:

Ziua **ninge**, *noaptea* **ninge**, *dimineaţa* **ninge** *iară.*
(**Idem.**)

- Verbele onomatopeice creează sugestie auditivă:

Unele miorlăiau ca mîţa, altele guiţau ca porcul, unele orăcăiau ca broasca, altele mormăiau ca ursul. (Ion Creangă - **Amintiri din copilărie.**)

- **Valori expresive ale unor timpuri verbale**

• Cînd timpul prezent este folosit în operele istorice, cu scopul de a evoca evenimentele istorice, poartă numele de **prezent istoric**. Exemplu: *Mircea însuşi mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare* (M. Eminescu - **Poezii.**)

• Cînd timpul prezent este folosit pentru a prezenta momente din viaţa unui personaj sau a autorului însuşi, poartă numele de **prezent dramatic**. Exemplu: *Rămas pe drumuri (...) poetul* **aleargă** *să se adăpostească pe la prieteni.* (G. Călinescu - **Viaţa lui M. Eminescu.**)

ADVERBUL poate avea rol stilistic de:

- **Epitet** al verbului: *Codru-şi bate frunza* **lin**. (M. Eminescu)

EXERCIŢII APLICATIVE PRIVIND VALORILE EXPRESIVE ALE PĂRŢILOR DE VORBIRE

1. Identificaţi substantivele cu valoare stilistică de epitete. precizaţi ce funcţie sintactică îndeplinesc în propoziţie.

• *Flori de tei în păru-i negru*
Iar la şold un corn de argint. (M. Eminescu - **Poezii.**)

• *El înceată din cîntare*
Şi-i grăi cu glas de jale. (**Idem.**)

• *Şi prin mîndra fermecare sun-o muzică de şoapte*
Iar pe ceruri se înalţă curcubeele de noapte. (**Idem.**)

2. Găsiţi comparaţiile din textele următoare. Observaţi: termenul A care se compară şi termenul B cu care se compară: precizaţi valoarea morfologică a. termenului A şi funcţia sintactică a termenului B.

• *Iar umbra feţei străvezii*
E albă ca de ceară. (**M. Eminescu - Poezii.**)

Scanned with OKEN Scanner

- *După gratii de fereastră o copilă el zări*
  Ce-i zîmbeşte mlădioasă ca o creangă de alun. (**Idem.**)
- *Şi ca nouri de aramă şi ca ropotul de grindini*
  Orizonu-întunecîndu-l vin săgeţi de pretutindeni. (**Idem.**)
- *Cruntă ca o vînătaie*
  Cauzată-n meci de box,
  Ca un bulgăre de cox,
  Care-a stat o noapte-n ploaie. (G. Topîrceanu - **Poezii.**)
- *Mic cu solzi ca de balaur*
  Trupu-i fin se clatină. (**Idem.**)
- *Frunzele-i cad, zbor în aer şi de crengi se dezlipesc*
  Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc. (V. Alecsandri - **Poezii.**)
- *Valuri albe trec în aer şi se-aşează-n lung troian*
  Ca nisipurile dese din pustiul african. (**Idem.**)
- *Şi rapide ca gîndul, la cuibu-i se coboară.* (**Idem.**)
- *Şi zăpada cristalină pe cîmpii strălucitoare*
  Pare-un lan de diamanturi ce scîrţîie sub picioare. (**Idem.**)

3. Remarcaţi următoarele metafore, selectate din ciclul **Poeme într-un vers** de Ion Pillat.

- Amurg în crîng
  Albinele luminii, prin frunze se jucau.
- Zile şi nopţi
  Trecură ciute albe şi-ntunecaţi ogari.
- Veveriţă, toamna
  O frunză roşie suie pe ramuri, altele cad.
- Bujori sălbatici
  Pe ruguri verzi ard flăcări în inima pădurii.
- Lalele
  Oştirea cu turbane stă şiruri în grădină.
- Pescăruşi
  Din valuri, spume albe au început să zboare.

4. Încercaţi să refaceţi comparaţiile care au stat la baza acestor metafore. Observaţi care au expresivitate mai mare: comparaţiile sau metaforele?

5. Identificaţi substantivele în cazul vocativ şi precizaţi în ce constă valoarea lor stilistică:

- *Pădure dragă,*
  Ea nu vine, nu mai vine. (M. Eminescu - **Poezii.**)
- *Ce te legeni, codrule,*
  Fără ploaie, fără vînt, (**Idem.**)

Scanned with OKEN Scanner

• *Gîze, flori întîrziate,*
Muza mea satirică
V-a-nchinat de drag la toate
Cîte-o strofă lirică. (G. Topîrceanu - **Poezii.**)

6. Identificaţi personificările din textele următoare şi explicaţi-le:

• *Floarea-soarelui, bătrînă,*
De pe-acum se sperie
C-au să-i cadă în ţărînă,
Dinţii de mizerie. (G. Topîrceanu - **Poezii.**)

• *Un lăstun, în frac, apare*
Sus, pe-un vîrf de trestie,
Ca să ţie-o cuvîntare
În această chestie. (**Idem.**)

7. Selectaţi adjectivele cu valoare de epitet.

• *Un azur întunecos, limpede, transparent şi numai din cînd în cînd cîte un norel alb...* (M. Eminescu - **Poezii. Proză literară vol. II.**)

• *Fluturi curioşi, albaştri, auriţi, roşii îi acoperiră părul lui lung şi negru, încît capul lui părea presărat cu flori.* (**Idem.**)

• *... Făt-Frumos vede că şirul munţilor dă într-o mare verde şi întinsă, ce trăieşte în mii de valuri senine, strălucite...* (M. Eminescu - **Făt-Frumos din Lacrimă.**)

• *Mireasma florilor de oleandru se aşternea enormă deasupra lacurilor triste ce oglindă albe turle între funebri chiparoşi.* (Mateiu Caragiale - **Craii de Curtea Veche.**)

8. Alcătuiţi o descriere în care să folosiţi epitetele (eventual şi substantivele care le însoţesc) analizate din textele anterioare.

9. Selectaţi verbele care au valoare stilistică şi arătaţi în ce constă aceasta.

• *Crainici, iepurii cei repezi/ Purtători îi sînt de veşti,*
Filomele-i ţin orchestrul/ Şi izvoare spun poveşti. (M. Eminescu - **Poezii.**)

• *Stă castelul singuratic oglindindu-se în lacuri*
Iar în fundul apei clare - doarme umbra lui de veacuri. (**Idem.**)

• *Doar izvoarele suspină,*
Pe cînd codrul negru tare
Dorm şi florile-n grădină
Dormi în pace! (**Idem.**)

10. Subliniaţi verbele la prezentul istoric şi la prezentul dramatic. Remarcaţi timpul real al acţiunii şi timpul verbului.

• *Eu, fiind ascuns în cămară, cum aud unele ca acestea, iute mă sui în pod, umflu pupăza de unde era, sai cu dînsa pe sub streaşina casei şi mă duc de-a dreptul în tîrgul vitelor...* (Ion Creangă - **Amintiri din copilărie.**)

Scanned with OKEN Scanner

• *Ridicînd ochii spre cer, mărinimosul domn cheamă în ajutoru-i protecţia mîntuitoare a zeului armatelor (...) s-aruncă în coloana vrăjmaşă ce-l ameninţa mai de aproape, doboară pe toţi ce încearcă a-i sta împotrivă, ajunge pe Caraiman - Paşa, îi zboară capul, izbeşte şi pe alte capete de vrăjmaşi şi făcînd minuni de vitejie, se întoarce la ai săi plin de trofee şi fără de a fi rănit.* (N. Bălcescu - **Românii supt Mihai-Voievod Viteazul.**)

11. Subliniaţi verbele onomatopeice şi explicaţi sugestiile auditive create:

• *...dulci, iluzii, amintiri*
Ţîrîiesc încet ca greieri
Printre negre, vechi zidiri. (M. Eminescu - **Poezii.**)

• *Scîrţîie-n vînt cumpăna de la fîntînă.* (**Idem.**)

• *Ţîrîie ploaia.*
Nu-i nimeni pe drum. (G. Bacovia - **Poezii.**)

12. Analizaţi sintactic, stilistic şi lexical, adverbele din textele următoare:

• *Glasul pămîntului pătrundea năvalnic în sufletul flăcăului.* (L. Rebreanu - **Ion.**)

• *Se apropie tiptil de fereastră...* (**Idem.**)

• *Inima lui Ion zvîcni sălbatec de bucurie.* (**Idem.**)

13. Din următoarele texte, selectaţi părţile de vorbire care au valori expresive şi figurile de stil pe care le realizează.

• *Şiruri de cireşi scutură grei omătul trandafiriu a(l) înflorirei lor bogate, pe care vîntul îl grămădeşte în troiene; flori cîntau în aer cu frunze îngreuiate de gîndaci ca pietre scumpe, şi murmurul lor împlea lumea de un cutremur voluptos... Greieri răguşiţi cîntau ca orologii aruncate în iarbă, iar păianjenii de smarald au ţesut de pe-o insulă pînă la malul opus un pod de pînză diamantină ce sticleşte vioriu şi transparent, încît, a lunelor raze pătrunzînd prin el, înverzeşte rîul cu miile lui unde. Cu corpul nalt, mlădiat, alb ca argintul noaptea, trece Maria peste acel pod, împletindu-şi părul a(l) cărui aur se strecoară prin mînuţele-i de ceară. Prin hainele-i argintoase îi traspar membrele uşoare; picioarele-i de omăt abia ating podul.*
(M. Eminescu - **Poezii. Proză literară vol. II.**)

• *Ca pe-un altar ard ferigi cu flăcări vineţii,*
Şi stelele uimite clipiră printre ele.
Vai, cum aş vrea să nu mai vii, să nu mai vii,
Frumoasă jertfă a pădurii mele! (N. Labiş - **Poezii.**)

14. Alcătuiţi o descriere în care să folosiţi epitete, comparaţii, metafore, personificări, repetiţii. Daţi un titlu expresiv descrierii.

Scanned with OKEN Scanner

B. SINTAXA

SINTAXA este partea gramaticii care cuprinde regulile privitoare la îmbinarea în propoziţii şi a propoziţiilor în fraze.

Părţile sintaxei: - SINTAXA PROPOZIŢIEI
- SINTAXA FRAZEI

1. SINTAXA PROPOZIŢIEI ŞI A FRAZEI

- Fişă recapitulativă -

PROPOZIŢIA: o comunicare cu un singur predicat.

CLASIFICARE

A. După scopul comunicării:

- **ENUNŢIATIVE**:
  - **propriu-zise**: exprimă o acţiune reală şi se construiesc cu modul indicativ.
    Eu citesc o carte.
  - **optative**: exprimă o dorinţă şi se construiesc cu modul condiţional-optativ.
    Eu aş citi o carte.
  - **imperative**: exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat; se construiesc cu modurile imperativ sau conjunctiv. **Citeşte cartea! Să citeşti cartea!**
  - **dubitativă**: exprimă o îndoială.
    O fi ştiind ceva.
- **INTEROGATIVE**:
  - **propriu-zise**: **Ce mănînci?**
  - **optativă**: **Ai mînca un măr?**
  - **directe**: (o propoziţie; urmează [?])
    Cine vine la noi?
  - **indirecte**: (în frază; urmează [.])
    A întrebat cine vine la noi.
  - **retorice**: (nu se aşteaptă răspuns [?])
    Cine ar fi crezut asta?

Scanned with OKEN Scanner

B. După afectivitate

- **AFECTIVE sau EXCLMATIVE [!] El citeşte mult!**
- **NEAFECTIVE sau NEEXCLAMATIVE [.] El citeşte mult.**

C. După aspect

- **POZITIVE sau AFIRMATIVE: Eu citesc.**
- **NEGATIVE (cu negaţia la predicat): Eu nu citesc.**

D. După structură

I. ANALIZABILE:

1.
- **simple:** au doar părţi principale. **Elevul învaţă. Citeşte!**
- **dezvoltate:** au părţi principale şi secundare. **Elevul silitor rezolvă o problemă dificilă.**

2.
- **bimembre:** au ambele părţi principale. **Citesc o carte interesantă.** (subiect inclus + predicat)
- **monomembre:** de regulă, exprimate prin verb impersonal. **Plouă. Nu-mi pasă de nimeni.**

3.
- **complete:** au toate părţile de propoziţie necesare organizării interne a comunicării. **Frunze galbene cad pe aleile parcului.**
- **eliptice:** de obicei de predicat sau de numele predicativ; exprimă stări afective. De **eşti om bun**[1]/, aproape de **chilioara mea**[2]/, de **nu**[3]/, departe de **locurile aceste**[4]/.

$\sqrt[2]{\text{vino}}$; $\sqrt[3]{\text{de nu esti om bun}}$; $\sqrt[4]{\text{du} - \text{te}}$

II. NEANALIZABILE: se reduc la:

- părţi de vorbire neflexibile. Vii cu noi? **Da!**
- substantive în vocativ, neintegrate într-o propoziţie: **Goe! Goe! Puişorule!**

Scanned with OKEN Scanner

PĂRŢILE DE PROPOZIŢIE

- Fişă recapitulativă -

Clasificare:

A. Principale

1. **SUBIECT**
   - **EXPRIMAT**
     - – **simplu**: **Elevul** învaţă.
     - – **multiplu**: **Elevii, elevele şi profesorii** se aflau în sală.
   - **NEEXPRIMAT**
     - – **inclus** (verbul predicat este la persoana I sau a II-a sg/pl): Citesc. Citeşti.
     - – **subînţeles** (verbul predicat este la persoana III-a sg/pl): Citeşte.
     - – **nedeterminat**: Bate la uşă.
2. **PREDICAT**
   - **VERBAL**; exprimat prin: verb: El **fuge**;
     locuţiune verbală: **El o ia la sănătoasa**;
     interjecţie: Copilul **ţuşti!** pe uşă!;
     adverbe şi locuţiuni adverbiale care nu admit lîngă ele un verb copulativ: **Desigur** că...
   - **NOMINAL** format din :
     - – verb copulativ
     - – nume predicativ

     → **Elevul este silitor.**

B. Secundare

1. **ATRIBUT** (Regent: substantiv, pronume, numeral)
   - **substantival**
     - **genitival**: Corectez caietul **elevului**.
     - **prepoziţional**: Uniforma **de elev** este nouă.
     - **apoziţional**: Radu, **elevul**, scrie.
   - **adjectival**: Elevul **silitor** învaţă.
   - **pronominal**: Corectez caietul **ei**.
   - **verbal**: Îl stăpînea dorinţa **de a şti**.
   - **adverbial**: Ziua **de ieri** a fost caldă.
   - **interjecţional**: Se auzea strigătul **bravo!**

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

B. Secundare
- 2. **COMPLEMENT** (Regent: verb, adverb, adjectiv)
  - **direct**: Citesc **o carte**.
    - intern: Scriu **o scrisoare**.
  - **indirect**: Îi vorbesc **mamei despre şcoală**.
  - **de agent**: Problema este rezolvată **de elev**.
  - **circumstanţial**
    - de loc: Plec **la bunici**.
    - de timp: Plec **mîine**.
    - de mod: Plec **repede**.
    - de cauză: Am răcit **din cauza frigului**.
    - de scop: Învăţ **pentru a şti**.
    - condiţional: **Perseverînd**, vei reuşi.
    - concesiv: Învăţ, **în ciuda oboselii**.
    - consecutiv: S-a descurcat **de mai mare dragul**.

RAPORTURILE DINTRE PĂRŢILE DE PROPOZIŢIE
EXPRIMAREA LOR
- Fişă recapitulativă -

A. RAPORT DE INTERDEPENDENŢĂ

- Se stabileşte între SUBIECT şi PREDICAT
- Se exprimă prin FLEXIUNE (şi se realizează prin ACORD)
- Exemple: Copiii cîntă. Copiii sînt veseli.

B. RAPORT DE COORDONARE

- Se stabileşte între părţi de propoziţie de aceleaşi fel; mai rar, între părţi de propoziţie secundare diferite.
- Se exprimă prin:

1. **JONCŢIUNE** - cu conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale COORDONATOARE;
   - **COPULATIVE**: şi, nici: Am un creion roşu şi nou.
   - **ADVERSATIVE**: dar, iar, însă, ci: Am un creion roşu dar rupt.
   - **DISJUNCTIVE**: sau, ori, fie: Ai un creion roşu sau negru?
   - **CONCLUSIVE**: deci, aşadar, prin urmare, în concluzie, vasăzică: Am un creion nou, deci bun.
2. **JUXTAPUNERE**: prin virgulă: Am un creion roşu, bun.

Scanned with OKEN Scanner

C. RAPORT DE SUBORDONARE sau de DETERMINARE

- Se stabileşte între:
  - ATRIBUT şi regentul său: substantiv sau pronume
  - COMPLEMENT şi regentul său: verb, adverb sau adjectiv
- Se exprimă prin:

1. **FLEXIUNE**: gen, număr, caz
   - Îi explic **elevului**: complement indirect, caz dativ
   - Privesc o floare **frumoasă**: atribut adjectival, adjectiv, gen feminin, număr singular, caz acuzativ (în acord cu regentul)

2. **JONCŢIUNE**, prin:
   - prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale: Am o carte **cu** poze.
   - articole posesive şi demonstrative: Un creion **al** fetei...
     Creionul **cel** nou...

3. **TOPICĂ**:
   a) face distincţia **între subiect şi numele predicative:**
   Radu este **băiatul** meu.
   SB nume predicativ
   Băiatul meu este **Radu.**
   SB nume predicativ
   b) **între subiect şi complement direct**
   Lupul mănîncă iedul.
   c) **între atributul substantival în genitiv şi complementul indirect în dativ:**
   Am adus ochelarii **bunicului.** (atribut G)
   I-am adus **bunicului** ochelarii. (complement D)

4. **INTONAŢIA**: face distincţia între subiect şi complement direct.
   Îşi aşteaptă **elevii** (SB) **profesorul** (CD)?

FRAZA

- Fişă recapitulativă -

FRAZA este un enunţ cu cel puţin două propoziţii.

TIPURI DE FRAZĂ - formate prin:

- COORDONARE: 1 P ___.___ 2 P ___şi___ 3 p
  juxt. cop.

Elevii **citesc**, [1]/ **scriu**[2]/ şi **rezolvă probleme**[3]/

Scanned with OKEN Scanner

• SUBORDONARE: 1 P Elevul întreabă[1]/ cînd vor pleca
| în excursia[2]/ pe care au organizat-o.
2 CD
|
3 A

• MIXTĂ: 1 P ___şi___ 3 P
cop.
| |
2 CD C scop
Am aflat[1]/ că a apărut o carte nouă[2]/
şi acum plec[3]/ să o cumpăr.

CLASIFICAREA PROPOZIŢIILOR DUPĂ RAPORTURILE ÎN FRAZĂ

A. PROPOZIŢII PRINCIPALE:

• INDEPENDENTE : nu se combină cu altele; constituie singure o comunicare.
Eu plec la şcoală. Acolo învăţ...
1 P 2 P

• COORDONATE : se coordonează cu alte propoziţii principale:
Desenez[1]/ şi colorez[2]/ 1 P ___şi___ 2 P
cop.

• REGENTE : îşi subodonează propoziţii secundare
Doresc[1]/ să te văd[2]/
1 P
|
2 CD

B. CONSTRUCŢII INCIDENTE - construcţii nelegate sintactic de restul frazei; reprezintă o comunicare marginală, de sine stătătoare.

Feluri:

• **Cuvinte unice**: Am uitat, **zău**, unde l-am pus.

• **Propoziţie principală**:
Mergi la tablă[1]/, zise profesorul[2]/ şi rezolvă problema[3]!/
1 P ___şi___ 3 P 2 P incidenta
cop.

• **Propoziţie principală şi secundară**:
Te-am întrebat[1]/, zise el[2]/ **fără să-l privească[3]/,**
dacă mergi cu mine[4]/
1 P 2 P incidenta
| |
4 CD 3 CM

Scanned with OKEN Scanner

C. PROPOZIŢII REGENTE - orice propoziţie - principală sau secundară - la care se subordonează altă propoziţie secundară. .

D. PROPOZIŢII SUFICIENTE - propoziţii principale sau secundare care conţin o comunicare de sine stătătoare.

Eu plec[1]/ cînd se luminează[2]/

E. PROPOZIŢII INSUFICIENTE - sînt regente următoarele propoziţii secundare:

- regenta subiectivei: Este bine[1]/ că ...
- regenta predicativei: Problema este[1]/ dacă ...
- regentele care conţin verbe de declaraţie, de mod sau de aspect după care urmează completiva directă: **El a spus**[1]/ că ...

F. PROPOZIŢII SUBORDONATE

- NECIRCUMSTANŢIALE:
  - subiectivă
  - predicativă
  - atributivă
  - completivă directă
  - completivă indirectă
- CIRCUMSTANŢIALE:
  - de loc
  - de timp
  - de mod
  - de cauză
  - de scop
  - condiţională
  - concesivă
  - consecutivă

RAPORTURI SINTACTICE ÎN FRAZĂ ŞI EXPRIMAREA LOR

- Fişă recapitulativă -

A. RAPORT DE COORDONARE

- Se stabileşte între propoziţii de acelaşi fel; mai rar, între propoziţii secundare diferite, sau între o propoziţie secundară şi o parte de propoziţie.
- Se exprimă prin:

1. **JONCŢIUNE** - cu conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale coordonatoare:
   - COPULATIVE : **şi, nici** (nu numai, ci şi, atît ... cît şi)
     Eu **scriu**[1]/ şi **citesc**[2]/
   - ADVERSATIVE : **dar, iar, însă, ci.**
     Eu **scriu**[1]/, dar **nu citesc**[2]/
   - DISJUNCTIVE : **ori, sau, fie. Scrii**[1] **sau citeşti**[2]?/
   - CONCLUSIVE : **deci, aşadar, prin urmare.**
     Eu **citesc**[1]/, deci **ştiu**[2]/
2. **JUXTAPUNERE** - prin virgulă sau punct şi virgulă
   Eu **scriu**[1],/ **citesc**[2]/.

B. RAPORT DE SUBORDONARE

• Se stabileşte între propoziţii regente (principale sau secundare) şi subordonatele lor.

• Se exprimă prin:

1. **JONCŢIUNE** - se realizează prin:

- CONJUNCŢII ŞI LOCUŢIUNI CONJUNCŢIONALE SUBORDONATOARE: **că, să, dacă, fiindcă, deşi, deoarece, încît, chit că, din moment ce, pînă să.**
  Exemplu: Nu **merg**[1]/ fiindcă **sînt obosită**[2]/.
- PRONUME ŞI ADJECTIVE RELATIVE ŞI NEHOTĂRÎTE:**care, cine, ce, ceea ce, cît, oricare, oricine, orice, oricît.**
  Exemplu: **Nu ştiu**[1]/ **care vine**[2]/
- ADVERBE RELATIVE ŞI NEHOTĂRÎTE: **cînd, unde, cum, cît, oricînd, oriunde, oricît, oricum, încotro.**
  Exemplu: Eu **ştiu**[1]/ cînd **vii tu**[2]/.

ATENŢIE!

Pronumele şi adverbele relative şi nehotărîte au funcţie sintactică în propoziţia secundară pe care o introduc.

Exemplu: Eu **ştiu**[1]/ cine **vine**[2]/.

cine - în frază: element de subordonare

- în propoziţia nr. 2 CD: subiect, exprimat prin pronume relativ , caz nominativ

2. **JUXTAPUNERE** - prin virgulă: rar, la secundarele condiţionale aflate înaintea virgulei. Identificarea sensului este condiţionată de **INTONAŢIE.**

Exemplu: **Înveţi**[1]/, **ştii**[2]/. Dacă înveţi[1]/, **ştii**[2]/.

2 P
|
1 Cdt

Scanned with OKEN Scanner

3. **TOPICA** face distincţia între subiectivă şi predicativă cînd acestea două au regent comun: **este, înseamnă**. Exemplu: Dacă **înveţi**[1]/ **înseamnă**[2]/ că **ştii**[3]/

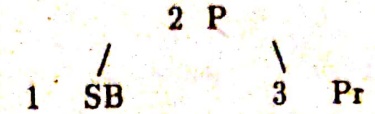

CORESPONDENŢA DINTRE PROPOZIŢIILE SUBORDONATE ŞI PĂRŢILE DE PROPOZIŢIE

Propoziţiile subordonate corespund părţilor de propoziţie.

De aceea, propoziţiile subordonate au denumiri corespunzătoare părţilor de propoziţie.

Între cele două categorii se stabilesc asemănări şi deosebiri, pe care le prezentăm mai jos.

CORESPONDENŢA
PĂRŢI DE PROPOZIŢIE. PROPOZIŢII SUBORDONATE

A. ASEMĂNĂRI

• **Echivalenţă funcţională**: orice propoziţie subordonată are funcţia părţii de propoziţie corespunzătoare.

• **Denumiri asemănătoare**: propoziţiile subordonate au denumiri derivate din denumirile părţilor de propoziţie echivalente.

B. DEOSEBIRI

1. În propoziţie se găsesc părţi principale care pot constitui singure o propoziţie.	Propoziţiile subordonate sînt toate dependente, secundare şi nu pot constitui singure o frază fără propoziţie principală.
2. Subiectul şi predicatul sînt părţi principale de propoziţie.	Propoziţiile subiectivă şi predicativă nu sînt principale, ci secundare, subordonate.
3. Predicatul verbal sau verbul copulativ (din structura predicatului nominal) nu au corespondenţă în planul frazei.	Propoziţia predicativă corespunde numelui predicativ din structura predicatului nominal.
4. Părţile de propoziţie puse împreună constituie o propoziţie.	Propoziţiile subordonate îmbinate între ele nu pot constitui o frază fără prezenţa unei propoziţii principale.
5. Subiectul este mai frecvent decît propoziţia subiectivă.	Propoziţiile secundare circumstanţiale condiţionale şi consecutive sînt mai frecvente decît complementele corespunzătoare.

Scanned with OKEN Scanner

SUBIECTUL. PROPOZIŢIA SUBIECTIVĂ

- Fişă recapitulativă -

SUBIECTUL

• Parte principală de propoziţie, care arată:

– cine face acţiunea exprimată prin predicatul verbal la diateza activă. **Elevul** scrie tema.
– cine suferă acţiunea exprimată de predicatul verbal exprimat prin verb la diateza pasivă. **Tema** este scrisă de elev.
– cine are însuşirea exprimată de predicatul nominal: **Elevul** este silitor.

• **Întrebări**: cine? ce?

A. SUBIECT EXPRIMAT

Felurile subiectului:

1. SIMPLU. Se exprimă prin:
   - **substantiv** (comun, propriu) caz N. **Izvorul** susură.
   - **substantiv** provenit prin articulare, din:
     - adjectiv: **Leneşul** mai mult aleargă.
     - verb participiu: **Cititul** dezvoltă imaginaţia.
     - adverb: **Binele** nu se uită niciodată.
     - pronume: În **sinea** mea i-am dat dreptate.
     - numeral: **Zecele** a fost nemeritat.
   - **pronume în cazul N**
     - personal: **El** a proiectat acest cartier.
     - de politeţe: **Dumneavoastră** îl admiraţi.
     - demonstrativ: **Acesta** va veni cu noi.
     - posesiv: **Al meu** învaţă.
     - interogativ: **Cine** cîntă?
     - relativ: Eu ştiu **cine** cîntă.
     - nehotărît: **Altul** va răspunde.
     - negativ: **Nimeni** nu lipseşte.
   - **numeral în caz N**
     - cardinal: **Doi** mă ajută.
     - ordinal: **Al doilea** este mai puternic.
   - **verb** la modurile:
     - infinitiv: **A citi** este instructiv.
     - supin: **De citit** este plăcut.
     - gerunziu: (numai după un verb reflexiv impersonal). Se aude **strigînd**.
   - **interjecţie** (numai dacă predicat este verbul **a se auzi**). Din ramuri se auzi: **cu-cu!**
2. MULTIPLU: **Elevii şi profesorii** pregătesc un spectacol.

Scanned with OKEN Scanner

B. SUBIECT NEEXPRIMAT

• INCLUS (cînd verbul predicat este la persoana I şi a II-a sg/pl): **Învăţ. Învеţi.**

• SUBÎNŢELES (cînd verbul predicat este la persoana a III-a). **Învaţă.**

• NEDETERMINAT. **Strigă** la fereastră.

TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE

• Subiectul stă înainte sau după predicat.

• NU se desparte prin virgulă de predicat.

ALTE ASPECTE

1. Propoziţii care nu pot avea subiect. Predicatele exprimate prin verbe impersonale ca sens şi unipersonale ca formă nu pot avea subiect. Exemple: **Plouă. Ninge. Se înnorează.**

2. Excepţii de la cazul subiectului:

• Substantiv în genitiv: **Ai casei** sînt la masă.

• Substantiv (pronume) precedat de prepoziţie: Au mai plecat **din oameni.**

• Substantiv precedat de prepoziţia **la**, sugerînd ideea de cantitate: Au venit **la copii**, de era sala plină!

• Pronumele relativ **cine, care**, în cazul genitiv, dativ, acuzativ. I-am explicat / **cui** m-a întrebat.

3. Subiect logic - subiect gramatical

• Frecvent, **subiectul gramatical** (cazul nominativ) coincide cu **subiectul logic** (arată cine face acţiunea). **Elevul** rezolvă problema.

• Uneori, subiectul gramatical nu coincide cu subiectul logic. Prezentăm situaţiile:

a) cînd predicatul este exprimat prin verb la **diateza pasivă** sau **reflexivă cu sens pasiv.**

Ex.:	**Problema**	este rezolvată	**de către elev**
	cine?		de către cine?
	SB gramatical, N		SB logic, caz Ac.
	suferă acţiunea		face acţiunea
			este un complement de agent

Ex.: Problemele grele se rezolvă de către elevii buni la matematică.

b) În construcţiile de tipul:

Mi	-	e	**foame**
Ţi	-	e	**sete**
Ne		e	**dor**
|		|	etc.
subiect logic, caz dativ		subiect gramatical, caz nominativ	

Scanned with OKEN Scanner

ASPECTE ORTOGRAFICE ŞI ORTOEPICE

I.

1. După un verb reflexiv cu sens pasiv, subiectul se va acorda:

CORECT	INCORECT
Se vor lua măsuri.	Se va lua măsuri.
Se vor stabili criteriile.	Se va stabili criteriile.

2. După un verb la participiu cu sens pasiv, în construcţie cu verbul **a trebui**, subiectul se acordă astfel:

CORECT	INCORECT
Trebuie luate măsuri.	Trebuie luat măsuri.
Trebuie stabilite direcţiile.	Trebuie stabilit direcţiile.
Trebuie precizaţi participanţii.	Trebuie precizat participanţii.

3. Este greşită folosirea prepoziţiei **pe** pe lîngă subiectul unui verb reflexiv cu sens pasiv.

CORECT	INCORECT
Să se premieze cîştigătorii.	Să se premieze pe cîştigători.
Să se pedepsească vinovaţii.	Să se pedepsească pe vinovaţi.

4. Este inutilă prezenţa pronumelui personal subiect pe lîngă un verb care are marcată persoana prin forma lui, atunci cînd nu intenţionăm o reliefare a subiectului.

RECOMANDABIL	NERECOMANDABIL
Mă numesc Ion Popescu.	Eu mă numesc Ion Popescu.
Sînt elev la Şcoala generală.	Eu sînt elev la Şcoala generală.
Am realizat o performanţă.	Eu am realizat o performanţă.

II. Evitaţi confuziile:

1. **Între subiect şi complement direct.** Cînd subiectul este exprimat prin substantive nume de neînsufleţite sau substantive nearticulate şi se află după predicat, se creează frecvent confuzia cu complementul direct.

Exemple: Urmează **explicaţia**. (ce? subiect)
Mă doare **capul**. (cine? subiect)

2. **Confuzia între subiect şi numele predicativ exprimat prin substantiv** se poate evita ştiind că:

- Subiectul va fi substantivul articulat; numele predicativ va fi substantivul nearticulat.

Tînărul este inginer.
subiect

- Subiect va fi considerat cuvîntul aşezat înaintea verbului copulativ; numele predicativ va fi cel care urmează verbului copulativ.

Pădurea este podoaba munţilor.
subiect

- Se va stabili subiectul în funcţie de acordul cu verbul copulativ:

Pădurile sînt podoaba munţilor.
subiect
Podoaba munţilor sînt **pădurile**.
subiect

Scanned with OKEN Scanner

3. **Confuzia subiectului cu apoziţia**

CORECT	INCORECT
Talentele Renaşterii, pictorii, sculptorii, poeţii, sînt cunoscute în toată lumea. (Acord corect cu subiectul **talentele.**)	Talentele Renaşterii, pictorii sculptorii, poeţii, sînt cunoscuţi în toată lumea. (Acord incorect cu apoziţia dezvoltată: **pictorii, sculptorii, poeţii.**)

4. **Confuzia între subiect şi un substantiv în vocativ**

SUBIECT	SUBSTANTIV ÎN VOCATIV
• arată cine face acţiunea: **Ionel** intră în casă. • între subiect şi predicat NU se pune virgulă.	• arată o chemare **Ionel**, intră în casă! • după substantiv în vocativ se pune virgulă.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

- Fişă recapitulativă -

• Propoziţie subordonată; are funcţia de subiect al propoziţiei regente.

• Condiţii în regentă: este cerută de un predicat exprimat prin verbe şi expresii verbale impersonale ca sens şi unipersonale ca formă, prin verbe personale, prin adverbe predicative.

• Se identifică după regent.

• **Predicate regente** care cer propoziţii subiective:

Predicate regente	Exemple:
• verbe impersonale ca sens şi unipersonale ca formă	• trebuie / să plec
• verbe reflexive impersonale	• se zice; se crede; se ştie; se presupune / că va pleca
• forme impersonale ale unor verbe personale precedate de pronume personale în caz. D sau Ac.	• îmi place / că sau să...; îmi convine / că sau să...; mă bucură / că sau să...; mă doare / că sau să...
• expresii verbale impersonale	• e rău / că ...; e uşor / să ...; e greu / că ...; e bine / că ...
• adverbele şi locuţiunile adverbiale predicative	• fireşte / că ...; desigur / că ...
• verbe pasive cu sens impersonal	• poate / că ...; probabil / că ...
• verbe personale, care, prin generalizare, au sens impersonal	• este scris / să ...; este hotărît / să ...
	• citeşte / cine ...; cîntă / care ...; rămîne / cine ...

Elemente de relaţie subordonatoare

• conjuncţii subordonatoare: **că, să, dacă, de, ca ... să.**

• pronume şi adjective relative şi nehotărîte: **care, cine, ce, ceea ce, oricine, oricare.**

• adverbe relative: **cînd, unde, cum.**

Scanned with OKEN Scanner

TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE: Stă înaintea sau după regentă şi NU se desparte prin virgulă: **SB R SB.**

PREDICATUL. PROPOZIŢIA PREDICATIVĂ

- Fişă recapitulativă -

PREDICATUL

- Parte principală de propoziţie, care arată:
  - o acţiune făcută de subiect (verb la diateza activă)
  - o acţiune suferită de subiect (verb la diateza pasivă)
  - o însuşire atribuită subiectului (predicatul nominal)
- **Întrebări:** a) ce face? b) ce acţiune suferă? c) ce este subiectul?

Felurile predicatului

I. **PREDICAT VERBAL.** Se exprimă prin:
- verb la mod personal, la diateza:
  - **activă:** Elevul **scrie** tema.
  - **pasivă:** Tema **este scrisă** de elev.
  - **reflexivă:** Elevul **se gîndeşte.**
- locuţiune verbală: Auzind-o, **a luat-o la sănătoasa.**
- interjecţie care sugerează o acţiune:
  Lupul **haţ!** pe ied de gît!
- adverbe şi locuţiuni adverbiale predicative (care nu admit verb copulativ pe lîngă ele). Cînd sînt urmate de conjuncţia **că** sau **să:**
  Poate / că ...; desigur / că ...; fireşte / că ...

II. **PREDICAT NOMINAL** (ce fel este, ce este, cum este al cui este subiectul?) Structură:
- verb copulativ: **a deveni, a fi, a părea, a însemna, a se face, a se preface, a ajunge, a arăta**
- nume predicativ, exprimat prin:
  - **substantiv, pronume** în cazurile:
    - nominativ: Radu este **elev.**
    - genitiv: Caietul este **al elevului.**
    - acuzativ cu prepoziţie: Uniforma este **de militar.**
  - **adjectiv** (sau participiu şi gerunziu acordat cu valoare adjectivală: Elevul este **silitor.** Caietul este **colorat.** Pîinea este **aburindă.**
  - **numeral:** El era **al doilea.** Cîştigul a fost **înzecit.**
  - **verb** la modurile:
    - infinitiv: A citi înseamnă **a şti.**
    - gerunziu: Omul părea **suferind.**
    - supin: Cartea este **de colorat.**
  - **adverb** întîlnit în expresii impersonale ca sens, impersonale ca formă: E **uşor,** e **greu,** e **bine** să înveţi.
  - **interjecţie:** Era **vai** de pielea lui!
- predicat nominal cu nume predicativ multiplu:
  Omul **era bun, blînd, înţelept şi vesel.**

Scanned with OKEN Scanner

TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE

- Predicatul stă înainte sau după subiect.
- NU se desparte prin virgulă de subiect.
- Verbul copulativ NU se desparte prin virgulă de numele predicativ.

ASPECTE ORTOGRAFICE ŞI ORTOEPICE

Evitaţi confuziile:

1. Confuzia între un predicat verbal la diateza pasivă şi un predicat nominal cu numele predicativ exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu.

Mod de verificare

Predicat verbal la diateza pasivă	**Predicat nominal** cu nume predicativ adjectiv provenit din participiu
Banca este **vopsită** de grădinar. • Predicatul exprimă o acţiune făcută de un complement de agent şi suferită de subiect. • Ce acţiune suferă subiectul?	Banca este **vopsită**. • Predicatul exprimă o însuşire a subiectului. • Ce fel este subiectul?

2. Confuzia între numele predicativ şi un complement direct

Mod de verificare

Nume predicativ	**Complement direct**
Ei sînt o **familie**. • Numele predicativ urmează după un verb copulativ.	Eu admir o **familie**. • Complementul direct este cerut numai de un verb tranzitiv.

3. Confuzia între numele predicativ şi un complement circumstanţial

Mod de verificare

Nume predicativ	**Complement circumstanţial**
Elevul este **corect**. (cum este elevul?) - însuşirea subiectului Tînărul a ajuns **fotbalist**. (ce a ajuns, a devenit?) arată însuşirea subiectului • Depind de un verb copulativ	Elevul scrie **corect**. (cum scrie?) - modul acţiunii Tînărul a ajuns pe **stadion**. (unde a ajuns?) arată locul acţiunii • Depind de un verb predicativ

ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL

- Fişă recapitulativă -

I. ACORDUL PREDICATULUI VERBAL LA DIATEZA ACTIVĂ ŞI REFLEXIVĂ

REGULĂ: Predicatul verbal exprimat prin verb la diateza activă şi reflexivă se acordă cu subiectul în **NUMĂR şi PERSOANĂ**. Exemplu: Constructorii proiectează un bloc nou.

Scanned with OKEN Scanner

SUBIECTUL este exprimat prin:	ACORDUL predicatului se face:	EXEMPLU	
		CORECT	INCORECT
1. Pronumele: **fiecare, nimeni, nici unul, nici una**, urmate sau nu de atribut la plural	pers. a III-a singular	Fiecare (dintre noi) are Fiecare (dintre voi) are Fiecare (dintre ei) are	
2. Substantivele cu sens colectiv la numărul singular: **echipaj, familie, grup, detaşament**	pers. a III-a singular	Echipajul s-a pregătit	... s-au pregătit
3. Subiectul la singular exprimat prin substantiv care exprimă o cantitate: **mulţime, majoritate, parte, jumătate, sfert** (urmate sau nu de atribut la numărul plural)	se preferă: **la singular** se admite: **la plural**	Majoritatea elevilor a venit Majoritatea elevilor au venit	
4. Subiect inclus urmat de determinanţii **toţi, mulţi, puţini**	pers. I plural pers. a II-a plural	Toţi ştim acest lucru Toţi ştiţi acest lucru	
5. Subiectul exprimat prin substantivele: **subsemnatul, expeditorul, semnatarul** (referitoare la vorbitor)	**se preferă:** pers. I singular	Subsemnatul declar ...	
6. Subiectul exprimat prin construcţia: **Unul dintre + substantiv plural + care**	pers. a III-a plural	Unul dintre elevii care au primit	care a primit
7. SUBIECT MULTIPLU - Format prin persoana I + a II-a + a III-a, are prioritate persoana I plural	pers. I plural	Noi şi voi am rezolvat problema	
- Format din persoana a II-a şi a III-a, are prioritate persoana a II-a plural	pers. a II-a plural	Tu şi el aţi rezolvat problema	
- Elementele subiectului multiplu în coordonare adversativă, de tipul: **nu ... ci...**	- acord cu termenul introdus de conjuncţia **ci**	Nu noi, ci voi aţi rezolvat ...	

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

SUBIECTUL este exprimat prin:	ACORDUL predicatului se face:	EXEMPLU	
		CORECT	ÎNCORECT
- Subiectul multiplu cu termenii la singular, în coordonare disjunctivă **sau, ori**	- acord la pers. a III-a singular	Ana sau Radu a rezolvat problema?	
- Subiectul multiplu cu termenii la singular, coordonaţi copulativ negativ prin **nici**	- acord la pers. a III-a singular - acord la pers. a III-a plural	Nici el nici ea n-a venit. Nici el nici ea n-au venit.	
- Subiectul multiplu (infinitive sau supine) cu predicatul verbal sau nominal impersonal	predicatul rămîne la singular	A citi şi a scrie este util.	

II. ACORDUL PREDICATULUI VERBAL LA DIATEZA PASIVĂ

REGULĂ: PREDICATUL VERBAL exprimat prin verb la DIATEZA PASIVĂ se acordă cu subiectul astfel:

- verbul auxiliar **a fi** se acordă cu SUBIECTUL în NUMĂR şi PERSOANĂ.
- participiul verbului de conjugat se acordă cu SUBIECTUL în GEN şi NUMĂR

Exemple:

Eu am fost lăudat(ă).	Noi am fost lăudaţi(e).
Tu ai fost lăudat(ă).	Voi aţi fost lăudaţi(e).
El a fost lăudat(ă).	Ei au fost lăudaţi(e).
Ea a fost lăudat(ă).	Ele au fost lăudaţi(e).

III. ACORDUL PREDICATULUI NOMINAL ADJECTIVAL

AMINTIŢI-VĂ:

STRUCTURA PREDICATULUI NOMINAL: verb copulativ şi nume predicativ (care poate fi: adjectiv, substantiv, pronume, numeral, verb, interjecţie)

- **verbul copulativ** se acordă cu **subiectul** în NUMĂR şi PERSOANĂ
- **adjectivul** cu funcţie de **nume predicativ** se acordă în GEN, NUMĂR şi CAZ; acordul se realizează şi în absenţa verbului copulativ

Exemplu: Floarea era gingaşă şi parfumată.

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul este exprimat prin:	Acordul predicatului se face astfel:	Exemplu:
1. Subiect simplu	• **verbul copulativ** se acordă în număr şi persoană • **numele predicativ** se acordă în gen, număr, caz.	Elevul este atent. Eleva este atentă. Elevii sînt atenţi. Elevele sînt atente.
2. Elementele subiectului multiplu sînt:	ACORDUL ÎN GEN CU SUBIECTUL MULTIPLU: numele predicativ se acordă cu subiectul în:	
	NR.: plural **GEN**	
a) nume de fiinţe: M + F M + N	acord în masculin	Băieţii şi fetele sînt silitori. Copiii şi animalele sînt neobosiţi.
b) nume de fiinţe şi de lucruri	acord în genul numelui de fiinţă	Poeziile şi autorul lor erau vestiţi.
c) nume de lucruri: N + F	acord în forma comună de plural: n.f.	Guma şi creionul sînt colorate.
M sg. + F (sg., pl.)	acord în forma comună de plural f.n.	Bocancul şi gheata (ghetele) sînt curate.
M pl. + F (sg., pl.)	acord în genul subiectului mai apropiat	Bocancii şi ghetele sînt curate. Ghetele şi bocancii sînt curaţi.
M sg. + N (sg., pl.)	acord în genul neutru	Bocancul şi şiretul (şireturile) lui sînt rupte.
M pl. + N sg.	acord în genul masculin	Bocancii şi şiretul sînt rupţi.
M pl. + N pl.	acord în genul subiectului mai apropiat	Bocancii şi şireturile sînt rupte. Şireturile şi bocancii sînt rupţi.

Scanned with OKEN Scanner

De reţinut:

SUBIECTUL	ACORD se face în:	EXEMPLU	
		CORECT	GREŞIT
1. Subiect unic la singular, urmat de mai multe atribute adjectivale sau prepoziţionale coordonate	persoana a III-a singular	Aspectul îngrijit şi atrăgător îl **face** plăcut . Dezvoltarea ştiinţei şi culturii **impune**.	îl **fac** **impun**
2. Subiect unic la singular urmat de atributele (participii) **reunit, corelat, alăturat** + complementele acestora	persoana a III-a	Constatarea mea reunită cu afirmaţia ta **duce** la concluzia ...	**duc**
3. Subiect unic la singular urmat de complement circumstanţial de mod comparativ introdus prin **ca şi**	persoana a III-a singular	Elevul, ca şi colegul lui, a **rezolvat** corect.	**au rezolvat**
4. Subiectul exprimat prin pronume la pluralul politeţii sau al modestiei (dacă se adresează unei singure persoane)	Predicat nominal ori verbal la pasiv acord: • verbul copulativ ori auxiliar la plural • numele predicativ sau participiul la singular	Dumneavoastră sînteţi **amabil** să-mi spuneţi. Dumneavoastră aţi fi fost **premiată** de juriu.	amabili amabile premiate
5. În construcţiile: **în ceea ce, în ce** + verbul **a privi** + complemente la plural	acord în persoana a III-a singular	În ceea ce **priveşte** problemele discutate În ce **priveşte** banii.	privesc privesc

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

• Propoziţie subordonată. Are funcţia de **nume predicativ** al unui verb copulativ din propoziţia regentă.

Scanned with OKEN Scanner

• **Condiţii în regentă**: Propoziţia predicativă este cerută de o regentă care are { – subiect sau propoziţie secundară subiectivă; – verb copulativ: **a deveni, a fi, a părea, a se face, a se preface, a însemna, a ajunge, a arăta**

• Se identifică după verbul copulativ regent.

• ELEMENTE DE RELAŢIE SUBORDONATOARE
- conjuncţii subordonatoare: **că, să, dacă, de**
- adverbe relative: **cînd, unde, cum**
- pronume şi adjective relative: **care, cine, ce, cît, ceea ce**

• **TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE.** Propoziţia predicativă stă frecvent după regentă şi nu se desparte prin virgulă de aceasta.

Pr R Pr

• **ATENŢIE!** Verbele **a fi, a însemna** au şi valoare impersonală şi copulativă şi, ca atare, cînd formează **singure** corpul regentei, vor cere secundară subiectivă şi secundară predicativă, ca în formula:

2 P

Dacă înveţi,[1] / înseamnă [2] / că ştii[3] / 1 SB 3 Pr

ATRIBUTUL. PROPOZIŢIA ATRIBUTIVĂ

- Fişă recapitulativă -

ATRIBUTUL

• parte secundară de propoziţie. **Regent**: substantiv, pronume, numeral.

• **Întrebare**: care? ce fel? cîţi? al, a, ai, ale cui?

CLASIFICARE

A. DUPĂ FORMĂ

Felul atributului	Se exprimă prin:	Exemple
1. ATRIBUT ADJECTIVAL	ADJECTIV acordat cu regentul în gen, număr, caz:	
	• adjectiv propriu-zis	El este un elev **silitor**.
	• adjectiv pronominal	
	- demonstrativ	**Acest** elev scrie.
	- posesiv	Colegul **meu** scrie.
	- de întărire	Eu **însămi** scriu
	- relativ	Eu ştiu **care** elev scrie.
	-interogativ	**Care** elev scrie?
	- nehotărît	**Fiecare** elev scrie.
	- negativ	**Nici un** elev nu lipseşte.
	• participiu adjectivizat	Mănînc cireşe **coapte**.
	• gerunziu acordat	Oxigen în stare **născîndă**.
	• numeral cu valoare de adjectiv	**Doi** elevi cîntă.

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

Felul atributului	Se exprimă prin:	Exemple
2. ATRIBUT SUBSTANTIVAL	SUBSTANTIV • genitival - substantiv în cazul genitiv	Caietul **elevului** este corect.
	• prepoziţional - substantiv în cazul genitiv, acuzativ, dativ cu prepoziţie	Caietul **din faţa elevului** este nou. Uniforma **de elev** este nouă. Rezolvarea **conform indicaţiilor** a fost corectă.
	• adnominal (în dativ) - substantiv în dativ regent: substantiv nearticulat	Preot **deşteptării** noastre. (M. Eminescu)
	• apoziţie - neacordată: raport de echivalenţă semantică cu regentul; stă în cazul nominativ	Îi explic lui Ion, **elevul**.
	- acordată: în acelaşi caz cu substantivul regent	Îi explic lui Ion, **elevului**.
	- neizolată: nu se desparte prin virgulă de regent	Inginerul **Popescu** a proiectat un bloc.
	- izolată: se desparte prin virgulă de regent	Colegul meu, **Ion**, scrie.
	- simplă: se exprimă printr-un singur substantiv	Ion, **elevul**, a luat premiul I.
	- dezvoltată: se exprimă printr-un grup de cuvinte	Constantin Brâncuşi, **vestitul creator al Coloanei infinite**, este originar din Gorj.
3. ATRIBUT PRONOMINAL **Atenţie!** are caz propriu.	PRONUME în G, A, D - personal - demonstrativ - relativ - nehotărît - negativ	Cartea **lui** (G) este nouă. Datoria **fiecăruia**. Patria-**mi** iubită o cînt. Scrisoarea **de la tine** (A) a sosit. Copil **al nimănui**.

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

Felul atributului	Se exprimă prin:	Exemple
4. ATRIBUT VERBAL	VERB la modurile: - infinitiv - supin - gerunziu	O stăpînea dorința **de a citi**. Am o carte **de colorat**. Ordine **(des)crescîndă**.
5. ATRIBUT ADVERBIAL	ADVERBE - de loc - de timp - de mod	Casa **de acolo** este a bunicului. Oamenii **de pretutindeni**. Plecarea **pe neașteptate** l-a neliniștit.
6. ATRIBUT INTERJECȚIONAL	INTERJECȚIE ȘI ONOMATOPEE	Strigătul **bravo!** se auzea de pretutindeni.

B. DUPĂ LEGĂTURA CU ELEMENTUL REGENT

Felul atributului	Caracteristici în pronunțare și scriere	Exemple
1. ATRIBUT IZOLAT	• regent frecvent: nume propriu sau pronume personal; • legătura slabă cu regentul; • se izolează prin virgulă de regent; • adesea se află înaintea regentului și departe de el; • intonație marcată prin pauză; • nu este absolut necesar în comunicare.	**Mai sfios**, copilul stătea deoparte.
2. ATRIBUT NEIZOLAT	• legătura cu regentul este strînsă; • este absolut necesar în comunicare; • nu se desparte prin virgulă de regent.	Va cînta un pianist **vestit**.

ACORDUL ATRIBUTULUI ADJECTIVAL CU REGENTUL SĂU

REGULĂ: Atributul adjectival se acordă în gen, număr și caz cu substantivul (pronumele) regent.

Exemplu: Carte **interesantă**. Cărți **interesante**.

Scanned with OKEN Scanner

Detalierea aspectelor

ACORD	ASPECTE	EXEMPLE
Acordul în caz	• Dificultatè la cazul genitiv şi dativ	Ochii fetei **frumoase**... I-am dat fetei **frumoase**...
Acordul în gen	• Situaţile sînt la fel ca la numele predicativ exprimat prin adjectiv.	Consultaţi fişa **ACORDUL NUMELUI PREDICATIV ADJECTIVAL**
Acordul în număr	• Un substantiv la plural poate fi determinat de mai multe adjective la singular. • Două substantive la singular pot fi determinate de un adjectiv la plural care se referă la ambele substantive.	Limbile **română, franceză, italiană, spaniolă** sînt de origine latină. Intonaţia şi gestica lui **remarcabile** atrăgeau atenţia.

TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE

TOPICĂ • Atributul stă în mod frecvent după regent.
• Stă înaintea regentului, cînd se insistă din raţiuni stilistice asupra semnificaţiei atributului.

PUNCTUAŢIE • Atributul neizolat (determinativ) **NU** se desparte prin virgulă.
• Se desparte prin virgulă atributul izolat (explicativ).

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

• Propoziţie subordonată. Are funcţia de atribut al unui substantiv sau pronume din propoziţia regentă.
• **Regent**: substantiv, pronume. **Întrebare**: care? ce fel?
• Se identifică după regent.

Element de relaţie	Regent necesar	Exemplu
• pronume şi adjective relative: **care, cine, ce, cît** • adverbe relative: - **cînd**	• orice substantiv - substantiv care semnifică timpul: **ora, clipa, ziua, anul, timpul**	Admir elevul / care învaţă. Îmi amintesc de clipa / cînd te-am întîlnit.

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

Element de relaţie	Regent necesar	Exemplu
- **unde**	- substantiv care semnifică locul: **casa, şcoala, oraşul, satul, parcul**	Am văzut şcoala / unde am învăţat.
- **cum**	- substantiv care semnifică modul: **felul, modul, chipul**	Admir felul / cum reciţi.
• conjuncţii: **că, să, dacă**	• substantive abstracte: **întrebarea, speranţa, ideea, hotărîrea, convingerea**	Am luat hotărîrea / să organizăm o excursie.

• **TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE.** Atributiva se poate despărţi, sau nu, prin virgulă, de regenta ei. Locul atributivei este după elementul regent:

_____ R/, __At__

COMPLEMENTUL DIRECT. COMPLETIVA DIRECTĂ

- Fişă recapitulativă -

COMPLEMENTUL DIRECT

• Parte secundară de propoziţie. **Regent**: verb tranzitiv (a şti, a spune, a întreba, a citi ...) locuţiunea verbală, interjecţie cu caracter tranzitiv.

• **Întrebare**: pe cine? ce? Se substituie în general, prin: **pe cineva, ceva.**

• SE EXPRIMĂ PRIN:

- substantiv, pronume, numeral, în cazul acuzativ:
  - cu prepoziţia **pe**: Îl laud **pe Ion.**
  - fără prepoziţie: Laud **elevul.**
- verb la
  - infinitiv: El începe **a cînta.**
  - gerunziu: Aud **strigînd.**
  - supin: Am terminat **de desenat.**
- interjecţie: Mergea strigînd **ura!**

• RELUAREA ŞI ANTICIPAREA complementului direct prin pronumele personale neaccentuate în cazul acuzativ.

- **Reluare**: Pe Radu **l**-am chemat.
- **Anticipare**: **L**-am chemat pe Radu.

• **TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE**: Stă înainte sau după regent. Înaintea regentului se desparte, sau nu, prin virgulă.

• VERBE CU DOUĂ COMPLEMENTE DIRECTE: (**pe cineva, ceva**): a anunţa, a avertiza, a înştiinţa, a vesti, a întreba, a învăţa, a sfătui, a ruga, a trece.

• COMPLEMENT INTERN: este un complement "direct" exprimat prin substantiv care are aceeaşi rădăcină cu verbul regent tranzitiv sau intrazitiv.
Exemple: a scrie **o scrisoare**, a juca **un joc**, a cînta **un cîntec**, a dormi **un somn agitat**, a-şi trăi **traiul.**

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ

- Propoziţie subordonată. Are funcţia de complement direct al unui verb tranzitiv din regentă. **Regent**: verb tranzitiv.
- Întrebare: **pe cine? ce?** Se substituie prin: **pe cineva, ceva.**
- Se identifică după regent şi după întrebare.
- Verbe tranzitive care cer completivă directă: **a citi, a desena, a expune, a întreba, a învăţa, a răspunde, a rezolva, a scrie, a spune, a şti, a zice** ... etc.
- ELEMENTE DE RELAŢIE SUBORDONATOARE
- pronume şi adjective relative: **care, cine, ce, cît, ceea ce** şi nehotărîte: **oricine, oricare, orice.**
- adverbe relative: **cînd, unde, cum, cît.**
- conjuncţii: **că, să, dacă, de, ca ... să.**
- TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE: Stă înainte sau după regentă. Cînd se află înainte se desparte prin virgulă de regentă: CD, R CD.

COMPLEMENTUL INDIRECT. COMPLETIVA INDIRECTĂ

- Fişă recapitulativă -

COMPLEMENTUL INDIRECT

- Parte secundară de propoziţie. **Regent**: verb, locuţiune verbală, interjecţie cu valoare verbală. **Întrebare**: despre, la, în ... cine? ce? cui? Se substituie prin: **despre, la, în ... cineva, ceva, cuiva.**

SE EXPRIMĂ PRIN:

- substantiv, pronume, numeral în cazul:
  - acuzativ cu prepoziţie: Vorbesc **despre elevi.**
  - dativ: Explic **elevilor.**
  - genitiv cu prepoziţie sau locuţiune prepoziţională: Au luptat **contra duşmanilor.**
- adjectiv cu prepoziţie: **Din roşu**, a devenit palid.
- verb la:
  - infinitiv: Era bucuros **de a-l vedea.**
  - supin: Mă pricepeam **la desenat.**
  - gerunziu: Nu ostenea **citind** poezii.
- Reluarea şi anticiparea complementului indirect prin pronumele personal neaccentuat în cazul dativ:
  - Reluare: Bunicului **i**-am spus.
  - Anticipare: **I**-am spus bunicului.
- **TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE**: Stă înainte sau după regent. Aflat imediat după regent. **NU** se desparte prin virgulă. Înainte de regent, se desparte, sau nu, prin virgulă.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

- Propoziţie subordonată. Are funcţia de complement indirect pe lîngă un verb din regentă. **Regent**: verb, adjectiv, interjecţie. **Întrebare**: despre, în, la ... cine?, ce?, cui? Se substituie prin: **despre, în, la ... cineva, ceva, cuiva.**

Scanned with OKEN Scanner

• Verbe care cer completivă indirectă: **a se bucura, a se feri, a se gîndi, a se mira, a se mîndri, a se strădui, a se teme ...**

• ELEMENTE DE RELAŢIE SUBORDONATOARE

• pronume şi adjective relative: **care, cine, ce, cît, ceea ce.**

• adverbe relative: **cînd, unde, cum, cît.**

• conjuncţii: **că, să, dacă, de.**

• TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE: Stă înainte sau după propoziţia regentă. Cînd se află înainte, se desparte prin virgulă de regentă: Ci , R Ci .

COMPLEMENTUL DE AGENT ŞI SUBORDONATA COMPLETIVĂ DE AGENT

- Fişă recapitulativă -

COMPLEMENTUL DE AGENT

• Parte secundară de propoziţie. Regent: verb la diateza pasivă sau reflexiv pasiv, verb la paricipiu. **Întrebare:** de (către) cine? ce? Se substituie prin: **de (către) cineva (ceva).**

• Arată: cine face acţiunea verbului la diateza pasivă sau la participiu. Constituie subiectul logic al unei propoziţii cu predicatul - verb la diateza pasivă.

• Se exprimă prin: substantiv, pronume, numeral, în cazul acuzativ, cu prepoziţia **de, de către.** Problema este rezolvată **de elev.** Cad frunzele bătute **de vînt.**

• TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE: Stă înainte şi după regentă. Nu se desparte prin virgulă de acesta.

• Propoziţie subordonată: are funcţia unui complement de agent pe lîngă un verb din regentă.

• Regent: verb la diateza pasivă sau reflexiv pasiv, verb la participiu.

• Întrebare: de (către) cine? ce?

• Elemente de relaţie subordonatoare: **de (către) cine, de către care, (oricine, oricare, orice, ce).**

• TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE: stă înainte şi după regentă. Cînd se află înainte, se desparte prin virgulă.

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

• Parte secundară de propoziţie; însoţeşte un verb, exprimînd o caracteristică (sau o acţiune) simultană cu acţiunea verbului şi referindu-se la un substantiv (pronume) cu funcţie sintactică de subiect sau de complement direct; deci este o parte secundară de propoziţie cu dublă subordonare: faţă de verb şi faţă de substantiv (pronume). Exemplu: Şoimaru stătu în loc **zîmbind.** (M. Sadoveanu - **Neamul Şoimăreştilor**)

• Elementul predicativ suplimentar se exprimă prin: substantiv, pronume, numeral, cu sau fără prepoziţie, adjectiv, verb la modul infinitiv sau gerunziu.

Scanned with OKEN Scanner

Reflectaţi şi asupra următoarelor feluri de complemente şi de propoziţii circumstanţiale:

I. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL INSTRUMENTAL. PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ INSTRUMENTALĂ

A. Complementul circumstanţial instrumental - partea secundară de propoziţie care arată instrumentul sau mijlocul prin care se realizează acţiunea. Determinînd verbe la moduri personale şi nepersonale, indică:

- **instrumentul propriu-zis:**
  - Ea coase **cu acul**.
  - El scrie **cu creionul**.
  - Mergînd **cu maşina**, ajungem mai repede.
  - Azi am lecţie de cîntat **la vioară**.
- **mijlocul:**
  - A izbutit **datorită perseverenţei** lui.
  - A doborît recordul **prin antrenamente** numeroase.

Se exprimă prin:

1. **substantive** sau **substitute** ale substantivelor în cazul **genitiv, dativ** şi **acuzativ:**

a) În cazul **genitiv** precedat de locuţiunile prepoziţionale **pe baza, de pe urma, cu ajutorul:**

- A cîştigat **pe baza inteligenţei** sale deosebite.
- Apa se încălzeşte **cu ajutorul** focului.
- Trăieşte **de pe urma averii** moştenite.

b) În cazul **dativ** precedat de prepoziţiile **datorită, graţie, mulţumită:**

- A reuşit la concurs **datorită consecvenţei** în pregătire.
- S-a clasat prima, **graţie frumuseţii** ei.
- **Mulţumită lor** a participat la concurs.

c) În cazul **acuzativ** precedat de prepoziţiile **cu, din, dintre, după, fără, în, la, prin, printre:**

- Auzim **cu urechile** şi vedem **cu ochii**.
- Cîntă **din fluier**.
- Pachetul l-a trimis **prin poştă**.
- Eleva cîntă frumos **la pian**.
- Mănîncă **fără furculiţă**.
- Bate tare **în tobă**.

2. Verbe la modurile **infinitiv** şi **gerunziu:**

a) **La infinitiv:**

- Şi-a format deprinderi de muncă intelectuală **prin a studia** zilnic.

b) **La gerunziu:**

- Reuşeşti la examen **citind** mult.

Scanned with OKEN Scanner

B. **Propoziţia circumstanţială instrumentală** arată mijlocul prin care se realizează acţiunea verbului din regentă.

Se introduce prin pronume relative - **ce, cît, ceea ce** - precedate de prepoziţiile: **cu , din, prin.**

Trăia din ceea ce rămînea de la sora ei.

Cu cîtă ştiinţă ai, poţi reuşi la concurs.

II. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL SOCIATIV ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ SOCIATIVĂ

A. **Complementul sociativ** - partea secundară de propoziţie care însoţeşte subiectul sau obiectul în realizarea unei acţiuni.

a) **Subiectul:**

- Zilele de iarnă au venit cu **frig** şi zăpadă.
- Sora mea a plecat cu **mama** la Sinaia.

b) Obiectul:

- Pe Elena am văzut-o ieri pe stradă cu **fratele** ei.
- Pe mama am văzut-o duminică la cinematograf cu **fiul** ei.

Se exprimă printr-un substantiv (sau substitut al substantivului) cu ajutorul **prepoziţiilor - cu, fără** - sau al **locuţiunilor prepoziţionale - împreună cu, laolaltă cu, la un loc cu, cu tot cu :**

- Locuieşte **laolaltă cu părinţii** mei.
- Cartea am pus-o pe masă **la un loc** cu caietul.
- El merge **împreună cu colegii** la mare.

ATENŢIE! Complementul sociativ poate deveni subiect, în unele situaţii. Verbul este la numărul plural; prepoziţia cu are rol de conjuncţie:

- Elevii **cu profesorii** au plecat în excursie.
- Mama şi **cu tata** mi-au cumpărat cărţi.

Dar în exemplele:

- **Cu toţii** am venit.
- Am fost de acord **cu toţii.**

Cu toţii este complement sociativ.

B. **Propoziţia circumstanţială sociativă** arată cine însoţeşte subiectul sau obiectul din propoziţia regentă în realizarea acţiunii.

Se introduce prin **pronume relative - cine, ce, cît, ceea ce; nehotărîte - oricine, orice, oricît** - precedate de prepoziţia **cu** sau de locuţiunea prepoziţională **împreună cu.**

- Merge pe stradă **cu cine** îi place.
- A rămas **cu ce** a putut să salveze din foc.
- Vorbea **împreună cu cine** îi ieşea în cale.
- Porneşte la drum **cu oricine** îi iese în cale.

III. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE RELAŢIE ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE RELAŢIE

A. **Complementul de relaţie** - partea secundară de propoziţie care arată obiectul la care se referă o acţiune sau o însuşire. Determină verbe, adjective şi adverbe.

Scanned with OKEN Scanner

a) Pe lîngă un **verb** indică obiectul la care se referă acţiunea:
- **Relativ la sosirea mea**, te voi anunţa la timp.
- **De vorbit** vom mai vorbi.

b) Pe lîngă un **adverb** -indică o însuşire la care se referă o caracteristică:
- Lucrez la un manuscris greu **de descifrat**.
- Aceasta este o carte imposibil **de citit**.

c) Pe lîngă un **adjectiv** - indică obiectul la care se referă o calitate sau o însuşire:
- Mihnea este înalt **de statură**.
- Vecinul meu este priceput **la toate**.

Se exprimă prin :

a) **Substantiv** (sau pronume) precedat totdeauna de prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale, în funcţie de care poate fi în cazul:
- **Genitiv**: asupra, în privinţa, din punct de vedere, din partea, în cazul, sub raportul.
  - **În privinţa examenelor** vom mai vedea.
  - **Din punctul de vedere al conţinutului**, cartea este remarcabilă.
- **Acuzativ**: de, în, la, după, cu privire la, referitor la, în materie de, cît pentru, cît despre.
  - El este isteţ **la minte**.
  - **Referitor la aceasta**, vom mai discuta.

b) **Adjectivul** - precedat întotdeauna de prepoziţia **de**
- El este cît pomul **de înalt**.
- Nu o întrece nimeni **de harnică**.

c) **Adverbul** - fără prepoziţii, cu prepoziţia **de** sau cu locuţiunile prepoziţionale: din punct de vedere, sub raport:
- **De bine**, o duce bine.
- **Din punct de vedere artistic**, opera este realizată.

d) **Verbul** - poate fi la **infinitiv** sau la **supin**.
- **De urat** am mai ura.
- Problema este interesantă **de a fi reţinută**.

Pentru identificare se poate înlocui prepoziţia sau locuţiunea prepoziţională cu **în ceea ce priveşte:**
- Cu privire la examen, nu s-a vorbit nimic./ În ceea ce priveşte examenul, nu s-a vorbit nimic.
- Tînărul era interesat în a cîştiga./ Tînărul era interesat în ceea ce priveşte cîştigul.

B. **Propoziţia circumstanţială de relaţie** - determină adjective şi verbe, arătînd obiectul la care se referă sau se limitează o acţiune sau o însuşire.

Se introduce prin: **conjuncţii** - că, dacă, să; **pronume relative** - ce, ceea ce precedate de prepoziţii. Este mai puţin reprezentată.
- **Dacă e vorba** să plec, şi mîine plec.
- Astăzi, **în ceea ce priveşte îmbrăcămintea**, moda s-a schimbat.

Scanned with OKEN Scanner

• **În ceea ce priveşte conţinutului referatului**, nu am avut nimic de completat.

IV. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL OPOZIŢIONAL ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ OPOZIŢIONALĂ

A. **Complementul circumstanţial opoziţional** - partea secundară de propoziţie care desemnează obiectul sau acţiunea căruia i se opune un alt obiect sau acţiune. Presupune doi termeni: unul care se opune şi cel căruia i se opune.

Termenul care se opune poate fi:

a) **Subiect**:

• El a plecat **în locul ei**.

• Se găseau peste tot portocale **în loc de mere**.

b) **Nume predicativ**: **În loc de profesor** s-a făcut medic.

c) **Complement**: **În loc de discuri** a cumpărat nişte cărţi.

d) **Predicat**: **În loc de a studia**, se joacă.

Complementul se exprimă prin:

a) **Substantiv sau un substitut al substantivului**, cînd termenul care se opune este tot un substantiv sau un substitut al substantivului.

Se construieşte cu ajutorul locuţiunilor prepoziţionale:

- **genitiv**: în locul + un substantiv

• Eu am venit **în locul fratelui** meu.

- **acuzativ**: în loc de, drept + un substantiv

• Tu, **drept răspuns**, îmi pui o problemă.

b) **Verb**, la modul infinitiv însoţit de locuţiunea prepoziţională **în loc de**, cînd termenul de opoziţie este tot verb:

• **În loc de a pleca**, s-a hotărît să mai rămînă un timp.

B. **Propoziţia circumstanţială opoziţională** - se corelează prin opoziţie cu un termen din propoziţia regentă (subiect, predicat, nume predicativ, element predicativ suplimentar, complement).

În funcţie de conţinutul raportului de opoziţie şi după elementele de relaţie specifice se pot identifica două tipuri de subordonate opoziţionale:

1) **Opoziţionale ireale** - cînd faptul exprimat nu se realizează. **Se introduc** prin locuţiunile conjuncţionale **în loc să, fără (ca) să** (mai rar).

• **În loc să meargă la şcoală**, s-a dus la film.

• **În loc să vină miercuri** a venit joi.

• Vulcanul a izbucnit cu furie, **fără ca oamenii să mai poată face ceva**.

2) **Opoziţionale reale** - cînd faptul exprimat se realizează în opoziţie cu cel din regentă.

Se introduc prin conjuncţia: **dacă**; adverbe relative - **unde, cînd**; locuţiuni conjuncţionale - **în timp ce, în vreme ce, pentru ca să**.

• **Dacă el era cel mai bun la română**, tu erai cel mai bun la matematică.

• **Unde pînă mai ieri era un anonim**, astăzi a devenit campion.

• **În timp ce vara ziua este mai lungă**, iarna este mai scurtă.

• **Cînd nimeni nu te bagă în seamă** , el, dimpotrivă, te consideră cineva.

ATENŢIE: În structura opoziţionalelor, adverbele **relativ-interogative unde şi cînd** îşi pierd valoarea de adverbe relative, devenind **conjuncţii**, fără a mai îndeplini o funcţie sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

V. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL CUMULATIV ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ CUMULATIVĂ

A. **Complementul circumstanţial cumulativ** - parte secundară de propoziţie care cumulează un fapt exprimat de altcineva. În raportul cumulativ sînt implicaţi totdeauna doi termeni: **un cumulant**, în calitate de complement cumulativ şi un **cumulat**, în calitate de subiect, predicat, nume predicativ, element predicativ suplimentar, complement.

a) **Subiectul**:
- **În afară de el** au mai fost premiaţi şi **alţii**.
- **Pe lîngă premii** li s-au oferit şi **bani**.

b) **Predicatul**:
- **Pe lîngă absenţe** multe, nici **nu înveţi** serios.

c) **Nume predicativ**:
- **În afară de istoric** literar, Lovinescu a fost **un talentat critic**.

d) **Element predicativ suplimentar**:
- **Pe lîngă asta** a mai plecat şi **supărat**.

e) **Complement**:
- **În afară de metrou** se poate merge şi **cu troleibuzul**.

Complementul circumstanţial cumulativ se exprimă printr-un **substantiv sau un substitut** al substantivului; **prin verbe** la modul infinitiv precedate de locuţiuni prepoziţionale: **în afara, în afară de, pe lîngă** - în corelaţie cu adverbul **mai**.
- **În afară de Lucian Blaga** l-am studiat şi pe I. Barbu.
- **Pe lîngă frumuseţe** îţi mai trebuie şi minte.

Funcţia cumulativă mai poate fi pusă în valoare şi cu ajutorul prepoziţiilor: **între şi printre**; locuţiunilor adverbiale: **în plus, pe deasupra**.
- **Printre** alte **drepturi** , a fost reţinut şi cel la învăţătură.
- **Pe deasupra**, mai era şi rău.
- **În plus**, era un mare pasionat de sport.

B. **Propoziţia circumstanţială cumulativă** - arată faptul care cumulează ideea exprimată de propoziţia regentă referitoare la un obiect, la o acţiune sau la însuşire:

a) Un obiect:
- **După ce că şi-a vîndut întreaga bibliotecă**, acum îşi vinde şi manuscrisele pe care le-a procurat greu.

b) O acţiune:
- **Pe lîngă că este silitor**, îşi ajută şi colegii la nevoie.
- **După ce că nu este atent**, mai şi vorbeşte.

c) O însuşire:
- **După ce că n-a scris nimic toată ziua**, a mai plecat şi supărat.
- **Pe lîngă că este frumos**, este şi harnic.

Se introduce prin locuţiunile conjuncţionale: **după ce că, în afară că, pe lîngă că, nu numai că** în corelaţie cu adverbele: **mai, şi, dar, apoi** pe lîngă termenii cumulaţi din propoziţia regenta:
- **După ce că plouă**, mai bate şi vîntul.
- **Pe lîngă că era înalt**, apoi mai era şi bine făcut.

Locuţiunea conjuncţională **nu numai că** în corelaţie cu **dar nici** serveşte ca mijloc de construcţie a subordonatelor cumulative dependente de o regentă negativă: **Nu numai că nu vorbeşte**, dar nici nu aude bine.

Scanned with OKEN Scanner

VI. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE EXCEPŢIE ŞI PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE EXCEPŢIE

A. **Complementul circumstanţial de excepţie** - desemnează obiectul sau faptul care se exceptează în raport cu subiectul, cu numele predicativ sau cu complementul:

a) **Excepţia în raport cu subiectul:**

- **În afară de tine**, nu a mai venit nimeni.
- **Cu excepţia lui Vasilescu**, toţi elevii şi-au făcut temele.

b) **Excepţia în raport cu numele predicativ:**

- El era mulţumit **cu excepţia unui** singur **fapt**.

c) **Excepţia în raport cu complementul:**

- **În afară de mare**, în altă parte nu mai merge.
- **În afara unui răspuns** simplu, altceva n-a mai primit.

Se exprimă printr-un **substantiv** sau un substitut al substantivului, **un adjectiv, un verb la infinitiv** precedate de locuţiunile prepoziţionale: **în afara, în afară de, cu excepţia** sau de adverbul **decît**.

a) În cazul în care prepoziţia este afirmativă, complementul de excepţie se corelează cu pronumele şi adjectivele nehotărîte: **oricine, orice, oricare, fiecare, tot** sau cu adverbele nehotărîte: **oricînd, oriunde, oriîncotro**.

- **În afară de el**, oricine poate să vină.
- Am acceptat toate propunerile, **cu excepţia celor formulate** de tine.
- **În afară de marţea viitoare**, oricînd voi putea veni.

b) În cazul în care propoziţia este negativă, complementul de excepţie se corelează cu pronumele sau adjectivele negative sau nehotărîte: **nimeni, nimic, nici, altcineva, altceva**; cu adverbele negative sau nehotărîte: **niciodată, nicăieri, altundeva**.

- **În afară de mine**, nimeni n-a mai fost.
- **În afară de caiete**, n-am mai cumpărat nimic.
- **În afară de stadion**, nicăieri nu l-am mai văzut.

B. **Propoziţia circumstanţială de excepţie** - exprimă faptul care se exceptează în raport cu o parte de propoziţie din regentă.

Se introduce prin:

a) Locuţiuni conjuncţionale: **în afară că, cu excepţia că**, în corelaţie cu pronumele nehotărît **altceva**:

- **În afară că şi-a pierdut vremea de pomană**, altceva n-a mai rezolvat.
- **În afară că este un băiat talentat**, altceva nu se mai poate spune despre el.

b) Conjuncţiile: **că, să, dacă** precedate de adverbul **decît** sau în corelaţie cu pronumele nehotărît **altceva**:

- Nu mi-a spus altceva, **decît că nu vine**.
- Nu m-a rugat altceva, **decît să-l anunţ** cînd vin.

c) Pronume şi adverbe relative precedate de adverbul **decît** sau de locuţiunea prepoziţională **în afară de**, în corelaţie cu pronumele şi adverbele nehotărîte: **altcineva, altceva, altundeva, altcîndva, altfel**:

- N-a mai sosit altcineva **decît cine a trebuit**.
- N-am găsit altceva **decît ce mi-a trebuit**.
- **În afară de cine a fost anunţat**, altcineva n-a mai venit.

Scanned with OKEN Scanner

2. TOPICA

- Fişă recapitulativă -

A. TOPICA ÎN PROPOZIŢIE (ordinea părţilor de propoziţie)

PĂRŢI DE PROPOPOZIŢIE	ASPECTE ALE TOPICII	EXEMPLE
1. Locul părţilor principale: SUBIECT - PREDICAT S P	• **TOPICĂ DIRECTĂ** (logică, uzuală) 1 S ——— 2 P • **TOPICĂ INVERSĂ** (afectivă) 1 P ——— 2 S	Elevul învaţă Învaţă elevul
2. Locul complementului direct CD şi indirect CI faţă de verbul regent	• **TOPICĂ DIRECTĂ:** VB + CD VB + CI • **TOPICĂ INVERSĂ** CD + VB CI + VB	Rezolv exerciţiul. Explic elevului. **Patria** o slăvesc. **Patriei** îi închin versurile mele.
3. Locul atributului faţă de substantivul regent	• **LOC FIX:** ÎNAINTE de regent: - atribut adjectival demonstrativ de identitate; - atribut adjectival interogativ, relativ, nehotărît, negativ. • **TOPICĂ INVERSĂ** Atribut + subst.	**Acelaşi** elev. **Ce** carte citeşti? Nu mi-a spus **care** carte îi place. **Fiecare** elev învaţă. **Ai noştri** tineri... **A patriei măreaţă** înflorire.
4. Locul complementelor circumstanţiale de: loc, timp, mod, cauză, scop, faţă de	• **TOPICĂ DIRECTĂ:** (uzuală) - după regent • **TOPICĂ INVERSĂ**	Privighetoarea cîntă **seara, în pădure.** **Seara, în pădure** cîntă o privighetoare.

Scanned with OKEN Scanner

B. TOPICA ÎN FRAZĂ
(locul propoziţiilor secundare faţă de regentă)

LOCUL	ASPECTE ALE TOPICII	EXEMPLE
LOC FIX - DUPĂ REGENTĂ	o propoziţie atributivă	Am citit cartea / pe care mi-ai dat-o.
	o propoziţie consecutivă	Era atît de frumos, / încît te uimea.
	o propoziţie circumstanţială de mod comparativă (decît)	Era mai înalt / decît credeam eu.
ÎNAINTEA REGENTEI	o propoziţie circumstanţială condiţională, fără conjuncţie	Înveţi, ştii. (Dacă înveţi, ştii.)
LOC MOBIL	propoziţiile secundare: subiectivă, predicativă, completivă directă, indirectă, circumstanţiale de: loc, timp, mod, cauză, scop, condiţională, concesivă	**SB R SB; CM, R CM Pr R Pr; CZ, R CZ CD, R CD; CS R CS CI, R CI; CV, R CV CL, R CL; Cdt, R Cdt CT, R CT**

FUNCŢIILE TOPICII

FUNCŢIA	CONŢINUTUL	EXEMPLE
A. FUNCŢIE SEMANTICĂ	• unele adjective îşi schimbă sensul în funcţie de topică	Am citit o carte **nouă** (ca apariţie). Am citit o **nouă** carte (alta).
B. FUNCŢIE STILISTICĂ	• topică inversă, afectivă, exprimă: admiraţie, uimire, curiozitate, insistenţă	**Frumoasă** fată! **Acolo, lîngă izvoară,** *iarba pare de omăt.* (M. Eminescu)
C. FUNCŢIE SINTACTICĂ	• **ÎN PROPOZIŢIE PRECIZEAZĂ:** - subiectul şi complementul direct	SB Părinţii îşi iubesc CD copiii. SB Copiii îşi iubesc CD părinţii.

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FUNCŢIA	CONŢINUTUL	EXEMPLE
	- subiectul şi numele predicativ	SB Inginerul acesta este N.P. inventatorul. Inventatorul este N.P. inginerul acesta.
	- apoziţia substantivală şi regentul său	SB Pomii din curte, A cireşii, au înflorit. SB A Cireşii, pomii din curte au înflorit.
	• ÎN FRAZĂ PRECIZEAZĂ: - sensul secundarei circumstanţiale condiţionale, fără conjuncţie.	N-ai învăţat, nu ştii. / Dacă nu ai învăţat, nu ştii

CONSECINŢELE NERESPECTĂRII TOPICII

ASPECTE	EXEMPLE	
1. **CONFUZII** care generează sensuri comice	• Vînd bicicletă de damă nouă. • Mănuşi din piele de damă. • Articole pentru sugari din bumbac. • Ciorapi pentru bărbaţi din fibre sintetice.	
2. **CACOFONII** (întîlnirea a două silabe aparţinînd unor cuvinte diferite: -ca/că-; -că/ca-; -că/cî-	Cacofonie	Evitarea cacofoniei
	• Întîrzie fiindcă casa e departe. • Acest lucru ne indică că vremea se schimbă. • O epocă cînd nu se cunoştea electricitatea.	• Întîrzie deoarece este casa departe. • Acest lucru ne indică schimbarea vremii. • O epocă în care...

Scanned with OKEN Scanner

3. PROCEDEE DE TRANSFORMARE A PROPOZIŢIEI ÎN FRAZĂ ŞI A FRAZEI ÎN PROPOZIŢIE

CONTRAGEREA unei propoziţii subordonate secundare în parte de propoziţie (reducere sau scurtare)	**DEZVOLTAREA** unei părţi de propoziţie în propoziţie subordonată (expansiune)
MOD DE REALIZARE 1. SE ELIMINĂ PREDICATUL: - prin transformarea verbului la un mod nepersonal - prin transformarea verbului într-un substantiv sau adjectiv, adverb - se elimină verbul copulativ sau predicatul	**MOD DE REALIZARE** 1. INTERVENŢIA UNUI PREDICAT - prin modificarea unei forme verbale nepredicative în una predicativă (infinitivul, supinul ... se transformă în indicativ, conjunctiv) - prin transformarea în verb predicativ a unui substantiv, adjectiv - prin introducerea unui predicat sau a unui verb copulativ
2. SE ELIMINĂ ELEMENTUL DE RELAŢIE SUBORDONATOR • pronume şi adjective relative: **care, cine, ce, cît** • adverbe relative: **cînd, unde, cum** • conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: **că, să, dacă, fiindcă, deşi, încît, cu toate că, în timp ce** etc.	2. INTERVIN ELEMENTE DE RELAŢIE SUBORDONATOARE: • pronume şi adjective relative: **care, cine, ce, cît, ceea ce** • adverbe relative: **cînd, unde, cum** • conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: **că, să, dacă, fiindcă, deşi, încît, cu toate că, în timp ce** etc.
3. MODIFICĂRI SECUNDARE	3. MODIFICĂRI SECUNDARE

MODEL DE TRANSFORMARE

A. DEZVOLTAREA unei părţi de propoziţie în propoziţie subordonată corespunzătoare.

Am citit o carte **interesantă.**

interesantă = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil, gen feminin, număr singular, caz acuzativ, grad pozitiv.

Se dezvoltă în propoziţie atributivă:

Am citit o carte[1] / **care era interesantă**[2] /

1-P — 1 P

2-A(1) — 2 A

B. CONTRAGEREA unei propoziţii secundare în parte de propoziţie corespunzătoare.

Scanned with OKEN Scanner

Cînd s-a înserat[1],/ am plecat acasă[2]/

1 CT(1) 2 P

2 P 1 CT

Propoziţia secundară circumstanţială de timp nr. 1 se contrage în complement circumstanţial de timp:

Pe înserate, am plecat acasă.

pe înserate = c.c. timp, exprimat prin locuţiune adverbială de timp.

sau: **Înserîndu-se**, am plecat acasă.

înserîndu-se = c.c. timp, exprimat prin verb la modul gerunziu, diateza reflexivă, conjugarea I.

ALGORITMUL CONSTRUCŢIEI UNEI FRAZE DUPĂ O SCHEMĂ DATĂ

1. Citiţi cu atenţie schema dată.
2. Stabiliţi - numărul, felul subordonatelor şi locul lor faţă de regent (propoziţii principale sau secundare)
   - numărul propoziţiei principale
3. Stabiliţi care propoziţii sînt coordonate şi felul coordonării.
4. Pentru fiecare propoziţie subordonată stabiliţi:
   - întrebarea specifică
   - propoziţia regentă
     - elementul regent necesar şi obligatoriu (din propoziţia regentă)
   - elementul de subordonare specific
   - punctuaţia faţă de regentă, sau în coordonare
5. Pentru regenta fiecărei subordonate, stabiliţi şi alegeţi:
   - elementul regent necesar şi obligatoriu
   - elementul corelativ al secundarei regente
6. Formulaţi în minte şi scrieţi fraza, urmărind să îndepliniţi condiţiile anterioare.
7. Verificaţi corectitudinea propoziţiilor subordonate în funcţie de:
   - întrebare
   - element regent (în propoziţia regentă)
   - element de subordonare
   - catergorie de substituţie
8. Verificaţi punctuaţia corectă în cazul subordonatei şi al propoziţiilor coordonate. Atenţie la coerenţa şi logica mesajul formulat!

MODEL: După schema:

2 P

1 CV 3 CZ

4 CD

Se realizează fraza:

Deşi **eram obosiţi**[1],/ totuşi **am continuat studiul**[2],/ fiindcă **doream**[3]/ să **învăţăm temeinic**[4]./

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTE CIRCUMSTANŢIALE

- Fişă recapitulativă -

FEL	REGENT	ÎNTREBARE	SE SUBSTITUIE PRIN:	SE EXPRIMĂ PRIN:	EXEMPLE:	TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE
de LOC	• verb • locuţiune verbală • adverb • interjecţie	unde?	UNDEVA	• substantiv, pronume în cazurile: • acuzativ (cu prepoziţie) • genitiv (locuţiuni prepoziţionale) • dativ (locativ) • adverb sau locuţiune adverbială	Mergem **spre gară.** Mergem **în spatele gării** Stai **locului!** Plecăm **departe.**	Cl, R Cl
de TIMP	• verb • locuţiune verbală • adverb	cînd?	CÎNDVA	• substantiv, pronume în cazurile: • acuzativ (cu prepoziţie) • genitiv (locuţiuni prepoziţionale: **în timpul, în cursul** • adverb, locuţiune adverbială • adjectiv (referitor la vîrstă) • verb • gerunziu • infinitiv	Plec **după ore.** Plec **în timpul orei** Plecăm **devreme.** **De tînăr** a fost harnic. **Înserîndu-se,** a plecat. A plecat **înainte de a se însera.**	Ct, R Ct

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FEL	REGENT	ÎNTREBARE	SE SUBSTITUIE PRIN:	SE EXPRIMĂ PRIN:	EXEMPLE:	TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE
de MOD feluri: a) propriu-zisă b) comparativ c) de măsură	• verb • locuţiune verbală • adverb • adjectiv • interjecţie	cum?	CUMVA	• substantiv, pronume în cazurile: • acuzativ cu prepoziţie • genitiv (locuţiuni prepoziţionale) • numeral adverbial, multiplicativ • verb • infinitiv • gerunziu • adverb, locuţiune adverbială • interjecţie	Merge **fără haină.** Merge **împotriva vîntului** Munceşte **înzecit.** Pleacă **fără a spune.** Vine **alergînd.** Merge **repede.** Merge **tipa-tipa.**	Cm, R Cm
de CAUZĂ	• verb • locuţiune verbală • adjectiv	din ce cauză?	DE ACEEA	• substantiv, pronume numeral în cazurile: • acuzativ cu prepoziţie • genitiv (locuţiuni prepoziţionale: **din cauza, din pricina**) • adjectiv cu prepoziţia **de** • verb la gerunziu	Plîng **de bucurie.** Plîng **din cauza durerii.** Plîng **de fericit.** **Împleticindu-se,** a căzut.	Cz, R Cz

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FEL	REGENT	ÎNTREBARE	SE SUBSTITUIE PRIN:	SE EXPRIMĂ PRIN:	EXEMPLE:	TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE
de SCOP	• verb	în ce scop?	PENTRU ACEEA	• substantiv, pronume în cazurile: • acuzativ + prepoziţie • genitiv (locuţiuni prepoziţionale) • verb • infinitiv • supin	Învăţ **pentru examen.** Învăţ **în vederea examenului.** Învăţ **pentru a şti.** Merg **la cules fragi.**	Cs, R Cs
CONDIŢIONAL	• verb	cu ce condiţie?		• substantivele: **condiţie, ipoteză, eventualitate** precedate de prepoziţia **cu** sau **în:** • substantiv precedat de locuţiunea prepoziţională **în caz de:** • substantiv, pronume în cazul genitiv, precedat de locuţiunea prepoziţională **în locul:** • verb la gerunziu:	**În eventualitatea aceasta,** voi veni. **În caz de incendiu,** anunţaţi pompierii. **În locul lui,** procedam altfel. **Repetînd,** veţi şti mai bine.	Cdt, R Cdt
CONCESIV	• verb • adjectiv	în ciuda cărui fapt?	TOTUŞI	• substantiv, pronume, precedat de locuţiunile prepoziţio-	**În ciuda emoţiei,** a recitat frumos.	

(continuare)

FEL	REGENT	ÎNTREBARE	SE SUBSTITUIE PRIN:	SE EXPRIMĂ PRIN:	EXEMPLE:	TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE
				nale: **în ciuda, în pofida, cu tot (cu toate, cu toţi)** • adjectiv sau verb la gerunziu precedat de adverbul **chiar**. • verb la infinitiv cu prepoziţia **fără**	**Cu toată stăruinţa** lui, nu l-a convins: **Chiar insistînd**, tot nu-l convingi. **Fără a se grăbi** prea tare, a ajuns la timp.	Cv, R, Cv
CONSECUTIV	• verb • adjectiv	care e urmarea faptului		• expresii de tipul: **de minune, de speriat, de mai mare dragul**	Era o vreme rea, **de speriat**. E bolnav **de moarte**.	- R, Cns

PROPOZIŢII SUBORDONATE CIRCUMSTANŢIALE

- Fişă recapitulativă -

FELUL	REGENT	ÎNTREBARE	SE SUBSTITUIE PRIN:	ELEMENT DE RELAŢIE SUBORDONATOR	CORELATIV ÎN REGENTĂ	TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE	EXEMPLU
de LOC	• verb • adverb	unde?	UNDEVA	• adverbe relative şi nehotărîte: **unde, de unde, oriunde, încotro** • pronume relativ: **la cine, spre cine**	acolo	CL, R, CL	**Unde** spui tu, **acolo** plec.

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FELUL	REGENT	ÎNTREBARE	SE SUBSTITUIE PRIN:	ELEMENT DE RELAŢIE SUBORDONATOR	CORELATIV ÎN REGENTĂ	TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE	EXEMPLU
de TIMP • de anterioritate • de simultaneitate • de posterioritate	• verb • adverb • adjectiv	cînd?	CÎNDVA	• adverbe relative şi nehotărîte: **cînd, de cînd, pînă cînd, oricînd** • locuţiuni conjuncţionale: **pînă ce, pînă să, în timp ce, înainte să**	atunci	CT, R, CT	**Cînd** spui tu, atunci plec.
de MOD • propriu-zisă • comparativă • de măsură progresivă	• verb • adverb • adjectiv	cum?	CUMVA	• adverbe: **cum, precum, după cum, ca şi cum, cît, pe cît** • locuţiuni conjuncţionale: **fără să**	aşa	CM, R, CM	**Cum** spui tu, aşa fac.
de CAUZĂ	• verb • adjectiv	din ce cauză?	DE ACEEA	• conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: **fiindcă, pentru că, căci,**	de aceea	Cz, R, Cz	**Fiindcă** m-ai chemat, de aceea am venit.

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FELUL	REGENT	ÎNTREBARE	SE SUBSTITUIE PRIN:	ELEMENT DE RELAŢIE SUBORDONATOR	CORELATIV ÎN REGENTĂ	TOPICĂ ŞI PUNCTUAŢIE	EXEMPLU
				deoarece, întrucît, de vreme ce, din moment ce, dacă, cum, unde • adverbe: unde, cum			Cum nu ştia engleză, n-a înţeles nimic.
de SCOP	• verb	în ce scop?	PENTRU ACEEA	• conjuncţii: să, ca să	de aceea, pentru aceea	CS, R, CS	Ca să ştiu, de aceea învăţ.
CONDIŢIONALĂ	• verb	cu ce condiţie?		• conjuncţii: dacă, de, să, numai să, în caz că		Cdt, R, Cdt	Dacă mă chemi, voi veni.
CONCESIVĂ	• verb	în ciuda cărui fapt?		• conjuncţii şi locţiuni conjuncţionale: deşi, cu toate că, măcar că, chit că,	totuşi, tot	CV, R, CV	Deşi plouă, totuşi voi pleca.

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

FELUL	REGENT	ÎNTREBARE	SE SUBSTITUIE PRIN:	ELEMENT DE RELAȚIE SUBORDONATOR	CORELATIV ÎN REGENTĂ	TOPICĂ ȘI PUNCTUAȚIE	EXEMPLU
				chiar dacă, dacă, de, să • adverbe nehotărîte: **oricînd, oriunde, oricum, oricît** • pronume nehotărîte: **oricare, oricine, orice, oricît**			**Chiar dacă** l-ai ruga, el nu te-ar ajuta.
CONSECUTIVĂ	• verb • adverb • adjectiv	care este urmarea faptului?		• conjuncții: **încît, că, de, să**	atît de, astfel, în așa fel	- R, CNS	A plouat atît de mult, **încît** s-au umflat apele.

MODALITĂŢI DE REDARE A VORBIRII

- Fişă recapitulativă -

VORBIREA DIRECTĂ		VORBIREA INDIRECTĂ	
Caracteristici	Exemple	Caracteristici	Exemple
1. Reproduc edirect vorbirea unui personaj.	El întreabă: - Vii la şcoală?	1. Reproduc indirect spusele unei persoane.	El întreabă dacă vin la şcoală.
2. Foloseşte verbe de declaraţie	a zice, a spune, a întreba, a răspunde	2. Foloseşte verbe de declaraţie	a zice, a spune, a întreba, a afirma...
3. Propoziţia care reproduce spusele unei persoane este principală (nu subordonata verbului de declaraţie)	Elevul întreabă:[1]/ - Poţi rezolva problema?[2]/ 1 P, 2 P	3. Propoziţia care reproduce spusele unei persoane se subordonează verbului de declaraţie prin elemente subordonatoare şi este propoziţie secundară	Elevul întreabă[1]/ dacă pot rezolva problema[2]/ 1 P | 2 CD
4. Semne de punctuaţie: - după verbul de declaraţie se pun două puncte; - vorbirea personajului se marchează prin linie de dialog sau ghilimele	Elevul zice: - Voi rezolva o problemă!	4. După verbul de declaraţie se pun elemente subordonatoare specifice propoziţiei ei secundare completive directe: **că, să, dacă, care, cine, ce, cît, cînd, unde, cum** etc.	Elevul zice[1]/ că va rezolva o problemă[2]/
5. Predicatul poate fi verb la modul imperativ	El îi spune: - Citeşte!	5. Modul imperativ devine conjunctiv	El îi spune să citească.
6. Poziţia verbului de declaraţie: a) înainte b) în interior c) în final	a) El zice: - Mergi! b) Mergi, zice el, şi scrie! Mergi, zice mama!	6. Poziţia verbului de declaraţie: înainte, în interior, în final.	El îi spune că va veni. Că va veni, îi spune acum.

Scanned with OKEN Scanner

4. PUNCTUAŢIE ŞI ORTOGRAFIE

- Fişă recapitulativă -

A. SEMNE DE PUNCTUAŢIE		
DENUMIREA	CÎND SE FOLOSESC	EXEMPLE
PUNCT	- După propoziţii sau fraze intonate enunţiativ. - După cuvinte echivalente cu propoziţii independente. REGULI PROHIBITIVE NU se pune punct după: - titluri de cărţi - formule de adresare în scrisori	Trebuie să învăţăm. - Mergi la şcoală? - Da.
SEMNUL ÎNTREBĂRII ?	- La sfîrşitul propoziţiilor sau frazelor interogative. - După cuvinte cu sens interogativ.	Cînd vii? Cine? Eu?
SEMNUL EXCLAMĂRII !	- La sfîrşitul propoziţiilor exclamative şi imperative. - După interjecţii - După substantive în cazul vocativ.	Citeşte cartea! A! A! Mi-a scos alta! (I.L. Caragiale) Goe! Goe! Puişorule! (I.L. Caragiale)
?!	- FUNCŢIE STILISTICĂ: sugerează: surpriza, admiraţia, nedumerirea, atunci cînd interlocutorul nu dă replica.	- Băiete, un pahar cu portokid de hidrogen. - ...?! (I.L. Caragiale)
VIRGULA	- ÎN PROPOZIŢIE: Separă părţile de propoziţie de acelaşi fel, cînd nu sînt coordonate prin şi ori sau (subiecte, nume predicative, complemente, atribute) Se izolează între virgule: - apoziţia simplă şi dezvoltată -substantive în cazul vocativ - interjecţiile - complementele circumstanţiale aşezate înaintea verbelor regente - construcţiile gerunziale şi participiale aşezate la începutul propoziţiei. - cuvintele incidente	Fata moşului era bună, cuminte, harnică. Colegul meu, Radu, este silitor. Stai, frate, nu pleca! Ei, ce mai faci? Seara, în parc, cîntă o privighetoare. Alergînd, m-am împiedicat. Am rezolvat, iată, corect.

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

A. SEMNE DE PUNCTUAȚIE		
DENUMIREA	CÎND SE FOLOSESC	EXEMPLE
	REGULI PROHIBITIVE NU se despart prin virgulă: • părți de propoziție de același fel legate prin **și** ori **sau** • Subiectul de predicat. • Numele predicativ de verbul copulativ. • Atributul adjectival neizolat de substantiv. • Complementul direct, indirect de agent, așezate imediat după regent.	 Cărțile și caietele sînt pe bancă. Elevii învață. Elevul este silitor. Elevul silitor învață. Citesc o carte.
VIRGULĂ	**ÎN FRAZĂ:** A. COORDONARE: Se pune virgulă: - între propoziții coordonate prin juxtapunere. - între propoziții coordonate, înainte de conjuncțiile: - copulative: **nici, nu numai ... ci și** - adversative: **dar, iar, însă, ci** - disjunctive: care încep amîndouă cu: **ba, fie, ori, sau** - conclusive: **deci, așadar, prin urmare** B. SUBORDONARE: Se despart prin virgulă de regentul lor: - Propoziții atributive explicative (izolate) - Propozițiile completive: directe, indirecte, circumstanțiale de timp, de loc, mod, cauză, scop, condițională, concesivă, aflate înaintea regentului. - Propozițiile concesive și consecutive așezate după regentă. - Propozițiile incidente.	 Elevul citește, învață, repetă. Nici nu pleacă, nici nu stă. Nu e soare, dar e bine. Ori stai, ori pleci. Înveți, deci știi. Ne vorbea omul, pe care îl chemasem. Cînd pleci, anunță-mă și pe mine. Era atît de greu, încît obosise. Mergi, zise împăratul, și luptă-te cu zmeul!

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

A. SEMNE DE PUNCTUAŢIE		
DENUMIREA	CÎND SE FOLOSESC	EXEMPLE
	REGULI PROHIBITIVE NU se despart prin virgulă: - Propoziţiile subiective şi predicative de regentul lor. - Propoziţiile atributive determinative. - Propoziţiile completive directe, indirecte, de agent, aşezate imediat după regentă.	 Cine ştie răspunde. Mi-a dat tot ce am cerut. Ştiu să rezolv.
PUNCT ŞI VIRGULĂ ;	- Marchează o pauză mai mare decît cea redată prin virgulă şi mai mică decît cea redată prin punct. - Se foloseşte în enunţurile mai lungi.	
DOUĂ PUNCTE :	- Anunţă: vorbirea directă, o enumerare, o explicaţie, o concluzie.	El zice: - Cînd vii?
SEMNELE CITĂRII (GHILIMELELE)	- Reproduc întocmai un enunţ spus sau scris de cineva. - Reproduc vorbirea directă, înlocuind linia de dialog. - Încadrează titlul operelor literare, ştiinţifice etc., atunci cînd sînt reproduse într-un context. ROL STILISTIC - Încadrează cuvinte asupra cărora se insistă ironic, dezaprobator sau cu importanţă.	"Sara pe deal, buciumul sumă cu jale." (M. Eminescu) El zise: "Ce faci?" Citesc "Ion" de Liviu Rebreanu. ..."în loc de "vin" zice "flanelă" de Drăgăşani." (I.L. Caragiale)
LINIA DE DIALOG, DE PAUZĂ	- Marchează începutul vorbirii directe. În interiorul propoziţiei sau al frazei: - delimitează construcţiile incidente - încadrează apoziţia - marchează lipsa predicatului, ori a verbului copulativ	- Cînd pleci? - Cînd iau vacanţă. Vino - zise profesorul - şi explică problema! Luchian - pictorul florilor - este renumit. Cerul era albastru, norii - cenuşii.

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

A. SEMNE DE PUNCTUAŢIE		
DENUMIREA	**CÎND SE FOLOSESC**	**EXEMPLE**
PARANTEZE - rotunde ( ) - drepte [ ] - oblice / /	- Cuprind un adaos, o explicaţie. - Închid un adaos făcut de noi într-un citat. - Închid trascrierea fonetică.	Chem /k'em/
PUNCTE DE SUSPENSIE	- Marchează întreruperea şirului vorbirii ROL STILISTIC: Sugerează vorbire incoerentă, emoţia, surpriza.	- Tot noi să-ţi dăm?... Să-ţi dea... (I. L. Caragiale) - E flir... e firl...?... ăsta... (I.L. Caragiale)
CRATIMA [-]	- Între adverbe repetate. - Între numerale care arată aproximaţia. - Între cuvintele care arată limitele unui interval de timp sau al unei distanţe.	Mergea încet-încet. Douăzeci-treizeci de ani. Bucureşti-Piteşti Mîine-poimîine se întoarce.
B. SEMNE DE ORTOGRAFIE		
CRATIMA sau LINIUŢA DE UNIRE [-]	• Marchează în scris rostirea împreună a două cuvinte alăturate: - pronume personal neaccentuat + verb sau verb auxiliar - pronume + pronume - substantiv + pronume forma i a verbului a fi • Marchează elidarea unei vocale iniţiale sau finale. • Se foloseşte la despărţirea în silabe. • În scrierea substantivelor compuse prin alăturare.	citeşte-mi mi-a dat ţi-l dă patria-mi cine-i, acolo-i arunc-o e-lev viţă-de-vie
APOSTROFUL '	• Marchează grafic căderea accidentală a unor sunete din cuvinte. • Absenţa primelor cifre ale notaţiei unui an.	'Neaţa! Sal'tare! '87 (1987)
PUNCTUL	• În abrevieri NU SE PUNE PUNCT: După simboluri din chimie, fizică, matematică, geografie	a.c. - anul curent prof. - profesor O (oxigen), V (volt) L (lungime), N (nord)
BARA [/]	• Între termenii prescurtaţi ai unei formule.	km/h

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

A. SEMNE DE PUNCTUAȚIE		
DENUMIREA	CÎND SE FOLOSESC	EXEMPLE
PARANTEZE - rotunde ( ) - drepte [ ] - oblice / /	- Cuprind un adaos, o explicație. - Închid un adaos făcut de noi într-un citat. - Închid trascrierea fonetică.	Chem /k'em/
PUNCTE DE SUSPENSIE	- Marchează întreruperea șirului vorbirii ROL STILISTIC: Sugerează vorbire incoerentă, emoția, surpriza.	- Tot noi să-ți dăm?... Să-ți dea... (I. L. Caragiale) - E flir... e firl...?... ăsta... (I.L. Caragiale)
CRATIMA [-]	- Între adverbe repetate. - Între numerale care arată aproximația. - Între cuvintele care arată limitele unui interval de timp sau al unei distanțe.	Mergea încet-încet. Douăzeci-treizeci de ani. București-Pitești Mîine-poimîine se întoarce.
B. SEMNE DE ORTOGRAFIE		
CRATIMA sau LINIUȚA DE UNIRE [-]	• Marchează în scris rostirea împreună a două cuvinte alăturate: - pronume personal neaccentuat + verb sau verb auxiliar - pronume + pronume - substantiv + pronume forma i a verbului a fi • Marchează elidarea unei vocale inițiale sau finale. • Se folosește la despărțirea în silabe. • În scrierea substantivelor compuse prin alăturare.	 citește-mi mi-a dat ți-l dă patria-mi cine-i, acolo-i arunc-o e-lev viță-de-vie
APOSTROFUL '	• Marchează grafic căderea accidentală a unor sunete din cuvinte. • Absența primelor cifre ale notației unui an.	'Neața! Sal'tare! '87 (1987)
PUNCTUL	• În abrevieri NU SE PUNE PUNCT: După simboluri din chimie, fizică, matematică, geografie	a.c. - anul curent prof. - profesor O (oxigen), V (volt) L (lungime), N (nord)
BARA [/]	• Între termenii prescurtați ai unei formule.	km/h

Scanned with OKEN Scanner

5. ALGORITM DE ANALIZĂ SINTACTICĂ A PROPOZIŢIEI

1. Se citeşte atent şi repetat propoziţia.
2. Se identifică şi se subliniază subiectul şi predicatul.
3. Se analizează părţile principale - subiect şi predicat.
4. Se identifică părţile secundare - punînd întrebările logice la regenţi - şi se analizează.
5. Se numerotează, în ordine, cuvintele care au funcţie sintactică.
6. Se alcătuieşte schema propoziţiei.

MODEL DE LUCRU:

1 2 3 4 5 6

Din văzduh, cumplita iarnă cerne norii de zăpadă ...

V. Alecsandri

cerne - predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, tranzitiv, diateza activă, mod indicativ, timp prezent, persoana a III-a singular, conjugarea a III-a;

iarnă - subiect simplu, exprimat prin substantiv comun, gen feminin, număr singular, caz nominativ, nearticulat;

cumplita - atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil, gen feminin, număr singular, caz nominativ, grad pozitiv; topică afectivă (e antepus regentului);

din văzduh - complement circumstanţial de loc, exprimat prin substantiv comun, gen neutru, număr singular, caz acuzativ, precedat de prepoziţia simplă "din", nearticulat;

norii - complement direct, exprimat prin substantiv comun, gen masculin, număr plural, caz acuzativ, articulat cu aricol hotărît i;

de zăpadă - atribut substantival prepoziţional, neizolat, exprimat prin substantiv comun, gen feminin, număr singular, caz acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziţia simplă de.

SCHEMA

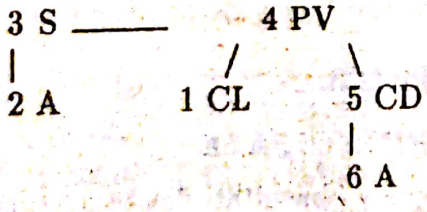

6. ALGORITM DE ANALIZĂ SINTACTICĂ A FRAZEI

1. Se citeşte fraza atent şi repetat, pînă la perfecta înţelegere a sensului comunicat.
2. Se identifică şi se subliniază predicatele.
3. Se identifică elementele de relaţie coordonatoare şi se încercuiesc.
4. Se identifică elementele de relaţie subordonatoare şi se încadrează în dreptunghi.

Scanned with OKEN Scanner

5. Se segmentează propoziţiile (înaintea elementului de coordonare sau subordonare) şi se numerotează, avînd în vedere distribuţia predicatelor şi a elementelor de relaţie subordonatoare.

6. Se identifică propoziţia (sau propoziţiile) principală.

7. Se identifică şi se califică propoziţiile subordonate, **în funcţie de elementul regent şi de întrebare.**

8. Se specifică în dreptul fiecărei subordonate numărul propoziţiei regente.

9. Se alcătuieşte schema frazei, precizînd şi natura coordonărilor.

A. Model de analiză detaliată (de preferat în lucrări scrise)

Pe urmă lasă bucatele la foc[1]/ să fiarbă[2]/ şi se duce prin pădure[3]/ să-l caute pe cumătru-său[4]/ şi să-l pofteaască la praznic[5]/. (Ion Creangă)

1 = propoziţie principală, dezvoltată, afirmativă, enunţiativă propriu-zisă, regentă;
2 = propoziţie secundară circumstanţială de scop (regent - 1), simplă, afirmativă, enunţiativă propriu-zisă;
3 = propoziţie principală dezvoltată, afirmativă, enunţiativă propriu-zisă, coordonată copulativ cu nr. 1;
4 = propoziţie secundară circumstanţială de scop (regent nr. 3), dezvoltată, afirmativă, enunţiativă propriu-zisă;
5 = propoziţie secundară circumstanţială de scop (regent nr. 3), dezvoltată, afirmativă, enunţiativă propriu-zisă.

B. Model de analiză esenţială - schematică (de preferat în clasă)

1 P
2 CS (1) → şi/cop.
3 P
4 CS (3) → şi/cop.
5 CS (3)

SCHEMA:

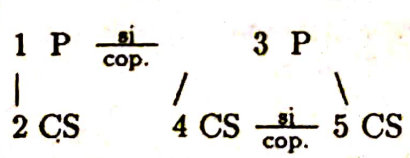

Atenţie! Se rescriu propoziţiile care se analizează; la fel părţile de propoziţie sau de vorbire ce se cer analizate.

7. EXERCIŢII

PROPOZIŢII PRINCIPALE

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi fişa recapitulativă PROPOZIŢII PRINCIPALE.

1. Analizaţi frazele următoare. Precizaţi felul fiecărei propoziţii. Alcătuiţi schema frazelor, precizînd şi raporturile de coordonare. Motivaţi rolul semnelor de punctuaţie:

a) *Apa mării se umflă, palpită, te stropeşte în obraz.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**)

b) *Coborîră repede în vîlcea, îşi alcătuiră din nou rîndurile şi prinseră a sui costişa cealaltă... se căţărau de tufe, se sprijineau în baionete, îşi dădeau unii altora*

Scanned with OKEN Scanner

mîna, dar mergeau cu grabă, se apropiau în tăcere de duşman. (M. Sadoveanu - **Luarea Griviţei**)

c) *Pămîntul dudui, văzduhul se zgudui ca într-un geamăt uriaş, flăcăii se izbiră într-un iureş cumplit, dar se retraseră ameţiţi îndărăt.* (**Idem**)

d) *Şi celălalt străin se întoarce, zîmbeşte, scutură mîna lui domnul Trandafir şi-l felicitează.* (M. Sadoveanu - **Domnul Trandafir**)

e) - *Respiră adînc! Mulţumesc! Respiră! Mulţumesc! Respiră! Mulţumesc! Tuşeşte adînc! Mulţumesc! Respiră! Aşa! Opreşte respiraţia! Bine!*

- *Ei? întrebă Ioanide.*

- *Mde! dădu răspunsul laconic Saramet.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**)

f) *Sprijinit în coasă pieptul i se umflă, spinarea i se îndreptă, iar ochii i se aprinseră într-o lucire de izbîndă.* (L. Rebreanu - **Ion**)

g) *Cînta din frunză, iar ceilalţi chiuiau şi tropăiau.* (**Idem**)

h) - *Ce fel de avioane sînt? întrebă comandantul de la celălalt capăt.*

- *Avioane de bombardament.*

- *Însoţite?*

- *Neînsoţite.* (M. Preda - **O oră din august**)

i) - *Cine e? Sublocotenentul Roşu?*

- *Ordonaţi, domnule colonel.*

- *Nu e bine, Roşule, zise colonelul, germanii nu se retrag.* (**Idem**)

2. Alcătuiţi fraze după schemele următoare:

a) 1 P $\frac{\cdot}{\text{juxt.}}$ 2 P $\frac{\cdot}{\text{juxt.}}$ 3 P b) 1 P $\frac{\text{si}}{\text{cop.}}$ 2 P $\frac{\text{dar}}{\text{adv.}}$ 3 P

c) 1 P $\frac{\text{si}}{\text{cop.}}$ 2 P $\frac{\text{însă}}{\text{adv.}}$ 3 P d) 1 P $\frac{\text{sau}}{\text{disj.}}$ 2 P?

e) 1 P $\frac{\text{deci}}{\text{concl.}}$ 2 P f) 1 P $\frac{\text{si}}{\text{cop.}}$ 3 P 2 P incidentă

3. Alcătuiţi următoarele compuneri, în care veţi folosi numai propoziţii principale: a) telegramă; b) bilet; c) cerere.

SUBIECTUL. PROPOZIŢIA SUBIECTIVĂ

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi fişa recapitulativă **SUBIECTUL. PROPOZIŢIA SUBIECTIVĂ**.

1. Identificaţi subiectele şi analizaţi-le, arătînd felul lor şi prin ce sînt exprimate.

Soarele luminează oraşul. Elevii şi elevele merg spre şcoală. Ei sînt voioşi. Fiecare se grăbeşte. Mergînd, doi stau de vorbă. Al treilea se apropoie de ei. Vorbesc despre colegii lor. La lucrarea de control, cei harnici vor fi primii. Cine va lua nota 10? Nimeni nu a venit nepregătit. Învăţătorii şi profesorii vor fi mîndri de ei. Dumnealor îi vor lăuda. La prînz, ai casei vor fi bucuroşi de rezultatele copiilor. Aceştia sînt încă mici. Ceilalţi îi conduc către şcoală. Toţi ştiu că a învăţa este o datorie. De învăţat este plăcut. Deodată se auzi: cling-cling! Se anunţă începutul orelor.

Scanned with OKEN Scanner

2. În textele următoare identificaţi şi analizaţi subiectele:

{ Eu aud ploaia. / Se aude ploaia. } { El ne explică lecţia. / Ni se explică lecţia. }

{ Nu văd nimic. / Nu se vede nimic. } { Ce foşneşte? / Ce spui? } { Voi cîntaţi. / Voi cînta. } { Scrie! / Scrie. }

{ Cine cîntă? / Eu ştiu cine cîntă. } { Ce se aude? / Tu întrebi ce se aude. } { Care ţi-a spus? / Am aflat care ţi-a spus. }

3. Alcătuiţi propoziţii în care subiectele să fie exprimate prin: substantiv; pronume personal, demonstrativ, posesiv, de politeţe, nehotărît, interogativ; numeral; verb la modul supin, infinitiv şi gerunziu.

4. Alcătuiţi cîte trei propoziţii cu: subiect simplu; subiect multiplu; subiect inclus; subiect subînţeles; subiect nedeterminat.

5. Alcătuiţi propoziţii după schemele următoare:

$$\frac{1\ S}{\text{substantiv}} - \frac{2\ PV}{\text{verb}};\qquad \frac{1\ S}{\text{pron. interogativ}} - \frac{2\ PV\ ?}{\text{verb}}$$

$$\frac{1 \text{ subiect multiplu}}{\text{subst. + subst. + subst}} - \frac{2\ PN}{\text{verb copulativ + substantiv}}$$

$$\frac{1\ S}{\text{pron. negativ}} - \frac{2\ PV}{\text{verb}};\qquad \frac{1\ S}{\text{pron. de politete}} - \frac{2\ PV\ ?}{\text{verb}}$$

6. Identificaţi şi analizaţi subiectele din textele următoare:

• *Copilăria este inima tuturor vîrstelor.* (Lucian Blaga - **Aforisme**)

• *Ploile, furtunile, vînturile lasă pe stînci profiluri enigmatice.* (G. Călinescu - **Cronicile optimistului**)

• *Acesta a fost Eminescu, aceasta este opera lui.* (Titu Maiorescu - **Critice**)

• *Cine a tras semnalul?* (I.L. Caragiale - **Momente şi schiţe**)

• *Ţîrîie ploaia.../ Nu-i nimeni pe drum.* (G.Bacovia - **Poezii**)

• *În amurg de argint/ S-aprinde crai-nou.* (**Idem**)

• *Sînt solitarul pustiilor pieţe.* (**Idem**)

• *Pustiu adînc... şi-ncepe a-nnopta.* (**Idem**)

• *Adevărul ne umple de sănătate şi ne dă puteri noi în muncă.* (G. Călinescu - **Cronicile optimistului**)

• *A insufla şi a întări respectul e o datorie dificilă a educaţiei.* (G.C. Antonescu - **Din problemele pedagogiei moderne**)

• *Dintre toate aceste schimbări care alcătuiesc dinamica vocabularului, ne interesează, aici, exclusiv căile de apariţie a noi cuvinte şi felul în care sînt satisfăcute necesităţile mereu crescînde ale procesului de comunicare.* (Th. Hristea - **Sinteze de limba română**)

Scanned with OKEN Scanner

• *Învăţarea, manevrarea unei maşini, observarea şi dirijarea unor panouri de comandă necesită activităţi cu solicitare predominant nervoasă.* (**Biologie** - Manual pentru clasa a X-a)

7. Pentru enunţurile următoare, realizaţi, în ordine, următoarele sarcini:
• identificaţi şi analizaţi subiectele;
• transformaţi propoziţiile în fraze, dezvoltînd subiectele în propoziţii subordonate subiective;
• analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema lor;
• alcătuiţi o frază după schema obţinută:

Se aude ploaia. Se cunoaşte răspunsul. Este necesară repetiţia. De zis e uşor, de făcut e mai greu. Mă nelinişteşte întrebarea ta. Disciplina este obligatorie. A cînta şi a dansa este reconfortant. Ni se explică rezolvarea problemei. Ni s-a anunţat începerea spectacolului. Se va hotărî plecarea noastră.

8. Pentru textele următoare, realizaţi în ordine, următoarele sarcini:
• analizaţi frazele şi alcătuiţi schema lor;
• alcătuiţi fraze după schemele obţinute anterior;
• transformaţi frazele date în propoziţii, prin contragerea propoziţiilor subiective în subiecte.

• *Era bine să aflu în bucurie cele spuse de lelea Ileana.* (M. Sadoveanu - **Împărăţia apelor**)

• *Nu e greu să găseşti adevărul, e greu să ai dorinţa de a-l găsi.*
(N. Iorga - **Cugetări**)

9. Pentru frazele următoare realizaţi, în ordine, următoarele sarcini:
• pentru fiecare propoziţie identificaţi şi analizaţi subiectul;
• analizaţi frazele şi alcătuiţi schema lor;
• alcătuiţi fraze după schemele obţinute anterior.

• *E o minune să stai lîngă lumina unei vieţi mari.* (G. Călinescu - **Studii şi conferinţe**)

• *Cine vrea a şti adevărul să se întoarcă spre trecut.* (M. Eminescu - **Fragmentarium**)

• *Ceea ce pentru noi e adevăr absolut este numai rezultatul (poate relativ) de cultură al vremurilor trecute.* (**Idem**)

• *O, e frumos să ştii că eşti din neamul lui Traian. E frumos să şi trezeşti această fărîmătură de mîndrie în sufletul poporului tău. Dar e urît şi batjocoritor să nu urmezi cărările pe care te îndrumă povaţa acestei mîndrii.* (O. Goga - **Vorbe** (după Coloana infinitului)

• *Documentarea primează. Pentru asta trebuie să citeşti un morman de cărţi, să deschizi file, să te plimbi prin odaie ca să faci sinteza ideilor, să întocmeşti fişe, să alergi prin biblioteci, să-ţi mînjeşti degetele cu cerneală.* (G. Călinescu - **Cronicile optimistului**)

• *Bărbaţilor le-a plăcut să cioplească în lemn porţi monumentale, să-şi împodobească pălăria, sumanul şi chimirul lat de piele şi să cînte din fluier şi din cimpoi cîntece de mînie sau de jale. Femeilor le-a plăcut să-şi împodobească mai întîi casa, pictînd în jurul ferestrelor orientate spre miazăzi chenare (...) Apoi le-a plăcut să*

Scanned with OKEN Scanner

se împodobească şi ele cu lungi marame de borangic, cu cămăşi şi fote înflorate... (Geo Bogza - **Sate şi oraşe**)

• *Tînăra generaţie română se află astăzi sub influenţa operei poetice a lui Eminescu. Se cuvine dar să ne dăm seama de partea caracteristică a acestei opere şi să încercăm totodată a fixa individualitatea omului care a personificat în sine cu atîta strălucire ultima fază a poeziei române din zilele noastre.* (Titu Maiorescu - **Critice**)

• *Dacă Eminescu a iubit sau nu pe Veronica, dacă aceasta a meritat sau nu dragostea sa, rămîne un lucru deşert faţă de legenda care a unit pe cei doi poeţi în viaţă şi în moarte.* (G. Călinescu - **Viaţa lui M. Eminescu**)

• *Cine-i cît de puţin pescar observă că aceste ore de pescuit corespund cu ceasurile de odihnă ale peştelui. Ar mai fi trebuit să se adaoge că nu-i voie să dai cu undiţa pe vreme frumoasă.* (M. Sadoveanu - **Povestiri**)

• *Cine vorbeşte despre lucruri simple se foloseşte de o gramatică asemănătoare cu mecanismul ceasornicelor care arată orele şi minutele. Cine vorbeşte despre ştiinţă, artă, literatură sau tehnică are nevoie de o gramatică mai dezvoltată.* (Ion Coteanu - **Gramatica de bază a limbii române**)

10. După schema 1 P (1 \| 2 SB) construiţi fraze în care propoziţia subiectivă să fie introdusă pe rînd prin: a) pronume relative: **care, cine, ce;** b) adverbe relative: **cînd, unde, cum;** c) conjuncţii: **că, să, dacă.**

11. Alcătuiţi fraze după următoarele scheme:

a) 1 P (\| 2 SB)

b) 2 P (\| 1 SB)

c) 1 P (2 SB — si (cop.) — 3 SB)

d) 3 P (1 SB — si (cop.) — 2 SB)

e) 1 P — si (cop.) — 3 P (\| 2 SB; \| 4 SB)

f) 1 P (2 SB — si (cop.) — 3 SB; 4 SB)

g) 1 P — si (cop.) — 2 P (5 SB; 6 SB — si (cop.) — 7 SB)

h) 1 P (\| 2 SB; 3 SB — si (cop.) — 4 SB; 5 SB)

i) 3 P (1 SB — si (cop.) — 2 SB) — dar (adv.) — 4 P (5 SB — si (cop.) — 6 SB; 7 SB)

Scanned with OKEN Scanner

1. Rezolvaţi următoarele exerciţii de acord, după indicaţiile date:

corect - III sg.

- Fiecare dintre noi .....
- Fiecare dintre voi ..... problema a rezolva
- Fiecare dintre elevi .....

- Nici una dintre noi nu .....
- Nici unul dintre voi nu ..... de la şcoală a lipsi
- Nici una dintre colege nu ...

- Grupul de elevi .....
- Grădiniţa de copii ..... pentru excursia a se pregăti
- Familia .....

corect - III sg.	corect - III pl.	
Majoritatea colegilor ..	Majoritatea colegilor ...	a veni
O mulţime de copii	O mulţime de copii	a participa
O parte din cărţi	O parte din cărţi	

I pl. - corect	II pl. - corect	
Toţi ..... cartea	Toţi ..... cartea	a citi
Mulţi ..... la spectacol	Mulţi ..... la spectacol	a veni
Puţini ..... problema	Puţini ..... problema	a rezolva

corect - I sg.

Subsemnatul Popescu	următoarele	a raporta
Expeditorul Popescu	greutatea pachetului	a declara

corect - III pl.

Unul dintre elevii care ....., este fratele meu.	a fi lăudat
Una dintre elevele care ..... poezii, a fost premiată.	a compune

corect - I pl.

Eu, tu şi el	corect	a răspunde
Noi, voi şi ei	corect	

corect - II pl.

Tu şi el	mai devreme	a sosi
Voi şi ei	mai devreme	

acord corect cu ultimul subiect (pers., nr.)

Nu eu, ci ei		a răspunde
Nu eu, ci tu	la între-	
Nu noi, ci voi	barea	
Nu ei, ci voi	pusă	
Nu tu, ci eu		

corect - III sg.

Elevul sau profesorul	problema?	a rezolva
El sau ea	scrisoarea?	a scrie
Grădinarul sau copilul	grădina?	a îngriji

Scanned with OKEN Scanner

corect - III sg.	acceptat - III pl.	
Nici Ion, nici Ana nu ..	Nici Ion, nici Ana nu ..	a sosi
Nici bunicul, nici bunica nu	Nici bunicul, nici bunica nu	

corect - III sg.	
A cînta şi a desena	odihnitor a fi
A învăţa şi a repeta	necesar
De reparat ori de modificat	greu

2. Faceţi acordul predicatelor exprimate prin verbe la diateza pasivă, cu subiectele lor. Puneţi verbul **a fi lăudat** la diferite moduri şi timpuri.

Eu însumi ..... de profesor	Noi înşine ..... de profesor
Eu însămi ..... de profesor	Noi însene ..... de profesor
Tu însuţi ..... de profesor	Voi înşivă ..... de profesor
Tu însăţi ..... de profesor	Voi însevă ..... de profesor
El însuşi ..... de profesor	Ei înşişi ..... de profesor
Ea însăşi ..... de profesor	Ele înseşi ..... de profesor

3. Realizaţi acordul predicatului nominal cu subiectul, amintindu-vă că: verbul copulativ se acordă în număr şi persoană, iar numele predicativ - adjectiv - în gen, număr şi caz. Puneţi verbul copulativ la indicativ prezent.

Băiatul	a fi zburdalnic
Băieţii	
Fetiţa	
Fetiţele	

4. Realizaţi acodrul predicatului nominal cu subiectul multiplu. Urmaţi indicaţiile de acord în gen, număr şi caz pentru numele predicativ exprimat prin adjectiv.

Studenţii şi studentele	III pl.	masc. pl.	
	.....	.....	a fi harnic
Tabloul şi rama lui	III pl.	acord cu numele de fiinţă	
	.....	.....	a fi frumoś
Peretele şi - perdeaua	III pl.	f. pl.	
- perdelele	.....	.....	a fi alb
	III pl.	acord cu subiectul cel mai apropiat	

Scanned with OKEN Scanner

Perdeaua şi pereţii	.....	.....	a fi alb
	III pl.	acord cu subiectul cel mai apropiat	
Pereţii şi perdeaua	.....	.....	a fi curat
	III pl.	n. pl.	
Butucul şi toporul	.....	.....	a fi putrezit
	III pl.	n. pl.	
Butucii şi toporul	.....	.....	a fi putrezit
	III pl.	acord cu subiectul cel mai apropiat	
Butucii şi topoarele	.....	.....	a fi putrezit
	III pl.	acord cu subiectul cel mai apropiat	
Topoarele şi butucii	.....	.....	a fi putrezit

5. În textele următoare, realizaţi acordul predicatului cu subiectul, urmînd indicaţiile date.

Atenţie la felul subiectului!

III sg., indicativ prezent

- Preocuparea pentru studiu, pentru cercetare $^{\text{III sg.}}$ ..... a presupune dăruire şi pasiune.
- Observaţia mea corelată cu constatările ulterioare $^{\text{III sg.}}$ ..... la concluzii noi. a duce
- Efortul reunit cu imaginaţia $^{\text{III sg.}}$ ..... la o realizare originală. a conduce
- Copilul, ca şi părinţii lui $^{\text{III sg.}}$ ..... cu hărnicie. a munci
- În ceea ce $^{\text{III sg.}}$ ..... rezultatele noastre, vă anunţăm că ele sînt bune. a privi

6. Pentru textele următoare, rezolvaţi, în ordinea dată, sarcinile:

- Identificaţi predicatele.
- Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.
- Transformaţi propoziţiile în fraze dezvoltînd părţile de propoziţie subliniate în propoziţii subordonate corespunzătoare.
- Analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema.
- Alcătuiţi fraze după schemele obţinute.

Cerul pare **a se înnora**.
Elevul ajunsese **a îndrăgi** matematica.
Omul părea **înţelept şi blînd**.
A învăţa înseamnă **a şti**.
A persevera înseamnă **a reuşi**.

Scanned with OKEN Scanner

El se preface a nu-l şti, a nu-l cunoaşte.
A-ţi iubi patria înseamnă a o cinsti şi a o servi.

• *Programul meu este* a citi, a cutreiera ţara *şi* a medita. (G. Călinescu - **Cronicile optimistului**)

• *Părea* nemulţumit *şi* dezorientat, atins *tocmai în liniştea lui netulburată.* (M. Preda - **Morometii**)

• A trăi e a munci. (N. Iorga - **Cugetări**)

• A şti *carte nu înseamnă* a şti *înţelepciune.* (Idem)

• A fi celebru *înseamnă* a-*ţi* iubi *semenii,* a te gîndi *la ei, la destinele omenirii...* (Carol Roman - **Există un secret al celebrităţii?**)

• A vorbi *de mizeria materială a lui Eminescu înseamnă* a întrebuinţa *o expresie nepotrivită cu individualitatea lui.* (Titu Maiorescu - **Critice**)

• A avea *o exprimare bogată nu înseamnă numai* a şti *şi* a folosi *multe cuvinte, ci şi* a stăpîni *toate resursele gramaticale ale limbii.* (Mioara Avram - **Gramatica pentru toţi**)

7. Pentru următoarele texte, rezolvaţi în ordine, sarcinile:
- Analizaţi frazele şi alcătuiţi schemele.
- Compuneţi fraze după schemele obţinute.
- Acolo unde este posibil, contrageţi propoziţia subordonată predicativă în nume predicativ.

a) *Ceea ce-l preocupa era să construiască.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**)

b) *Meritul tău va fi să faci din orice cuvînt o faptă, să gîndeşti în fier şi în granit.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**)

c) *Ea-şi culcase capul în sînul lui şi părea că adormise.* (M. Eminescu - **Poezii. Proză literară**)

d) *Şerpi roşii rupeau trăsnind poala cea neagră a norilor, apele păreau că latră, numai tunetul cînta adînc...* (Idem)

e) *Institutorul ţinea mîna pîlnie la ureche şi se făcea că nu înţelege bine.* (G. Călinescu - **Ion Creangă**)

f) *Menirea mea este să trăiesc în mijlocul neamului vitregit de soartă, să-i alin suferinţele, să-i simt durerile, să fiu sprijinul lui.* (L. Rebreanu - **Ion**)

g) *Soarele îşi acoperise faţa cu un zăbranic de aburi roşietici şi stihiile păreau că plănuiesc ceva în încremenirea lor.* (C. Hogaş - **În munţii Neamţului**)

8. Precizaţi felul subordonatei pentru fiecare propoziţie principală regentă şi motivaţi afirmaţia.

Se pare \
[că este bucuros.]
El pare /

Scanned with OKEN Scanner

Este adevărat \
Adevărul este / **că are un limbaj cultivat.**

Este hotărît \
Hotărîrea era / **să plecăm în munţi.**

Este recomandabil \
Recomandarea este / **să facem mult sport.**

9. Se dă propoziţia subordonată **că vom reuşi.** Schimbaţi propoziţia principală regentă, astfel încît secundara să capete, pe rînd, valorile: subiectivă, predicativă. Repetaţi cerinţa pentru propoziţia **cum este corect.**

10. Construiţi propoziţii subiective şi predicative cu:
- pronumele relative: **care, cine, ce**
- adverbe relative: **cînd, unde**
- conjuncţii: **să, dacă**

11. Alcătuiţi fraze după schemele:

a) 1 p — 2 pr.

b) 1 p → 2 pr. / si cop. 3 pr.

c) 1 p — si cop. — 3 p → 2 pr. / 4 pr.

d) 1 p — si cop. — 3 p → 2 sb / 4 pr

e) 1 p → 2 SB → 3 pr

f) 1 p — dar adv. — 4 p → 2 SB → 3 pr / 5 pr → 6 SB

g) 2 p → 1 SB / 3 pr

h) 3 p → 1 SB / si cop. / 2 SB / 4 pr

i) 2 p → 1 SB / 3 pr / si cop. / 4 pr

j) 1 p → 2 pr / si cop. / 3 pr → 4 SB

12. După schema 1 P (1 p → 2 pr) alcătuiţi fraze în care propoziţia predicativă să fie subordonată prin pronumele relative: **ce, al cui** şi prin adverbul relativ **cum.** Elementele de subordonare date să îndeplinească în propoziţia predicativă funcţia sintactică de nume predicativ.

ATRIBUTUL. PROPOZIŢIA ATRIBUTIVĂ

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi fişele de recapitulare ATRIBUT. PROPOZIŢIA ATRIBUTIVĂ.

1. În textele următoare, identificaţi şi analizaţi atributele.

{ Razele lunii luminează cîmpia.
Razele de lună luminează cîmpia.

{ În grîu se zăreşte macul roşu.
În grîu se zăreşte roşul macului.

{ Altui coleg i-am explicat.
Colegul altuia ne-a ajutat.

{ Fiecărei flori îi admir culorile.
Parfumul fiecăreia este suav.

{ Prietena sa o felicită.
Prietena ei o felicită.

{ Citesc scrisoarea ta.
Citesc scrisoarea de la tine.

{ Îşi slăveşte patria.
Slăvesc patria-mi iubită.

{ Nici un coleg nu lipseşte.
Nici unui coleg nu i s-a dat notă mică.
Colegul nici unuia din noi n-a lipsit.

{ Ce carte citeşti?
Eu ştiu ce carte citeşti.

{ Cărui coleg i-ai explicat?
Pe colegul căreia l-ai văzut?
Al cărei eleve este caietul?

{ Colegii cărora te-au ajutat?
Căror colegi le-ai mulţumit?

{ Al doilea elev scrie tema.
Tema celui de al doilea este corectă.
Corectez tema celui de al doilea elev.

{ Avea capacitatea de a convinge oamenii.
Avea capacitatea de convingere a oamenilor.

{ Privesc licăritul stelelor.
Privesc stelele licărinde.

{ Admir zările senine.
Admir seninul zărilor.

{ Fetei acesteia i-am dat cartea.
Fratele acesteia a citit-o.

{ Aceleiaşi fete îi dau flori.
Aceleiaşi îi cer cartea.

{ Colegul meu citeşte.
Colegul lui citeşte.

{ Prietenii lor sînt binevoitori.
Prietenii lui sînt binevoitori.

{ V-a plăcut darul nostru?
V-a plăcut darul de la noi?

{ Copilului aceluia îi dau mere.
O privesc pe sora aceluia.

{ Fratele tău este student.
Îl admir pe fratele tău.
Cartea fratelui tău este interesantă.
Îi cer fratelui tău o carte.

{ Care elev recită?
Eu ştiu care elev recită.

{ Eu ştiu cărui coleg i-ai explicat.
Eu întreb pe colegul căruia i-ai explicat.
Eu ştiu al cărei eleve este carnetul.

{ Cincisprezece elevi se antrenează.
Douăzeci de elevi se antrenează.

{ Părerea asupra operei era bună.
Lupta împotriva minciunii a fost îndelungată.

{ Îl caracterizează îndemînarea la reparat mecanisme fine.
Îl caracterizează îndemînarea de a repara mecanisme fine.

{ Acesta este nepotul vecinului.
Acesta este nepot vecinului.

Scanned with OKEN Scanner

{ Camera de zi a este mare.
Camera din susul scării este mare. }

{ Teii din faţă foşnesc.
Teii din faţa şcolii foşnesc. }

{ Îi cer lui Ion, colegul, o carte..
Îi cer lui Ion, colegului, o carte. }

2. Identificaţi şi analizaţi atributele din textele următoare:

- Inginerul Ionescu prezintă o invenţie. Fiica lui, studenta, este mîndră de tatăl ei. Fiul său, elev la liceu, îl urmăreşte cu admiraţie.
- Am primit picturile lui Nicolae Tonitza, neasemuitul pictor al ochilor de copil.
- Am ascultat Mioriţa, capodopera literaturii populare româneşti.
- Ghioceii, vestitorii primăverii, răsar de sub zăpadă.

3. Alcătuiţi propoziţii care să cuprindă atributele precizate mai jos:
- atribute substantivale în G, A, N
- atribute adjectivale - propriu-zise şi pronominal-adjectivale
- atribute pronominale în G, A, N
- atribute verbale, atribute adverbiale

4. Completaţi spaţiile punctate cu apoziţiile potrivite ca sens:

- Ţara Piramidelor şi a Sfinxului, ..., se află în Africa.
- Capitala Angliei, ..., este străbătută de fluviul Tamisa, iar Sena străbate capitala Franţei, ...
- Oraşul gondolelor, ..., este construit pe ape.
- Cele mai mari cascade din lume, ..., te hipnotizează prin forţa lor copleştitoare.
- Este impresionant mitul titanului care a dăruit oamenilor focul, ...
- Statuia poetului latin exilat la Pontul Euxin, ..., o putem admira la Constanţa.

Cuvinte: Veneţia, Victoria, Londra, Paris, Niagara, Prometeu, Ovidiu, Egipt.

5. În textele următoare, identificaţi şi analizaţi atributele.

• *Clorura de var este o substanţă solidă, de culoare albă, cu miros iritant de clor şi cu acţiune puternic oxidantă.* (**Chimie**. Manual pentru clasa a VIII-a)

• *Protonii sînt particule elementare, avînd sarcina electrică pozitivă.* (**Fizica**. Manual pentru clasa a VIII-a)

• *Zgomotul marilor oraşe, cauzat de circulaţia intensă a maşinilor, tramvaielor, troleibuzelor, avioanelor, tulbură munca intelectuală.* (**Anatomia, fiziologia şi igiena omului**. Manual pentru clasa a VIII-a)

• *O pădure trosnind în flăcări e o întîmplare nefericită, dar ce privelişte măreaţă!* (G. Călinescu - **Scrinul negru**)

• *Feţele exprimă toate nuanţele curiozităţii: uimirea, absorbirea, atenţia silitoare, reflecţia.* (**Idem**)

Scanned with OKEN Scanner

• *Să ascultăm un cîntec alpin, cu acele gîlgîituri de cataracte, cu acele ecouri suprapuse, strigate din guri de văgăuni, cu acel duh vînjos şi înalt şi teluric, zgrunţuros ca stînca şi dur ca gheţarii.* (Lucian Blaga - **Spaţiul Mioritic**)

6. Pentru următoarele texte, rezolvaţi, în ordine, sarcinile:
   - identificaţi şi analizaţi atributele;
   - transformaţi propoziţiile în fraze, dezvoltînd în propoziţii subordonate corespunzătoare cuvintele subliniate;
   - analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema lor;
   - alcătuiţi fraze după schemele obţinute anterior.

• *Cu neobişnuita lui stăruinţă* **de a citi**, *de a* **studia**, *de a* **cunoaşte**, *el îşi înzestra fără preget memoria cu operele* **însemnate** *din literatura antică şi modernă.* (Titu Maiorescu - **Critice**)

• *Printre reuşite, cea mai strălucitoare e aceea* **de a gîndi** *creator,* **de a descoperi** *adevăruri* **ascunse**, **de a descifra**, **de a decoda** *viaţa.* (D.I. Suchianu - **Foste adevăruri viitoare**)

7. Pentru frazele următoare, realizaţi, în ordine, cerinţele:
   - identificaţi şi analizaţi atributele;
   - analizaţi fraza şi alcătuiţi schema;
   - contrageţi propoziţiile secundare atributive în atribute.

• *La om s-au dezvoltat mulţi centri nervoşi pe care nu-i întîlnim şi la alte mamifere. Aşa sînt: centrul pentru citit, pentru scris şi pentru socotit, situaţi mai ales în regiunea frontală a creierului.* (**Anatomia, fiziologia şi igiena omului.** Manual pentru clasa a VIII-a)

• *A trăi implică lupta care se dă pentru izbîndă.* (Tudor Arghezi - **Scrieri**)

• *Într-o carte sînt litere moarte, dar vrăjite, pe care le învii cu viaţa ta.* (N. Iorga - **Cugetări**)

• *Ultima frunză care cade dintr-un pom, ultimul fir de fum care exhală dintr-un colosal tăciune sînt mai importante decît scuturarea pomului şi incendiul.* (G. Călinescu - **Cronicile optimistului.**)

8. Pentru frazele următoare, realizaţi, în ordine, sarcinile:
   - analizaţi frazele şi alcătuiţi schemele;
   - alcătuiţi fraza după schemele obţinute (la alegere);
   - identificaţi şi analizaţi atributele (facultativ).

• *Aceia care mor pentru o idee sînt eroi al căror testament consistă în simplul cuvînt: continuaţi.* (Nicolae Titulescu - după **Reflecţii şi maxime**)

• *Trebuie să fac mărturisirea de credinţă că poporul este părintele meu literar; că trecutul pulsează în mine ca un sînge al celor dispăruţi; că mă simt ca un stejar de la Orhei cu mii şi mii de rădăcini înfipte în pămîntul neamului meu.* (Mihail Sadoveanu - **Poezia populară.** Discurs de recepţie la intrarea în Academia Română)

• *Cartea unde timpul îşi scrie părerile şi impresiile sale este istoria. Ea formează oglinda adevărului, împărţită în marile capitole care reprezintă viaţa unui popor: patriotismul, înţelepciunea, libertatea şi înfrăţirea.* (Vasile Conta - **Opere**)

Scanned with OKEN Scanner

9. Construiţi propoziţii secundare atributive, subordonate cu pronumele relative: **care, ce,** cu adverbele relative **cînd, unde, cum,** cu conjuncţiile **că, să, dacă.**

10. Precizaţi felul secundarei din căsuţă, pentru fiecare propoziţie regentă:

Se întreabă \
Întrebarea este — care va participa la concurs.
Eu pun întrebarea /

Se anunţă \
Problema este — cînd va începe concursul.
Aştept clipa /

11. Se dă propoziţia subordonată **cum a rezolvat problema.** Schimbaţi propoziţia principală regentă, astfel încît subordonata să capete pe rînd, valorile: subiectivă, predicativă, atributivă. Se repetă cerinţa pentru propoziţia secundară **dacă va reuşi.**

12. Subordonaţi cu pronumele relativ ce următoarele propoziţii: subiectivă, predicativă, atributivă. Repetaţi exerciţiul cu adverbul relativ **unde** şi cu conjuncţiile **că, să.**

13. După schema 1 P (| 2 A) construiţi fraze în care atributiva să fie introdusă prin pronumele relativ **care;** pronumele relativ **care** să aibă în secundară, funcţia sintactică de: subiect, nume predicativ, atribut pronominal.

14. Construiţi fraze după schemele următoare:

a) 1 P — 2 A

b) 1 P — 2 A — si (cop.) — 3 A

c) 1 P — 2 A — , (juxt.) — 3 A — si (cop.) — 4 A

d) 1 P — 2 A, 3 A, 4 A

e) 1 P — 2 A — 3 A — si (cop.) — 4 A

f) 1 P — dar (adv.) — 4 P; 2 SB; 5 Pr; 3 A; 6 A

g) 1 P — 2 SB — si (cop.) — 4 SB; 3 A; 5 A — si (cop.) — 6 A

h) 3 P — 1 SB — 2 A; 4 Pr — 5 A

i) 5 P — 1 SB — si (cop.) — 2 A; 3 SB — 4 A; 6 A

Scanned with OKEN Scanner

15. **ATENŢIE** la topica propoziţiei atributive şi a atributului! Este recomandabil ca atributul sau propoziţia atributivă să stea imediat după elementul regent. Nerespectarea acestei recomandări poate conduce la exprimări ambigue sau ridicole. Spre exemplificare reproducem două fragmente selectate din volumul **Ale vieţii valuri** de Tudor Muşatescu; autorul creează **intenţionat** enunţuri cu topică incorectă, pentru a sugera incultura personajului.

LECTURĂ:

... fermoarul poşetei pe care o am de la o soră a mamei din piele de porc veritabil, făcută dintr-un geamantan vechi...

... nu mai posed ca avere momentală decît 5 pogoane şi trei prăjini, căci averea cealaltă am avut grijă şi am trecut-o pe numele fetei mele Florica, pe care o am jumătate în comuna Dealurile, restul de trei prăjini din ea avîndu-le la locuinţa mea, pentru uzul casei, ca agricultură şi zarzavat...

COMPLEMENT DIRECT. PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi fişa recapitulativă COMPLEMENT DIRECT. PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ.

1. Identificaţi şi analizaţi complementele directe din textele următoare:

Vă cerem a ne comunica adresa. Elevul începe a citi poezia. Auzeam tunînd în depărtare. Am terminat de scris. Pe mama o iubesc. Ascultaţi-mă! Priveşte-te! Întreabă-l! Ajută-ne! V-am văzut. Le-am admirat. I-am întîlnit. Ce întrebi? Pe cine asculţi? Pe care l-ai întîlnit? Am întrebat ce ai citit. Nu ştiu pe care ai luat-o. A aflat pe cine aşteptai. Am înţeles ceea ce mi-ai explicat.

2. Completaţi spaţiile punctate cu acele cuvinte care corespund:
a) clasei morfologice indicate; b) întrebării şi categoriei de substituţie; c) sensului. Precizaţi funcţia sintactică a cuvîntului cu care aţi completat propoziţia:

CE? - ceva		PE CINE? - pe cineva	
Eu citesc ..	substantiv	O aştept	substantiv
Eu pot	verb infinitiv	Vă întreb.	pronume de politeţe
Eu aud	verb gerunziu	Te salut	pronume personal
Am găsit ..	pronume nehotărît	L-am lăudat ..	pronume posesiv
El strigă ...	interjecţie	N-am întîlnit .	pronume negativ
El nu spune	pronume negativ	Îl chem	pronume demonstrativ
		I-am văzut ...	numeral colectiv
		L-am aplaudat	numeral ordinal

3. Completaţi spaţiile punctate cu complemente directe anticipate şi reluate, exprimate prin pronumele personale în cazul acuzativ, forma neaccentuată, corespunzătoare ca sens.

Scanned with OKEN Scanner

PE CINE? - C.D. ANTICIPAT	PE CINE? - C.D. RELUAT
... văd pe sora mea.	Pe mama am ajutat-...
... întreb pe tata.	Pe colegul meu ...-am întrebat.
... ajut pe tine.	Pe fete ... chem.
... aştept pe ele.	Pe băieţi ... strig.
... va chema pe noi.	Pe mine nu ... va lăuda.
...-a strigat pe mine.	Pe noi ... evidenţiază.
...-a felicitat pe colegii mei.	Pe elev ... felicită.
... apreciază şi pe voi?	Pe voi ...-a văzut?

4. Pentru exerciţiile următoare, rezolvaţi, în ordine, sarcinile: a) observaţi felul verbului din fiecare propoziţie; b) precizaţi funcţia sintactică a cuvîntului subliniat, pentru fiecare propoziţie; c) motivaţi afirmaţia precizînd felul verbului regent.

{ El arată o **carte**.
El arată **palid**. }

{ El face un **exerciţiu**.
El se face **aviator**. }

{ El a ajuns **student**.
El a ajuns la **gară**. }

{ El preface o **haină**.
El se preface în **printţ**. }

{ Se aude **cîntecul**.
Eu aud **cîntecul**. }

{ El cunoaşte **răspunsul**.
Se cunoaşte **răspunsul**. }

{ El precizează **adresa**.
Este precizată **adresa**. }

{ El poate **pleca**.
Se poate **pleca**. }

{ Deodată, el auzi **pitpalac**.
Deodată, se auzi **pitpalac**. }

{ Te-a lovit **ceva**.
Ai lovit **ceva**. }

{ Am rezolvat greu **problema**.
Se rezolvă greu **problema**. }

{ Am reluat **antrenamentul**.
A fost reluat **antrenamentul**. }

{ Ce spui?
Ce spune? }

{ Ce citeşti?
Ce îţi place? }

{ Eu mănînc **un măr**.
Acest fruct este **un măr**. }

{ Tînărul va deveni **un aviator**.
Tînărul admiră **un aviator**. }

{ Eu citesc **cartea**.
Îmi place **cartea**. }

5. Pentru textele următoare, realizaţi, în ordine, sarcinile: a) identificaţi şi analizaţi complementele directe; b) la fiecare propoziţie interogativă, răspundeţi printr-o propoziţie afirmativă, în care complementul direct să fie exprimat prin substantiv sau pronume.

{ Ce întrebi?
Pe cine întrebi? }

{ Ce anunţi?
Pe cine anunţi? }

{ Ce vesteşti?
Pe cine vesteşti? }

{ Ce înveţi?
Pe cine înveţi? }

6. Indicaţi dintre cele două substantive în acuzativ cu prepoziţia **pe**, complementul direct. Motivaţi alegerea.

Scanned with OKEN Scanner

Aştept { - pe mama. / - pe peron. } Îl întîmpin { - pe actor. / - pe scenă. }

Îl aduc { - pe învingător. / - pe braţe. } Îl mîngîie { - pe copil. / - pe frunte. }

7. Completaţi spaţiile cu complementul intern corespunzător, cerut de verbul regent.

Scriu ..... Visez ..... Cîntăm .....
Dansează ..... A trăit ..... Aţi luptat .....

8. Alcătuiţi propoziţii în care substantivul **mama** să aibe funcţia sintactică de: subiect, nume predicativ, atribut, apoziţie, complement direct.

9. În propoziţiile următoare identificaţi şi analizaţi complementele directe:

• *Sedentarismul favorizează îngrăşarea (...) obosind inima şi plămînii, scăzînd rezistenţa organismului faţă de boli.* (**Anatomia, fiziologia şi igiena omului.** Manual pentru clasa a VIII-a)

• *Natura mea (...) a căutat realităţile constructive, nădăjduind binele şi frumosul, explicînd cu sfială scăderile timpului, aşteptînd înfăptuirile progresului.* (Mihail Sadoveanu - în **Maxime şi reflecţii**)

• *De-atîtea nopţi aud plouînd,*
Aud materia plîngînd. (G. Bacovia - **Poezii**)

• *El mănîncă odată zece ouă, o strachină de prune, o oală de porumb fiert, doar pentru deschiderea poftei de mîncare...* (G. Călinescu - **Ion Creangă**)

• *Arhaismele sînt utilizate pentru a evoca oameni, obiceiuri şi (...) evenimente din trecutul îndepărtat.* (Th. Hristea - **Sinteze de limba română**)

10. Pentru propoziţiile următoare rezolvaţi, în ordine, cerinţele:

a) Identificaţi şi analizaţi complementele directe.

b) Transformaţi propoziţiile în fraze, dezvoltînd complementele directe exprimate prin verbe la infinitiv, în propoziţii secundare completive directe.

c) Analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema lor.

• *... vîntul începe a geme réce şi a scutura casa cea mică din toate încheieturile...* (M. Eminescu - **Proză literară**)

• *Încă din clasa a doua de gimnaziu începusem a scrie şi a ilustra (...) un roman haiducesc în mai multe tomuri.* (M. Sadoveanu - **Nada florilor**)

11. Pentru textele următoare, rezolvaţi, în ordine, cerinţele: 1) analizaţi frazele şi alcătuiţi schema; 2) alcătuiţi fraze după scheme obţinute; 3) analizaţi complementele directe din textele date.

a) *Creangă învăţase pe copii să se gîndească bine întîi şi apoi să vorbească.* (G. Călinescu - **Ion Creangă**)

b) *Un scriitor trebuie să ştie dinainte ce urmăreşte, ce lume voieşte să zugrăvească, cine sînt eroii.* (G. Călinescu - **Cronicile optimistului**)

Scanned with OKEN Scanner

c) *Cine-şi dă seama de o asemenea figură, înţelege îndată că nu-l puteai prinde pe Eminescu cu interesele care ademenesc pe cei mai mulţi oameni.* (Titu Maiorescu - **Critice**)

d) *Cine ştie însă ce însemnătate mare are limba asupra spiritului, cum ea-l acoperă şi îl pătrunde, cum limba noastră veche trezeşte în suflet patimile vechi şi energia veche, acela va înţelege de ce ne pare bine de lucrul acesta.* (M. Eminescu - **Timpul**)

e) *Ca urmare a acestor solicitări, elevii vor exterioriza, sau vor demonstra în mod sponatn, ceea ce au reuşit să interiorizeze, vor transpune în termeni subiectivi, personali, ceea ce au reţinut...* (Ioan Cerghit - **Perfecţionarea lecţiei în şcoala modernă**)

f) *Nu-i învеţi pe alţii ceea ce vrei, nu-i învеţi ceea ce ştii, îi învеţi ceea ce eşti.* (J. Juares - în **Reflecţii şi maxime**)

12. Pentru următoarele texte, realizaţi, în ordine, cerinţele: 1) analizaţi frazele şi alcătuiţi schemele; 2) simplificaţi frazele, prin contragerea propoziţiilor completive directe în complemente directe.

a) *Reprimă-ţi invidia faţă de omul excepţional, învaţă să-l înţelegi şi să-l preţuieşti.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**)

b) *A cere elevilor să rezolve un anumit tip de exerciţii sau probleme înseamnă a le pretinde să demonstreze că stăpînesc anumite reguli (...) că pot opera cu ele.* (Ioan Cerghit - **Idem**)

c) *A cere elevilor să interpreteze un text literar, ori un text filozofic, să rezume opere literare, sau să aprecieze o pictură, să deseneze un crochiu, să facă modelul unui automobil, să construiască un aparat - sînt obiective care se soldează cu răspunsuri, soluţii, produse, care pot să conţină elemente de originalitate, de creaţie.* (**Idem**)

13. Precizaţi felul propoziţiilor secundare din căsuţă, pentru fiecare propoziţie principală regentă. Motivaţi afirmaţia.

Lui îi place \
Dorinţa lui este \
| să citească poezii |
El are dorinţa /
El doreşte /

14. După schema 1 P construiţi fraze, în care propoziţia CD să fie introdusă, pe rînd, prin următoarele elemente de subordonare: a) pronume relative: **care, cine, ce, ceea ce, cît**; b) adverbe relative: **cînd, unde, cum**; c) conjuncţii: **că, să, dacă**.

15. Construiţi fraze: 1 principală; 2 secundară, în care, adverbul relativ cum să subordoneze, succesiv: propoziţia subiectivă, predicativă, atributivă, completivă

Scanned with OKEN Scanner

directă. Repetaţi exerciţiul pentru elementele de subordonare: **care, ce, unde, că, dacă.**

16. După schema 1 P / 2 CD construiţi fraze, în care secundara CD să fie introdusă prin pronumele relativ **cine**. În propoziţiile secundare, pronumele **cine** să îndeplinească, pe rînd, funcţiile sintactice următoare: subiect, nume predicativ, complement direct.

17. Repetaţi cerinţa pentru pronumele relative **ce** şi **care**.

18. Alcătuiţi **propoziţii** după schemele următoare:

a) 1 S — 2 PV
/ \
3 CD —si/cop.— 4 CD

b) 1 S — 2 PV
|
3 CD
|
4 CD

c) 1 S — 3 PN
|
2 CD

d) 1 S — 3 PN
| |
2 CD 1 CD

19. Alcătuiţi fraze după următoarele scheme:

a) 1 P
|
2 CD

b) 2 P
|
1 CD

c)
1 P
/ \
2 CD —si/cop.— 3 CD

d)
1 P
/ \
2 CD —si/cop.— 3 CD
\ /
4 CD

e) 1 P —si/cop.— 3 P
| |
2 CD 4 CD

f) 1 P —si/cop.— 2 P
\ /
3 CD

g) 1 P —dar/adv.— 4 P
| |
2 SB 5 Pr
| |
3 CD 6 CD

h)
3 P
/ \
1 SB 4 Pr
| |
2 CD 5 CD

i)
1 P
/ | \
2 CD —,/juxt.— 4 CD —si/cop.— 6 CD
| | |
3 A 5 A 7 A

Scanned with OKEN Scanner

Pentru a rezolva corect sarcinile exerciţiului următor, consultaţi fişa **MODALITĂŢI DE REDARE A VORBIRII** - vorbire directă - vorbire indirectă.

1. A VORBIRE DIRECTĂ	B VORBIRE INDIRECTĂ
a) analizaţi sintactic frazele; faceţi schema; b) explicaţi punctuaţia. - Mîine vine bunica, a spus el. - Ora următoare facem gramatică, a anunţat profesorul. - Exerciţiile sînt uşoare, a spus colegul meu. - Cînd v-aţi întors? a întrebat mama. - Unde a plecat? - Nu ştiu. - Cum rezolvi problema? a întrebat colegul. - Nu-i spune! a zis el.	a) treceţi enunţurile din coloana A - vorbire directă, în coloana B, vorbire indirectă. b) analizaţi sintactic frazele obţinute, faceţi schema lor.

2. a) Alcătuiţi un scurt text în vorbire directă (deci dialogat).

b) Transformaţi-l în vorbire indirectă şi arătaţi modificările produse de transformare.

3. a) Alcătuiţi un scurt text în vorbire indirectă.

b) Transformaţi-l în vorbire directă. Arătaţi gradul diferit de expresivitate al celor două texte.

COMPLEMENT INDIRECT. PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

Pentru a rezolva exerciţiile propuse, consultaţi fişele recapitulative COMPLEMENT INDIRECT. PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ.

1. Identificaţi şi analizaţi complementele indirecte din textele următoare:

Îi vorbesc mamei despre pictura mea. Sînt mîndru de prietenul meu. Mă gîndesc la succesul lui. Ne ocupăm de aranjat grădina. Cinste cîştigătorilor concursului! Bravo lui! Învaţă din sfaturile lui! Explică-mi! Cui îi scrii? Eu ştiu cui

Scanned with OKEN Scanner

îi scrii. Despre cine vorbeşti? Înţeleg despre cine vorbeşti. Din bucuros, a devenit trist. Eram bucuros de a-l auzi cîntînd.

2. Completaţi spaţiile punctate cu acele cuvinte care corespund: a) clasei morfologice indicate; b) întrebării; c) sensului. Precizaţi funcţia sintactică a cuvîntului cu care aţi completat propoziţia.

cui? - cuiva		despre, de, la ce, cine?	
Le explic	substantiv	Vorbesc	substantiv
Îi dăruiesc ...	pronume demonstrativ	Mă gîndesc	pronume personal
Nu spun	pronume negativ	Mă pricep	verb supin
Îi cer	pronume personal	Sînt fericit	verb infinitiv
Mă adresez ...	pronume de politeţe	Sînt mîndră	pronume de politeţe
Le-am oferit ...	numeral ordinal	Sînt mulţumită ...	pronume demonstrativ
Onoare	substantiv	Nu contenea ...	verb gerunziu

3. Completaţi spaţiile punctate cu complemente indirecte anticipate şi reluate, exprimate prin pronumele personale în cazul dativ, forma neaccentuată, corespunzătoare ca sens:

CUI? - C.I. anticipat	CUI? - C.I. reluat
... spune şi mie.	Mie ... spune.
...-a explicat ţie?	Ţie ... a dat.
... a oferit şi lui?	Tatălui ...-a povestit.
... cere şi nouă?	Nouă ... explică.
... dăruit vouă?	Vouă ... dăruieşte.
... a dăruit lor?	Lor ...-a oferit.

4. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate:

{ Corectez caietul **elevului**. / Îi corectez **elevului** caietul. } { **Vă** laudă. / **Vă** explică. } { **I**-am văzut. / **I**-am povestit lui.

{ **Le** dau cărţi. / **Le** admir. } { Ne premiază. / Ne oferă flori. } { **Îi** dă adresa. / **Îi** invită la el.

{ V-a chemat? / V-a dat adresa? } { Arată-**mi** şcoala ta! / Aceasta este şcoala-**mi** dragă. } { **Îţi** aduc flori. / **Îţi** faci temele?

5. În propoziţiile următoare, identificaţi şi analizaţi complementele indirecte.

• *Caracterizîndu-se prin frecvenţă mare în vorbire, prin polisemantism, prin stabilitate şi prin capacitatea de a da naştere la derivate şi compuse, sau de a intra în combinaţii sintactice cu caracter constant, cuvintele din vocabularul de bază*

Scanned with OKEN Scanner

prezintă o importanţă mult mai mare decît celelalte unităţi lexicale ale limbii. (Th. Hristea - **Sinteze de limba română**)

• *Caracterul fantastic şi vizionar al acestei descripţii provine din abundenţa ei fastuoasă, din arhitectura ei barocă, din culoarea revărsată peste ea cu profunzime.* (T. Vianu - **Arta prozatorilor români**)

• *Cucly se remarca doar prin plutirea ireală, prin mişcările de compas ale picioarelor, prin ondulaţiile de gît de lebădă ale mîinilor.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**).

6. Pentru propoziţia următoare, rezolvaţi, în ordine, cerinţele: a) identificaţi şi analizaţi complementele indirecte; b) transformaţi propoziţia în frază dezvoltînd complementele indirecte în propoziţii secundare corespunzătoare; c) analizaţi fraza obţinută şi alcătuiţi schema; d) alcătuiţi o frază după schema obţinută.

• *Spiritul meu este setos de a cunoaşte, de a verifica nuanţele caracterelor, de a surprinde mişcările sufleteşti.* (G. Călinescu - **Cronicile optimistului**)

7. Pentru frazele următoare, realizaţi, în ordine, cerinţele: analizaţi frazele şi alcătuiţi schema. Transformaţi frazele în propoziţii, prin contragerea propoziţiilor secundare completive indirecte în complemente indirecte.

• *M-am deprins astfel să încerc, să îndrăznesc şi să risc.* (Nicolae Iorga - **O viaţă de om**)

8. După schema 1 P construiţi fraze, în care propoziţia secundară CI să fie
2 CI
introdusă, pe rînd, prin următoarele elemente de subordonare: a) pronume relative: **care, cine, ce, ceea ce, cît**; b) adverbe relative: **cînd, unde, cum**; c) conjuncţii: **că, să, dacă.**

9. Precizaţi felul propoziţiei secundare din căsuţă, pentru fiecare propoziţie principală regentă. Motivaţi afirmaţia.

Este bine \
Bucuria mea este \
Am primit veste — [că vii la mine.]
Am aflat /
Sînt mulţumit /

10. Se dă propoziţia subordonată **cum ai răspuns**. Schimbaţi propoziţia principală regentă, astfel încît secundara dată să capete, succesiv, valorile: subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă, completivă indirectă.

11. Construiţi fraze: 1 principală, 2 secundară, în care, adverbul relativ **cînd**, să subordoneze, pe rînd, propoziţiile: subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă, completivă indirectă. Repetaţi exerciţiul pentru elementele de subordonare: **unde, să, dacă, ce.**

12. După schema 1 P construiţi fraze, în care secundara CI să fie introdusă prin pronumele relativ **care**. În propoziţiile secundare, pronumele relativ **care** să îndeplinească, pe rînd, funcţiile sintactice: subiect, nume predicativ, complement
2 CI

Scanned with OKEN Scanner

direct, complement indirect în acuzativ, complement indirect în dativ. Repetaţi cerinţa pentru pronumele relativ **cine**.

13. Alcătuiţi fraze după următoarele scheme:

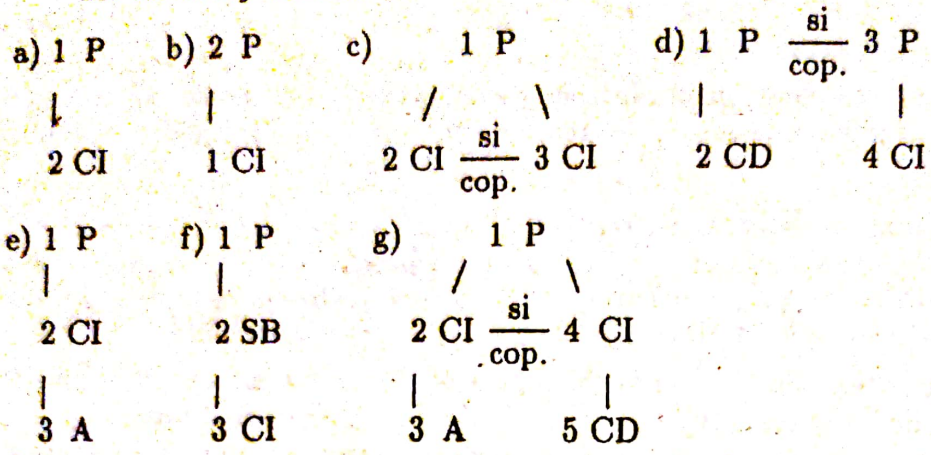

COMPLEMENT DE AGENT. PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ DE AGENT

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi fişa de recapitulare COMPLEMENT DE AGENT. SUBORDONATA COMPLETIVĂ DE AGENT.

1. În următoarele propoziţii, identificaţi complementele de agent.

Copilul este mîngîiat de bunica. Elevul a fost îndrumat de profesor. Orchestra este condusă de dirijor. Exerciţiile vor fi rezolvate de elev. Frunzele sînt spulberate de vînt.

2. În propoziţiile următoare, completaţi spaţiile punctate cu cuvintele care corespund întrebării date şi sensului. Precizaţi funcţia sintactică a cuvîntului cu care aţi completat propoziţia. Pentru orientare şi verificare, consultaţi lista de nume proprii care încheie exerciţiul.

de către cine? ce?

- Versurile "Porni luceafărul. Creşteau în cer a lui aripe" au fost scrise .....
- Tabloul "Anemone" a fost pictat .....
- Coloana infinită, Masa tăcerii, Poarta sărutului au fost create .....
- Mănăstirea Putna, Voroneţ, Neamţ au fost ridicate .....
- Celebra pînză Mona Lisa Gioconda a fost pictată .....
- Simfonia a IX-a cu cor a fost creată .....
- iar versurile din "Odă bucuriei" au fost compuse .....
- Romanul "Război şi pace" a fost scris .....
- Vestitele statui David, Moise, Pietà, Noaptea, Amurgul, Ziua au fost sculptate .....

Listă de nume: Michelangelo, Beethoven, Schiller, Leonardo da Vinci, L.N. Tolstoi, C. Brâncuşi, Ştefan Luchian, Eminescu, Ştefan cel Mare.

3. În textele următoare, identificaţi şi analizaţi complementele de agent.

• *Depresiunea Dornelor este străbătută de Bistriţa şi de afluenţii săi (...). Trecătorile din grupa nordică sînt străbătute de şosele, iar unele şi de căi ferate.* (**Geografia României**. Manual pentru clasa a VIII-a)

• *Luxaţiile pot fi produse de un efort brusc, o lovitură sau o răsucire puternică.* (**Anatomia, fiziologia şi igiena omului**. Manual pentru clasa a VIII-a)

• *Bogăţia unei limbi este ilustrată nu numai de cantitatea cuvintelor, a construcţiilor şi a expresiilor specifice (...) ci şi de volumul şi calitatea acelor cuvinte variate şi expresive care denumesc aceeaşi noţiune şi pe care ne-am obişnuit să le numim sinonime.* (Th. Hristea - **Sinteze de limba română**)

• *Călăuziţi de chibzuială şi îmbărbătaţi de îndrăzneală, ieşirăm la lumină.* (C. Hogaş - **Pe drumuri de munte**)

• *Plictisit de coada care-i venea ca o şopîrlă pe ceafă, fu fulgerat de o idee năstruşnică: s-o taie.* (G. Călinescu - **Ion Creangă**)

4. Alcătuiţi o scurtă descriere a anotimpurilor. Folosiţi complementele de agent **de zăpadă, de soare, de vînt, de ploaie.**

5. Completaţi spaţiile punctate cu propoziţii secundare care să răspundă la întrebarea **de (către) cine? ce?** şi care să corespundă sensului. Precizaţi felul propoziţiei secundare.

• Concursul a fost cîştigat de cine .....
• Problemele grele sînt rezolvate uşor de cine .....
• Sîntem îndrumaţi în viaţă de cine .....

6. Identificaţi în fraza următoare propoziţia completivă de agent. Contrageţi-o în complement de agent.

• *Fata însă întîrzia în aşternut (...) prinsă de ceea ce numai ea ştia că mai simţise în vis.* (M. Preda - **Moromeţii**)

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

Pentru a rezolva exerciţiile propuse, consultaţi fişa ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR.

În următoarele texte, identificaţi şi analizaţi elementele predicative suplimentare.

• *Stăteau toate uimite pe cînd trecea păstorul împărat doinind şi horind.* (M. Eminescu - **Făt frumos din Lacrimă**)

• *Ea-l asculta pe copilaş*
Uimită şi distrasă. (M. Eminescu - **Poezii**)

• *Se mişcau îngrozitoare ca păduri de lănci şi săbii,*
Tremura înspăimîntată marea de-ale lor corăbii. (Idem)

• *Înaintea noastră se înalţă alb, strălucitor în bătaia lunii, podul.* (Al. Vlahuţă - **România pitorească**)

Scanned with OKEN Scanner

• *... Să-l văd venind,*
Aş mai trăi o viaţă... (G. Coşbuc - **Poezii**)

• *Tu taci şi-asculţi povestea ei*
Şi stai îngîndurată. (**Idem**)

• *Nu ştia nici Lie, care se întorsese singur acasă, îngrijat şi uimit.*
(M. Sadoveanu - **Neamul Şoimăreştilor**)

• *Ne fereşte Cel-de-Sus să ne vedem feciorii sîngerînd sub ochii noştri.* (**Idem**)

• *Aduni, de-a lungul atîtor felurite ţări, izvoare şi rîuri şi alergi neastîmpărată spre răsărit, să te arunci despletită în marea cea mare şi amară.* (Z. Stancu - **Desculţ**)

• *Şi deodată, în cea mai lăuntrică urzeală a ei, lumea se dezvăluie ţesută din razele lunii.* (Geo Bogza - **Cartea Oltului**)

• *Cireşarii le priveau înfioraţi şi mîndri ca pe nişte comori nepreţuite.*
(C. Chiriţă - **Cireşarii**)

• *Focul somnoros mistuia, fumegînd, cel de pe urmă tăciune (...). Dimineaţa trecuse călduroasă (...). Codrii uriaşi, ca o mînă de vreascuri netrebnice, se zvîrcoleau neputincioşi (...). Noaptea se vestea grăbită din adîncuri.* (C. Hogaş - **În munţii Neamţului**)

COMPLEMENTE ŞI PROPOZIŢII CIRCUMSTANŢIALE: LOC. TIMP. MOD. CAUZĂ. SCOP. CONDIŢIONALĂ. CONSECUTIVĂ. CONCESIVĂ

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi fişele recapitulative COMPLEMENTE CIRCUMSTANŢIALE. PROPOZIŢII CIRCUMSTANŢIALE.

1. Punînd întrebările **unde?, de unde?, pînă unde**, identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale de loc din propoziţiile următoare:

• Am umblat de aici pînă departe, pretutindeni, de jur împrejur, de colo pînă colo.

• Voi urca în munţi, spre un izvor, pe o potecă, pînă la o cabană.

• Am privit în susul muntelui, în lungul drumului, împrejurul poienii, în josul pîrîului.

• Am privit în sus.
Am pornit în susul potecii.

• Mă duc alături.
Mă duc în casa de alături.

• Stai locului!
Aşterne-te drumului!

• Spre cine te îndrepţi?
De la cine vii?

• Am intrat înăuntru.
Înăuntrul cabanei era cald.

• Dincolo a nins.
În satul de dincolo a nins.

• Unde te duci?
Încotro pleci?

• În faţa cui te-ai oprit?
În lungul cărei alei le-ai plantat?

Scanned with OKEN Scanner

2. Punînd întrebările **cînd, de cînd, pînă cînd**, identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale de timp din textele următoare:

• Am plecat dimineaţa, devreme, cu noaptea-n cap.

• În ore, în pauze, în vacanţe, profesorii sînt alături de noi.

• În cursul orei de istorie, în timpul explicaţiilor, elevii notează în timpul cui s-au petrecut evenimentele prezentate.

• Risipindu-se norii, ieşind soarele, culorile florilor au devenit mai proaspete.

• Înainte de a rezuma subiectul unui roman, notaţi numele autorului, titlul, editura, colecţia.

• { Noaptea a nins. / Noaptea trecută a nins. } • { Vara plec la bunici. / Vara viitoare plec la bunici. }

În propoziţiile următoare, realizaţi, în ordine, cerinţele: a) identificaţi complementele circumstanţiale de timp; b) transformaţi propoziţiile în fraze, dezvoltînd complementele circumstanţiale de timp în propoziţii corespunzătoare. Analizaţi frazele obţinute.

• Ajungînd la Predeal, am luat schiuri.

• Intrînd în casă, m-a învăluit căldura.

• Înainte de a pleca din sat, m-am oprit la bunici.

• Ajungînd în tabără, am trimis colegilor o scrisoare.

Construiţi propoziţii în care următoarele verbe la infinitiv să aibă funcţia de complement circumstanţial de timp: **înainte de a se însera, pînă a nu se trezi, înainte de a pleca.** Transformaţi-le în propoziţii circumstanţiale de timp subordonate prin locuţiunile conjuncţionale **pînă să** sau **pînă ce, înainte să.**

Construiţi propoziţii după schemele:

a) 1 PV
|
2 Ct

b) 2 PV
|
1 Ct

c)
3 PV
/ | \
1 Ct (adv.) — 2 Ct (prep. + vb. inf.) — 4 CL (prep. + subst. A)

d)
3 PV
/ \
1 Ct (vb. ger.) — 1 Cl (prep. + subst. AC)
4 CD (subst. AC)

3. Punînd întrebarea specifică, identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale de mod din textele următoare:

• Omul vorbea fluent, expresiv, convingător, pasionat.

• Îi reproducea spusele mimînd, intonînd, gesticulînd.

• Intrase fără a se teme, fără a şovăi.

Scanned with OKEN Scanner

- Recita cu sensibilitate, cu emoţie, cu pasiune.
- A acţionat conform instrucţiunilor, potrivit aşteptărilor noastre.
- Întîi îl privi ţintă, apoi porni glonţ, dar căzu grămadă.

- Arde ca focul.
  S-a supărat foc.
- Este gros ca un buştean.
  Doarme buştean.
- Înţeapă ca un scai.
  Se ţine scai.

4. Alcătuiţi propoziţii în care locuţiunile adverbiale **cu chiu cu vai, tîrîş-grăpiş, în dodii, cu sila** să aibă funcţia sintactică de complemente circumstanţiale de mod.

Alcătuiţi scurte portrete în care cuvintele **ca o albină, ca mura, ca bujorii, ca bradul, ca mierea, ca cerul, ca trestia, ca stelele**, să aibă funcţia de complement circumstanţial de mod comparativ.

Pentru următoarele propoziţii, rezolvaţi în ordine, cerinţele:
- identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale de mod;
- transformaţi-le în propoziţiile secundare corespunzătoare;
- analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema lor;
- alcătuiţi fraze după schemele obţinute anterior.

A primit vestea fără a tresări. A plecat pe neaşteptate.
A rezolvat totul fără ajutor şi fără îndrumări.

Alcătuiţi propoziţii în care cuvintele: **ca spicul, ca zăpada, ca stînca, ca o căprioară** să aibă funcţia sintactică de complement circumstanţial de mod comparativ. Dezvoltaţi-le în propoziţiile secundare corespunzătoare, subordonîndu-le prin: **cum, precum, ca şi cum, ca şi cînd, de parcă**.

Precizaţi funcţia sintactică a cuvîntului din căsuţă pentru fiecare propoziţie. Motivaţi afirmaţia.

- Fata era \
  Fata era frumoasă / [ca o floare.]
- Băiatul era \
  Băiatul era înalt /. [ca bradul.]
- Discursul era \
  Omul vorbea / [convingător.]
- Poemul era \
  Recita / [frumos.]
- Efortul lui era \
  El muncea / [înzecit.]

Scanned with OKEN Scanner

5. Punînd întrebarea specifică, identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale de cauză din propoziţiile următoare:

- Din cauza furtunii, crengile copacilor s-au rupt.
  Din pricina urcuşului, obosisem repede.
- Se roşise de emoţie.
  Îl dureau ochii de prea mult citit.
- Supărîndu-se pe noi, a plecat.
  Întîrziind, nu a mai intrat în sală.
- De ce ai întîrziat?
  Din cauza cui te-ai supărat?
  De aceea nu ţi-am spus.

- Alcătuiţi propoziţii în care următoarele cuvinte să aibă funcţia sintactică de complemente circumstanţiale de cauză: **din cauza alunecuşului, din pricina neatenţiei, de durere, de teamă, necunoscînd, neştiind, de obraznic, de rău** (ce + a fi).

- Dezvoltaţi complementele circumstanţiale de cauză în propoziţiile secundare corespunzătoare. Analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema.

6. Punînd întrebarea specifică, identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale **de scop** din propoziţiile următoare. Dezvoltaţi complementele circumstanţiale de scop în propoziţii secundare corespunzătoare. Analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema lor.

• Mergem toţi la plimbare. Mă pregătesc pentru citit şi pentru conspectat acest material. Mă antrenez în vederea concursului, în scopul obţinerii performanţei. Repet pentru o înţelegere şi o fixare mai temeinică. Citiţi pentru a vă îmbogăţi cunoştinţele, pentru a vă cultiva limbajul, pentru a vă dezvolta imaginaţia.

7. Punînd întrebarea specifică, identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale condiţionale din propoziţiile următoare:

În caz de ceaţă, veţi aprinde faruri puternice. În această eventualitate, el va reuşi. Cu această condiţie îl voi ajuta. Perseverînd, vei învinge.

Pentru propoziţiile următoare, realizaţi, în ordine, cerinţele:

- identificaţi complementele circumstanţiale condiţionale; dezvoltaţi-le în propoziţiile secundare corespunzătoare;
- analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema; alcătuiţi fraze după schemele obţinute anterior.

• Învăţînd temeinic, respectîndu-ţi profesorii, vei face cinste şcolii.

• Vei înţelege frumuseţea naturii mergînd într-o pădure, privindu-i culorile, ascultîndu-i chemările, simţindu-i miresmelor.

• Vei fi în armonie cu tine însuţi şi cu lumea numai iubind şi respectînd oamenii, slujind adevărul, preţuind frumosul.

Scanned with OKEN Scanner

8. Punînd întrebarea specifică, identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale concesive. Dezvoltaţi-le în propoziţiile secundare corespunzătoare. Analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema. Alcătuiţi fraze după schemele realizate anterior.

- În ciuda ploii, rămăsese totuşi în grădină.
- Cu toată veselia, se simţea în glasul lui o urmă de tristeţe.
- Chiar rugîndu-l, tot nu-l vei înduplecа.
- Fără a cunoaşte drumul, a juns totuşi la cabană.

9. Punînd întrebarea specifică, identificaţi complementele circumstanţiale consecutive din propoziţiile următoare. Dezvoltaţi-le în propoziţii corespunzătoare.

Era o zi senină de mai mare dragul. Colorase desenul de minune. În pădure bîntuia o vijelie de speriat.

10. Cu ajutorul întrebărilor puse la verbul regent, identificaţi şi calificaţi complementele circumstanţiale. Analizaţi-le.

- De aceea, mîine, mă voi întoarce totuşi repede acasă.
- În caz de nevoie, cu toată oboseala, la anul voi reveni fără şoavăire în oraş, pentru îngrijiri.

- Aleargă { împrejurul parcului / în cursul dimineţii / împotriva vîntului / conform recomandărilor / din cauza grabei / în vederea antrenării / în ciuda oboselii }

11. În propoziţiile de mai jos, rezolvaţi următoarele cerinţe:

- cu ajutorul întrebării puse la verbul regent, stabiliţi funcţia sintactică a cuvintelor subliniate;
- dezvoltaţi-le în propoziţiile secundare corespunzătoare;
- analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema lor;
- alcătuiţi fraze după schemele realizate anterior.

- **Intrînd** în casă, i-a salutat pe toţi. **Necunoscînd** drumul, s-a rătăcit. Vorbea parcă **murmurînd**. **Grăbindu-te**, îl vei ajunge. Chiar **alergînd**, tot nu-l mai ajungi.

- Voi termina de scris **înainte de a veni** mama. A plecat **fără a-l anunţa**. M-am dus acolo **pentru a-l ajuta**. **Fără a-l fi rugat**, el tot m-a ajutat.

12. Pentru propoziţiile următoare, rezolvaţi cerinţele:

- analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;
- transformaţi propoziţiile în fraze, prin dezvoltarea lor în propoziţiile corespunzătoare;
- analizaţi frazele rezultate şi alcătuiţi schemele;
- alcătuiţi fraza după schemele rezultate anterior.

Scanned with OKEN Scanner

• **Aseară, din cauza ploii, am alergat către o cabană, pentru a mă adăposti.**

• **Zărindu-l, în ciuda distanţei, l-a strigat, pentru a-i anunţa sosirea prietenului comun.**

• **Străduindu-se şi perseverînd, va reuşi, în pofida dificultăţilor.**

• **Recunoscîndu-l, s-a apropiat fără a ezita, fără a se emoţiona, pentru a-l saluta şi a-l felicita.**

13. Identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale din textele următoare:

• *Subcarpaţii Moldovei se întind între Valea Moldovei şi Valea Trotuşului.* (**Geografia României.** Manual pentru clasa a VIII-a)

• *De-a lungul ţărmului românesc se găsesc plaje lungi şi însorite.* (**Idem**)

• *Pe urmă o luară pe alt drum, spre Bîrlogu, iar de acolo peste cîmp, pe o potecă îngustă, înapoi la Amara.* (L. Rebreanu - **Răscoala**)

• *În faţa cerdacului, pe o masă de lemn, cu picioarele (...) înfipte în pămînt, se aflau cele două aparate.* (C. Chiriţă - **Cireşarii**)

• *A doua zi eram în bănci, drept în faţa unei mobile prăfoase pe care n-o văzusem niciodată pînă atunci acasă, ori la biserică, ori prin saloane.* (N. Iorga - **O viaţă de om**)

• *Înainte de a vă spune "la revedere" aş vrea să vă pun la un fel de încercare.* (C. Chiriţă - **Cireşarii**)

• *Trecînd podul, merseră de-a lungul apei pe un drum aşternut proaspăt cu colţuri de piatră.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**)

• *În ziua aceea, Moş Dănilă se suise la stînă dis-de-dimineaţă.* (G. Galaction - **La Vulturi**)

• *Aproape încet, aproape indiferent, aproape convenţional, se ridică mîna lui Victor.* (C. Chiriţă - **Cireşarii**)

• *Moş Timofte făcu o pauză pentru a-şi zgîndări luleaua şi a-şi iscodi musafirul.* (**Idem**)

• *Vînătorul sări în sus ca împins de un arc ascuţit.* (**Idem**)

• *Din pricina lui am plecat de acasă şi din Bucureşti.* (M. Preda - **Intrusul**)

• *La început, Creangă şezu într-un colţ (...) tuşind pe înfundate şi ştergîndu-şi mereu sudorile de pe faţă cu basmaua.* (G. Călinescu - **Ion Creangă**)

• *Pentru a cunoaşte, în vederea unei publicaţii de documente (...) dar şi a înfăţişării depline a eroului şi a mediului, vremea lui Mihai-Viteazul, o nouă şi mare excursie de cercetări trebuie întreprinsă.* (N. Iorga - **O viaţă de om**)

Scanned with OKEN Scanner

• *Proza era citită şi răscitită spre a surprinde punctele de poticnire ori de întunecare.* (G. Călinescu - **Ion Creangă**)

• *Dacă treci pe la fîntînă înainte de răsăritul soarelui*
Vezi multe femei tinere şi bătrîne. (M. Sorescu - **La lilieci**)

• *Tîrziu de tot, cursul din aceşti ani (...) redactat foarte credincios şi inteligent de d-ra Schachmann mi-a ajuns înainte printr-o întîmplare.*
(N. Iorga - **O viaţă de om**)

• *Totuşi, cîte case surprinzător de frumoase sînt aici, în ciuda negrului şi mozaicului de cioburi de cărămidă şi de sticlă.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**)

14. Rezolvaţi, în ordine sarcinile:
- identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale;
- dezvoltaţi complemetele circumstanţiale subliniate în propoziţiile secundare corespunzătoare;
- analizaţi frazele obţinute în urma dezvoltării şi alcătuiţi schema lor;
- alcătuiţi fraze după schemele obţinute anterior.

• *Cunoaşte-ţi prietenii* **pentru a-*i* iubi** *şi duşmanii* **pentru a-*i* stăpîni.**
(N. Iorga - **Cugetări**)

• *Omul de ştiinţă cugetă* **pentru a trezi** *cugetul altora, vorbeşte* **pentru a da** *altora grai, lucrează* **spre a porni** *şi pe alţii la lucru.* (Simion Mehedinţi)

• *Nu te îmbogăţeşti* **luînd**, *ci* **dînd**. (D.I. Suchianu - **Foste adevăruri vii-toare**)

• *Cînd o văd înainte-mi superbă* **ca o zeitate** *elină, o iubesc... o admir.*
(G. Călinescu - **Scrinul negru**)

15. În textele următoare rezolvaţi în ordine, indicaţiile:
- analizaţi frazele şi alcătuiţi schemele;
- alcătuiţi fraze după schemele obţinute;
- identificaţi şi analizaţi complementele circumstanţiale.

• *Nu ştiu cum se cheamă satul acesta, dar ştiu că pretutindeni pe unde m-ai dus, unde s-a vorbit româneşte, este pămîntul Patriei mele, este Patria mea.* (Barbu Delavrancea - **Patrie şi patriotism**)

• *Acolo unde ţăranul este singuratic şi stîncos, unde nimeni nu ajunge decît rareori, acolo îmi place să mă duc ca să ascult ţipătul pescăruşilor.* (Geo Bogza - **Paznic de far**)

• *Cînd dansează, îmi produce entuziasm, un tumult de sentimente pe care nu pot să-l uit atunci cînd vine aici sau merge pe stradă ca orice muritoare.*
(G. Călinescu - **Scrinul negru**)

• *De la dînsul şi de la ei îmi vine ce e mai istoric în fiinţa mea. Prin ei înţeleg istoria aşa cum aş fi văzut-o.* (N. Iorga - **O viaţă de om**)

• *Intram într-un mediu cu totul necunoscut, fără a fi făcut o singură lecţie înaintea unor adevăraţi studenţi şi fără să am legături personale cu colegi de o vîrstă şi de o reputaţie care întrecea aşa de mult pe ale mele.* (Idem)

Scanned with OKEN Scanner

• *În dreptul ferestrei mele, pomii devin, pe măsură ce înaintăm în noiembrie, mai aerieni şi mai luminoşi.* (G. Călinescu - **Cronicile optimistului**)

• *Să nu cauţi a fi prieten cu toată lumea, fiindcă lucrul e imposibil şi vei ajunge să te anulezi cu desăvîrşire, potrivindu-te fiecăruia.*

(G. Călinescu - **Scrinul negru**)

• *Şi ne da această învăţătură nu pentru că trebuia şi pentru că i se plătea, dar pentru că avea un prisos de bunătate în el şi pentru că în acest suflet era ceva din credinţa şi din curăţenia unui apostol.*

(M. Sadoveanu - **Domnul Trandafir**)

• *În clasă e dascăl şi în acelaşi timp şcolar şi cum e greu să te amesteci în viaţa copiilor fără să stîrneşti uimire şi gălăgie, Creangă găseşte pricini, simulînd necesitatea pedagogică.*

(G. Călinescu - **Ion Creangă**)

• *Copiii îi ghiciseră slăbiciunea şi, ca să scape de lecţie, îi dădeau ghes să le povestească.* (**Idem**)

• *Îi îmbrăţişa într-o privire totală, ca să le cunoască "flerul" adică fizionomia, îi întreba probabil de nume şi cînd copilul îi zice "părinte", ca să le arate că e om ca toţi oamenii, îi invita să-i spună "domnule".* (**Idem**)

• *Un arhitect de edificii nu poate ridica ziduri dacă nu este şi un educator.*

(G. Călinescu - **Scrinul negru**)

• *Îţi urez să fii frumoasă ca un înger. Dacă nu eşti, un suflet excepţional conferă chipului tău gingăşii surprinzătoare.* (**Idem**)

• *Cînd spiritul produce mai puţin decît a fost cultivat, atunci avem de-a face cu o mediocritate. Dacă spiritul lui, printr-un maximum de cultură, dă un maximum de producere, ne găsim în faţa unui talent. În fine, dacă acest maximum va'întrece orice limită putem să ne închinăm în faţa sa, căci e un geniu.* (Vasile Conta - **Opere**)

• *Dacă vrem ca învăţarea să aibă loc, este necesar să asigurăm acea stare interioară a elevului, formată şi întreţinută tot timpul, care îi dă posibilitatea să selecteze şi să recepteze conţinutul învăţării în care s-a angajat.* (I. Cerghit - **Perfecţionarea lecţiei în şcoala modernă**)

• *Veţi crea, veţi avea; nu veţi crea, nu veţi fi.* (Octav Onicescu)

• *Cu toate că luptam cu nişte concurenţi formali la Universitatea din Bucureşti şi cu toate că era vorba de o foarte importantă catedră din învăţămîntul muntean, a fost preferat acest om.* (N. Iorga - **O viaţă de om.**)

• *Un geniu este, de plînge, sau de rîde, un gînditor care lasă o dîră sonoră de foc pe traiectoria lui Cosmică, dînd o lecţie de construcţie umanităţii.* (G. Călinescu - **Cronicile optimistului**)

• *Era aşa de uşoară, încît părea un goeland care aluneca pe aer fără a bate din aripi.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**)

• *Aşa de iute se căţărară pe culme, încît ofiţerii cei sprinteni de abia se puteau ţine după ei. Şi sus, se zvîrliră pe parapet într-o tăcere aşa de înfricoşătoare şi de*

Scanned with OKEN Scanner

• *Aşa de iute se căţărară pe culme, încît ofiţerii cei sprinteni de abia se puteau ţine după ei. Şi sus, se zvîrliră pe parapet într-o tăcere aşa de înfricoşătoare şi de mînioasă, şi într-un avînt aşa de sălbatic, încît pămîntul se zgudui.* (M. Sadoveanu - **Luarea Griviţei**)

• *În acea seară, eram în aşa hal de sfîrşeală, că n-aş fi crezut că mă pot scula, nici să fi luat casa foc.* (Mateiu Caragiale - **Craii de Curtea Veche**)

• *Eram prea deprins însă cu îngrijirea săptămînală a unei foi, pentru ca să mă retrag în ocupaţiile mele (...) de cercetător istoric.* (N. Iorga - **O viaţă de om**)

16. a) - Construiţi propoziţii în care complementele circumstanţiale de timp, mod, scop, să fie exprimate prin verbe la **infinitiv**;

- Dezvoltaţi complementele în propoziţiile secundare corespunzătoare;
- Analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema lor.

b) - Construiţi propoziţii în care complementele circumstanţiale de timp, mod, cauză, condiţional, să fie exprimate prin verb la **gerunziu**;

- Dezvoltaţi complementele în propoziţiile secundare corespunzătoare; analizaţi frazele obţinute şi alcătuiţi schema.

c) Construiţi propoziţii în care complementele circumstanţiale de loc, timp, mod, cauză, scop, concesiv, să fie exprimate prin **pronumele interogativ cine** în cazul genitiv, precedate de locuţiunile prepoziţionale specifice.

d) După schema 1 P construiţi fraze, în care propoziţia subordonată să fie
2 CD
introdusă prin pronumle relativ **cine**, iar pronumele în cazul genitiv să aibă funcţia sintactică de complement circumstanţial de loc, timp, mod, cauză, scop, concesiv.

e) Construiţi propoziţii interogative în care complementele circumstanţiale de timp, loc, mod să fie exprimate prin adverbele **cînd, unde, cum**.

17. - Completaţi spaţiile punctate cu propoziţii secundare corespunzătoare sensului sugerat de elementul subordonator.

- Precizaţi felul secundarei şi întrebarea cu care aţi identificat-o:

Învăţ unde	Învăţ ca să .....
Învăţ cînd	Învăţ dacă .....
Învăţ cum	Învăţ, deşi .....
Învăţ fiindcă	Învăţ, încît .....

18. Precizaţi felul subordonatei pentru fiecare propoziţie principală regentă:

Întrebarea este \
Arată-mi locul \
Te întreb — unde au răsărit florile.
Mă gîndesc /
Merg acolo /

Scanned with OKEN Scanner

Se ştie \
Problema este \
Aştept clipa \

cînd va veni sora mea.

Nu ştiu /
Mă gîndesc /
Merg la gară /

19. Schimbaţi propoziţia principală regentă, astfel încît propoziţia secundară **oum scrii tu** să capete, pe rînd, valorile: subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă, completivă indirectă, circumstanţială de mod.

20. Subordonaţi conjuncţiei **dacă** următoarele propoziţii secundare: subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă, indirectă, circumstanţială condiţională, cauzală, concesivă.

21. Precizaţi felul subordonatelor introduse prin conjuncţia **să**:

Învăţ să ştiu.
Să am timp, m-aş plimba.
Să mă cheme, şi tot nu mă duc.

22. Precizaţi felul subordonatelor introduse prin adverbul **cum**:

Omul arăta cum mi-l închipuisem eu.
Elevul citea cum fusese învăţat.
Îmi plăcea cum citeşte elevul.
Cum citise atît de frumos, a fost aplaudat.
Cum citea, îndată se făcea linişte în clasă.

23. Precizaţi felul propoziţiilor subordonate introduse prin conjuncţia **dacă**:

Este plăcut dacă vii cu mine.
Plăcerea mea este dacă citesc o carte.
Mă preocupă gîndul dacă voi sosi la timp.
Dacă repeţi, vei înţelege mai bine.
Dacă nu a repetat, de aceea nu a ştiut.
Dacă m-ar ruga, tot nu l-aş ierta.

24. Completaţi spaţiile punctate cu propoziţiile subordonate corespunzătoare sensului sugerat de elementul corelativ din regentele date. Precizaţi felul acestor propoziţii şi întrebările cu care le-aţi identificat:

....., atunci răsar ghioceii.
....., acolo te voi aştepta.
....., aşa voi proceda.
....., de aceea am întîrziat.
....., pentru asta mă voi strădui.
....., şi tot nu voi renunţa.
Era atît de vesel, ...

25. Completaţi spaţiile punctate cu propoziţii corespunzătoare sensului impus de elementul subordonator şi de elementul corelativ; analizaţi frazele şi alcătuiţi schemele.

Scanned with OKEN Scanner

Unde .....,	acolo .....
Cînd .....,	atunci .....
Cum .....,	aşa .....
Fiindcă .....,	de aceea .....
Ca să .....,	de asta .....
Deşi .....,	totuşi .....
..... astfel,	încît .....

26. Analizaţi frazele următoare; identificaţi elementele de relaţie subordonatoare şi precizaţi: rolul lor în frază; funcţia sintactică îndeplinită în propoziţia secundară.

Nu ştiu cine mă strigă. Spune-mi cine este autorul preferat. Am aflat al cui este caietul. L-am întrebat pe cine aşteaptă. Ştiu despre cine vorbeşte. Ştiu cui i-a dat cartea. Ţi-am spus de cine i-a fost dăruit albumul. Spune-mi în faţa cui te-ai aşezat. Te-am întrebat din pricina cui te-ai supărat. Ştiam în vederea cui te pregăteşti.

27. Analizaţi fraza următoare; identificaţi elementele de subordonare şi precizaţi: a) rolul lor în frază; b) funcţia sintactică în propoziţia subordonată:

Nu ştiam de ce nu mai rămîi, unde vei pleca, cum vei ajunge acolo, cînd te vei întoarce.

28. Pentru textele următoare, rezolvaţi cerinţele:
- analizaţi frazele; alcătuiţi schemele;
- în legătură cu elementul de subordonare subliniat, precizaţi:
  - rolul lui în frază;
  - în ce propoziţie are funcţie sintactică şi care este această funcţie.

El ştie **cine** trebuie să vină. Eu întreb **pe cine** trebuie să aştept. Am aflat **al cui** trebuie să fie rolul. Am înţeles **despre ce** trebuie să vorbesc. Am întrebat **de cine** trebuie să fie aranjată scena. Ştiam **cui** trebuie să ofer flori. Mi se spusese **unde** trebuie să ajung. Întrebarea era **cînd** trebuie să mă întorc. Mă gîndeam **cum** trebuie să mă port. Nu înţelegeam **de ce** trebuie să plec.

29. Alcătuiţi fraze după schemele următoare:

a) 2 P
/ \
1 CT 3 CL

b) 1 P —si (cop.)— 2 P
\ /
3 CT

c) 2 P
/ \
1 CT 3 CNS

d) 3 P
/ | \
1 CV —si (cop.)— 2 CV 4 CL

e) 2 P

1 CT 3 CM — si (cop.) — 4 CM

f) 1 P

2 CZ — si (cop.) — 3 CZ

4 CN

g) 3 P

1 cdţ — si (cop.) — 2 cdţ 4 CNS

h) 1 P — si (cop.) — 4 P

2 CS — si (cop.) — 3 CS 5 CNS

EXERCIŢII DE PUNCTUAŢIE ŞI ORTOGRAFIE

Pentru a rezolva corect exerciţiile propuse, consultaţi fişa recapitulativă PUNCTUAŢIE ŞI ORTOGRAFIE.

1. Explicaţi folosirea semnelor de punctuaţie şi de ortografie din textele următoare:

• *Şi clasa răspunde într-o adiere uşoară de glasuri tinere şi toţi cîntă, cîntă aşa, de-i place şi lui domnu Trandafir şi zice şi el la urmă: "Brava, băieţi!"* (M. Sadoveanu - **Domnul Trandafir**)

• *Mama, cînd se luptă cu vrăjmaşii ei, strigă cînd oboseşte: "Stai, să mai bem cîte-oleacă de apă!"* (M. Eminescu - **Făt-Frumos din lacrimă**)

• *Acum, vîntul dimineţii îl deştepta încet-încet. Îl deşteptau şi amintirile vechi.*
- Fraţilor, zise el cuprinzînd mîinile tovarăşilor lui, acesta-i satul meu!
- E un sat ca oricare altul... îi răspunse Cantemir.
- Se poate, dar acesta-i al meu şi nu l-am văzut de douăzeci de ani.
(M. Sadoveanu - **Neamul Şoimăreştilor**)

• *El se uită la lămpi, la legături şi nu observă nimic. Şi deodată rămase aproape îngheţat, amintindu-şi de ora cinci.*
- Ce ai? îl întrebă ea.
- N-am nimic...
- Te-ai făcut palid, zise ea şi-i puse mîna pe frunte. (D.R. Popescu - **Mări sub pustiuri**)

• *- Dom'sublocotenent, zise el, să fiţi atent, aţi mai bombardat vreodată?*
- Nu, răspunse ofiţerul, sec.
- Sub bombardament... (M. Preda - **O oră din august**)

• *Numai văru-meu, Ion Mogorogea, fecior de gospodar cinstit, nu luase nici un capăt de aţă.* (Ion Creangă - **Amintiri din copilărie**)

• *Ei, ei? Acum scoate, lupe, ce-ai mîncat!*
- Văleu, cumătră, talpele mele! (Ion Creangă - **Capra cu trei iezi**)

• *Domnul, după ce s-a căutat prin toate buzunarele, către impiegat:*
- S-a dus dracului! am pierdut-o!
- Ce?
- Ce, nece... e vorba, am pierdut-o? (I.L. Caragiale - **Momente şi schiţe**)

Scanned with OKEN Scanner

• - *Hai, mă! Hai, mă! Prăpăditule! Lovi-o-ar moartea de treabă, vă îmbolnăviţi aşa, fără nici o socoteală...* (M. Preda - **Morometii**)

• *Trei petunii subţirele,*
Farmec dînd regretelor,
Stau de vorbă între ele:
"Ce ne facem, fetelor?..." (G. Topîrceanu - **Poezii**)

2. Precizaţi şi exemplificaţi situaţiile de folosire a virgulei, în propoziţie, apoi în frază.

- Precizaţi şi exemplificaţi situaţiile de folosire a punctului ca semn de puctuaţie şi de ortografie.

- Precizaţi situaţiile de scriere în care este greşit să se pună virgulă. Repetaţi cerinţa pentru punct.

-Precizaţi şi exemplificaţi situaţiile de folosire a semnului exclamării şi a liniei de dialog.

- Precizaţi şi exemplificaţi situaţiile în care apar două puncte.

3. Alcătuiţi o compunere cu titlul "Convorbire telefonică" în care să folosiţi toate semnele de punctuaţie.

4. Alcătuiţi o scrisoare către un prieten. Folosiţi toate semnele de punctuaţie.

5. Alcătuiţi un scurt text în vorbirea directă şi explicaţi punctuaţia; transformaţi textul în vorbire indirectă şi observaţi modificările de punctuaţie. Arătaţi gradul de expresivitate al textelor.

8. CULEGERE DE TEXTE RECAPITULATIVE

I. PROPOZIŢII

1. *Primul pas al lui pe această cale e de a lua unele cuvinte din cele mai familiare şi mai prozaice şi de a le ridica la splendoarea unei rime surprinzătoare.*
(T. Maiorescu - **Critice**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia şi alcătuiţi schema.

b) Exprimaţi în propoziţii gradele de comparaţie ale adjectivului **surprinzător**.

c) Numiţi şi exemplificaţi valorile morfologice posibile ale cuvintelor: **familiar**, **prozaic**, **surprinzător**.

d) Discutaţi cuvintele paronime **familiar** - **familial**

2. *Greierul, cîntăreţ neobosit al zilelor de vară, amuţise istovit, sub umbra înălţimii ocrotitoare a ierburilor.* (C. Hogaş - **În munţii Neamţului**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic şi alcătuiţi schema.

b) Explicaţi rolul semnelor de punctuaţie.

c) Exprimaţi sensul propriu şi figurat al cuvîntului **umbră**.

d) Alcătuiţi propoziţii în care grupurile: **vestitorul primăverii**, **bardul de la Mircesti**, **poetul ţărănimii**, să aibă funcţia de apoziţie dezvoltată, izolată.

Scanned with OKEN Scanner

3. *Sus, în deal, la strungă,*
Aşternînd pămîntului
Haina ei cu trenă lungă
De culoarea vîntului,

S-a ivit pe culme Toamna,
Zîna melopeelor,
Spaima florilor şi Doamna
Cucurbitaceelor. (G. Topîrceanu - **Poezii**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic şi alcătuiţi schema.
b) Explicaţi rolul semnelor de punctuaţie din text.
c) Identificaţi figurile de stil din text şi explicaţi-le.
d) Introduceţi în contexte potrivite cuvintele **deal** şi **de-al** şi explicaţi ortografia prin argumente morfologice.
e) Alcătuiţi o descriere a toamnei.

4. *Mihai străbunul a fost necontenit legat de orice avînt al nostru pentru dezrobirea neamului, către adunarea laolaltă şi legarea pentru totdeauna a fărîmelor trupului nostru naţional.* (N. Iorga - **Pagini alese**, vol. II)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele propoziţiei şi alcătuiţi schema ei.
b) Explicaţi modul de formare al cuvintelor **străbun**, **necontenit**, **dezrobire**, **totdeauna**.
c) Explicaţi şi exemplificaţi funcţiile sintactice ale adverbului.

5. *A scrie o carte înseamnă a face actul social al frumuseţii şi înţelepciunii.*
(N. Iorga - **Cugetări**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia şi faceţi schema.
b) Transformaţi propoziţia în frază dezvoltînd în propoziţii secundare corespunzătoare verbele **a scrie** şi **a face**.
c) Analizaţi fraza obţinută şi faceţi schema.
d) Alcătuiţi o frază după schema obţinută.
e) Evidenţiaţi în contexte potrivite valorile polisemantice ale verbului **a bate** şi **a ţine**.
f) Alcătuiţi familia lexicală a cuvintelor: **carte**, **social**, **frumos**.

6. *Calmul, sforţarea de a pricepe chestiuni înainte de a formula judecăţi şi interdicţia absolută de a utiliza suferinţele omeneşti ca armă politică pentru a atinge scopuri egoiste sînt azi trei mari comandamente ale păcii.*
(N. Titulescu - **Discursuri**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele propoziţiei; alcătuiţi schema.
b) Numiţi şi exemplificaţi felurile subiectului.
c) Găsiţi sinonimele cuvintelor: **calm**, **sforţare**, **a pricepe**, **judecăţi**, **interdicţie**, **a utiliza**, **suferinţa**, **scop**.

7. *În adevăr, pacea este astăzi o stare de spirit ca scop, o organizare legală ca instrument şi un strigăt al inimii, adică o expresie prin cuvinte, ca mijloc de a împlînta în conştiinţa universală imperioasele ei comandamente.* (Idem)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele propoziţiei.

Scanned with OKEN Scanner

b) Selectaţi neologismele din text, explicaţi-le sensul şi introduceţi-le în propoziţii.

c) Precizaţi natura stilului.

d) Alcătuiţi o compunere care să cuprindă o pledoarie pentru pace.

8. *Vîntul, dezmierdat de soare, se alinta cald, fumegînd de flori prin pomii albi.* (Ionel Teodoreanu - **Uliţa copilăriei**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia de mai sus.

b) Selectaţi şi numiţi figurile se stil din text.

c) Descrieţi un pom înflorit.

9. *De-a lungul mesei presărate cu flori de luncă, flăcările lumînărilor, închise în globuri de cristal, se învăluiau în neliniştea fluturilor de noapte.* (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia.

b) Exprimaţi sensul propriu şi figurat al cuvintelor **flăcări, fluturi, noapte.**

c) Pornind de la exemplul din text, enumeraţi funcţiile sintactice ale participiului.

10. *Oamenii liberi, întinzîndu-se din cetatea munţilor, au găsit cîmpi aducători de roadă şi adăpaţi de ape bune, cetăţi tari şi tîrguri părăsite de locuitori din pricina vremurilor neaşezate...* (M. Sadoveanu - **Viaţa lui Ştefan cel Mare**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia.

b) Transformaţi propoziţia în frază dezvoltînd în propoziţii secundare cuvintele: **aducători, adăpaţi, părăsite.**

c) Analizaţi fraza obţinută.

d) Alcătuiţi familia lexicală a cuvîntului **munte.**

11. *Povestirea unduia agale, împletind în bogata-i ghirlandă nobile flori culese din literatura tuturor popoarelor.* (M. Caragiale - **Craii de Curtea - Veche**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele propoziţiei; alcătuiţi schema.

b) Numiţi şi exemplificaţi valorile morfologice ale cuvîntului **agale.**

c) Numiţi sinonimele cuvintelor **povestire, agale.**

d) Numiţi figurile de stil din text.

12. *Bărbaţii se ţin mai pe departe, pe lîngă casă, pe la poartă, grupuri-grupuri, vorbind de treburile obşteşti, aruncînd numai rareori cîte o privire spre tineretul dimprejurul lăutarilor.* (L. Rebreanu - **Ion**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia; alcătuiţi schema.

b) Scrieţi propoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale specifice cazului genitiv şi alcătuiţi cu acestea propoziţii. Precizaţi ce funcţii sintactice îndeplinesc substantivele pe care le precedă.

13. *În jurul acestui om petrificat, Creangă, om simplu, dar adînc, se învîrtea cu clătinări din cap şi iubire evlavioasă.* (G. Călinescu - **Viaţa lui Eminescu**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia.

b) Explicaţi rolul semnelor de punctuaţie.

c) Găsiţi sinonimele cuvintelor: **petrificat, adînc, iubire, a se învîrti.**

Scanned with OKEN Scanner

14. *Înlăuntrul casei, o odaie pe dreapta, cu o fereastră în față și două laterale dînd cu ușa înspre sală, alcătuia camera de meditație a lui Gh. Eminovici, iar în zilele mari salonul de primire a musafirilor.* (**Idem**)

a) Analizați sintactic și morfologic propoziția și alcătuiți schema.

b) Precizați și exemplificați în contexte valorile morfologice ale cuvintelor: **înlăuntru - înlăuntrul; în față - în fața.**

15. *Mai directă, mai puțin blocată de amintiri literare, aglomerate după procedeul amplificației retorice, este descrierea omului în opera lui Negruzzi.*
(T. Vianu - **Arta prozatorilor români**)

a) Analizați sintactic și morfologic propoziția și alcătuiți schema.

b) Explicați paronimele **literar - literal.**

c) Pornind de la exemplele din text arătați care sînt mijloacele de exprimare a gradelor de comparație ale adjectivelor.

16. *Inspirîndu-se din viață și lucrînd pentru ea, propozițiile "Cugetătorilor" nu pot recunoaște nicicînd o altă autoritate decît a vieții.* (**Idem**)

a) Analizați sintactic și morfologic propoziția și alcătuiți schema.

b) Explicați modul de formare al cuvintelor: **recunoaște, nicicînd.**

c) Indicați principalele funcții sintactice ale gerunziului plecînd de la exemplele cuprinse în text.

17. *Natură mea, incorigibil optimistă, a căutat realitățile constructive, nădăjduind binele și frumosul, explicînd cu sfială scăderile timpului, așteptînd înfăptuirile progresului.* (M. Sadoveanu - **Maxime și reflecții**)

a) Analizați sintactic și morfologic propoziția și alcătuiți schema.

b) Evidențiați în contexte valorile morfologice ale cuvintelor: **bine, frumos,** (adjectiv, adverb, substantiv).

c) Plecînd de la un exemplu cuprins în text, formați propoziții în care să aveți adjective determinate de complemente de mod sau indirecte (în dativ sau cu prepoziție).

18. *Și în funduri de cărări apar din cînd în cînd sălcii, curgînd cu ramuri subțiri pînă la apa neclintită.* (M. Sadoveanu - **Țara de dincolo de negură**)

a) Analizați sintactic și morfologic propoziția și alcătuiți schema.

b) Numiți sinonimele cuvintelor **ramuri, cărări, neclintit.** Introduceți-le în propoziții.

c) Dați exemple de locuțiuni adverbiale cu structuri cît mai variate. Introduceți-le în contexte adecvate și indicați funcția sintactică.

19. *Cu priviri agere, scăpărînd asemeni unor amnare pe muchiile de cremene, cei patru inși mînuiesc cîrmele, străbătuți de fiorii de gheață ai jocului cu moartea.*
(Geo Bogza - **Cartea Oltului**)

a) Analizați sintactic și morfologic propoziția și alcătuiți schema.

b) Selectați epitetele și comparația din text.

c) Alcătuiți o scurtă descriere în care să introduceți epitete și comparații.

Scanned with OKEN Scanner

20. *Lungi după-amiezi, ele plutesc - într-o călătorie lentă şi triumfală - pe lanurile de grîu sau pe marea sumbră a pădurilor, copleşind satele, sporind enigma tăcutelor burguri.* (Idem)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia şi alcătuiţi schema.
b) Selectaţi epitetele din text. Introduceţi-le pe fiecare în propoziţii.
c) Numiţi sinonimele cuvintelor: **călătorie, lent, sumbră, a spori, enigmă.**
d) Găsiţi în text exemple de inversiuni sintactice.

21. *Apele şuşoteau lovindu-se de malul lin, strecurîndu-se printre spăngi subţiri de trestie şi printre tulpinile moi şi poroase ale papurii, legănînd velinţe verzi de lintiţă, atingînd uneori în treacăt vîrfurile îndoite ale crengilor de sălcii plîngătoare.*
(Z. Stancu - **Desculţ**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia şi alcătuiţi schema.
b) Identificaţi cuvintele folosite cu sens figurat.
c) Explicaţi folosirea virgulei.

22. *Spirite mari, luminate, cărturari de seamă şi luptători neînfricaţi şi-au pus pecetea pe cuvîntul ţară.*
(**Luceafărul**, anul XXXII, nr. 11 din 18 martie)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia şi alcătuiţi schema.
b) Alcătuiţi o expunere în care să dezvoltaţi semnificaţia acestui text.
c) Selectaţi cuvintele derivate şi explicaţi cum s-au format.

23. *Expunerea sumară a părerilor principale privind flexiunea numelui în limba română ilustrează de la început dificultăţile de abordare a acestei probleme.*
(Ion Coteanu - **Morfologia numelui în protoromână**)

a) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele propoziţiei şi alcătuiţi schema.
b) Precizaţi şi exemplificaţi funcţiile sintactice ale verbului la modul gerunziu; transformaţi-le în propoziţii secundare corespunzătoare.
c) Indicaţi formele flexionare şi funcţiile articolului posesiv-genitival.

II. FRAZE

1. *Pînă aici toate merg destul de bine. Dar cînd omul, regele naturii, ajunge a-şi încredinţa soarta unei simple puteri brutale, care nu judecă, nu cugetă, nu simte, ci merge înainte, zdrobind toate în preajmă, fără socoteală, fără conştiinţă, cînd el se face sluga unei căldări cu apă clocotită care tîrăşte orbeşte după sine sufletele omeneşti şi nu cunoaşte lege mai naltă, altă strună mai puternică decît două şine de fier aşternute pe căpătîie de lemn; cînd omul, într-un cuvînt, clădeşte cu cheltuieli şi sudori colosale drumuri de fier, spre a se transporta pe sine, ca o surcea fără preţ, lepădată în voia nesocotită a elementelor; atunci eu unul declar că omul şi-a pierdut cel mai scump odor al inteligenţei sale, raza luminoasă ce-l aseamănă cu dumnezeirea, simţul valorii şi libertăţii sale; el s-a înjosit pînă într-atît, încît s-a făcut chiar unealtă, jucăria, robul materiei brutale şi în loc de a păşi pe calea*

Scanned with OKEN Scanner

progresului, în loc de a înainta spre civilizare, cum pretind cei mai mulţi, mi se pare curat că el s-a scufundat în sineşi în cea mai umilitoare netrebnicie şi s-a degradat, nesocotitul, la cea mai tristă barbarie. (Al. Odobescu - **Opere**)

- Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

2. *Născut la 15 ianuarie 1850 în Botoşani, primind prima învăţătură în gimnaziul din Cernăuţi, părăsind la 1864 şcoala pentru a se lua după trupa de teatru a d-nei Fanni Tardini prin România şi prin Transilvania, părăsind şi această trupă pentru a se arunca cu cea mai mare încordare în studii felurite la Viena, susţinut acolo şi la Berlin în parte prin contribuţiile unor amici literari, numit între 1874 şi 1876 revizor şcolar şi bibliotecar la Iaşi, destituit şi dat în judecată de guvernul liberal, însărcinat apoi cu redacţia ziarului Timpul, încălzit din vreme, dar mai intermitent, de farmecul unor femei, de la care au rămas în poeziile lui cîteva urme de păr bălai, de ochi întunecaţi, de mîini reci,* de un nu ştiu ce şi nu ştiu cum, *lovit în iunie 1883 de izbucnirea nebuniei, al cărei germen era din naştere, îndreptat întrucîtva la începutul anului 1884, dar degenerat în forma lui etică şi intelectuală, apucat din nou de nemiloasa fatalitate ereditară, Eminescu moare la 15 iunie 1889 într-un institut de alienaţi.* (T. Maiorescu - **Critice**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele propoziţiei principale şi alcătuiţi schema.

c) După modelul oferit de această frază, alcătuiţi o succintă prezentare a biografiei unei persoane.

3. *Contururile tremurînde ale descrierilor fără destulă precizie intuitivă, lipsa de claritate a gîndirii, greşeli în accentul ritmic şi în rime sînt defecte al căror cel mai aprig critic era chiar Eminescu. Dacă totuşi şi aceste poezii au meritat şi vor merita să figureze în opera lui literară este fiindcă în fiecare din ele apare deodată în mijlocul imperfecţiilor o frumuseţe de limbă şi o înălţare de cuget care prevesteau de la început ce avea să devină poetul ajuns la culmea lui.* (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele propoziţiei nr. 1 şi nr. 7.

c) Alcătuiţi enunţuri în care substantivul **culme** să apară în sens propriu şi figurat.

4. *Din scrierea unui om se poate cunoaşte gradul său de cultură: stilul e omul, (...) fiindcă nu e numai forma lingvistică şi fiindcă nu consistă numai în cunoştinţa limbii, ci fiindcă exprimă totodată maniera de cugetare şi de percepţiune a omului. Cum descrie cineva un lucru, aşa l-a văzut şi l-a perceput. A se exprima bine şi corect asupra unui lucru e posibil numai la o universalitate a culturii, aşadar la o claritate şi idealitate a intuiţiunii tuturor lucrurilor asupra cărora el vorbeşte.*

(M. Eminescu - **Scrieri**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema ei.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic şi dezvoltaţi în propoziţiile secundare corespunzătoare, cuvintele: **cunoaşte, a se exprima.**

Scanned with OKEN Scanner

c) Alcătuiţi o scurtă compunere în care să comentaţi sensul propoziţiei: "Din scrierea unui om se poate cunoaşte gradul său de cultură".

5. *Din ce în ce cîntarea în valuri ea tot creşte,*
Se pare că furtuna ridică al ei glas,
Că vîntul trece-n spaimă pe-al mărilor talaz,
Că-n sufletu-i pămîntul se zbate cu necaz,
Că orice-i viu în lume acum încremeneşte.

Se zguduie tot domul, de parc-ar fi de scînduri,
Şi stînci în temelie clătinîndu-se vedem,
Plînsori sfîşietoare împinse de blestem
Se urmăresc prin bolte, se cheamă, fulger, gem
Şi cresc tumultuoase în valuri, rînduri-rînduri... (M. Eminescu - **Poezii**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.
b) Selectaţi cuvintele care apar cu sens figurat.
c) Numiţi sinonimele cuvintelor: **a ridica, glas, spaimă, talaz, a se zbate, a încremeni, dom, tumultuos.**

6. Explicaţi rolul semnelor de punctuaţie şi de ortografie din text:
Şi dacă de cu ziuă să-ntîmplă să te văz,
Desigur că la noapte un tei o să visez,
Iar dacă peste ziuă eu întîlnesc un tei,
În somnu-mi toată noaptea te uiţi în ochii mei. (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.
b) Selectaţi din text o pereche de cuvinte antonime.
c) Scrieţi expresiile şi locuţiunile în structura cărora intră cuvîntul **ochi.**
d) Selectaţi din poeziile lui M. Eminescu cel puţin trei strofe în care apare motivul teiului.
e) Exprimaţi în contexte, sensul figurat al cuvintelor **noapte, somn, a visa.**

7. *Afară-i toamnă, frunză-mprăştiată,*
Iar vîntul zvîrle-n geamuri grele picuri;
Ci tu citeşti scrisori din roase plicuri
Şi într-un ceas gîndeşti la viaţa toată.

Pierzîndu-ţi timpul tău cu dulci nimicuri,
N-ai vrea ca nime-n uşa ta să bată;
Dar şi mai bine-i cînd afară-i zloată,
Să stai visînd la foc, de somn să picuri. (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.
b) Numiţi sinonimele cuvintelor: **ceas, a gîndi, nimicuri.** Introduceţi-le în propoziţii.
c) Alcătuiţi familia lexicală a cuvîntului **a scrie.**
d) Alcătuiţi o descriere care să surprindă în paralel, două aspecte: un tablou de interior luminat de pîlpîirile focului, în timp ce de afară se aude cîntecul ploii.

Scanned with OKEN Scanner

8. *Şi cînd gîndesc la viaţa-mi, îmi pare că ea cură*
Încet repovestită de o străină gură,
Ca şi cînd n-ar fi viaţa-mi, ca şi cînd n-aş fi fost.
Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost,
De-mi ţin la el urechea şi rîd de cîte-ascult
Ca de dureri străine?... Parc-am murit de mult. (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.
b) Scrieţi expresiile şi locuţiunile în care intră cuvîntul **rost**.
c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele din propoziţia numărul 3.
d) Alcătuiţi două propoziţii, în care cuvîntul **încet** să aibă, pe rînd, valoarea morfologică de adjectiv şi de adverb.
e) Exprimaţi în propoziţii sensurile secundare ale cuvîntului **gură**.

9. *Cînd unul trece, altul vine*
În astă lume a-l urma,
Precum, cînd soarele apune,
El şi răsare undeva.

Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-acelaşi vad,
Se pare cum că-i altă toamnă,
Ci-n veci aceleaşi frunze cad. (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.
b) Selectaţi din text perechi de cuvinte antonime şi alcătuiţi cu ele propoziţii.
c) Selectaţi din text cuvintele care fac parte din vocabularul fundamental.
d) Alcătuiţi familia lexicală a cuvîntului **frunză**.
e) Numiţi sinonimele cuvintelor **apus**, **răsărit**, **val**. Introduceţi-le în propoziţii.
f) Analizaţi sintactic şi morfologic pronumele şi adjectivele pronominale.

10. *Din sînul veciniculuí ieri*
Trăieşte azi ce moare,
Un soare de s-ar stinge-n cer,
S-aprinde iarăşi soare; (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.
b) Precizaţi adverbele substantivizate din acest text.
c) Numiţi sinonimele cuvîntului **veşnic**.
d) Exprimaţi în propoziţii sensurile figurate ale cuvintelor: **a muri**, **a stinge**, **a se aprinde**, **soare**.
e) Explicaţi sensul cuvintelor omonime **cer**.

11. *Se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stinge,*
Cînd frunza ca şi mai-nainte şopteşte frunzei ce atinge?
Cînd stea cu stea vorbeşte-n culmea diamantinului abis,
Izvorul cînd s-argintuieşte de alba lună care-l ninge,
Cînd zboară freamete de aripi în fundul cerului deschis?

Scanned with OKEN Scanner

Vestalelor, dacă-ntre oameni sunt numai jalnice nevroze,
E cerul încă plin de stele, şi cîmpul încă plin de roze,
Şi pînă astăzi din natură nimica n-a îmbătrînit...
Iubirea şi prietenia, dacă-au ajuns zădărnicie,
Şi dacă ura şi trădarea vor predomni în vecinicie...
Veniţi: Privighetoarea cîntă şi liliacul e-nflorit.
(A. Macedonski - **Opere**, vol. II)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.
b) Selectaţi personificările din text şi introduceţi-le apoi în propoziţii.
c) Selectaţi epitetele şi introduceţi-le în propoziţii.
d) Alcătuiţi o compunere cu titlul: "Veniţi: Privighetoarea cîntă şi liliacul e-nflorit".

12. *Cînd am fost ură am fost mare,*
Dar, astăzi, cu desăvîrşire
Sînt mare, căci mă simt iubire,
Sunt mare, căci mă simt uitare.

Eşti mare cînd n-ai îndurare,
Dar te ridici mai sus de tine
Cînd ţi-este inima iubire,
Cînd ţi-este sufletul iertare.

Ştiu: toate sunt o-ndurerare,
Prin viaţă trecem în neştire,
Dar mîngîierea e-n iubire,
De-ar fi restriştea cît de mare,
Şi înălţarea e-n iertare. (Al. Macedonski - **Opere**, vol. II)

a) Analizaţi sintactic frazele şi alcătuiţi schema.
b) Selectaţi în text perechi de cuvinte antonime şi alcătuiţi propoziţii cu ele.
c) Comentaţi semnificaţia etică a acestor versuri.

13. *Din ce am spus pînă acum se vede cît de greu mi se făcuse drumul către o activitate în care nu doream decît să pun la îndemîna tuturora ceea ce cu trudă putusem să cunosc şi să descopăr, fără măcar să fixez deosebirea între ce se ştia şi ce, după ostenelile mele, se putea şti de acum înainte.* (N. Iorga - **O viaţă de om**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.
b) Analizaţi morfosintactic pronumele din text.
c) Numiţi sinonimele cuvintelor: **a spune, greu, drum, trudă, deosebire.**
d) După schema 2 P alcătuiţi o frază în care verbul

1 SB 3 Pr

a cunoaşte să formeze predicatul propoziţiei nr. 1 subiective.

14. - *Fiţi cu băgare de seamă, feciori, ne porunceşte ei, rămîneţi cîţiva în urmă şi privegheaţi cum umblă navrapii; daţi-ne de ştire nouă ca să ştim ce poteci să apucăm în munte, unde numai capra neagră umblă; c-apoi şi de asta îi vreme de*

Scanned with OKEN Scanner

moină, ca să putem noi hălădui la loc tare; nu cumva uitaţi să înştiinţaţi şi pe oştenii măriei-sale ca să ştie oştenii măriei-sale ce au de făcut.

(M. Sadoveanu - **Fraţii Jderi**)

a) Analizaţi fraza şi alcătuiţi schema.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic predicatele şi subiectele.

c) Selectaţi locuţiunile verbale din text şi precizaţi sinonimele lor. Introduceţi în contexte potrivite locuţiunile selectate şi sinonimele lor.

d) Selectaţi arhaismele din text.

e) Alcătuiţi fraze în care adverbul relativ **cum** să subordoneze: SB, Pr, At, CD, CI, CM, CT, CZ, CV.

f) Scrieţi expresii şi locuţiuni în structura cărora intră cuvîntul **vreme(a)**.

15. *Îndată după aceea, cînd s-a văzut ce-a fost, am înţeles că acel harmasar e cal năzdrăvan, precum se ştie de cînd e lumea şi de cînd sînt poveştile, că se află cai năzdrăvani.* (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic şi alcătuiţi schema.

b) Identificaţi şi analizaţi subiectele.

c) - Alcătuiţi propoziţii în care pronumele interogativ **ce** să aibă funcţiile sintactice: **subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect.**

- Alcătuiţi fraze 1 P în care propoziţia secundară să fie introdusă
  |
  2 CD

prin pronumele relativ **ce**. În propoziţia secundară, pronumele relativ să aibă succesiv, funcţia sintactică: subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect.

16. *Nourii care se ridicau dinspre munţi nu treceau uşor şi repede, cum socotise ei dintru început, de cînd îi băgase în seamă. Încununau cu cete despletite anumite piscuri pe care le cunoaştea din copilărie, iar asta însemna că-i cu putinţă să vie împotriva călătorilor o ploaie grabnică.* (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Alcătuiţi propoziţii în care verbul **a însemna** să aibă succesiv valoarea: **copulativă** şi **predicativă**.

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **uşor, repede, anumite, pe care, asta, împotriva călătorilor**.

d) Identificaţi pronumele relative şi adverbele relative din text: precizaţi rolul lor în frază şi în propoziţia secundară pe care o subordonează.

e) Alcătuiţi o scurtă descriere în care să folosiţi şi cuvintele: **nouri, încununau, cete despletite, piscuri**.

17. *La masă Pintea de-abia mînca, iar Laura ciuguli şi mai puţin ca de obicei din bunătăţile ce le căra Ghighi, care era supărată că tocmai cei pentru care le-a gătit fac atîtea mofturi, de ţi-e şi necaz.*

Tîrziu de tot, tînărul se urni totuşi să plece. Dacă ar fi fost după el, nici n-ar mai fi plecat, ci ar fi stat de vorbă pînă dimineaţă. Herdelea îi lumină calea cu

Scanned with OKEN Scanner

lampa, în vreme ce femeile îi strigară de mai multe ori să nu uite că mîine la prînz e aşteptat. (L. Rebreanu - **Ion**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Selectaţi şi analizaţi sintactic adverbele din text.

c) Explicaţi rolul semnelor de ortografie din text.

18. *Eu îi primeam bucuroasă cînd eram singură, dar cînd se întîmpla să am lume la ceai, era atît de deplasat între cei cîţiva bărbaţi eleganţi, femeile îl evitau atît, că mi-era milă de el.* (Camil Petrescu - **Patul lui Procust**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Subordonaţi cu conjuncţia **că** propoziţiile secundare: SB, Pr, At, CD, Ci, CZ, CNS.

19. *Să-ţi mai scriu despre D mi-ar fi greu, căci îţi mărturisesc că el nu formează nici pe departe centrul preocupărilor mele de acum, iar efortul la care mă supui este asemeni acelui care e impus unui convoi, obligat să se abată ca să ia un trecător izolat.* (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Subordonaţi cu conjuncţia **să** propoziţiile: SB, Pr, At, CD, Ci, CS.

20. *M-am întrebat dacă e exact ce spune, sau dacă nu i se pare lui că este, cum ni se pare tuturor, că obiectul pe care-l dorim şi ne e refuzat, e dorit de toată lumea.* (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Subordonaţi cu conjuncţia **dacă** propoziţiile: SB, Pr, At, CD, CI, Cdt, CV, CZ.

c) Analizaţi sintactic şi morfologic: **exact, ce, lui, tuturor, pe care, ne, de toată lumea.**

21. *La belşugul de abanos şi de mahon, de mătăsării, de catifele şi de oglinzi - acestea de toată frumuseţea, fără ramă şi cît peretele - iubirea de flori a chiriaşului, împinsă pînă la patimă, adăuga o nebunească risipă de trandafiri şi de chiparoase ce, împreună cu lumînările pe care le găseam aprinse, în cele două candelabre de argint cu cîte cinci ramuri, oricînd am fi venit, puneau locuinţei pecetea unui lux ales, alcătuind oaspetelui meu un cadru în aşa armonie cu fiinţa sa, că amintirea mea dintr-însul nu-l pot desprinde.* (Mateiu Caragiale - **Craii de Curtea Veche**)

a) Analizaţi sintactic fraza.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele propoziţiei principale nr. 1; alcătuiţi schema propoziţiei.

c) Descrieţi interiorul unei camere, sugerînd, prin detaliile surprinse, personalitatea celui care o locuieşte.

22. *Dar dacă am avut ezitări de a veni să vă vorbesc astă seară, nu am nici una pentru a vă răspunde la întrebarea care face obiectul prezentei conferinţe: A progresat realmente pacea în ultimii ani şi, dacă da, prin ce mijloace?*

Scanned with OKEN Scanner

În ciuda aparenţelor, în ciuda actualei ei fragilităţi, pacea a progresat în ultimii zece ani şi aceasta datorită exclusiv acţiunii constante a Societăţii Naţiunilor.

Acesta e un crez pentru mine. Un crez fără de care n-aş putea rezista greutăţilor vieţii. Dar nu e un crez orb. El e produsul îmbinării a două facultăţi: instinctul, profet al viitorului şi raţiunea, călăuză a prezentului.

(Nicolae Titulescu - **Discursuri**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Precizaţi stilul şi argumentaţi afirmaţia.

c) Analizaţi sintactic şi morfologic **în ciuda (...) fragilităţii** şi dezvoltaţi în propoziţie secundară corespunzătoare.

d) Analizaţi sintactic şi stilistic: "instinctul, profet al viitorului, şi raţiunea, călăuză a prezentului".

e) Introduceţi metaforele **profet al viitorului** şi **călăuză a prezentului** într-o scurtă pledoarie pentru cauza păcii.

f) Expuneţi principiile şi idealurile care vă călăuzesc viaţa. Încheiaţi expunerea cu citatul: "Acesta este un crez pentru mine. Un crez fără de care n-aş putea rezista greutăţilor vieţii".

23. *Atîta linişte-i în jur, de-mi pare că aud*
cum se izbesc de geamuri razele de lună. (L. Blaga - **Opere I**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Alcătuiţi o frază după schema obţinută.

c) Sesizaţi şi comentaţi sugestia creată de imaginea artistică.

d) Creaţi o scurtă compunere cu titlul **Liniştе**.

24. *Se spune că strămoşii, care-au murit fără de neam,*
Cu sînge tînăr încă-n vine,
Cu patimi mari în sînge,
cu soare viu în patimi,
Vin.
Vin să-şi trăiască mai departe
în noi
viaţa netrăită. (L. Blaga - **Opere I**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Urmăriţi şi comentaţi versurile 2, 3, 4 în care este sugerată, prin acumulări de metafore şi simboluri ideea de vitalitate.

c) Selectaţi adjectivele care sugerează vitalitatea.

d) Remarcaţi în ultimele trei versuri verbul şi complementul intern. Observaţi efectul stilistic creat prin alăturarea ultimului adjectiv.

e) Comentaţi semnificaţia versurilor.

25. *Frumoaso,*
ţi-s ochii-aşa de negri, încît seara,

Scanned with OKEN Scanner

cînd stau culcat cu capu-n poala ta,
îmi pare
că ochii tăi, adînci, sunt izvorul
din care tainic curge noaptea peste văi
şi peste munţi şi peste şesuri,
acoperind pămîntul
C-o mare de-ntuneric. (Idem)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Selectaţi din text cuvintele care pot intra în sfera semantică întuneric.

c) Selectaţi cuvintele care sugerează curgerea şi cele care pot intra în sfera de semnificaţie pămînt.

d) Descrieţi sugestiv ochii unei persoane care v-a impresionat în mod deosebit.

26. *Cînd aş iubi,*
mi-aş întinde spre cer toate mările
ca nişte vînjoase, sălbatice braţe fierbinţi,
Spre cer să cuprind
mijlocul să-i frîng,
Să-i sărut sclipitoarele stele. (Idem)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Selectaţi şi numiţi figurile de stil din text.

c) Selectaţi cuvintele care sugerează planul afectiv şi cel cosmic. Remarcaţi interferenţele planurilor.

d) Comentaţi semnificaţia versurilor.

27. *Oricît de obtuză i se va fi părut lui Eminescu atmosfera de la "Junimea", oricîte nemulţumiri şi amărăciuni răsuflă din hîrtiile sale, seara de sîmbătă a societăţii îl atrăgea către ea ca un loc de realativă potolire a zbuciumului vieţii şi de năzuinţi contemplative. Lui Eminescu îi plăcea, cu tot zîmbetul dulce-amar din colţul gurii, să citească la "Junimea" şi cînd se aşează la Bucureşti, el continuă să frecventeze colonia junimistă din casa lui Maiorescu.* (G. Călinescu - **Viaţa lui M. Eminescu**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Contrageţi propoziţiile **cînd se aşează la Bucureşti** şi **să frecventeze...**, în părţile de propoziţie corespunzătoare.

c) Cuvîntul **atmosferă** are sensurile: a) înveliş, gazos care înconjoară pămîntul; aer. b) Figurat: stare de spirit care se creează în jurul cuiva sau a ceva. Mediu social, ambianţă. c) Unitate de măsură pentru presiune.

Alcătuiţi propoziţii pentru fiecare dintre sensurile acestui cuvînt.

d) Cuvîntul **obtuz** are sensurile: a) unghi obtuz - unghi mai mare de 90 de grade. b) Figurat: Prost, redus, mărginit. Alcătuiţi propoziţii pentru fiecare din sensurile acestui cuvînt.

Scanned with OKEN Scanner

28. *Puţine căsuţe erau îngenuncheate atît de umil pe povîrnişul unui deal, acolo unde începea valea celuilalt, încît mahalaua părea nelocuită. Ca să se apere de ploile care vin în aceste părţi ca potopul şi se adună în bălţi, neputînd răzbate prin solul de argilă, bordeiele se caţară pe maluri şi se proptesc în prăjini.*

(G. Călinescu - **Ion Creangă**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic şi dezvoltaţi în propoziţii secundare corespunzătoare, cuvintele: **nelocuită, ca potopul, neputînd.**

c) Introduceţi în contexte cuvintele **încît** şi **în cît** şi explicaţi ortografia prin argumente morfologice.

d) Descrieţi un aspect sugestiv dintr-un cartier, dintr-o comună sau dintr-un oraş.

29. *Datoria ta e să laşi tot familiei tale, să-i dai numai acolo două-trei mii de lei şi fetei ăleia, să aibă şi ea un ban pînă şi-o găsi un rost, că doar e fată mare. Nu eşti dator tu să ai grijă de o fată care nu e a ta. Nici nu-mi trece prin gînd că ai să faci altfel. Însă pentru asta trebuie să faci o regulă, să-mi spui toate socotelile tale, să ştiu de unde să le iau la un caz de nevoie. Nu trebuie să te sperie asta, fiindcă nu moare nimeni dacă pune ordine în afacerile lui.* (G. Călinescu - **Enigma Otiliei**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Subordonaţi cu conjuncţia să următoarele secundare: subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă, indirectă, circumstanţială de scop, consecutivă şi concesivă.

c) Scrieţi expresiile şi locuţiunile în structura cărora intră cuvîntul **gînd** şi pe cele în care intră cuvîntul **rost**. Introduceţi-le în contexte.

d) Scrieţi formele literare şi populare ale pronumelui (şi adjectivului) demonstrativ de depărtare masculin şi feminin, singular şi plural, la toate cazurile.

30. *Ceea ce surprindea la Ioanide era evidenta disproporţie dintre personalitatea lui şi actul muzical. Arhitectul avea o fizionomie şi o ţinută atît de profund originale, sugerînd o profesie strict intelectuală, şi punea atîta frenezie exactă spre a exprima idei ce depăşeau în chip vădit sfera muzicii, încît ascultătorul accidental rămînea copleşit de elocvenţa omului.* (G. Călinescu - **Scrinul negru**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Contrageţi propoziţia nr. 1 în partea de propoziţie corespunzătoare.

c) Analizaţi sintactic şi morfologic **sugerînd** şi **spre a exprima** şi dezvoltaţi-le în propoziţii secundare corespunzătoare.

d) Selectaţi şi explicaţi sensul neologismelor din text.

e) Explicaţi cuvintele omonime **dar**.

f) Introduceţi în propoziţii antonimele cuvintelor: **evident, disproporţie, exact**.

g) Scrieţi sinonimele cuvintelor: **a surprinde, disproporţie, fizionomie, profund, exact**.

h) Explicaţi sensul cuvintelor paronime: **original, originar**; introduceţi-le în propoziţii.

Scanned with OKEN Scanner

31. *Deşi exagera, nu-i mai puţin adevărat că, aşa cum se întîmplă în astfel de împrejurări, toţi, în tot cursul vînătorii, fără să-i întoarcă spatele, se aşezară astfel, încît să nu stea în apropierea lui.* (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Scrieţi perechile antonime ale cuvintelor: **puţin, adevărat, toţi, a se aşeza, apropiere.** Introduceţi perechile antonime în fraze cu schema: 1 P — 2 P, alegeţi singuri conjuncţia coordonatelor şi precizaţi felul ei.

32. *Dacă ar fi să ţin un jurnal intim şi să notez ce am făcut ieri, m-aş afla într-o situaţie foarte dificilă. (...) Ieri am descoperit în mine o intonaţie nouă. Mi-este imposibil să notez asta, cum e cu neputinţă a semnala rezonanţa unei viori fără a cînta din ea. (...) De aici rezultă cum că evenimentele minime importante sînt indescriptibile şi că acei care ţin jurnale pun pe hîrtie fapte exterioare fără însemnătate.* (G. Călinescu - **Cronicile optimistului**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic şi dezvoltaţi în propoziţii secundare corespunzătoare, cuvintele: **a semnala, fără a cînta, fără însemnătate.**

c) Explicaţi modul de formare al cuvintelor: **imposibil, neputinţă, indescriptibil.**

d) Precizaţi şi analizaţi cuvintele omonime: **nouă, care.**

e) Notaţi expresii şi locuţiuni în care se află verbul **a (se) ţine** şi explicaţi sensul lor.

f) Notaţi într-un jurnal evenimentele zilei care v-au impresionat, sentimentele, emoţiile pe care le-aţi trăit.

33. *Cînd vezi priviri încrucişîndu-se la cele mai neînsemnate cuvinte ale tale, află că în jurul ideilor exprimate s-au emis asupra ta o sumă de opinii. Fă-te că nu vezi şi caută-ţi de treabă. Căci este un semn de naivitate să crezi că vei putea înlătura eroarea, sau vei putea surprinde părerile simpliste pe care nu le-ai ghicit. Căci, cu cît o judecată este mai superficială şi mai pripită, cu atît ea e mai ireductibilă.* (**Idem**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Numiţi sinonimele cuvintelor: **neînsemnat, exprimat, a emite, opinie, naivitate, a înlătura, eroare.**

c) Consultînd dicţionarul, explicaţi sensul cuvintelor: **simplist, ireductibil** şi introduceţi-le în contexte.

d) Explicaţi folosirea semnelor de ortografie şi de punctuaţie în textul dat.

34. *Iar mie mi se păru că dacă mă prefac că nu acord nici o importanţă scenei care avusese loc, cuvintelor spuse de ea, tăcerii care urmă, însemna că nici n-o avea şi că pînă la urmă totul va reintra la normal.*

(M. Preda - **Cel mai iubit dintre pămînteni**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Evidenţiaţi în contexte valoarea predicativă şi copulativă a verbelor **a se preface, a însemna.**

c) Analizaţi sintactic şi morfologic pronumele din text.

Scanned with OKEN Scanner

35. *A putea să ajungi la ideea că nu soarele răsare şi apune, ci pămîntul răsare şi apune, înseamnă negarea vederii concrete în numele vederii abstracte, mai apropiate de adevăr.* (Nichita Stănescu - **Respirări**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic **a putea**, **negarea** şi dezvoltaţi în propoziţii secundare corespunzătoare.

c) Alcătuiţi propoziţii în care verbul **a ajunge** să aibă succesiv valoarea predicativă şi copulativă.

d) Selectaţi din text perechi de antonime cu care formaţi apoi propoziţii.

e) Construiţi enunţuri în care cuvintele **soare**, **a răsări**; **a apune**, să apară pe rînd, în sens propriu şi figurat.

36. *Pare să ascundă, în permanenţele cerului de stele fire dintr-o cultură, o curioasă putere care le face să strălucească cînd mai aproape, cînd mai departe, să se releve cînd fragmentar, cînd într-o orbitoare totalitate, acelora care le privesc de pe pămînt, adică din dimensiunea prezentului. În realitate, însă, acele stele sînt mereu egale cu ele însele. Ceea ce se schimbă e doar puterea privitorului de a se apropia de ele, de a se acomoda cu intensităţile luminii lor. Şi dacă o epocă n-a putut privi spre un Shakespeare sau spre un Bach aşa cum se cuvenea, asta n-a însemnat decît că vremea nu era coaptă pentru înţelegerea mărimii lor şi că o sută sau două sute de ani au fost de trebuinţă pentru necesara acomodare. Dacă impactul unei mari opere scade asupra unei generaţii, înseamnă că aceasta nu e în stare să-i accepte mesajul, că cine ştie ce opacităţi îi obnubilează facultăţile sensibile sau că lungimea de undă a percepţiei nu mai e aceeaşi cu unda emisă de creator.* (Zoe Dumitrescu Buşulenga - **Itinerarii prin cultură**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Explicaţi folosirea virgulei.

c) Evaluaţi o apreciere referitoare la valoarea culturii române. Comentaţi cele două aprecieri.

37. *Împrietenirea cu gramatica înseamnă cunoaşterea şi însuşirea regulilor şi a resurselor ei, respectarea şi aplicarea normelor, înţelegerea şi preţuirea ajutorului pe care îl poate da o formă sau o construcţie pentru transmiterea unui anumit conţinut. (...) Într-un anumit sens, se poate spune că cine nu e prieten cu gramatica, nu e în stare, de fapt, nici să recepteze corect poezia sau proza artistică şi alte texte care presupun un anumit nivel de cultură.* (Mioara Avram - **Gramatica pentru toţi**)

a) Analizaţi sintactic fraza şi alcătuiţi schema.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic subiectul şi predicatul primei propoziţii.

c) Transformaţi prima propoziţie în frază, dezvoltînd subiectul şi numele predicative în propoziţii secundare corespunzătoare.

d) Analizaţi sintactic fraza obţinută prin dezvoltare şi alcătuiţi schema.

e) Compuneţi o frază după schema obţinută la exerciţiul 4.

Scanned with OKEN Scanner

V. STILURILE LIMBII ROMÂNE

1. LIMBA LITERARĂ

Limba literară este aspectul normat, elaborat şi cel mai îngrijit al limbii române; ea reprezintă o sinteză a posibilităţilor de expresie a limbii întregului popor. În decursul evoluţiei sale limba şi-a constituit un sistem de norme care îi conferă unitate în spaţiu şi stabilitate în timp.

Prin norme înţelegem un ansamblu de reguli instituţionalizate ale limbii care îşi propun să explice funcţionarea mecanismului lingvistic; aceste norme asigură corectitudinea limbii: este corect ceea ce este în conformitate cu ele şi este incorect ceea ce încalcă aceste reguli. Normele limbii trebuie cunoscute şi înţelese în mod conştient de către toţi vorbitorii; cunoaşterea şi conştientizarea lor ne ajută să descoperim greşelile (sau abaterile, încălcările de la norme) şi să le combatem.

Limba literară cuprinde un limbaj mediu (sau standard, identificabil în limbajul corect al tuturor vorbitorilor) şi limbaje specializate, diferenţiate după principalele tipuri de comunicare şi condiţionate din punct de vedere social. Aceste variante funcţionale ale limbii literare se numesc stiluri.

2. STILUL FUNCŢIONAL

Stilul funcţional este o modalitate specifică de utilizare a limbii de către vorbitori, un ansamblu de trăsături lingvistice determinat de un factor social-cultural care condiţionează comunicarea. El este în strînsă dependenţă faţă de situaţia de comunicare.

Ca variante funcţionale ale limbii literare, stilurile sînt determinate de domeniile de activitate, foarte variate, care impun un limbaj specializat (vorbim astfel de un limbaj matematic, medical, lingvistic etc., toate subordonate stilului ştiinţific).

Aceste diferenţieri şi specializări ale limbii se realizează în primul rînd la nivel lexical (printr-o terminologie specifică) şi sintactic (prin particularităţi de structură specifice, prin anumite tipuri de construcţii sintactice etc.).

Deşi limba literară cuprinde teoretic variante nenumărate, ele pot fi reduse, în analiza practică de text, la un număr relativ mic: vorbim astfel de stilul (limbajul) administrativ, stilul tehnico-ştiinţific, stilul publicistic şi stilul artistic; fiecare dintre ele are la rîndul lui, subvariante, determinate de domenii tot mai restrînse, pînă se ajunge la variante individuale ale mesajelor, adică la texte concrete.

Stilul administrativ este stilul comunicării în domeniul relaţiilor economice, diplomatice şi administrative, caracterizat prin prezenţa unor expresii fixe, uniformitate şi stereotipie.

Stilul tehnico-ştiinţific este stilul comunicării , al transmiterii de informaţie sub formă de raţionamente în domeniul ştiinţei, în literatura tehnică de specialitate.

Stilul publicistic (al presei) mai puţin omogen decît cele anterioare , îmbină într-o structură specifică modul de expunere al unui stil ştiinţific de popularizare cu expresii şi cuvinte din celelalte variante ale limbii.

Scanned with OKEN Scanner

Stilul artistic (sau beletristic) are funcţie de comunicare în operele literar-artistice, deci în domeniul artistic; este structura lingvistică cea mai eterogenă, putînd folosi elemente specifice oricărui limbaj, oricărui tip de exprimare posibilă; folosit în creaţiile literare culte şi populare, orale sau scrise, în proză şi în versuri, are ca procedeu de comunicare imaginea artistică, bogăţia sinonimică, polisemia termenilor şi a expresiilor etc.

Ca sinteză a tuturor resurselor de limbaj, stilul artistic este cel mai deschis şi mai liber (ca variantă individuală), permiţîndu-şi să încalce, la nivelul asociaţiilor metaforice, unele calităţi generale ale stilului ca: puritatea (omogenitatea structurilor lingvistice), corectitudinea gramaticală (prin licenţe poetice), claritatea (prin exploatarea ambiguităţilor) şi proprietatea termenilor (prin preferinţa pentru sensurile figurate, conotative, ale cuvintelor şi expresiilor).

Prin gradul maxim de expresivitate spre care tinde, stilul artistic se situează în opoziţie cu stilul ştiinţific şi administrativ a căror expresivitate este considerată convenţional ca fiind zero.

3. LIMBA POPULARĂ

Limba populară (sau limbajul popular) - este aspectul spontan, neelaborat al limbii, care respectă normele de bază ale limbii comune. Ea se află în strînsă legătură cu limba literară (ale cărei începuturi s-au conturat pe baza acesteia). Între limba populară şi cea literară au existat întotdeauna întrepătrunderi şi schimbări active.

Limba populară se manifestă mai ales oral (adică în variantă vorbită) şi se caracterizează prin:

- vocabular mai sărac, folosind în mai mare măsură decît celelalte limbaje cuvinte din fondul principal lexical şi cuvinte cu înţeles concret (de unde o largă dezvoltare a polisemiei acestora);
- diferenţieri fonetice şi lexicale de la o zonă la alta (regionalisme şi arhaisme);
- simplitate şi uniformitate sintactică (predomină raporturile de coordonare şi parataxă);
- un registru funcţional mai redus.

Astfel, în interiorul limbii populare distingem un limbaj uzual sau al conversaţiei curente şi un limbaj solemn, mai elaborat, folosit în împrejurări speciale (de ex. în exprimarea tradiţiilor şi a obiceiurilor populare), pe baza căruia se constituie limbajul artistic al creaţiilor folclorice. Ca şi limbajul literar, limbajul popular dispune deci de variante artistice şi nonartistice.

Avînd ca marcă specifică **oralitatea** (ansamblu de trăsături lingvistice care poartă amprenta stilului vorbit, expresie vie, spontană, naturală a limbii) limbajul popular apare în vorbirea oamenilor simpli, fără cultură lingvistică şi, ca fapt de stil, în operele unor scriitori (I. Creangă, M. Sadoveanu) etc., în scopul caracterizării unor personaje de factură populară.

Scanned with OKEN Scanner

Textul de mai jos, din opera lui M. Sadoveanu, ilustrează cîteva dintre particularităţile acestui limbaj, într-un fragment de dialog dintre două personaje: cuconul Filip şi un ţăran nevoiaş, care din cauza vîntului şi a secetei nu poate ara pămîntul boierului şi nu poate plăti dările.

- Nu ştiu ce-a fi, cucoane Cilipe, dar dacă nici acu, după vîntoasa asta, n-a veni ploaia, apoi ne-am stîns de pe faţa pămîntului.

Acu-i de cherit: merge plugu ca-n cremene. Domnu premare mînă după noi vătăjeii , da' dumnealui nu vrea să ştie de nacazu omului!

- Dă, bre, răspundea gros cuconu Filip; aveţi datorii, ş-aista-i lucru boieresc, lucru sfînt, nu-l puteţi lăsa! (M. Sadoveanu - **Venea o moară pe Siret**)

La nivel fonetic ne reţin atenţia unele fonetisme populare: **a fi, n-a veni** (pentru "va fi", "nu va veni"), **ne-am stîns** ("ne-am stins") şi regionale moldoveneşti: **cucoane Cilipe** ("Filipe"), de **cherit** ("de pierit", cu consoana **p** trecută la **k'** ca şi în **chiatră** "piatră", **chept** "piept"); **premare** "primar", **nacazu** "necazul", **vătăjel** "vătăşel"; unele dintre acestea sînt marcate şi la nivel grafic, prin sublinierea lor de către autorul însuşi, cu scopul de a particulariza vorbirea ţăranului; eliziuni (căderea unor sunete finale ale cuvintelor): **acu** "acum", **da** "dar", de regulă a articolului hotărît -l: **plugu, domnu, nacazu.**

La nivel lexical reţinem substantivele **vîntoasă** "vînt mare cu vîrtejuri" (derivat de la **vînt** cu suf. **-os**) şi **vătăjel** derivat cu sufixul diminutival **-el** de la **vătaf** (în trecut : "supraveghetor al slugilor de la curtea unui boier").

În plan semantic remarcăm folosirea reflexivă a verbului **a se stinge** cu sensul "a înceta din viaţă": **ne-am stîns de pe faţa pămîntului** şi folosirea cu sensul figurat, familiar: "a îndemna, a îmboldi" a verbului **a mîna**: **mînă după noi vătăjeii** (sensul propriu al verbului **a mîna** este "a dirija mersul unui animal" de ex.: **mînă** vacile la păscut).

La nivel morfologic: prezenţa vocativelor **cucoane Cilipe** şi a interjecţiilor **Dă, bre** specifice adresării directe, a substantivelor apelative şi a pronumelui de reverenţă exprimînd respectul umil pentru "cei de sus": **domnu premare, dumnealui.**

- folosirea singularului substantivelor în locul pluralului (sinecdocă) **nacazu** oamenilor pentru "necazurile oamenilor";

- variante regionale moldoveneşti ale demonstrativului de apropiere: **vîntoasa asta, aista;**

- folosirea în context a perfectului compus în locul viitorului: dacă ... n-a veni ploaia ... apoi **ne-am stîns** de pe faţa pămîntului (" = ne vom stînge")

- sintactico-stilistic: frecvenţa coordonării (adversative şi copulative) şi a juxtapunerilor;

- repetiţia unor cuvinte în scopul reliefării ideii: **lucru boieresc, lucru sfînt;**

- comparaţie: merge plugu **ca-n cremene.**

Scanned with OKEN Scanner

În **Dicţionarul limbii române moderne** cuvîntul **stil** are mai multe accepţiuni. Mai întîi, modul propriu de exprimare într-un anumit domeniu al activităţii omeneşti, pentru anumite scopuri ale comunicării; felul propriu de a se exprima al unei persoane; totalitatea mijloacelor lingvistice pe care le foloseşte un scriitor pentru a obţine anumite efecte de ordin artistic; talentul, arta de a exprima gîndirea într-o formă aleasă, personală; aici metodă, maximă de lucru, de interpretare, caracteristică unui artist, unui popor, unei epoci; stil direct (vorbire directă); stil indirect (vorbire indirectă); stil oral (cu particularităţi ale limbii populare) etc.

Astfel, prin stil se înţelege şi felul propriu de exprimare care este determinat de temperamentul vorbitorului, de gradul de cultură şi de mediul socio-lingvistic. Sînt hotărîtoare, în realizarea unei exprimări corecte, nuanţate, lecturile bogate, mai ales cele literare. Stilul personal este cea mai elocventă carte de vizită a fiecăruia, care se cere onorată printr-o exprimare logică, nuanţată, fără şabloane şi repetiţii inutile.

"A zice şi a citi bine" se învaţă.

Citirea şi vorbirea expresivă, gestica adecvată sînt condiţii fundamentale ale exprimării corecte. Dicţiunea corectă şi expresivă conferă personalitate şi "stil" fiecăruia dintre noi. Sînt semnificative, în acest sens, cuvintele lui La Bruyère: "Puneţi rînduială în cuvîntare şi veţi ajunge s-aveţi şi spirit".

O pronunţare corectă şi expresivă dă limbii eleganţă şi distincţie. Nesocotirea gramaticii în elaborarea vorbirii, exprimarea neîngrijită şi agramată aruncă o umbră de incultură asupra celui vorbeşte.

Înţelepciunea poporului nostru sintetizează foarte bine ce este o rostire frumoasă, corectă, în proverbul "Ori vorbeşte cum ţi-e vorba, ori te poartă cum ţi-e portul...".

Ţinînd seama de participarea afectivă a emiţătorului, se pot deosebi trei registre stilistice: neutru, solemn şi familiar.

Textele elaborate în registru familiar se caracterizează printr-o libertate de alegere a mijloacelor de expresie, avînd un grad înalt de afectivitate.

Textele elaborate în registru stilistic neutru se caracterizează prin absenţa afectivităţii, a figurilor de stil. Astfel, topica şi vocabularul sînt normale, uzuale şi de largă circulaţie.

Textele elaborate în registru stilistic solemn cuprind informaţii de circumstanţă care presupun o notă solemnă, de respect faţă de evenimente.

Termenul de stil se mai foloseşte şi în condiţiile în care se caracterizează opera literară a unui scriitor, prin formula sintetică - "particularităţile stilului său" sau "stilul scriitorului" etc.

Diasistemul limbii, adică ansamblul trăsăturilor generale ale limbii române diferenţiate funcţional, poate fi reprezentat în schema următoare:

Scanned with OKEN Scanner

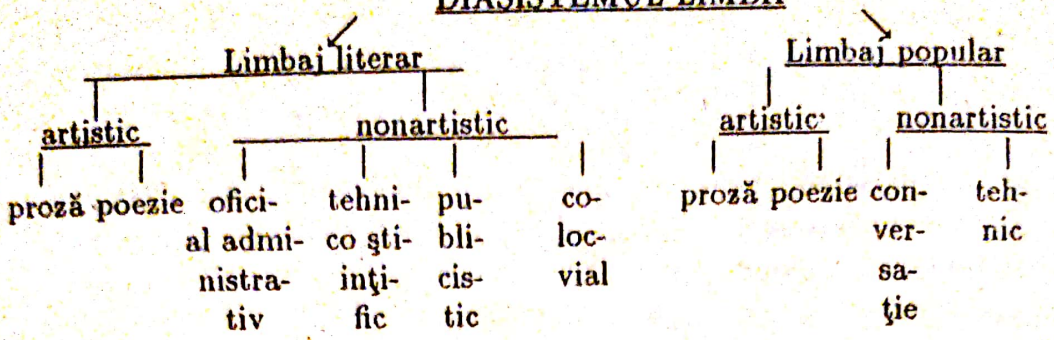

4. STILURI FUNCŢIONALE

Modalităţi de comunicare. Caracteristici. Compuneri ştiinţifice

I. **Stilul oficial-administrativ** - îndeplineşte funcţia de comunicare în domeniul relaţiilor oficiale.

Modalităţi de realizare:

Monolog
- scris - în documente şi acte oficiale administrative, politice, diplomatice, juridice, economice
- oral - cuvîntări rostite în ocazii speciale, oficiale

Dialog
- scris - corespondenţă oficială
- oral - în realităţile oficiale dintre instituţii şi public

Caracteristici.

1. Respectă normele limbii literare sub toate aspectele:fonetic, gramatical, ortografic, lexical.

2. Are caracter obiectiv, impersonal: comunicări neutre, lipsite de încărcătură afectivă.

3. Accesibilitate, claritate, precizie.

4. Exprimare riguroasă; foloseşte formule fixe şi terminologie specifică: paragraful, subsemnatul, proces-verbal etc.

5. Frecvenţa substantivelor provenite din infinitive lungi: (**cerere, asigurare, calificare** etc.).

- a infinitivului cu valoare de imperativ: (**a se respecta** normele, **a se aplica**..)
- a viitorului cu valoare de imperativ: ("Organele de conducere **vor acorda** atenţie maximă ...").
- a unor forme verbale impersonale: (reflexive şi pasive impersonale, expresii verbale impersonale: "**se cere** din partea tuturor să" ... ; "**se face cunoscut** că"...; "**este necesar** să" ...).

Scanned with OKEN Scanner

6. Folosirea preferenţială a unor adverbe, prepoziţii, locuţiuni şi expresii: (**conform, în conformitate cu, ca urmare, în calitate de, pe baza, avînd în vedere, drept care**).

7. Conţinutul este organizat prin coordonare: enumerare de paragrafe, articole, puncte, subpuncte.

8. Sînt specificate formulele fixe şi clişeele lingvistice: formule de adresare, introductive, de încheiere.

9. Respectă reguli precise de prezentare grafică.

Compuneri specifice stilul oficial-administrativ.

1. Cererea - se solicită unei instituţii, prin conducătorul ei, un anumit lucru. Se întocmeşte pe coli de scris stas.

Structura: Formulă de adresare: **Domnule Director,**
Subsemnatul (**nume şi prenume**)
Ocupaţia şi locul de muncă, sau adresa completă ...
Conţinutul şi motivarea cererii...
Formula de încheiere ...
Semnătura solicitantului ...
Data adresării ...
Funcţia adresantului şi locul de muncă.

2. Referatul - cuprinde relatarea unei activităţi sau prezentarea unei lucrări.

Structura: Prezentarea, pe scurt, a problemei abordate.
Descrierea activităţilor, cercetărilor sau a cărţii care se prezintă.
Concluzii şi propuneri.
Semnătura celui care întocmeşte referatul.

3. Raportul - document care cuprinde relatarea unei activităţi personale sau colective.

Structura: Numele, prenumele şi funcţia celui care întocmeşte raportul.
Prezentarea faptelor care au făcut necesară scrierea raportului.
Expunerea activităţii.
Concluzii şi propuneri.
Semnătura.

4. Dare de seamă - prezintă activitatea unei organizaţii sau instituţii într-o perioadă de timp.

Structura: Încadrarea activităţii într-un context mai amplu.
Prezentarea rezultatelor obţinute şi analiza elementelor care au condus la acestea
Menţionarea lipsurilor şi analizarea acestora în mod autocritic precum şi indicarea cauzelor care le-au creat.
Propuneri şi măsuri pentru lichidarea deficienţelor şi pentru îmbunătăţirea activităţii.
Sumară orientare a activităţii viitoare.

5. Adeverinţa - act oficial eliberat la cerere de către o instituţie sau organizaţie, în care se consemnează cele solicitate,spre a servi solicitantului la ...
Semnătura emitentului şi ştampila instituţiei.

6. Autobiografie - cuprinde relatarea propriei vieţi.

Scanned with OKEN Scanner

Informaţii obligatorii:

1. Numele şi prenumele
2. Data şi locul naşterii
3. Numele, prenumele şi ocupaţia părinţilor
4. Studiile efectuate de autorul autobiografiei şi calificările obţinute de el.
5. Locurile de muncă, meseriile executate şi funcţiile avute
6. Activitatea desfăşurată
7. Situaţia militară
8. Situaţia familiară
9. Data şi semnătura.

Atenţie: Este nerecomandabilă folosirea elementelor aparţinînd stilului beletristic în scopul impresionării.

7. Caracterizare - cuprinde o apreciere a activităţii unei persoane într-o perioadă determinată.

8. Proces-verbal - consemnează în scris fapte dintr-o constatare sau discuţii dintr-o şedinţă.

9. Bonul - precizează, prin ştampila instituţiei şi semnătura emitentului, dreptul de a fi ridicate obiecte de către o anumită persoană.

10. Planul de muncă - săptămînal, lunar, trimestrial, anual.

Notează în mod concis: 1. Obiectivele unei activităţi; 2. Sarcinile care se impun în concordanţă cu obiectivele urmărite; 3. Termenul de îndeplinire al acestora; persoanele care răspund de îndeplinirea lor.

Compuneri oficiale orale

1. Alocuţiunea: Cuvîntare scurtă rostită cu un anumit prilej festiv, caracterizată printr-o afectivitate pronunţată.
2. Toastul: O urare făcută la o masă festivă, în cinstea unei persoane sau a unui eveniment.
3. Intervenţia: Exprimă un punct de vedere personal, motivat printr-o argumentare riguroasă şi convingătoare a celui care ia cuvîntul în cadrul unei dezbateri cu privire la o anumită problemă.
4. Discursul (cuvîntarea) - politic, ştiinţific, cultural, solemn, academic, ocazional: comunicare prin care se susţine, pe baza unei argumentaţii riguroase şi prin procedee menite să menţină trează atenţia auditoriului , idei legate de o anumită problemă, cu scopul de a analiza modul de rezolvare a acesteia şi de a trasa liniile de perspectivă.

II. **Stilul tehnico-ştiinţific**. Îndeplineşte funcţia de comunicare în domeniul ştiinţei şi tehnicii.

Scanned with OKEN Scanner

Modalităţi de realizare:

Monolog { – scris - în lucrări, documente ştiinţifice şi tehnice
– oral - în prelegeri, expuneri, comunicări cu caracter ştiinţific şi tehnic

Dialog: - oral: în cadrul colocviilor, seminariilor şi dezbaterilor ştiinţifice.

Caracteristici:

1. Ca variantă funcţională a limbii literare, stilul tehnico-ştiinţific se caracterizează prin respectarea normelor limbii literare;

2. Comunicarea este obiectivă, neutră (gradul de expresivitate este zero) precisă, caracterizată prin proprietate, claritate şi concizie în exprimarea ideilor şi raţionamentelor; intonaţia este neutră.

3. Stilul ştiinţific se diversifică în limbaje specializate, terminologii tehnico-ştiinţifice proprii fiecărui domeniu de activitate ştiinţifică.

4. Lexicul ştiinţific cuprinde cuvinte monosemantice, neologisme cu caracter internaţional, derivate cu prefixe şi pseudoprefixe neologice şi compuse cu elemente de compunere savantă (ex.: **agronom, filologie**) .Se caracterizează prin:

- frecvenţa substantivelor abstracte provenite din infinitive lungi substantivizate (**solidificare, transformare, reevaluare**);
- folosirea infinitivului cu valoare de imperativ

5. Se întrebuinţează pluralul autorului pentru singular (înlocuirea persoanei I sg. cu persoana I pl.: "În concluzie, **vom spune** că")

6. Se recurge la utilizarea citatului ca argument, ca material demonstrativ sau ca punct de plecare într-o demonstraţie.

7. Comunicarea poate fi întreruptă prin digresiuni care servesc drept argumente suplimentare; acestea se prezintă sub formă de note, observaţii, comentarii şi adnotări, în cuprinsul textului sau în subsol.

8. Comunicarea poate fi însoţită de mijloace auxiliare extralingvistice: tabele, hărţi, planşe, diagrame, scheme, etc.

Compuneri specifice

1. Descrierea ştiinţifică. Prezintă în urma unor observaţii directe, trăsăturile specifice ale obiectivelor, fenomenelor, într-un limbaj specific, fără nici o încercare de înfrumuseţare. De ex. descrierile ştiinţifice din domeniul chimiei, anatomiei.

2. Naraţiunea ştiinţifică. Relatează în ordine cronologică, în stil concis, sobru, exact, fără exagerări, despre evenimente, întîmplări trăite direct de autor, sau adunate în urma unei documentări; de ex. naraţiunile ştiinţifice din domeniul istoriei.

3. Paralela. Desprinde asemănările şi deosebirile dintre obiecte, fenomene, opere, evenimente, cu scopul de a sublinia, prin comparaţie, trăsăturile caracteristice.

4. Sinteza. Pe baza cercetării unei bibliografii bogate, surprinde elementele definitorii ale unor opere, teme, evenimente, printr-o sistematizare riguroasă a datelor.

Scanned with OKEN Scanner

5. Comunicarea ştiinţifică. Expune aportul unui cercetător (elev, specialist, grup) la elucidarea unei probleme importante dintr-un domeniu al ştiinţei şi tehnicii.

6. Disertaţia. Expunere (orală) în care se tratează o problemă în mod ştiinţific şi amănunţit.

7. Nota. Scurtă explicaţie sau informaţie asupra unei probleme ridicate de text.

III. Stilul publicistic. Este folosit în comunicări cu funcţie propagandistică: publicul este informat, influenţat şi mobilizat într-o anumită direcţie în legătură cu evenimente sociale, politice, economice, ştiinţifice, artistice, sportive etc.

Modalităţi de comunicare:

Monologul { – Scris - presă, publicaţii. / – Oral - radio, televiziune.

Dialogul { – Scris - interviuri consemnate în scris. / – Oral - dezbateri publice la radio şi televiziune.

Caracteristici: Pe lîngă respectarea obligatorie a normelor limbii literare, stilul publicistic se caracterizează prin:

1. Contopirea elementelor intelectuale şi afective în scopul îndeplinirii sarcinilor de propagandă (informare şi formare de convingeri, emoţionare şi mobilizare); orice comunicare publicistică este expresia unei tendinţe, a unei atitudini exprimate în mod evident.

2. Materialul este luat din realitatea imediată şi însoţit adesea de mijloace extralingvistice (fotografii, hărţi, tabele, caricaturi, statistici etc.).

3. Sînt valorificate toate sectoarele vocabularului: termeni neologici, ştiinţifici, cuvinte regionale, forme populare; în scopul emoţionării, se folosesc cuvinte cu sensuri figurate, comparaţii şi epitete, intonaţia interogativă şi exclamativă, inversiuni, enumeraţii, repetiţii, antiteze, mijloace ale satirei şi umorului, vorbirea directă şi indirectă.

4. Se recurge la citate din surse diverse şi la formulări eliptice în lozinci şi chemări.

5. Este uşor accesibil înţelegerii publicului.

6. Prezintă o varietate excepţională de forme publicistice: articol, comentariu, comunicat, cronică, declaraţie, cuvîntare, convorbire, corespondenţă, foileton, grupaj, interviu, reportaj, scrisoare, ştire, medalion, etc.

Compuneri specifice

1. Articolul - lucrare cu caracter informativ asupra unei probleme economice, culturale, ştiinţifice, literare, etc.
2. Reportajul - prezintă fapte şi descrie locuri prin documentare directă, în scopul desprinderii unor semnificaţii social-umane; utilizează mijloace de expresie specifice literaturii artistice.

Scanned with OKEN Scanner

3. Interviul - consemnează în scris, sau pe bandă magnetofon, convorbirea dintre un reporter şi o personalitate a vieţii politice, culturale, artistice, ştiinţifice, cu privire la unele probleme de specialitate, pentru a fi citite sau ascultate.
4. Masa rotundă (interviul colectiv) - culege informaţii pe o anumită temă, pe baza dialogului dintre reporter şi mai multe persoane competente, cu scopul de a desprinde unele concluzii.
5. Nota de lectură - notează observaţii critice, informaţii succinte, cu privire la unele lucrări ştiinţifice sau literare, la un studiu ori articol.
6. Recenzia - prezintă succint o lucrare literară sau ştiinţifică recent apărută; cuprinde observaţii personale şi aprecieri critice.
7. Cronica (politică, economică, literară, artistică, sportivă) - Comentează evenimente actuale, politice, economice, sociale, ştiinţifice, artistice etc., cu scopul de a consacra valori şi de a forma anumite opinii în rîndul cititorului.
8. Foiletonul - Comentează fapte apelînd la elemente polemice şi satirice.

IV. **Stilul colocvial** (al conversaţiei uzuale). Îndeplineşte funcţia de comunicare într-o sferă restrînsă (relaţii neoficiale, particulare, intime).

Modalităţi de comunicare:

Dialog { – Oral - frecvenţă maximă.
– Scris - în scrisori.

Monolog { – Oral - relatări, urări, felicitări, toasturi, prezentări .
– Scris - în notiţe, jurnal intim.
– Interior - realizat în enunţuri gîndite, nu rostite.

Caracteristici

1. Stil cu întrebuinţare generală; se caracterizează prin naturaleţe, spontaneitate, relaxare şi degajarea exprimării.

2. Utilizează mijloace lingvistice variate, oscilînd între exprimări populare, literare, limbaje profesionale, elemente de argou.

3. Preferinţă pentru informaţia lipsită de precizie, pentru determinările aproximative (realizată cu ajutorul pronumelor şi adverbelor nehotărîte, aproximări cu ajutorul numerelor).

4. Oscilare între economie şi abundenţă în exprimare: economia se manifestă prin întrebuinţarea clişeelor lingvistice, a abrevierilor, a elipselor; abundenţa se manifestă prin repetiţie, zicale, proverbe, locuţiuni, înlocuirea cuvintelor abstracte prin perifraze.

5. Încărcătură emoţională mare, exprimată prin: diminutive, augmentative, hipocoristice, superlative populare, expresii figurate, mijloace de apel afectiv (vocative, interjecţii, formule de adresare), topică afectivă a enunţului, mijloace fonetice (intonaţie exclamativă, accelerarea sau încetinirea ritmului).

6. Înclinaţie spre satiră şi umor concretizată în porecle, contaminări (**Nepurcele** - Ion Creangă), răstălmăciri (**Dumnezeu să-l iepure** -idem), calambur (**Ai ieşit la vînătoare de lei** - I.L.Caragiale), unităţi nelogice (**curat - murdar** - Idem).

Scanned with OKEN Scanner

Compuneri specifice

Compunere corespondenţă

1. Biletul: Text scurt redactat într-o formă simplă, prin care se transmite un mesaj unei persoane egale în vîrstă sau poziţie socială.

2. Telegrama: Comunicare foarte concisă, prin care se anunţă ştiri urgente unei persoane sau instituţii, prin telefon, telegraf, telex.

3. Cartea poştală ilustrată. Cuprinde salutări şi urări trimise de obicei din altă localitate.

4. Scrisoarea (familială, amicală, de mulţumire, de felicitare, de recomandare, de justificare, de dragoste etc.). Comunicare prin care se aduce la cunoştinţă destinatarului o mare varietate de fapte (personale, familiale, intime, oficiale), gînduri, idei, impresii, sentimente etc.

5. Invitaţia: Transmite într-un limbaj adecvat dorinţa emiţătorului ca persoana căreia i se adresează să participe la un anumit eveniment.

6. Cartea de vizită: Cuprinde profesia şi titlul profesional, ştiinţific ori academic, numele şi prenumele, adresele şi numerele de telefon de acasă şi de la locul de muncă.

V. Stilul artistic (beletristic) are funcţie de comunicare în operele literar-artistice.

Modalităţi de realizare: Monolog şi dialog în variante scrise şi orale.

Caracteristici:

- Exprimă idei şi sentimente prin intermediul imaginii artistice, apelînd la sensibilitatea şi imaginaţia cititorului. De aceea, pe lîngă calităţile exprimării corecte, stilul artistic prezintă o serie de calităţi estetice proprii ca: variaţie, simetrie, naturaleţe, cursivitate, eufronie.

- Expresivitatea (capacitatea unui fapt de limbă de a impresiona, de a trezi emoţii estetice) se realizează prin valorificare resurselor expresive ale tuturor nivelelor limbii: fonetic, lexico-semantic, morfo-sintactic, nivelul textului cu înţeles complet şi nivelul prezentării grafice.

- Bogăţia şi varietatea limbajului artistic provin din valorificarea tuturor sectoarelor lexicului: arhaisme, regionalisme, neologisme, termeni populari şi dialectali, cuvinte argotice, cuvinte polisemantice, sensuri figurate şi a relaţiilor (sinonimice, antonimice etc.) dintre cuvinte.

1. La nivelul structurii fonetice sînt expresive:

- interjecţiile onomatopeice, de ex.: *Şi numai ce aud:* **pu-pu-pup! pu-pu-pup!** (I. Creangă)

- cuvinte derivate din onomatopee:

Care cu poveri de muncă/ Vin încet şi scîrţîind
Turmele se-aud mugind/ Iar flăcăii vin pe luncă /
Hăulind. (G. Coşbuc)

- armonii sonore, adică asocieri eufonice de sunete, simetrii fonetice obţinute prin repetarea aceluiaşi fonem sau grup de foneme; ele pot fi:

- aliteraţii, de ex.:

Sălbatecul Vodă e-n zale şi fier / Şi zalele-i zuruie crunte. (G. Coşbuc)

- armonii imitative: *Prin vulturi vîntul viu vuia.* (Idem)

Scanned with OKEN Scanner

- structura fonică a cuvintelor se poate modifica sub influenţa afectivităţii prin:
  - trunchierea cuvintelor (căderea sunetelor iniţiale):
  Tă-vă pustia privighetori, să vă bată! (=**Bată-vă**) (I. Creangă)
  - apariţia unor sunete suplimentare sau lungirea lor:
  Să **opreascăăăă!** (I.L. Caragiale)

2. La nivelul structurii lexico-semantice:

- Exploatarea resurselor sinonimice ale limbii în scopul diferenţierii şi nuanţării ideilor şi pentru evitarea monotoniei (de ex. *Se poate* **face** *orice, dar nu se poate* **făuri** *orice, după cum nu se poate* **săvîrşi** *orice.* (C. Noica)

Relaţiile dintre cuvinte au ca efect apariţia antitezei, de ex.: *Ea,* **un înger** *ce se roagă/ El* **un demon** *ce visează* (M. Eminescu), care într-o structură sintactică mai complexă, ia forma paralelismului sintactic, ca în ex.:

Vreme trece,vreme vine,/ Toate-s vechi şi nouă toate,
Ce e rău şi ce e bine/ Tu te-ntreabă şi socoate. (M. Eminescu)

Tot o relaţie antitetică de antonimie stă la baza figurii de stil numită oximoron: expresivitatea constă în asocierea neaşteptată, în aceeaşi sintagmă, a două cuvinte care exprimă noţiuni contradictorii sau incompatibile:

*De-***mbunătăţiri rele** *cît vrei sîntem sătui.* (Gr. Alexandrescu)
Neguri albe, *strălucite / Naşte luna argintie.* (M. Eminescu)

Folosirea cuvintelor omonimice pentru realizarea ambiguităţii (posibilitatea interpretării în două sensuri a unei construcţii), de ex.:

Nu contrazicem voia sorţii/ Şi nu sfidăm stihiile,
Aşa fu scris: cei morţi cu morţii,/ Iară cei vii cu **viile.**

(Al.O. Teodoreanu)

- Preferinţa pentru cuvintele derivate cu sufixe cu valoare expresivă: diminutive (**biciuşor** de curele, **O trebuşoară** ca aceea, **Drăguliţă** doamne); augmentative (**băietan, apăraie**) sau cu prefixe cu sens superlativ **arhi-, prea-, stră-, ultra-** : **prea**luminate (**stră**luminate) împărate, Clevetici **Ultra**demagogul; pentru compuse cu valoare afectivă: **zgîrie-brînză, papă-lapte, Păsări-lăţi-lungilă** şi pentru locuţiunile de orice fel, prin definiţie mai expresive decît sinonimele lor exprimate prin cuvinte simple.

- Folosirea mijloacelor de expresie figurate (a figurilor de stil)
- metafore: *Azi sînt îndrăgostit:*
  E-un curcubeu deasupra lumii sufletului meu. (N. Labiş)
- metonimie: *Cu braţul drept ridică fierul.* (M. Sadoveanu)
- sinecdocă: *Stofe vechi, o mandolină*
  Un Cézanne şi doi Gauguin. (I. Minulescu)
- personificare: *Va geme de patimi/ Al mării aspru cînt.* (M. Eminescu)
- comparaţii şi epitete:
  Soarele rotund şi palid se prevede printre nori
  Ca un vis de tinereţe printre anii trecători. (V. Alecsandri)

Scanned with OKEN Scanner

- hiperbolă: *Şi vodă-i un munte.* (G. Coşbuc)

3. La nivelul structurii morfologice sînt expresive:

- gradul de frecvenţă a unor părţi de vorbire, de ex. în descrieri predomină substantivele şi adjectivele; în naraţiuni verbele şi adverbele.

- absenţa unor părţi de vorbire utile comunicării, de ex. absenţa verbelor de decoraţie în dialog (vezi de ex. **Schiţe** de I. L. Caragiale)

- folosirea specifică a unor forme flexionare sau valori morfologice ale unor părţi de vorbire, de ex.:

- folosirea la vocativ a unor substantive nume de lucru, care în mod normal nu pot apărea la acest caz, de ex.: *Frumoasă eşti* **pădurea mea!** (personificare)

- folosirea singularului unor substantive în locul pluralului: *De atîta* **lup** *prinde-a muşca şi* **oaia**, şi invers, a pluralului pentru singular: *Fierbeau* **văzduhurile** *şi* **cerurile** *clocoteau sub descărcarea zguduitoare a tunetelor.* (sinecdocă) (C. Hogaş)

- folosirea unor pronume şi forme pronominale specifice, purtătoare de valori expresive intrinsece, de ex.: adjectivul pronominal de întărire: "Cînd **însuşi** glasul gîndurilor", dativul posesiv "sufletu-**mi**", dativul etic "şi **mi ţi**-l luă...".

- folosirea unor timpuri şi moduri verbale cu valori schimbate, de ex.: a prezentului indicativ cu valoare de trecut, numit "prezent istoric" (cu ajutorul căruia Bălcescu realizează aşa numita "tehnică a basoreliefului" în opera sa **Românii supt Mihai-Voievod Viteazul**); a prezentului cu valoare de viitor, a viitorului pentru prezent (în stilul ştiinţific), a imperfectului cu valoare de perfect compus (în poezia populară), a imperfectului cu valoare de condiţional perfect etc.

4. La nivelul structurii sintactice dau expresivitate enunţului:

- Repetiţia unor părţi de propoziţie (subiect, atribut, predicat, etc.) ex.

Patria *e ţărîna pe care o calc/ ... /*

Patria *e zumzetul albinelor...*

Patria e acest cîmp neted ca-n palmă. (Z. Stancu)

- Elipsa unor părţi de propoziţie, de regulă elipsa predicatului:

De eşti om bun, aproape de chilioara mea, iară de nu, departe de locurile aceste... (I. Creangă)

- Construcţii sintactice redundante, de ex. dublarea pronominală a subiectului în limbajul popular: Vine **el** tata.

- Diferite abateri de la topica normală a enunţului: cea mai frecventă abatere topică cu valoare expresivă este inversiunea; ea constă în inversarea atributului, a numelui predicativ, a predicatului sau a complementului în raport cu termenul regent, de ex.:

Ai noştri *tineri la Paris învaţă.* (M. Eminescu)

A patriei *măreaţă înflorire.* **Ca-n basme-***i a cuvîntului putere.* (Al Vlahuţă)

Biruit-au *gîndul...*; **Nici usturoi** *n-a mîncat,* **nici gura** *nu-i miroase.*

(Folclor)

- Enumeraţia: *Eu? Îmi apăr* **sărăcia** *şi* **nevoile** *şi* **neamul**... (M.Eminescu)

- Dislocarea unui grup sintactic prin intercalarea unui cuvînt sau propoziţie aparţinînd altui grup:

Scanned with OKEN Scanner

Nu voi părul să mi-l taie/ Ce-mi ajunge la călcîie. (M. Eminescu)

(inversiunea obiectivului direct **părul** + dislocarea atributivei **Ce-mi ajunge la călcîie** dependentă de el).

- Construcţii sintactice complexe, arborescente, simetrice, asimetrice în trepte, exemplu:

Şi inima aceea, ce geme de durere,
Şi sufletul acela ce cîntă amorţit,
E inima mea tristă ce n-are mîngîiere,
E sufletu-mi ce arde de dor nemărginit.
(M. Eminescu)

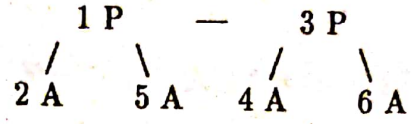

5. La nivelul textului cu înţeles complet sînt expresive:

- Modul de prezentare a vorbirii; tipurile de vorbire: vorbire directă, indirectă, vorbire indirectă liberă.
- Formule de adresare, expresii de politeţe;
- Unele mijloace cu funcţie arhitectonică, care structurează conţinutul comunicării: repetiţia, laitmotivul, refrenul, enumeraţia, etc. ex:

Mereu *va plînge apa, noi vom dormi* **mereu.** (M. Eminescu)

Mai sînt încă roze - mai sînt
.....
Mai sînt încă roze, mai sînt. (Al. Macedonski)

Patria **e ţărîna** *pe care o calc/* **e văzduhul** *pe care-l respir / Patria* **e zumzetul** *albinelor.* (Z. Stancu)

- Întrebarea şi răspunsul:

- Ce vrei tu?
- Noi? Bună pace! Şi de n-o fi cu bănat,
Domnul nostru ar vrea să vază pe măritul împărat. (M. Eminescu)

- Propoziţii şi fraze imperative şi exclamative:

O! priviţi-i cum visează/ Visul codrului de fagi!
Amîndoi ca-ntr-o poveste/ Ei îşi sînt atît de dragi! (M. Eminescu)

6. La nivelul organizării grafice

Organizarea mesajului în proză: alineate, paragrafe, articole, secţiuni, capitole, părţi, volume;

- Mesajul în versuri: strofe, versete, secvenţe, cînturi, cicluri;
- În lucrări dramatice: acte, scene, tablouri.

5. MODURI DE EXPUNERE ÎN COMPOZIŢIA LITERARĂ

Descrierea - prezentarea trăsăturilor definitorii ale unui aspect real sau imaginar.

Scanned with OKEN Scanner

Aspecte: descrierea artistică - tablou de natură, de interior, portret fizic, portret moral, portret mixt, autoportret, caracterizare.

Naraţiunea - prezentarea faptelor într-o succesiune de momente specifice genului epic.

Aspecte: autobiografie, biografie, amintiri, memorii, povestire.

Dialogul - convorbirea între două persoane.

- Monolog
  - exterior
    - monolog scenic
    - jurnal intim
    - confesiune lirică
  - interior
    - meditaţie interioară
    - introspecţie (analiză psihologică)

6. COMPUNERI PE BAZĂ DE TEXTE LITERARE

1. Profilul literar - prezentarea succintă a vieţii şi activităţii unui scriitor.

2. Recenzia - Prezentarea pe scurt a unei opere literare cu scopul de a trezi interesul cititorilor.

Structura: 1. Informaţii succinte referitoare la autor şi opera lui.
2. Organizarea cărţii şi analiza părţilor.
3. Comentarea ideilor care se desprind din operă.
4. Aprecieri critice.

3. Rezumatul - Prezintă pe scurt în mod concis şi clar conţinutul operei, reţinînd esenţialul, semnificativul. Nu se fac aprecieri critice.

4. Conspectul - Prezentarea rezumativă, succintă şi sistematică, a ideilor unei cărţi.

5. Transformări de texte - Trecerea vorbirii directe (dialogată) în vorbire indirectă şi invers.

6. Analiza literară - Descrie opera în părţile ei componente pe care le interpretează desprinzînd semnificaţiile, caracteristicile; formulează judecăţi de valoare.

7. Comentariul literar - Prezentare explicativă a unui text literar, o interpretare însoţită de aprecieri pentru a evidenţia unele caracteristici şi semnificaţii.

8. Caracterizarea - Evidenţiază trăsăturile distinctive ale personajului, stilului, operei, genului literar, curentul literar etc.

9. Paralela - Desprinde asemănările şi deosebirile dintre două obiecte, fenomene, personaje, opere etc., cu scopul de a sublinia prin comparaţie, trăsăturile caracteristice.

10. Sinteza - Pe baza cercetării unei bibliografii bogate, surprinde elementele definitorii ale unor teme, opere, scriitori într-o sistematizare riguroasă.

11. Intervenţia - Exprimarea într-un cadru organizat a unei opinii personale în legătură cu un subiect dat.

12. Disertaţia - Expunere (orală) în care se tratează o problemă în mod ştiinţific.

13. Eseul - Studiu de proporţii reduse asupra unei teme, compus cu mijloace originale, fără pretenţia de a epuiza problema.

14. Nota - Scurtă explicaţie sau informaţie asupra unei probleme ridicate de un text.

De reţinut: Toate compunerile pe baza textelor literare nu aparţin de fapt stilului literar-artistic.

Scanned with OKEN Scanner

7. COMPUNERI LIBERE, ORIGINALE

- Descrierea artistică (reală sau imaginară). Comunică prin transfigurare artistică şi în limbaj figurat observaţii, reflecţii, trăiri cu privire la anumite fiinţe, obiecte, fenomene, peisaje etc.

- Portretul (fizic, moral, mixt). Surprinde trăsăturile fizice şi morale proprii unei persoane, cu scopul de a evidenţia comportarea, caracterul, concepţia despre lume etc.

- Naraţiunea artistică. Povesteşte fapte, întîmplări, urmărind gradarea desfăşurării epice, cu ajutorul imaginilor vizuale, auditive şi dinamice, a figurilor de stil. Exprimă atitudinea autorului faţă de faptele studiate.

8. CALITĂŢILE GENERALE ALE STILULUI

1. Claritatea: Înlănţuirea logică a ideilor; conţinut accesibil; construcţii sintactice corecte	Opuse clarităţii: ambiguitatea, obscuritatea, echivocul, nonsensul, pleonasmul, paradoxul.
2. Proprietatea: folosirea celor mai potrivite cuvinte, sensuri, structuri sintactice în exprimarea ideilor şi sentimentelor; alegerea registrului lingvistic adecvat, potrivit conţinutului; concordanţă deplină între conţinut şi expresie.	Opuse proprietăţii: amestecul de elemente specifice unor stiluri diferite; neadecvarea formei la conţinut.
3. Precizia. Folosirea riguroasă, precisă a cuvintelor, formelor, structurilor pentru exprimarea ideilor. Organizarea clară, logică; absenţa digresiunilor.	Opuse preciziei: prolixitatea (comunicare încărcată cu cuvinte de prisos), digresiunea (abaterea de la ideea centrală)
4. Corectitudinea. Respectarea normelor limbii literare.	Opuse corectitudinii: abaterile de orice fel de la normele exprimării corecte (fonetisme, forme şi structuri sintactice folosite greşit sau neadecvate conţinutului)
5. Puritatea. Utilizarea cuvintelor sensurilor, formelor, structurilor sintactice admise de limba literară; omogenitatea structurilor lingvistice.	Opusă purităţii. Folosirea unor cuvinte, forme şi structuri neadmise de limba literară (de ex.: cuvinte şi expresii argotice vulgare sau triviale).

Scanned with OKEN Scanner

9. CALITĂŢI PARTICULARE ALE STILULUI

1. Naturaleţea: exprimare firească, rezultat al stăpînirii perfecte a resurselor limbii.	Opuse naturaleţii: afectarea şi emfaza, folosirea unor cuvinte preţioase, menite să şocheze
2. Simplitatea: pune în evidenţă valoarea sugestivă a cuvintelor şi structurilor sintactice simple	Opuse simplităţii: simplismul, superficialitatea.
3. Armonia. Armonizarea părţilor operei; echilibru, cadenţă, ritm	Opusă armoniei: cacofonia, succesiunea unor sunete care creează sonorităţi neplăcute.
4. Demnitatea: Folosirea cuvintelor şi a expresiilor admise de limba literară.	Opusă demnităţii: Formularea grosolană, trivială, vulgară.
5. Concizia: Utilizarea mijloacelor lingvistice strict necesare comunicării.	Opusă conciziei: exprimare confuză, prolixă.
6. Retorismul: Expresia avîntată, entuziastă.	
7. Fineţea: Subtilitatea exprimării, rafinamentul ei.	Lipsă de nuanţare. Platitudine.
8. Umorul: Prezintă cu îngăduinţă aspectele ridicole ale vieţii.	Exprimarea directă impersonală
9. Ironia. Prezentarea unor aspecte negative prin disimularea lor.	Prezentare obiectivă neutră
10. Oralitatea: reproducerea particularităţilor limbii vorbite	

10. ALGORITM DE ANALIZĂ STILISTICĂ

Pentru stilurile nonartistice (oficial-administrativ, tehnico-ştiinţific, colocvial).

1. Precizarea titlului lucrării şi a numelui autorului.
2. Identificarea stilului: structură specifică şi caracteristici.
3. Organizarea arhitectonică: - alineate, paragrafe, articole, secţiuni, capitole.
4. Moduri de exprimare:
   - descriere ştiinţifică sau tehnică
   - naraţiune ştiinţifică

Scanned with OKEN Scanner

5. Fapte de limbă cu marcă stilistică, prin care se argumentează caracteristicile stilului. Se urmăresc nivelele:

a) Nivelul lexico-semantic:

- cuvinte neutre stilistic (întîlnite în orice stil);
- cuvinte marcate stilistic (termeni tehnico-ştiinţifici, neologisme, regionalisme);
- mijloace de expresie figurată şi tropi (în stilul publicistic).

b) Nivelul morfologic: gradul de frecvenţă a anumitor părţi de vorbire.

c) Nivelul sintactic: topica directă, inversă, paranteze, digresiuni, intercalări, coordonare, subordonare, structuri complexe.

d) Nivelul contextului cu înţeles complet: vorbire directă, indirectă, formule de adresare.

6. Calităţi generale şi particulare ale stilului.

7. Concluzii: Natura stilului implică anumite caracteristici lexico-semantice, sintactice, arhitectonice.

Algoritm de analiză stilistică - pentru stilul literar-artistic.

1. Precizarea titlului operei şi a autorului.
2. Precizarea genului şi a speciei literare.
3. Precizarea temei şi a ideii operei.
4. Arhitectura operei
   - secvenţe: narative, descriptive, monolog, dialog
   - organizare în: capitole, părţi, volume, scene, tablouri,acte, strofe, versete, cicluri, cînturi.
5. Moduri de exprimare:
   - descriere: tablou, interior, portret, autoportret, caracterizare
   - naraţiune: povestire, autobiografie, biografie, amintiri, memorii
   - dialog
   - monolog: scenic, jurnal intim, confesiune, introspecţie
6. Resursele expresivităţii artistice:

a) - nivelul structurii fonetice: onomatopee, cuvinte derivate din onomatopee, aliteraţie, armonie imitativă, ritm, pauză, debit (rapid - lent);

b) - nivelul structurii lexico-semantice:

- valorificarea sectoarelor vocabularului (arhaisme, neologisme, regionalisme, argou, jargon, expresii populare)
- valori expresive ale categoriilor semantice: sinonime, antonime, omonime, derivate cu sufixe şi prefixe efective, compuse, locuţiuni
- folosirea mijloacelor de expresie figurată: metaforă, personificare, metonimie, sinecdocă;
- folosirea tropilor: epitet, comparaţie, hiperbolă;
- folosirea umorului şi a satirei.

c) - nivelul structurii morfologice: gradul de frecvenţă a unor părţi de vorbire (substantive, adjective, verbe);

- utilizarea unor semnificaţii deosebite ale categoriilor gramaticale.

Scanned with OKEN Scanner

d) - nivelul structurii sintactice: topica directă, inversiunea, intercalări, paranteze, digresiuni, elipsă, coordonare, subordonare, structuri complexe.

e) - nivelul contextului cu înţeles complet:

- vorbire directă, indirectă, indirect liberă;
- mijloace cu funcţie arhitectonică: repetiţie, (laitmotiv, refren, chenar), antiteză, enumeraţie, întrebare şi răspuns.

7. Calităţile stilului:

- generale: claritate, proprietate, precizie, corectitudine;
- particulare: natuarleţe, simplitate, armonie, demnitate, concizie, retorism, fineţe, umor, ironie, oralitate.

8. Concluzii

11. SCHEMĂ RECAPITULATIVĂ

Stilul	Modalităţi de comunicare - Caracteristici	Compuneri specifice
1	2	3
OFICIAL ADMINISTRATIV	I. Se foloseşte în domeniul relaţiilor oficiale. II. Modalităţi de realizare: - Monolog: 1. Scris: în documente şi acte oficiale: administrative, politice, juridice, economice etc. 2. Oral: cuvîntări rostite în ocazii speciale - Dialog: 1. Scris: corespondenţă oficială 2. Oral: relaţii oficiale, între instituţii şi public III. Caracteristici: 1. Respectă normele limbii literare sub aspectele: fonetic, gramatical, lexical 2. Caracter obiectiv, impersonal, fără afectivitate 3. Accesibilitate, claritate, precizie. 4. Exprimare rigidă, în formule fixe şi terminologie specifică: (paragraf, subsemnatul, adeverinţă, proces-verbal).	Cererea Referatul Raportul Darea de seamă Adeverinţă Autograf Caracterizare Proces-verbal Bonul Compuneri orale Alocuţiunea Toastul Intervenţia Discursul (cuvîntarea) - politic - ştiinţific - solemn - academic - ocazional

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

1	2	3
TEHNICO-ŞTIINŢIFIC	I. Se folosesc în domeniul ştiinţei şi tehnicii II. Modalităţi de realizare: - Monolog: 1. Scris: lucrări ştiinţifice şi tehnice 2. Oral: prelegeri, comunicări - Dialog: oral - în cadrul colocviilor, dezbaterilor ştiinţifice III. Caracteristici: 1. Respectă normele limbii literare 2. Caracter obiectiv; prezintă idei şi raţionamente; expresivitate zero. 3. Claritate, concizie, proprietate. 4. Foloseşte un vocabular specializat fiecărui domeniu de ştiinţă; terminologie tehnico-ştiinţifică, neologisme cu caracter internaţional şi cuvinte monosemantice. 5. Lexicul ştiinţific cuprinde numeroase cuvinte derivate cu prefixe şi pseudoprefixe neologice (**izobară**, **extra**lingvistic) sau compuse cu elemente de compunere savante (**agro**nom, **cardio**log, **filo**zof). 6. Comunicările sînt însoţite de mijloace extralingvistice: planşe, hărţi, tabele.	Descrierea ştiinţifică Naraţiunea ştiinţifică Paralela Sinteza Comunicarea ştiinţifică Dizertaţia Nota
STILUL PUBLICISTIC	I. Apare în comunicări cu funcţie propagandistică. II. Modalităţi de realizare: - Monolog: 1. Scris: presă, publicaţii 2. Oral: radio, televiziune 1. Oral: dezbateri publice la radio sau TV. - Dialog: 2. Scris: interviuri consemnate în scris.	Articolul Reportajul Interviul Masa rotundă (interviul colectiv) Nota de lectură Recenzia Cronica - politică - economică - literară

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

1	2	3
	III. Carateristici: 1. Contopeşte elementele intelectuale şi afective în scopul sarcinilor de propagandă şi agitaţie 2. Are caracter tendenţios, fiind expresia unei atitudini exprimate în mod evident. 3. Mare varietate de forme publicistice 4. Materialul este luat din realitatea imediată şi însoţit adesea de mijloace extralingvistice: fotografii, tabele, hărţi, statistici etc. 5. Respectă normele limbii literare şi este sensibil la inovaţia lingvistică pe care o pune în valoare 6. Valorifică toate sectoarele vocabularului: termeni ştiinţifici, neologici, regionali, populari 7. Foloseşte cuvinte cu sensuri figurate, comparaţii, epitete, enumeraţii, antiteze, mijloace ale satirei şi umorului, vorbirea directă şi indirectă 8. Este uşor accesibil înţelegerii publicului 9. Recurge la formulări eliptice; lozincă, chenare, citate, maxime, titluri frapante.	- artistică - sportivă Foileton
STILUL COLOCVIAL (al conversaţiei uzuale)	I. Se foloseşte într-o sferă restrînsă: relaţii neoficiciale, particulare, intime. II. Moduri de exprimare: - Dialog: 1. Scris: frecvenţă maximă în conversaţia uzuală 2. Scris: - scrisori Monolog: 1. Scris: notiţe, jurnal intim 2. Oral: relatări, urări, felicitări, toasturi 3. Monolog interior: realizat în enunţuri gîndite, nu rostite	Biletul Telegrama Cartea poştală ilustrată Scrisoare - amicală - familială - de mulţumire - de felicitare de recomandare - de dragoste

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

1	2	3
	III. Caracteristici: 1. Întrebuinţare generală; însuşit de vorbitori încă din primii ani de viaţă 2. Mijloace lingvistice variate: exprimări literare, regionale, populare, argotice, limbaje 3. Caracterizat prin naturaleţe, relaxare, degajarea exprimării şi prefeinţa pentru informaţia lipsită de precizie (pronume, numerale şi adverbe nehotărîte: **cineva, careva, unul, altul, undeva...**) 4. Oscilare între economie şi abundenţă în exprimare. 5. Încărcătură emoţională mare, exprimată prin: diminutive, augmentative, superlative populare, interjecţii, topică afectivă a enunţului, folosirea cuvintelor la modă, a lexicului popular, familiar şi regional, a elementelor de argou şi jargon, a ticurilor verbale. 6. Înclinaţie spre satiră şi umor, prin: porecle, răstălmăciri, calambur, jocuri de cuvinte.	- de justificare etc. Invitaţia Cartea de vizită
LITERAR ARTISTIC	I. Se foloseşte în operele literar-artistice II. Modalităţi de realizare: Monologul: - scris - oral III. Caracteristici: 1. Exprimă idei şi sentimente transmise prin intermediul imaginii artistice care apelează la sensibilizarea şi imaginaţia cititorului. 2. Valorifică toate sectoarele lexicului: arhaisme, regionalisme, neologisme, argou, cuvinte populare.	- Profilul literar - Recenzia - Rezumatul - Conspectul - Transformările de texte - Compilaţia Analiza literară - Comentariul literar

Scanned with OKEN Scanner

(continuare)

1	2	3
	3. Limbaj bogat, variat, cuprinzînd cuvinte polisemantice, sensuri figurate, sinonime etc. 4. Valorifică resursele expresive ale tuturor nivelelor limbii: fonetic, lexic - semantic, morfologic, sintactic, contextul cu înţeles complet.	- Caracterizare - Sinteză - Paralelă - Eseu - Descriere - Naraţiune - Portret

12. EXERCIŢII

1. Examinaţi cu atenţie textele următoare şi indicaţi elementele lingvistice (lexicale şi sintactice) care permit integrarea fiecărui text într-un aspect sau altul al stilurilor funcţionale ale limbii.

a) Prin reabilitare, readaptare sau recuperare se înţelege ansamblul de măsuri (medicale, psihologice şi social-economice) care au drept scop nu numai recîştigarea, respectiv restaurarea unor funcţii cardio-vasculare deteriorate de o boală cardiacă sau de un accident vascular, ci şi aceea de a dezvolta corespunzător toate funcţiile biologice şi psihologice cît şi situaţia socio-economică a unui bolnav.

b) Am văzut de atîtea ori întîii fulgi de nea şi totuşi solia lor rămîne, în fiecare an, proaspătă şi chemătoare... Pe plaiul nostru - unde vara ar putea să ouă struţul, iar uneori, iarna să petreacă ursul polar - începutul iernei e mai sărbătoresc şi mai grav decît aiurea. În unele ţări zăpada e uşoară şi copilărească ca o floare de Crăciun. În altele e familiară, grea şi nelipsită, ca o bunică bună şi sănătoasă. La noi însă, iarna vine ca o încercare aspră, ca o luptă sau ca o pasiune.

c) Orice operă de artă autentică încorporează în substanţă ei, întreaga istorie, o istorie ce ţine de biografia creatorului ei, de istoria unui popor sau - de ce nu - a umanităţii.

2. Pe baza exemplelor de mai sus şi cu ajutorul tabelelor sinoptice enumeraţi trăsăturile caracteristice fiecărui stil funcţional (administrativ, ştiinţific, publicistic, artistic).

3. Daţi cîte cinci exemple de termeni din domeniul matematicii, al fizicii, al gramaticii sau din alte domenii aparţinînd stilului ştiinţific.

4. Identificaţi în textele de mai jos elementele de oralitate: interjecţii, vocative, imperative, eliziuni, repetiţii, formule interogative, locuţiuni etc., caracteristice variantelor populare şi orale ale limbii; grupaţi-le apoi pe compartimente lingvistice (fonetic, morfologic, sintactic şi lexical):

a) *Ei, ei! Ce-i de făcut, Ioane? Fetele la ghilit, care văzuse asta, numa-şi dau ghiont una alteia şi chicoteau pe socoteala mea de răsuna prundul. Iar eu intram în pămînt de ruşine şi cît pe ce să mă înec de ciudă ce-mi era. Şi din dragostea cea*

mare de mai odinioară, îmi venea să le strîng de gît, nu altăceva. Dar vorba ceea: poţi opri vîntul, apa şi gura oamenilor? De aceea le-am lăsat şi eu pe fete să rîdă pînă li s-o duce gura la urechi şi pîndind vreme pe cînd şed ele pleçate şi dau pînza în apă la ghilit, fac ţuşti! din baltă ş-o ieu la sănătoasa. (I. Creangă)

b) - *Da' bine, măi omule - zisei eu, cînd ciobanul fu lîngă mine - ce dracu, voi păziţi oile cu lupchi, ori cu cîni? Aştia-s curat lupchi, bre!...*

- *Da' bată-i pustia să-i bată, cucoane, că nu-s lupchi; da' iaca aşa se răpăd ei, ori de-i om, ori de-i dihanie; d'apoi că şi 'neata, drept ţ'oi spune, c-amarnică vită de cal mai ai!...*

- *Da' nu-i nici un cal, măi omule... că-i curat iapă; numai cît îi iapă de cele din ţara harapului şi-i amarnică, ce-i drept.* (C. Hogaş)

c) *Precum am înţeles, stăpînă, din epistolia pe care ai trimes-o lui Gheorghiţă, eşti tot singură acasă, iar Nechifor Lipan, stăpînul nostru şi al oilor, nici pe aici nu s-a arătat. Aşa că noi avînd musai nevoie de parale pentru simbrii şi hrana dobitoacelor şi a noastră, să faci bine să le trimeţi. Dai în tîrg la Piatra paralele la poştă şi acei de acolo scriu la poştă la Iaşi să ne plătească nouă atîţia şi atîţia bani şi după aceea se întîlnesc ei şi se socotesc ce au dat şi ce au luat, treaba lor. Asta-i bună rînduială şi-mi place, nu-i nevoie să faci drum călare pînă aici, nici lotrul nu te pradă.* (M. Sadoveanu)

5. Găsiţi în textele de mai sus elementele regionale şi arhaice şi indicaţi pentru fiecare nivelul lingvistic căruia le aparţin (de ex. regionalism sau arhaism fonetic, lexical, morfologic sau sintactic); comentaţi valorile expresive din texte şi arătaţi prin ce mijloace se realizează.

6. Identificaţi pe baza trăsăturilor fonetice, lexicale şi gramaticale varianta de limbaj căruia îi aparţine textul următor; avînd în vedere funcţia caracterologică a limbajului, arătaţi prin ce trăsături personajul îşi trădează categoria socială, nivelul cultural şi firea:

Eu, cum m-a făcut Dumnezeu cu ambiţ, mă scol ca să plecăm, cucoanele nu, că să mai şedem, că încă nu s-a isprăvit comedia.

Încep să mă-ncruntez la bagabontul şi mai că-mi venea să-l cîrpesc, dar mi-era ruşine de lume, eu de! negustor, să mă pui în poblic cu un coate-goale, nu vine bine. (I. L. Caragiale)

7. Analizaţi particularităţile specifice (fonetisme, cuvinte şi construcţii sintactice) din citatele următoare şi pe baza lor identificaţi varianta de limbaj în care se pot integra. Pentru unele cuvinte şi construcţii cu sens obscur, figurat, neexplicate în context, căutaţi termenul propriu din limba comună. Explicaţi, de asemenea, în ce constă expresivitatea sporită a acestor texte.

a) *Fruntaşul Pintilie îşi mustra ajutoarele: - Mă Gavril Lungu! mă mîrlane! Cînd e vorba să te îndopi te pricepi, dar un păpuşoi nu eşti în stare să întorci la vreme. La ce ţi-i gîndul? Ţi-a stat pîntecele de santinelă şi acum ţi-i foame?... Las' c-ai să crăpi acuşi, nu te teme, de-au să-ţi pîrîie fălcile.* (M. Sadoveanu)

b) - *Te taie "ramazanul", bă Traiane?*

- *Ce să mă taie?*

Scanned with OKEN Scanner

- *Ţi-i foame?*
- *Aşa şi aşa.*
- *Ştiu eu nişte lapte mişto la un birt.*
- *Acum soilim Traiane.*
- *Ce facem?*
- *Dormim. Mîine dimineaţă, la treabă: Vreau să facem lovele.*

(N. Tănase)

8. Pornind de la trăsăturile lingvistice specifice din textele de mai sus, definiţi argoul ca variantă periferică a limbii comune specifică unei anumite categorii sociale. Încercaţi să identificaţi, pe baza aceloraşi trăsături, ce categorie socială se reflectă în fiecare text. Daţi exemple de termeni şi expresii argotice pe care le-aţi auzit în vorbirea noastră, a elevilor sau a studenţilor.

9. Alcătuiţi seria sinonimică a verbului **a mînca**.

10. Arătaţi ce asemănări şi ce diferenţe există între argou şi jargon.

Stilul artistic

Figuri de stil şi procedee de realizare a expresivităţii.

1. Faceţi analiza sintactică şi stilistică a textelor de mai jos şi comentaţi mijloacele de realizare a expresivităţii, indicînd nivelul (fonetic, lexical şi morfo-sintactic) la care se situează fiecare. Găsiţi cuvintele folosite cu sens figurat, adjectivele cu valoare de epitet, metaforele; identificaţi şi explicaţi procedeele afective de exprimare a superlativului.

a) *Codrii se înfiorează de atîta frumuseţe*
Apele-ncreţesc în tremur străveziile lor feţe
Pulbere de diamante cade fină ca o bură
Scînteind plutea prin aer şi pe toate din natură. (M. Eminescu)

b) *Ştii că are haz şi asta! Voi să vă lăfăiţi şi să huzuriţi de căldură, iară eu să crăp de frig! Buuună treabă! Să-mi dau eu liniştea mea pentru hatîrul nu ştiu cui.*

(I. Creangă)

c) *Apele şuşoteau lovindu-se de malul lin, strecurîndu-se printre spăngi subţiri de trestie şi printre tulpinile moi şi poroase ale papurii, legănînd velinţe verzi de lintiţă, atingînd uneori în treacăt vîrfurile îndoite ale crengilor de sălcii plîngătoare.*

(Z. Stancu)

d) *Aproape de Crăciun, Pavăl făcu o pereche de ciubote de iuft vărului meu Ion, cu care era prieten unghie şi carne.* (I. Creangă)

e) *Rece, fragilă, nouă, virginală / Lumina duce omenirea-n poală.*
Şi pipăitu-i neted, de atlaz / Pune găteli la suflet şi grumaz. (T. Arghezi)

2. Faceţi analiza lexicală a cuvintelor derivate din textele a) şi e) şi arătaţi modul de formare; identificaţi derivatul regresiv, arătaţi cum s-a format şi daţi şi alte exemple de derivate regresive.

3. Faceţi analiza sintactico-stilistică a textelor de mai jos şi observaţi care este figura de stil dominantă; explicaţi mecanismul ei de formare.

a) *Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăratic*
Rumenind străvechii codri şi castelul singuratic. (M. Eminescu)

Scanned with OKEN Scanner

b) *Ştefan, Ştefan, domn cel mare*
Seamăn pe lume nu are
Decît numai mîndrul soare. (Folclor)

c) *Îşi unduia lin capul, plutind măreţ şi glasul lui era moale şi catifelat ca amurgul.* (M. Sadoveanu)

d) *Cînd primăvara prin livede / Păşeşte lin cu flori în poală*
Tăcutul codru cum o vede / Ca un voinic viteaz se scoală.
(V. Voiculescu)

e) *Frumos îi codrul, măi băiete, ca o tinereţă!* (M. Sadoveanu)

f) *Pe lîngă junghere, vă dau şi pe Ilun, zise iar beiul.*
E credincios ca un cîine, viclean ca un şarpe şi viteaz ca leul. (Idem)

4. Pornind de la exemplele din texte definiţi comparaţia şi epitetul şi arătaţi în ce constau valorile lor expresive; în cazul comparaţiei examinaţi particularităţile semantice (sens concret sau abstract) ale termenului cu care se stabileşte analogia. Daţi cîte patru exemple de comparaţii care v-au plăcut mai mult, din literatura cultă şi din cea populară.

5. Următoarele texte conţin o mare varietate de figuri de stil (comparaţie, metaforă, metonimie, sinecdocă, antiteză, oximoron, personificare, hiperbolă, litotă etc.) Comentaţi-le sub aspectul realizării lor semantico-gramaticale şi al valorilor stilistice pe care le generează.

a) *Balcanul şi Carpaţul la Dunărea măreaţă*
Ca doi giganţi năpraznici stau astăzi faţă-n faţă. (V. Alecsandri)

b) *Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie,*
Ţara mea de glorii, ţara mea de dor?
Braţele nervoase, arme de tărie,
La trecutu-ţi mare, mare viitor! (M. Eminescu)

c) *Numai luna printre ceaţă / Varsă apele văpaie*
Şi te află strînsă-n braţă / Dulce dragoste bălaie (Idem)

d) *În stînga, cînd ajungi la podurile cele două ce se întind peste Moldova limpede, albastrul înălţimilor carpatine se iveşte iarăşi, culme după culme, vale după vale; în dosul tuturor pîndeşte împăratul munţilor, Ceahlăul, cu cununa de nori albi a bătrîneţelor sale.* (N. Iorga)

e) *Trei petunii subţirele / Farmec dînd regretelor*
Stau de vorbă între ele: / "Ce ne facem, fetelor?" (G. Topîrceanu)

f) *O, tu nici visezi, bătrîne, cîţi în cale ni s-au pus!*
Toată floarea cea vestită a întregului Apus.
Tot ce stă în umbra crucii, împăraţi şi regi s-adună
Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună. (M. Eminescu)

g) *Pe dinafară măr înflorit, / Pe dinlăuntru, lac împuţit.* (Folclor)

h) *Albă, tu, zăpadă pură, / Cine ţi-a dat inima*
Să-mi fii viscol de căldură / Albă, tu, fierbinte nea. (L. Blaga)

Scanned with OKEN Scanner

i) *O muscă trece prin lumina albă / Ca o scînteie de-ntuneric.* (G. Topîrceanu)

j) *Moşneag albit de zile negre / Aşa îl pomenise satul*
Pe pieptărelul lui de lînă / Purtînd un ban de la-mpăratul. (O. Goga)

k) *Uitat între pămînturi şi ceruri, în strîmtoare*
Nu mai ştiam cunoaşte nici calea, nici solia
Şi-am doborît cu pumnii şi umerii, stihia. (T. Arghezi)

l) *Arde-n candel-o lumină cît un sîmbure de mac.* (M. Eminescu)

m) *Limba este tezaurul cel mai preţios pe care-l moştenesc copiii de la părinţi, depozitul cel mai sacru lăsat de generaţiile trecute /.../. Ea este cartea de nobleţe, testimoniul de naţionalitate al unui neam; semnul caracteristic prin care membrii aceleiaşi familii se recunosc în marea diversitate a popoarelor din lume.*
(V. Alecsandri)

n) *O! te-aud, te văd, te cuget, tînără şi dulce veste*
Dintr-un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu-alţi zei. (M. Eminescu)

o) *Iar Oşlobanu, cu ciubotele dintr-o vacă şi cu talpele din alta, viind mai în urma tuturor, numai ce-l vedem că se pune cu creştetul pe pat şi cu tălpile în grindă, aşa încălţat cum era.* (I. Creangă)

p) *Aprinde-n inimi ură şi iubire. / De moarte, de viaţă-i dătător*
Şi neamuri poate-mpinge la pieire. / Cum poate-aduce mîntuirea lor.
(Al. Vlahuţă - **Cuvîntul**)

6. Pe baza citatelor analizate încercaţi să formulaţi definiţii pentru fiecare dintre figurile de stil identificate; explicaţi specificul fiecăreia şi mecanismul de realizare; daţi apoi cîte un exemplu ilustrativ pentru fiecare.

7. Faceţi analiza sintactico-stilistică a textelor următoare şi identificaţi figura de stil care se repetă în fiecare dintre ele; observaţi diferenţele de realizare de la un text la altul şi explicaţi funcţia ei stilistică:

a) *Aţîţă focul şi s-apucă de făcut bucate. Face ea sarmale, face plachie, face alivenci, face pască cu smîntînă şi cu ouă şi fel de fel de bucate.* (I. Creangă)

b) *Şi vara şi iarna coboară amîndouă,*
Şi plouă şi ninge şi ninge şi plouă. (G. Bacovia)

c) *Altul este al tău suflet / Alţii ochii tăi acum*
Numai eu rămas acelaşi / Dat mereu acelaşi drum. (M. Eminescu)

d) *Te-ai luptat să fie viaţa tuturora mai frumoasă*
Şi tu sîngeri, însă vieţii prea puţin de viaţă-i pasă. (T. Arghezi)

e) *Umbra celor nefăcute nu-ncepuse a se desface*
Şi în sine împăcată stăpînea eterna pace. (M.Eminescu)

f) *Deşi mulţi au zis-o eu tot o mai zic:*
Slava strămoşească pe strămoşi slăveşte. (Gr. Alexandrescu)

g) *Din chaos, Doamne-am apărut/ Şi m-aş întoarce-n chaos...*
Şi din repaos m-am născut,/ Mi-e sete de repaos. (M. Eminescu)

Scanned with OKEN Scanner

h) *Un an, dînd d-ani, leag-an d-an, d-ani vani.* (Al. Macedonski)

i) *Aici e ţara fetelor frumoase / Aici e ţara doinelor duioase.*

8. Pe baza analizelor de mai sus definiţi **repetiţia** ca procedeu sintactic cu valoare stilistică de subliniere, de reliefare a unor însuşiri sau acţiuni, sau de insistenţă; remarcaţi pe text varietatea acestor structuri repetitive, distingînd între repetiţia simplă (a unui cuvînt sau a unei construcţii sintactice) şi repetiţia cu o structură mai complexă, în care cuvîntul se poate repeta la o altă formă flexionară sau derivată, cu aceeaşi funcţie sintactică sau cu funcţii sintactice diferite etc.; observaţi, de asemenea, structura simetrică a unor repetiţii.

9. Opusă repetiţiei este **elipsa**, figură de stil care constă în omiterea unor elemente necesare comunicării, fie din nevoia de concizie, de scurtare a vorbirii, fie din dorinta de a obţine anumite efecte de stil. Analizaţi enunţurile eliptice de mai jos, arătaţi care este elementul elidat şi în ce scop s-a realizat omiterea lui:

a) *... Cînd aproape să ies din grădină, mă simţesc cînii lui Trăsnea, şi la mine să mă rupă.* (I. Creangă)

b) *Acum să vedem, care pe care? Ori el pe draci, ori dracii pe dînsul.* (Idem)

c) *Moşia, moşie, foncţia, foncţie, coana Joiţica, coana Joiţica* (I. L. Caragiale)

d) *Cine poate, oase roade; cine nu, nici carne moale.*
La plăcinte, înainte; la război, înapoi. (Folclor)

10. După analiza stilistică a textelor de mai jos examinaţi, dintre particularităţile stilistice conţinute, pe cele generate de **inversiunile** sintactice ale unor părţi de propoziţie (nume predicative, atribute, complemente) şi de **dislocările** produse în interiorul unui anumit grup sintactic prin intercalarea unor unităţi (parte de propoziţie sau propoziţie) care aparţin altor grupuri:

a) *Din zei de-am fi coborîtori / C-o moarte tot sîntem datori.*
Dar nu-i totuna lèu să mori / Ori cîine-nlănţuit (G. Coşbuc)

b) *Frumos îi codrul, măi băiete, ca o tinereţă!* (M. Sadoveanu)

c) *Lotrul mic, mare a venit / Şi de - mare, margini n-are.* (Folclor)

d) *Socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună*
Nunul mare, mîndrul soare şi pe nună, mîndra lună.
Şi s-aşază toţi la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin viorile răsună, iară cobza ţine hangul. (M. Eminescu)

11. Pentru a înţelege mai clar funcţia stilistică a topicii efective şi a răsturnărilor topice, restructuraţi textele, aşezînd cuvintele în ordinea lor firească (subiect + atribut + predicat + complement), neutră din punct de vedere afectiv.

Scanned with OKEN Scanner

13. TEME PENTRU RECAPITULAREA FINALĂ

Aspecte ale expresivităţii limbii şi stilului
Aspecte ale arhitecturii operei

1. Alegeţi exemple din "Povestea lui Harap Alb" de Ion Creangă, care să ilustreze expresivitatea limbii la nivel fonetic, morfologic (interjecţii, onomatopee, etc.) şi la nivel lexical (diminutive, augmentative, cuvinte compuse, contaminări etc.).

2. Observaţi şi comentaţi funcţia stilistică a adjectivului într-un fragment din "Cartea Oltului" de G. Bogza; remarcaţi valorile expresive ale epitetului, personificării, metaforei, hiperbolei, comparaţiei.

3. Găsiţi secvenţe narative, descriptive, dialogate în romanul "Enigma Otiliei" de G. Călinescu.

4. Identificaţi secvenţe de introspecţie, jurnal intim, amintiri, meditaţie interioară în romanele lui Camil Petrescu.

5. Arătaţi funcţia stilistică a lexicului regional în opera lui I. Creangă şi M. Preda.

6. Remarcaţi şi motivaţi frecvenţa neologismului în opera lui Camil Petrescu.

7. Comentaţi şi motivaţi frecvenţa arhaismelor în opera lui M. Sadoveanu.

8. Identificaţi în "Cartea Oltului" de Geo Bogza exemple în care superlativul absolut este exprimat prin mijloace afective.

9. Arătaţi sursele bogăţiei şi varietăţii limbajului artistic. Exemplificaţi cu aspecte din opere literare studiate.

10. Faceţi o schemă cu stilurile funcţionale ale limbii române, exemplificînd şi caracterizînd fiecare stil.

11. Alcătuiţi o cerere, autobiografia şi un raport de activitate.

12. Explicaţi în ce constă acţiunea de cultivare a limbii române.

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE

ANDREI, NICULAE, *Dicţionar etimologic de termeni ştiinţifici. Elemente de compunere greco-latine*, Editura ştiiţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1987.

ANDREI, MIHAI, GHITA, IULIAN, *Limba română. Fonetică, lexicologie, gramatică, stil şi compoziţie, exerciţii*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983.

AVRAM, MIOARA, *Despre corespondenţa dintre propoziţiile subordonate şi părţile de propoziţie*, în SG vol. I, 1956.

AVRAM, MIOARA, *Cum şi de ce trebuie să se înveţe gramatica în şcoală*, în LL, 1976, nr. 1.

AVRAM, MIOARA, *Contragerea propoziţiilor şi dezvoltarea părţilor de propoziţie*, în LL, 1978, nr. 2.

AVRAM, MIOARA, *Punctuaţia şi implicaţiile ei în limbă şi comunicare*, în LL, 1980, nr. 1.

AVRAM, MIOARA, *Despre analizele gramaticale cu mai multe soluţii*, în LR, XXXII, 1983, nr. 2.

AVRAM, MIOARA, *Despre acordul predicatului cu subiectul*, în LLR, 1982.

AVRAM, MIOARA, *Gramatica, pentru toţi*, Bucureşti, 1986.

BĂRBOI, CONSTANŢA, IONESCU, CRISTINA, LĂZĂRESCU, GHEORGHE, NEGRET, ION, (colectiv de cadre didactice), *Metodica predării limbii şi literaturii române în liceu*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983.

BĂRBOI, CONSTANŢA, BOATCĂ, SILVESTRU, POPESCU, MARIETA, *Limba şi literatura română*, Editura Recif, Bucureşti, 1992.

BRÂNCUŞ, GRIGORE, *Limba română contemporană. Morfologia verbului*, Bucureşti, CMUB, 1976.

BELDESCU, GEORGE, *Ortografia în şcoală*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973.

BELDESCU, GEORGE, *Ortografie, ortoepie, punctuaţie*, Societatea de Ştiinţe Filologice, Bucureşti, 1982.

BELDESCU, GEORGE, *Ortografia actuală a limbii române*, Bucureşti, 1984.

BREBAN, VASILE (şi un colectiv), *Limba română corectă. Probleme de ortografie, gramatică, lexic*, Bucureşti, 1973.

BULGĂR, GH., *Studii de stilistică şi limbă literară*, Bucureşti, 1971.

BULGĂR, GH. (şi un colectiv), *Dicţionar de sinonime*, Bucureşti, 1972.

BULGĂR, GH., *Problemele limbii literare în concepţia scriitorilor români*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1966.

Scanned with OKEN Scanner

CARAGIU MARIOŢEANU, MATILDA, *Moduri nepersonale*, în SCL, XIII, 1962, nr. 1.

CAZACU, B., *Studii de dialectologie română*, Bucureşti, 1966.

CHIOSA, CLARA GEORGETA, *Baze lingvistice pentru teoria şi practica predării limbii române*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971.

CIOBANU, FULVIA, *Scrierea cuvintelor compuse*, Bucureşti, 1958.

CONTA-KERNBACH, ANA, *Noţiuni de metodică* (cu o anexă), ediţia a IV-a, Tipografia H. Goldner, Iaşi, 1919.

COTEANU, ION, *Stilistica funcţională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, Editura Academiei R.S.R., 1973.

COTEANU, ION, **Gramatica de bază a limbii române**, Ed. Albastros, Bucureşti, 1982.

COTEANU, ION şi BIDU-VRĂNCEANU, A., *Limba română contemporană, vol. II*, Bucureşti, 1975.

DENSUSIANU, OVID, *Istoria limbii române*, Bucureşti, 1961.

DIACONESCU, ION, *Infinitivul în limba română*, Bucureşti, 1977.

DIACONESCU, ION, *Unele principii de analiză gramaticală*, în *Studii de metodică a limbii şi a literaturii române*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1974.

DIACONESCU, ION, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale. Construcţie şi analiză*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989.

* * * *Dicţionar de termeni literari*, Ed. Academiei R.S.R., Bucureşti, 1976.

* * * *Dicţionar explicativ al limbii române, DEX*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1976.

* * * *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române, DOOM*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1982.

DIMITRESCU, FLORICA, *Locuţiunile verbale în limba română*, Editura Academiei, Bucureşti, 1958.

DIMITRIU, C., *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Iaşi, 1982.

DRINCU, SERGIU, *Semnele ortografice şi de punctuaţie în limba română. Norme şi exerciţii*, Bucureşti, 1983.

DRON, VIRGIL, CONSTANTINESCU, S.GH., *Culegere de texte literare gramaticale (Sintaxa frazei - clasele a VII-a - a X-a)*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1969.

DUDA, GABRIELA, GUGUI, AGLAIA, WOJCICKI, MARIE JEANNE, *Dicţionar de expresii şi locuţiuni ale limbii române*, Editura Albatros, Bucureşti, 1985.

GHETIE, ION, *Începuturile scrisului în limba română. Contribuţii filologice şi lingvistice*, Editura Academiei R.S. România, Bucureşti, 1974.

Scanned with OKEN Scanner

GOLOPENŢIA, ŞTEFANIA, *Locuţiunile şi predarea lor*, în *Probleme de gramatică şi stilistică. În şcoala generală şi în liceu* (coordonator: G. Beldescu), Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967.

* * * *Gramatica limbii române, volumele I-II*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1966.

GRAUR, AL., *Mic tratat de ortografie*, Bucureşti, 1974.

GRUIŢĂ, G., *Acordul în limba română*, Bucureşti, 1981.

GUŢU-ROMALO, VALERIA, *Sintaxa limbii române. Probleme şi interpretări*, Bucureşti, 1973.

GUŢU-ROMALO, VALERIA, *Corectitudine şi greşeală (Limba română de.azi)*, Bucureşti, 1972.

HRISTEA, TEODOR, *Probleme de etimologie. Studii. Articole. Note*, Bucureşti, 1968.

HRISTEA, TEODOR, *Împrumuturi şi creaţii lexicale neologice în limba română contemporană*, în LR XXI, 1972.

HRISTEA, TEODOR, *Frazeologia şi importanţa ei pentru studiul limbii române*, în LL, vol. I, 1984.

HRISTEA, TEODOR, (coordonator), **autori**: Mioara Avram, Grigore Brâncuşi, Gheorghe Ciompec, Ion Diaconescu, Teodor Hristea, Rodica Bogza-Irimie şi Flora Şuteu, *Sinteze de limbă română* (ediţia a treia revizuită şi din nou îmbogăţită), Editura Albatros, Bucureşti, 1984.

IORDAN, IORGU, *Limba română contemporană* (ediţia a II-a), Bucureşti, 1956.

IORDAN, IORGU, GUŢU-ROMALO, VALERIA, NICULESCU, ALEXANDRU, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, Bucureşti, 1967.

IORDAN IORGU şi ROBU, VLADIMIR, *Limba română contemporană*, Bucureşti, 1978.

IRIMIA, DUMITRU, *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa*, Iaşi, 1983.

* * * *Limba şi literatura română în liceu* (lucrare colectivă), coordonator Constanţa Bărboi, Editura didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983.

* * * *Limba şi literatura română în liceu. Noţiuni de stilistică şi compoziţie. Texte literare, teme şi exerciţii* (lucrare colectivă - coordonare Constanţa Bărboi şi Magdalena Panaitiu), Revista Transilvania, Sibiu, 1986.

* * * *Limba şi literatura română în liceu* (lucrare colectivă - coordonare generală: Constanţa Bărboi, Constantin Popa, Radu Diaconescu), Revista Ramuri, Craiova, 1988.

Scanned with OKEN Scanner

LOMBARD, ALF, GÎDEI, CONSTANTIN, *Dictionnaire Morphologique de la Langue Roumaine*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1981.

LUPU ANTONESCU, A., *Gramatica. Sintaxa specială (cartea şcolarului din clasa a III-a de învăţământ secundar)*, Institutul de arte grafice, Carol Göbl, Bucureşti, 1887.

MACREA, D., *Probleme de lingvistică română*, Bucureşti, 1961.

MAIORESCU, TITU, *Critice*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1978.

MANLIU, I., *Stil şi Compoziţiuni (curs practic şi gradat - carte de citire pentru uzul clasei I şi a II-a secundare)*, ediţia a IV-a, Editura Librăriei Socec, Bucureşti, 1887.

MANOLIU-MANEA, MARIA, *Sistematica substitutelor din româna contemporană standard*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1969.

MUNTEANU, ŞTEFAN, *Stil şi expresivitate poetică*, Bucureşti, 1992.

* * * Manualele şi programele de limba şi literatura română (literatură, limbă) pentru învăţământul primar, gimnazial şi liceal (şi pentru liceele pedagogice).

* * * *Mic dicţionar enciclopedic*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1972.

MIHĂIESCU, N., *Carte despre limba românească. Pentru o corectă şi frumoasă exprimare*, Bucureşti, 1973.

MUNTEANU, ŞTEFAN, *Limba română artistică*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981.

MUNTEANU, ŞTEFAN şi ŢÂRA, VASILE D., *Istoria limbii române literare. Privire generală*, Bucureşti, 1983.

NEAMŢU, G.G., *Predicatul în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986.

NICA, MELENTE, CURETEANU, SILVIU, *Predarea ortografiei în gimnaziu*, Bucureşti, 1980.

NEDIOGLU, GHEORGHE, *Limba română pentru clasa a 3-a*, ediţia a VII-a, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1938.

PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, *Probleme ale predării sintaxei în şcoală*, în LL, 1976, nr. 2.

PARFENE, CONSTANTIN, *Compoziţiile în şcoală*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1980.

POPESCU, FLORIN, CUCU, MIRCEA, *Limba română (Manual pentru clasa a VIII-a)*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967.

POPESCU, ŞTEFANIA, *Gramatica practică a limbii române (cu o culegere de exerciţii)*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971.

PUŞCARIU, SEXTIL, *Limba română*, vol. I, 1940; vol. II, Bucureşti, 1959.

Scanned with OKEN Scanner

ROMAN, ION, *Vorbiţi mai bine, scrieţi mai bine romîneşte*, Bucureşti, 1978 (ediţie revizuită).

ROSETTI, AL., *Istoria limbii române*, Bucureşti, 1978.

ROSETTI, AL., *Introducere în fonetică*, Bucureşti, 1967 (ediţia a IV-a).

ROSETTI, AL., BYCK, JACK, *Manual de literatură şi limbă română, pentru clasa a IV-a secundară*, Forum, 1946.

SLAVE, ELENA, *Structura sintagmatică a expresiilor figurate*, în LL, XI, 1966.

SECHE, LUIZA şi SECHE, MIRCEA, *Dicţionarul de sinonime al limbii române*, Bucureşti, 1982.

* * * *Semantică şi semiotică*, sub redacţia Acad. Coteanu, Ion şi Wald, Lucia, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981.

ŞERBAN, VASILE, *Sintaxa limbii române. Curs practic*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1970.

ŞERBAN, VASILE şi EVSEEV, IVAN, *Vocabularul românesc contemporan*, Editura Facla, Timişoara, 1978.

ŞERBAN, VASILE (coordonator), GAFENCU, MIHAI, MĂRGINEANŢU, DORINA, ŞERBAN, VASILE, ŢÂRA D., VASILE, *Cultivarea limbii române în liceu (norme şi exerciţii)*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983.

SLAMA-CAZACU, TATIANA, *Limbaj şi Contex*, Bucureşti, 1959.

ŞUTEU, FLORA, *Influenţa ortografiei asupra pronunţării literare româneşti*, Bucureşti, 1976.

TABARCEA, CEZAR, *Nivelurile limbii, în Metodica predării limbii şi literaturii române în liceu*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983.

TABARCEA, CEZAR, *Despre istoria limbii române în liceu*, Revista Transilvania Sibiu, 1986.

TEODORESCU, VASILE, *Compuneri corespondenţă şi cu destinaţie oficială*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979.

TOHĂNEANU, G.I., *Dincolo de cuvînt*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1976.

TRANDAFIR, GH.D., *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Craiova, 1982.

ŢEPELEA, GABRIEL, BULGĂR, GHEORGHE, *Momente din evoluţia limbii române literare*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973.

VLAD, CARMEN, *Conceptul de arhaism*, în LR, XXII, 1973.

VLAD, CARMEN, *Lectura: un eveniment al cunoaşterii*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1977.

VASILIU, LAURA, *Schiţă de sistem al prepoziţiilor limbii române*, în SG, vol. III, 1961.

Scanned with OKEN Scanner

VASILIU, LAURA, *Cuvinte şi grupuri de cuvinte cu funcţie prepoziţională*, în LR, XIII, 1964.

VASILIU, EMANUEL, *Fonologia limbii române*, Bucureşti, 1965.

VASILIU, EMANUEL, *Scrierea limbii române în raport cu fonetica şi fonologia*, Bucureşti, CMUB, 1979.

VIANU, TUDOR, *Studii de stilistică*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1968.

VULPE, MAGDALENA, *Fapt dialectal şi fapt popular*, în SCL, XVIII, 1967.

WALD, LUCIA, *Progresul în limbă*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1969.

Scanned with OKEN Scanner

Cuvînt înainte

Prezenta lucrare își propune să îmbrățișeze întregul domeniu al limbii române contemporane din perspectiva nevoilor didactice ale școlii, precum și a cerințelor de perfecționare a educatoarelor și a învățătorilor, a activității la clasă a profesorilor de limba română. De asemenea, lucrarea, avînd un caracter unitar și complet, cu un nivel superior celui din școală, se adresează și elevilor din toate școlile, mai cu seamă celor din liceele de filologie și pedagogice, acelora care se pregătesc pentru admiterea în facultate. Cartea poate fi un manual suplimentar, neidentificîndu-se cu manualele școlare sau cursurile universitare, respectă, în general, lucrările oficiale, fundamentale, dar aduce și unele interpretări noi, în acord cu cercetările lingvistice recente. Autorii au considerat că este necesară o asemenea lucrare unitară despre întregul sistem al limbii române, deoarece multe din lucrările apărute pînă în prezent sînt incomplete (lipsesc, de regulă, fie capitolele de fonetică și de lexicologie, fie cele de stilistică și de compoziție) sau sînt de strictă specialitate și, prin urmare, greu accesibile elevilor, și chiar unor cadre didactice.

În structura cărții, materialul foarte bogat a fost organizat sub forma unor sinteze ordonate succesiv în cinci secțiuni: una introductivă, în care sînt prezentate probleme generale de lingvistică, iar în următoarele patru secțiuni sînt tratate problemele de fonetică și fonologie, de lexicologie, de gramatică (morfologie și sintaxă), de stilistică și de compoziție. Pornind de la ideea că partea se conturează mai bine în perspectiva întregului, am avut în vedere programele în vigoare, dar nu ne-am limitat la datele acestora, ci am descris integral fiecare din sistemele limbii (fonetic, lexical, gramatical-morfologic și sintactic), precum și problemele de stilistică și de compoziție, prezentînd principalele noțiuni teoretice și unele aspecte practice pe bază de exemple. Din același motiv nu am discutat problemele de ortografie și de punctuație separat, ci în strînsă legătură cu noțiunile teoretice și faptele de limbă prezentate. Exemplele ilustrative pentru problemele teoretice și pentru exerciții au fost alese din operele scriitorilor noștri clasici și contemporani, dar și din celelalte stiluri funcționale (din presă și din stilul științific), precum și din tezaurul limbii populare, din imensul rezervor de zicăle și proverbe românești, în care se conservă, în tipare șlefuite artistic, fapte și modele de limbă. La sfîrșitul fiecărui capitol au fost adăugate exerciții de diferite tipuri (îndeosebi de autoverificare și de folosire creatoare a cunoștințelor de limbă) și bibliografii selective, cu intenția de a-i ajuta pe cei interesați să găsească mai repede lucrările

Scanned with OKEN Scanner

necesare lărgirii cîmpului de informații legate de o problemă teoretică sau practică deosebită.

Mai semnalăm faptul că, deși am pornit de la „Gramatica Academiei" și am respectat, în linii generale, orientările din lucrările fundamentale ale Institutului de Lingvistică, totuși am organizat materialul, la unele capitole, în mod diferit, introducînd și cîteva puncte de vedere noi, care, după opinia noastră, vor simplifica și vor ușura înțelegerea unor probleme teoretice și mai ales practice.

Considerăm că această lucrare, nefiind un manual școlar, constituie un compendiu util cadrelor didactice ce se pregătesc pentru perfecționare și pentru diferite examene, iar prin caracterul ei practic este o încercare modestă de modernizare și perfecționare a predării-învățării limbii române în școală, contribuind astfel la cultivarea limbii naționale.

Mulțumim pe această cale tuturor celor ce ne-au ajutat în editarea acestei cărți, în mod deosebit mulțumim tovarășei dr. Flora Șuteu, pentru indicațiile date referitoare la îmbunătățirea capitolului de fonetică.

De asemenea, aducem întreaga noastră gratitudine specialiștilor ce ne-au sprijinit, precum și celor ce ne vor trimite observații, sugestii și propuneri pentru îmbunătățirea lucrării în vederea unei eventuale reeditări.

AUTORII

Scanned with OKEN Scanner

LISTĂ DE SIGLE ŞI ABREVIERI

A. = atribut

[A.] = propoziţie subordonată atributivă

Ac. = acuzativ

A.C. = atribut circumstanţial

[A.C.] = propoziţie subordonată atributivă circumstanţială

adj. = adjectiv

adv. = adverb

Ap. = apoziţie

[Ap.] = propoziţie apozitivă

art. = articol, articulat

c. = conjuncţie

C. = complement circumstanţial

[C.] = propoziţie subordonată circumstanţială

$C._1 \ldots C._2 \ldots C._n$. = termeni coordonaţi

$[C.]_1 \ldots [C.]_2 \ldots [C.]_n$ = propoziţii coordonate

C. Cdţ. = complement circumstanţial condiţional

[C. Cdţ.] = propoziţie subordonată circumstanţială condiţională

C. Cs. = complement circumstanţial consecutiv

[C. Cs.] = propoziţie subordonată circumstanţială consecutivă

C. Cum. = complement circumstanţial cumulativ

[C. Cum.] = propoziţie subordonată cumulativă

C. Cv. = complement circumstanţial concesiv

[C. Cv.] = propoziţie subordonată circumstanţială concesivă

C. Cz. = complement circumstanţial de cauză

[C. Cz.] = propoziţie subordonată circumstanţială de cauză

C. Ex. = complement circumstanţial de excepţie

[C. Ex.] = propoziţie subordonată de excepţie

C.I. = complement circumstanţial instrumental

[C. I.] = propoziţie subordonată instrumentală

C. L. = complement circumstanţial de loc

[C. L.] = propoziţie subordonată circumstanţială de loc

C.M. = complement circumstanţial de mod

[C.M.] = propoziţie subordonată circumstanţială de mod

C.O. = complement circumstanţial opoziţional

[C. O.] = propoziţie subordonată opoziţională

C.R = complement circumstanţial de relaţie

[C.R] = propoziţie subordonată circumstanţială de relaţie

C.S. = complement circumstanţial sociativ

[C.S.] = propoziţie subordonată sociativă

C.F. = complement circumstanţial de scop

Scanned with OKEN Scanner

C.F. = propoziție subordonată circumstanțială de scop (finală)

C.T. = complement circumstanțial de timp

C.T. = propoziție subordonată circumstanțială de timp (temporală)

D. = dativ

E. = termen explicat

E.P.S. = element predicativ suplimentar

ex. = exemplu

f. = feminin

G. = genitiv

interj. = interjecție

I. = termen incident

I. = propoziție incidentă

j. = joncțiune

k. = conjuncție copulativă

K. = complement necircumstanțial

K. = propoziție subordonată completivă

K.D. = complement direct

K.D. = propoziție subordonată completivă directă

K.I. = complement indirect

K.I. = propoziție subordonată completivă indirectă

K.A. = complement de agent

K.A. = propoziție subordonată completivă de agent

m. = masculin

n. = neutru

n.p. = nume predicativ

n.p. = propoziție predicativă

N. = nominativ

N. = enunț nepropozițional

num. = numeral

p. = pagină

P.P. = propoziție principală

P. = predicat

P.n. = predicat nominal

P.v. = predicat verbal

pers. = persoană

pl. = plural

pr. = pronume

prep. = prepoziție

R. = regent

R. = propoziție regentă

R.n. = regent nominal

R.v. = regent verbal

s. = substantiv

S. = termen subordonat

S. = propoziție subordonată

SB. = subiect

SB. = propoziție subiectivă

S.d. = subordonat cu dublu regent

sg. = singular

ș.a. = și altele

t. = topică

v. = vezi . . .

V. = vocativ

vb. = verb

Scanned with OKEN Scanner

I

PROBLEME GENERALE

§ 1. Din punct de vedere genealogic, „**limba română** este limba latină vorbită neîntrerupt în partea orientală a Imperiului Roman, cuprinzînd provinciile dunărene romanizate (Dacia, Pannonia de Sus, Dardania, Moesia Superioară și Inferioară), din momentul pătrunderii limbii latine în aceste provincii și pînă în zilele noastre". (Al. Rosetti)

Latina vorbită în spațiul carpato-dunărean în primele secole ale erei noastre se dezvoltă pe un substrat daco-tracic și devine, după destrămarea Imperiului Roman, un idiom romanic. După secolul al IX-lea, limba română suferă influențe ale altor limbi: slavă, greacă, maghiară, turcă, franceză, îndeosebi în sfera vocabularului. Formată și evoluînd în condiții istorice deosebite, limba română are numeroase trăsături originale, care-i asigură individualitatea în grupul limbilor romanice (alături de portugheză, spaniolă, catalană, franceză, provensală, sardă, italiană, retoromană). Româna este o *limbă romanică* prin structura gramaticală și prin vocabularul fundamental.

§ 2. **Limba română,** ca limbă a întregului popor, reprezintă un sistem complex de variante care coexistă și se întrepătrund. Între aceste variante există deosebiri calitative determinate de valoarea funcțională a fiecăreia dintre ele în viața colectivității. Varianta literară *(limba literară)* este o sinteză a posibilităților de expresie a limbii întregului popor și se caracterizează prin existența unui sistem de norme, unanim acceptate, care-i conferă stabilitate și unitate. Varianta populară *(limba populară)* este aspectul spontan, neelaborat, al limbii, care se manifestă mai ales oral și apare sub forma unor ramificații teritoriale (dialect, subdialect, grai) și sociale (argou, limbaj profesional nestandardizat). Varianta standard *(limba standard)* este varianta nemarcată de trăsături dialectale, în care faptele de limbă sînt folosite cu sens denotativ.

§ 3. **Ramificațiile teritoriale** diferă unele de altele prin anumite particularități lexicale, fonetice și gramaticale; deosebirile sînt mai mari în cazul dialectelor și mai mici în cazul subdialectelor și al graiurilor. Dialectele limbii române sînt: dacoromâna, aromâna, meglenoromâna, istroromâna. Pe baza dialectului dacoromân s-a constituit varianta literară a limbii române. Dialectul dacoromân are cinci subdialecte: muntean, bănățean, crișean, maramureșean, moldovean. Sub influența limbii literare, datorită dezvoltării învățămîntului și răspîndirii culturii moderne, subdialectele și graiurile tind să dispară: normele locale sînt înlocuite treptat prin normele limbii literare. La rîndul lor, subdialectele și graiurile contribuie la îmbogățirea și nuanțarea limbii literare prin aporturi lexicale și prin construcții originale și evocatoare.

Scanned with OKEN Scanner

§ 4. **Primele documente scrise** în limba română care s-au păstrat provin din secolul al XVI-lea („Scrisoarea boierului Neacșu din Cîmpulung" — 1521 — este cel dintîi text românesc original păstrat, deși se scrisese românește și mai înainte). Limba română începe să se constituie ca limbă literară din a doua jumătate a secolului al XVI-lea (tipăriturile coresiene), se dezvoltă ulterior sub forma unor variante literare cu trăsături regionale, care se contopesc într-o limbă literară modernă unică în secolul al XIX-lea. Ca limbă de cultură, limba română literară este aptă să exprime cele mai subtile nuanțe ale gîndirii și simțirii umane, cele mai înalte idei ale științei și artei. Ea este principalul instrument de comunicare al comunității noastre socialiste — Republica Socialistă România.

§ 5. Limba poate fi studiată din punctul de vedere al evoluției ei (istoria limbii, istoria dialectelor) sau din punctul de vedere al stadiului ei actual (descrierea dialectelor, subdialectelor, graiurilor; descrierea limbii literare). Limba poate fi înțeleasă ca un ansamblu de sisteme de semne: foneme, morfeme, unități lexicale, forme (clase și categorii morfologice), funcții, sintagme și enunțuri. În oricare sistem părțile sînt solidare; componentele se definesc prin relațiile care se stabilesc între ele, prin formele și sensurile care le reunesc, prin diferențele care le opun. În acest caz, studiul limbii înseamnă studiul structurii fiecăruia din sistemele ei. Sistemele limbii sînt studiate de **fonetică** și **fonologie** (sistemul fonetic și sistemul fonologic), de **lexicologie** și **semantică** (sistemul lexical-semantic), de **gramatică** (sistemul claselor și al categoriilor morfologice, sistemul funcțiilor sintactice și al relațiilor dintre ele).

§ 6. **Limba** are o existență obiectivă; ea este tezaurul transmis din generație în generație unei comunități sociale. Utilizarea limbii în acte concrete de comunicare (orală și scrisă) se numește **vorbire** (actualizarea limbii) și este un fapt individual și subiectiv. Vorbitorii operează o selecție a mijloacelor de expresie în funcție de particularitățile lor individuale și de intenție, de aceea vorbirea poartă pecetea personalității individului: acesta este *stilul individual*. Vorbitorii își nuanțează însă comunicarea după situațiile existente în mod obiectiv: într-un fel se exprimă cineva în cercul prietenilor, în alt fel în fața unei instanțe oficiale sau într-o consfătuire de producție; o cerere, o adresă, o comunicare științifică cer respectarea altor reguli decît un articol de ziar sau o scrisoare particulară. Selecția mijloacelor lingvistice, deși este fapt individual, este, așadar, condiționată și de circumstanțele în care se realizează comunicarea; ea se organizează potrivit unor reguli specifice cărora, mai mult sau mai puțin, li se conformează orice vorbitor. Aceste reguli țin de existența unor *stiluri funcționale*: oficial (administrativ), tehnico-științific, publicistic, colocvial (al vorbirii uzuale) și artistic.

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 973-95609-4-6

Coli tipar: 17
Format 16/70x100
Imprimat la S.C. "Helicon" Banat S.A.
1900 Timișoara
Calea Aradului nr. 1
România
comanda 89

Scanned with OKEN Scanner